

**VI FÖRSVARAR SVERIGE OCH LANDETS
INTRESSEN, VÅR FRIHET OCH RÄTT ATT
LEVA SOM VI SJÄLVA VÄLJER.**
Försvarsmaktens årsredovisning 2018

FÖRSVARSMAKTENS ÅRSREDOVISNING 2018

Resultatredovisning,
resultat- och balansräkning,
anslagsredovisning,
finansieringsanalys samt noter

Denna årsredovisning publiceras även på Försvarmaktens hemsida (www.forsvarsmakten.se)

Försvarmaktens årsredovisning 2018. FM2018-10243:7 – Huvuddokument

Omslagsbild/Framsida: Foto: Astrid Amtén/Försvarmakten.
(Soldater från sambandsgrupp grupperar.)

Omslagsbild/Baksida: Mats Nyström/Försvarmakten
(Hemvärnet medverkar vid brandsläckning i Kårböle)

Innehållsförteckning

Överbefälhavarens kommentarer	1
Om redovisningens disposition och innehåll.....	2
Försvarsmaktens verksamhetsidé.....	4
Försvarsmaktens vision	4
Försvarsmaktens övergripande mål.....	4
Ökad och trovärdig militär förmåga.....	5
Relevans och förtroende externt- stödet för ett militärt försvar	8
Stolthet och förtroende internt	9
Sammanfattning av verksamhetsåret 2018.....	10
Anslagsredovisning.....	13
Resultatredovisning.....	15
Operativ förmåga vid utgången av 2018 (effekter)	15
Insatser - nationellt och internationellt.....	17
Stöd till samhället.....	31
Uppbyggnad av insatsorganisationen och beredskap	33
Utveckling.....	58
Övrig verksamhet	65
Övrig resultatredovisning.....	68
Fördelning anslagsförbrukning per anslag och per verksamhet	75
Internationellt samarbete.....	77
Reformer och verksamhetsförändringar i Försvarsmakten	81
Arbetet med ledning för ett starkare försvar	81
Arbetet med totalförsvaret.....	82
Ökat fokus på mobilisering	85
Övrig redovisning med återrapporteringskrav	86
Vind- och vågkraft	86
Rapportering från och deltagande i internationella möten	87
Avgiftsfinansierad verksamhet.....	88

Finansiell redovisning	89
Sammanställning över väsentliga uppgifter (tkr)	89
Resultaträkning	90
Balansräkning.....	91
Anslagsredovisning.....	93
Finansieringsanalys	97
Tilläggsupplysningar och noter.....	98
Försvarmaktens interna styrning och kontroll	117
Försvarmaktens organisation.....	118
Bilagor	126
Sökregister återsrapporteringskrav	127
Överbefälhavarens intygande av myndighetens årsredovisning	128

Tabellförteckning

Tabell 1 Anslagsförbrukning samtliga anslag 2016-2018	13
Tabell 2 Utfall netto - Verksamhetsindelad 2016-2018.....	16
Tabell 3 Utfall netto - Nationella insatser 2016-2018	19
Tabell 4 Regeringsbeslut avseende SSR verksamhet, ram samt utfall	22
Tabell 5 Ekonomiskt utfall per insats under utgiftsområde 6, anslagspost 1:2.1 och 1:2.2.....	25
Tabell 6 Utfall netto – Internationella insatser 2016-2018.....	26
Tabell 7 Ekonomiskt utfall per insats utgiftsområde 5 anslag 1:2.....	28
Tabell 8 Utfall netto – Fredsfrämjande verksamhet 2016-2018	29
Tabell 9 Utfall netto - Stöd till samhället 2016-2018	33
Tabell 10 Utfall netto - Arméförband 2016-2018.....	35
Tabell 11 Gångtimmar per fartygstyp 2016-2018	36
Tabell 12 Utfall netto - Marinförband 2016-2018.....	37
Tabell 13 Flygtimmar per flygplans- och helikoptertyp 2016-2018.....	38
Tabell 14 Utfall netto – Flygvapenförband 2016-2018.....	39
Tabell 15 Utfall netto - Lednings- och underrättelseförband 2016-2018	40
Tabell 16 Utfall netto - Logistikförband 2016-2018	42
Tabell 17 Utfall netto - Hemvärnet och de nationella skyddsstyrkorna 2016-2018	43
Tabell 18 Kostnader för större övningar 2018.....	44
Tabell 19 Betydande övningsverksamhet.....	55
Tabell 20 Verksamhetsutfall anslag 1:4 fördelat på FoT-områden, koncernstödsuppdrag samt studier m.m.	63
Tabell 21 Utfall netto - Forskning och utveckling 2016-2018	64
Tabell 22 Utfall netto - Materielutveckling 2016-2018.....	65
Tabell 23 Utfall netto - Övrig verksamhet 2016-2018	67
Tabell 24 Utfall netto – För insatsorganisation gemensamt 2016-2018	68
Tabell 25 Anslagsförbrukning per verksamhet 2018.....	76
Tabell 26 Utfall remissvar 2018 på vindkraftsremisser och positioner	87
Tabell 27 Avgiftsintäkter utöver 4 § avgiftsförordningen som redovisas mot anslag 2016-2018.....	88
Tabell 28 Försvarsmaktens organisation	125

Figurförteckning

Figur 1 Relevans - Vikten av ett militärt försvar (Källa: Demoskops varumärkesmätning 2018)	8
Figur 2 Förtroende, kännedom och Inställning till Försvarsmakten (Källa: Demoskops varumärkesmätning 2018)	8
Figur 3 Antal flygtimmar kopplat till bränderna sommaren 2018.....	32
Figur 4 Antal insatt personal (hemvärn och ordinarie personal) under perioden 16 juli t.o.m. 13 augusti 2018 .	32
Figur 5 Anslagsförbrukning/Andel 2018	75
Figur 6 Försvarsmaktens lokalisering av förband, skolor och centrum.....	119

Överbefälhavarens kommentarer

Vi lägger ännu ett år av intensiv verksamhet bakom oss. I en omvärld som präglas av osäkerhet och oförutsägbarhet står vi stadigt. Vi utvecklar ständigt vår verksamhet för att stärka vår förmåga att möta varje hot och klara varje utmaning.

En starkt försvarsförmåga förutsätter försvarsvilja. Därför är det glädjande att inställelsen var god vid den beredskapsövning som Hemvärnet genomförde i juni, den mest omfattande sedan 1975. Larmkedjan fungerade. Signalen till allmänheten och omvärlden var viktig. Under 2018 har även etableringen av Gotlands regemente och arbetet med cyberförsvar bidragit till en starkt och breddad svensk försvarsförmåga.

Även på andra håll har året präglats av intensiv övningsverksamhet. Det svenska bidraget till Nato-övningen *Trident Juncture* var uppskattat och visade på vår förmåga att delta i komplexa internationella övningar. Det stärker tröskeleffekten. Våra internationella samarbeten, både bilaterala – särskilt med Finland – och multilaterala, är grundläggande för vår säkerhetspolitiska lösning och ökar vår operativa förmåga. Det gör också våra internationella insatser. Våra förband har genom kompetens och engagemang bidragit till bättre förutsättningar för fred och säkerhet på en rad utsatta platser i världen.

Sveriges geostrategiska läge och den försämrade säkerhetssituationen i vårt direkta närområde ställer nya och högre krav på vår förmåga. Insikten att vi måste hålla jämna steg med den militära utvecklingen i omvärlden är grundläggande för vår verksamhet. Både för att behålla vår relevans som samarbetspartner och för att minimera den risktagning som ett ökat förmågegap skulle innebära.

Sommaren 2018 kommer av många att bli ihågkommen för torkan och de skogsbränder som rasade i Sverige. I sådana krislägen krävs samverkan och Försvarsmakten kunde lämna omfattande stöd till släckningsarbetet genom Hemvärnet samt flyg-, marin- och markstridskrafterna. Insatserna var ett styrkebesked i utvecklingen av det nya totalförsvaret.

Personalen är och förblir vår viktigaste tillgång. Vi har under 2018 tagit emot de första kvinnor och män som rekryterats med stöd av den könsneutrala totalförsvarsplikten. Vi har lagt stor vikt på mottagande och kvalitet i utbildningen. Det har gett goda resultat och jag ser fram emot ett ökat intag under kommande år. För att öka personalförsörjningen på officersnivå har vi öppnat upp för ”flera vägar in”, där civila högskolepoäng kan tillgodoräknas i officersutbildningen.

Alla de åtgärder vi vidtagit bygger på att Försvarsmakten uppfattas som en attraktiv arbetsplats. Därför är jag stolt över de resultat vi uppnådde i 2018 års medarbetarundersökning. Vårt samlade förtroende för verksamheten, ledarskapet och de egna möjligheterna att utvecklas har stärkts ytterligare. Det avspeglar sig också i allmänhetens förtroende för Försvarsmakten, som i olika mätningar är starkare än på mycket länge.

Samtidigt förekommer diskriminering, kränkningar och andra ovälkomna beteenden. Därför krävs fortsatt ett aktivt arbete för att motverka dessa. Alla ska känna sig välkomna i Försvarsmakten. Ett jämställt försvar är ett starkare försvar.

Under året förberedde vi övergången av nya medarbetare från FMV till vår organisation. De kommer med värdefull kompetens och erfarenhet. Tillsammans blir vi ett starkare lag. Inför årsskiftet inleddes också etableringen av tre försvarsgrensstaber. Det kommer att bidra till en mer robust ledning och ger oss möjlighet att leda på samma sätt i fred, kris och krig.

Verksamheten har genomförts med god kontroll på den löpande ekonomin. Den finansiella uppföljningen visar att utfallet är väl i linje med plan. Det är ett styrkebesked i sig.

Sammantaget lämnar vi ett bra år bakom oss. Vi levererar enligt försvarsbeslutet, vi har motiverade och kompetenta medarbetare och en organisation som är redo att ta sig an de utmaningar vi ställs inför. Samtidigt ska vi minnas att resan utgick från låga nivåer och mycket arbete kvarstår. Vi kan inte luta oss tillbaka. Allas insatser behövs.

Om redovisningens disposition och innehåll

Årsredovisningen inleds med överbefälhavarens kommentarer, följt av en beskrivning av redovisningens disposition och innehåll. Därefter redovisas Försvarsmaktens verksamhetsidé, vision och övergripande mål samt en lägesredovisning per respektive mål. Försvarsmaktens verksamhetsidé och framtidsbild stödjer det interna utvecklingsarbetet. Verksamhetsidén beskriver varför Försvarsmakten finns och sammanfattar vad riksdag och regering beslutat. Framtidsbilden beskriver myndighetens långsiktiga målbild och hur Försvarsmakten ska utföra sitt uppdrag. I framtidsbilden ingår vision, övergripande mål och strategiska effekter. Visionen sammanfattar hur Försvarsmakten vill vara och uppfattas.

Efter denna inledning följer de obligatoriska delarna i årsredovisningen med *Sammanfattning av verksamhetsåret 2018* följt av avsnittet *Anslagsredovisning*, vilket beskrivs mer ingående under avsnittet *Olika redovisningsprinciper*.

*Resultatredovisningen*¹ inleds med myndighetens värdering av den operativa förmågan vid utgången av 2018 och det totala nettoutfallet för myndighetens olika verksamheter². Därefter redovisas verksamhetens resultat i förhållande till de uppgifter som framgår av myndighetens instruktion och till vad regeringen, i förekommande fall, har angett i regleringsbrev eller i annat regeringsbeslut. *Verksamheterna* utgörs av nedan:

- *Insatser, nationellt och internationellt*, beskriver de olika insatser som myndigheten har planerat, genomfört och avslutat under året. I avsnittet redovisas nationella insatser för hävdandet av territoriell integritet samt bevakning av skyddsobjekt, de väpnade insatser och övriga internationella insatser som Sverige genom Försvarsmakten bemannar.
- *Fredsfrämjande insatser* beskriver verksamheten som genomförts inom ramen för s.k. enskilda insatser, exempelvis militärobservatörer. Denna del av verksamheten finansieras genom UD.
- *Stöd till samhället* beskriver genomförd verksamhet under 2018 där myndigheten bidragit med personal och materiel i syfte att stödja civil verksamhet.
- *Uppbyggnad av insatsorganisationen och beredskap* (förbandsproduktion). Avsnittet innehåller beskrivning av den verksamhet som myndigheten genomfört i syfte att utbilda personal och producera krigsförband till insatsorganisationen samt för att upprätthålla anbefalld beredskap. Vidare redovisas betydande övningar som bidragit till stridskrafternas operativa förmåga, en kortfattad redovisning avseende personalförsörjningen samt vilken typ av materiel som levererats till respektive stridskraft.
- *Utveckling* omfattar bl.a. forskning, teknikutveckling, studier och konceptutveckling samt materielutveckling fram till beslut om anskaffning. Avsnittet beskriver de av myndigheten prioriterade områdena samt vilka resultat som har uppnåtts.
- Avsnittet om *övrig verksamhet* avhandlar den verksamhet som inte inryms i ovanstående. Här ingår bl.a. den exportverksamhet som, enligt avtal, genomförts till olika länder samt den statsceremoniella verksamheten.
- *Övrig resultatredovisning* omfattar redovisning av Försvarsmakten miljöarbete och säkerhetstjänst samt tillsynsverksamheten.

Resultatredovisningen avslutas med avsnittet *Fördelning av anslagsförbrukningen per anslag och per verksamhet*. En mer ingående beskrivning framgår under avsnittet *Olika redovisningsprinciper*.

Efter resultatredovisningen följer avsnitt som beskriver internationella samarbeten samt pågående reformer och verksamhetsförändringar.

Avsnittet *Övrig redovisning med återrapporteringskrav* omfattar antingen redovisningar som har en hög detaljeringsnivå eller som inte naturligt hör hemma i tidigare avsnitt.

¹Ordningsföljden utgår i stort från Förordning (SFS 2007:1266) med instruktion för Försvarsmakten

²Enligt 3 kap.1§ i Förordning (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag (FÅB)

Därefter följer finansiell redovisning och Försvarmaktens arbete med intern styrning och kontroll. I det efterföljande avsnittet Försvarmaktens organisation får läsaren en redogörelse av hur verksamheten är organiserad samt geografisk lokalisering av förband, skolor och centrum. Redovisningen avslutas med en förteckning över bilagor och dess innehåll, ett sökregister för återrapporteringskrav och slutligen överbefälhavarens intygande av myndighetens årsredovisning.

Olika redovisningsprinciper

Anslagsförbrukning samtliga anslag (tabell 1) avser Försvarmaktens totala utgiftsbelastning per anslag. Disponibelt anslag är de anslag som tilldelats Försvarmakten enligt regleringsbrevet inklusive eventuellt anslagssparande eller kredit från föregående år. Anslagssparande (+) eller kredit (-) avser Försvarmaktens under-/överutnyttjande av disponibelt anslag för bokslutsåret. Tabellen är jämförbar med anslagsredovisningen i den finansiella redovisningen.

Anslagsförbrukning per verksamhet (tabell 25) avser den totala anslagsförbrukningen med fördelning på Försvarmaktens interna produktgrupper, i enlighet med Förordning (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag (FÅB).

Nettoredovisning (tabell 2) speglar nettoresultatet av kostnader och intäkter per Försvarmaktens olika verksamheter, vilket motsvarar resultaträkningens verksamhetsutfall exklusive anslagsintäkter. Nettoresultatet redovisas enligt Försvarmaktens ekonomimodell (FEM), i syfte att förtydliga utfallet för olika kostnadsslag och hur verksamheten påverkar det finansiella resultatet. Under avsnittet *Resultatredovisning* ingår ytterligare specifiering av nettoutfallet per verksamhet.

Utfall per organisationsenheter (tabell 1 i bilaga 3) redovisar utfall per organisationsenhet samt Försvarmaktens centrala kassa som belastat anslagsposten 1:1.1 uppdelat per olika kostnadsslag. Redovisningen avser enbart utfall för själva förbandsproduktionen och inkluderar inte den del av utfallet som bokförts direkt mot Försvarmaktens produkter. Redovisningen i bilagan är således inte att likställa med den nettoredovisning som återfinns i tabeller under avsnittet *Resultatredovisning* (totalt per Försvarmakten samt nedbruten per verksamhet). Vidare är redovisningen i bilagan inte heller att likställa med avsnitten *Anslagsredovisning och Fördelning anslagsförbrukning per anslag och per verksamhet* i huvuddokumentet. Mer detaljerad redovisning återfinns i bilagan under avsnitt Redovisningsprinciper. Redovisningen sker på uppdrag av regeringen.

Principer avseende den finansiella redovisningen framgår under avsnittet Redovisnings- och värderingsprinciper.

Personalstatistik. Det finns en viss eftersläpning i redovisningen av personelhändelser. Förhållandet påverkar t.ex. de personelflöden som redovisas i personalberättelsen (bilaga 1). Försvarmakten har, i likhet med tidigare år, valt att sammanställa personalstatistiken så sent som det är möjligt.

Redovisning av återrapporteringskrav

Återrapporteringskraven återges löpande i kursiv text och i avsnittet *Sökregister återrapporteringskrav* framgår under vilket avsnitt i huvuddokumentet, eller i vilken bilaga redovisning återfinns.

Försvarsmaktens verksamhetsidé

Vi försvarar Sverige och landets intressen, vår frihet och rätt att leva som vi själva väljer.

Försvarsmaktens vision

Ett starkare försvar – möter varje hot, klarar varje utmaning

Försvarsmaktens övergripande mål

Ökad och trovärdig militär förmåga. Den säkerhetspolitiska utvecklingen i vårt närområde har försämrats vilket innebär att den totala svenska försvarsförmågan måste stärkas och utvecklas. Krigsförbandens operativa förmåga ska ökas för att kunna verka avhållande emot och möta hot och angrepp i alla former. Dimensionerande för våra krigsförband ska vara att möta ett väpnat angrepp från en kvalificerad motståndare.

Relevans och förtroende externt. För att verka avhållande mot angrepp på Sverige och Sveriges integritet, ska Försvarsmakten på egen hand och tillsammans med andra utveckla, upprätthålla och uppvisa en trovärdig och tillgänglig militär förmåga och därmed bidra till tröskeleffekt i enlighet med den svenska säkerhetspolitiken. Om Sverige trots detta utsätts för angrepp, hot eller påtryckningar ska landet försvaras med alla till buds stående medel.

Stolthet och förtroende internt. Personal är ett av grundfundamenten för vår operativa förmåga. Anställda, frivilliga och pliktpersonal ska vara ansvarstagande, stolta och ha förtroende för Försvarsmakten och förmågan att fullgöra uppgifterna. Tillgång till rätt antal individer med rätt kompetens är en förutsättning för operativ förmåga. Försvarsmaktens personal ska verka i en jämställd organisation där kvinnor och män kan utvecklas och bidra med sin fulla potential till Försvarsmaktens operativa förmåga.

Försvarsmaktens strategiska effekter

I syfte att nå målen utgår förändringsarbetet utifrån ett fokus på vår militära profession samt de strategiska effekterna:

Trovärdighet - Tillgänglighet - Tillsammans - Tröskeleffekt.

Ökad och trovärdig militär förmåga

Försvarspolitisk inriktning för perioden 2016 - 2020

I 2015 års försvarspolitiska inriktningsproposition (prop. 2014/15:109) för perioden 2016-2020 konstateras att den säkerhetspolitiska situationen i Europa försämrats, vilket ställer ökade krav på den svenska totalförsvarsförmågan³. Regeringen konstaterar i samma proposition att någon systematisk planering eller andra aktiva förberedelser inför höjd beredskap inte bedrivits i Sverige sedan lång tid tillbaka varför planeringen av totalförsvaret nu måste återupptas och prioriteras⁴.

Försvarsmakten mottog i december 2017 ett uppdaterat inriktningsbeslut⁵ för perioden 2018-2020, dvs. återstoden av försvarsbeslutsperioden. Beslutet uttrycker att det enskilt viktigaste under försvarsinriktningsperioden är att *öka den operativa förmågan i krigsförbanden och att säkerställa den samlade förmågan i totalförsvaret*.

Förmågor

Enligt regeringens styrning ska krigsförband kravsättas och värderas avseende krigsduglighet (KDU, utifrån huvuduppgifter och mobiliseringskrav). Vidare ska den samlade förmågan hos det militära försvaret, att möta ett väpnat angrepp, öka och stridskrafterna ska då kunna verka försvarsmaktsgemensamt. Stående förband ska kunna genomföra operationer nationellt samt i och utanför närområdet, medan kontraktsförbanden ska inriktas mot nationella operationer och mot närområdet vid höjd beredskap. Beredskapsövningar och kontroller ska genomföras regelbundet och stående förband ska ha hög beredskap och tillgänglighet. Förmåga ska finnas att mobilisera hela krigsorganisationen och att genomföra partiell och allmän mobilisering enligt uppsatta tidskrav (mobilisera inom en vecka efter beslut om höjd beredskap). Övningar och mobiliseringskontroller ska genomföras regelbundet. Utöver detta ges styrningar avseende stridskrafter och funktioner.

KDU-krav sätts och värderas (depåförband undantaget) utifrån krigsförbandsmålsättningar (KFM), huvuduppgifter och krav på mobilisering. Övningsverksamheten, inte minst försvarsmaktsövningen 2017, har visat att stridskrafterna kan verka försvarsmaktsgemensamt i enlighet med regeringens styrningar. De stående förbanden har hög beredskap och tillgänglighet och kan genomföra operationer nationellt och internationellt enligt gällande planer och order. Kontraktsförbanden har inriktats mot operationer, nationellt och i närområdet, vid höjd beredskap. Beredskapskontroller genomförs regelbundet och bl.a. hemvärnet har genomfört en större beredskapsövning. Hela krigsorganisationen kan mobiliseras på en vecka. Fortsatt utveckling, möjligheter och begränsningar samt aktuell förmåga i detalj framgår av årsredovisningens kvalificerat hemliga bilaga 4.

Huvuddelen av arméförbanden har organiserats i två brigader och KFM är utformade så att krigsförbanden ska kunna möta en kvalificerad motståndare. Stridsgrupp Gotland har förstärkts med luftvärn. Hemvärnsförbanden kan lösa sina ålagda uppgifter och försvarsunderrättelseförmågan har stärkts genom de satsningar som gjorts avseende personella förstärkningar vid Militära underrättelse- och säkerhetstjänsten (MUST).

³ Enligt lagen om totalförsvaret och höjd beredskap är totalförsvaret verksamhet som behövs för att förbereda Sverige för krig. Totalförsvaret består av militär verksamhet (militärt försvar) och civil verksamhet (civilt försvar).

⁴ Proposition 2014/15:109 Försvarspolitisk inriktning – Sveriges försvar 2016–2020 s. 52.

⁵ Regeringsbeslut 7, 2017-12-18, F62017/01724/MFI Inriktning för Försvarsmaktens verksamhet för åren 2018-2020.

Personalförsörjning

Regeringen uttrycker både direkta styrningar och indirekta förväntningar på en ändamålsenlig och robust personalförsörjning i syfte att bidra till en ökad operativ förmåga.

Sammantaget anger regeringen ett antal styrningar inom olika områden som kan hänföras till personalförsörjning. Mer framträdande är de styrningar som förpliktigar åtgärder inom försvarsbeslutsperioden men som syftar till att bättre trygga personalförsörjningen av företrädesvis militär personal i det längre perspektivet bortom inriktningsbeslutet. Här kan bland annat nämnas att bredda rekryteringen till officersyrket; att öka antal platser till officersutbildningarna; att fortsätta implementeringen av flerbefälssystemet samt att, inom ramen för jämställdhet och likabehandling, öka andelen kvinnor på samtliga nivåer. Regeringen är också tydlig med att personalförsörjningen av det militära försvaret dels ska bygga på frivillighet, dels totalförsvarsplikt.

Försvarmakten har bland annat uppfyllt de styrningar som hänförs till personalförsörjning av militär personal genom att den utgår från frivillighet parallellt med totalförsvarspliktens införande⁶; att personalförsörjningen utgår från den enskildes intresse, motivation och vilja; att antalet platser på officersprogrammet och specialistofficersutbildningen ökat samt att kortare inomverksutbildningar (SOFU tidigare även OFFU, ROU) erbjuds den som ska bli officer och redan har en akademisk examen.

Materieförsörjning

Försvarmaktens materiel- och logistikförsörjning ska i grunden bidra till att krigsförbandens krigsduglighet upprätthålls och syftar till att en successiv ökning av KDU möjliggörs. Identifierade brister ska avhjälpas före långsiktiga behov av förmågeutveckling. För att undvika glapp i operativ förmåga ska befintlig materiel inte avvecklas förrän ny materiel tillförts, inte heller ska materiel med operativ relevans avvecklas utan istället placeras i materielreserv.

I flera fall av styrningar inom ramen för de ekonomiska tillskotten handlar det om delfinansiering där Försvarmakten ska öka investeringen/ambitionen inom specifika områden, t.ex. genom ökat materielunderhåll, ökad reservdelsanskaffning och ytterligare anskaffning av ammunition. I andra fall innehåller tillskotten direkta styrningar avseende modifieringar, livstidsförlängning eller vidmakthållandeåtgärder. Exempel på det senare är vidmakthållande av luftburen sensorförmåga, modifiering av korvett typ Gävle, modifiering av bojbåtar och livstidsförlängning av stridsbåtar. En tredje grupp inom tillskotten utgör styrningar avseende nyanskaffningar av specifika objekt, här förekommer både del- och helfinansiering varvid några av de viktigare utgörs av:

- *medelräckviddigt luftvärnssystem*
- *stridsfordonsburet granatkastarsystem till de mekaniserade bataljonerna*
- *pansarvärnsförmåga till de motoriserade skyttebataljonerna*
- *undervattenssensorer*

I närtid identifierade materiella brister har generellt åtgärdats före att tillgodose behov på lång sikt. Organisationsbestämmande materiel som inte krigsplacerats i krigsförbanden eller förbandsreserven förvaltas i en materielreserv. Det bör dock påpekas att behovssättningen av materiel för krigsförbanden inte är fullständig. All operativt relevant materiel har också bibehållits i enlighet med regeringens styrning.

Tillgängligheten på JAS 39 C/D höjs bland annat genom beslutet att upp till 30 st. JAS 39 C/D inte kommer att nyttjas för modifiering till JAS 39 E och Försvarmakten kommer att vidmakthålla JAS 39 C/D under hela perioden. Arbetet med nästa generations ubåt följer regeringens inriktning.

⁶Under 2017 beslutade regeringen att återuppta grundutbildning med plikt enligt lagen 1994:1809 om totalförsvarsplikt. Försvarmakten har påbörjat detta under 2018.

Övningsverksamhet

Enligt regeringens inriktning ska alla krigsförband genomföra krigsförbandsövning (KFÖ) med hela förband (inkl. totalförsvarpliktiga) under perioden, undantagsvis med del av förband. Totalförsvarpliktiga ska inkallas till repetitionsutbildning (RU) och antalet övningar ska öka. Därtill ska kontraktsförband med hög andel totalförsvarpliktiga prioriteras. Vidare ska övningsverksamheten i ökad utsträckning inriktas mot kvalificerade stridskraftsgemensamma övningar inom ramen för väpnat angrepp. Likaså ska större försvarsmaktsövningar genomföras under försvarsinriktningsperioden.

Kravet att alla krigsförband ska genomföra KFÖ kommer delvis uppfyllas. De generella inriktningarna för övningsverksamheten i övrigt har i stort följts.

Internationella samarbeten och insatser

Enligt regeringen byggs säkerhet solidariskt tillsammans med andra varvid hot mot fred och säkerhet avvärjs i gemenskap med andra länder och organisationer. Vidare bidrar Försvarsmaktens deltagande i internationella operationer till ökad säkerhet, förebygger konflikter och skapar förutsättningar för fattigdomsbekämpning och utveckling.

Sveriges säkerhetspolitik förutsätter således att försvaret kan verka tillsammans med andra. Den svenska solidaritetsförklaringen ställer krav på Sveriges förmåga att ge och ta emot stöd, som också kan vara militärt. Försvarsmakten har fått i uppdrag att öka förutsättningarna för att Sverige ska kunna ge och ta emot militärt stöd, som kan vara såväl indirekt som direkt. I detta sammanhang anger regeringen att värdlandsstödsavtalet med Nato är av stor vikt och att bi- och multilaterala försvars- och säkerhetspolitiska samarbeten behöver fördjupas. Etablerandet av permanent strukturerat samarbete (*Pesco*) anges i inriktningsbeslutet som ett viktigt led i utvecklingen av EU:s gemensamma säkerhets- och försvarspolitik.

Sveriges deltagande i internationella operationer genomförs kontinuerligt och i enlighet med regleringsbrev respektive särskilda beslut. De internationella operationerna omfattar internationella militära insatser, freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet, säkerhetssektor-reformverksamhet samt insatser inom ramen för EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik. Sverige deltar även tillsammans med övriga länder i Nordefco i samarbetet *NORTAT*, som syftar till ett gemensamt och effektivt utnyttjande av transportflygresurser. Vidare har samarbetet med Finland har fördjupats under perioden.

Organisatoriska krav

Försvarsmaktens stridskrafter ska enligt regeringen indelas i arméstridskrafter, marinstridskrafter, flygstridskrafter och försvarsmaktsgemensamma stridskrafter. Styrningarna uttrycks i flera dimensioner, bland annat fördelning mellan stående och kontrakterade förband inom respektive stridskraft.

Regeringen har gett i uppdrag att upprätta en förbandsreserv som ska bemannas av totalförsvarspliktig personal som har fullgjort värnplikt eller motsvarande utbildning. Förbandsreserven ska senast tre år efter regeringens anvisning och med tillförda medel kunna lösa nationella försvarsuppgifter. Till krigsförbanden ska en personell mobiliseringsreserv knytas. Utöver förbandsreserv och mobiliseringsreserv ska Försvarsmakten upprätthålla en personalreserv där personal som för närvarande inte behövs i krigsförbanden ska krigsplaceras.

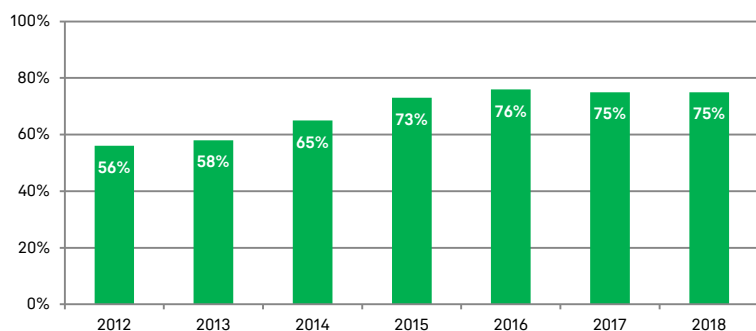
Organiseringen av Försvarsmaktens stridskrafter är slutförd och kravet är uppfyllt. Detsamma gäller marinens generella inriktning om att i huvudsak bestå av stående förband och kraven på hemvärnsförbandens organisation, avtal och lokala förankring. Även kraven att Försvarsmakten ska indela hemvärnet i regionalt och lokalt organiserade hemvärnsbataljoner bestående av bevakningskompanier med såväl stationära uppgifter som andra uppgifter nationellt är uppnådda.

Förbandsreserverna är aviserade från och med insatsorganisation 2018 (IO 18) och del av förbandsreserven är bemannad med krigsplacerad personal, som i huvudsak består av värnpliktiga vilka inte krigsplacerats i andra krigsförband. Bedömningen är att huvuddelen av förbandsreserven kan lösa uppgifter inom tre år från beslut och med tillförda medel. Två förband ur förbandsreserven är under istandsättande. Samtliga krigsförband har mobiliseringsreserver organiserade. Härutöver finns vid varje depå en mobiliseringsreserv för exempelvis reservofficerare som inte är krigsplacerade vid något annat krigsförband.

Relevans och förtroende externt- stödet för ett militärt försvar

I ett omfattande förändrings- och utvecklingsarbete är det viktigt att ha såväl medarbetarnas som allmänhetens förtroende. Försvarmakten mäter sedan 2012 löpande hur myndigheten och dess uppgifter uppfattas.

I 2018 års externa mätning framkom att allmänhetens stöd för ett militärt försvar var högt och relativt stabilt under året och likt 2017 angav tre av fyra att de tycker det är viktigt att Sverige har ett militärt försvar. Stödet var lika stort bland män och kvinnor, men som i tidigare undersökningar framgick tydliga skillnader i olika åldersgrupper, där vikten av ett militärt försvar ökar med åldern. Bland unga var det 60 procent som ansåg att ett militärt försvar är viktigt och motsvarande siffra för 67-77 åringar låg på drygt 80 procent.

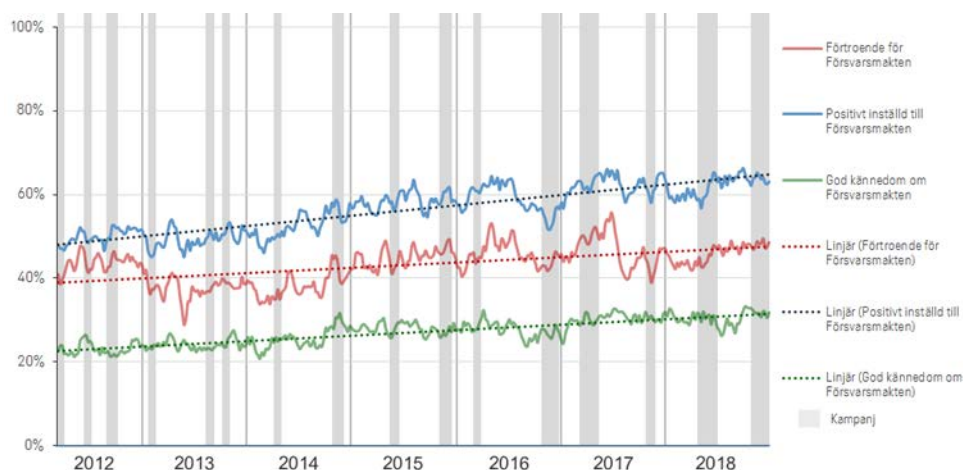

Figur 1 Relevans - Vikten av ett militärt försvar (Källa: Demoskops varumärkesmätning 2018)

Stödet för ett militärt försvar påverkas bland annat av oro på grund av omvärldsläget. Under 2018 har oron mest handlat om krig och konflikter samt klimatförändringar till skillnad från 2017 där terrorism omnämndes som den största anledningen. Jämfört med 2017 (75 procent) har oron på grund av omvärldsläget minskat till 70 procent under året.

Förtroende och inställning till Försvarmakten i samband med kommunikationsaktiviteter

Förtroendet för Försvarmakten stärktes under 2018 jämfört med 2017 och när det handlar om kännedom och positiv inställning till Försvarmakten syns en positiv trend sedan mätningens början 2012. Ökad kännedom, positiv inställning och även ökat förtroende för Försvarmakten korrelerar ofta med kampanjer, övningar som *Trident Juncture 2018*, fördelaktiga politiska beslut samt överbefälhavarens framträdanden i media.

Figur 2 Förtroende, kännedom och Inställning till Försvarmakten (Källa: Demoskops varumärkesmätning 2018)

Generellt syns ett starkt samband mellan planerade kommunikationsaktiviteter och ett starkt förtroende för Försvarsmakten. Förtroendet för försvarsförmågan stärktes under året liksom tilltron till att upptäcka och avvisa kränkningar samt att försvara Sverige i händelse av väpnat angrepp.

Stolthet och förtroende internt

FM Vind, Försvarsmaktens verksamhetsindikator, är en årligt återkommande medarbetarundersökning som genomförs i syfte att skapa en överblick av nuläget och bidrar till myndighetens förändrings- och utvecklingsarbete. Uppföljningen som FM Vind visar hur samtliga medarbetare upplever verksamheten ur ett medarbetarperspektiv och utgör ett viktigt komplement till den ordinarie uppföljningen så som förbandsproduktion, materiel, personal samt ekonomi.

Under året genomfördes ett antal förändringar i de frågor som ska besvaras och ett antal frågeställningar är därmed nya och har ingen jämförelse bakåt i tiden. Utöver detta infördes två nya index-värden avseende organisatorisk respektive social arbetsmiljö. Den organisatoriska arbetsmiljön omfattar de faktorer där arbetsgivaren har ett tydligt formulerat ansvar för medarbetarnas välmående och hälsa, men där även den enskilde medarbetaren förväntas bidra till en god arbetsmiljö. Med den uppmätta sociala arbetsmiljön avses de faktorer vilka bör reducera risken för att enskilda medarbetare upplever sig vara eller bli exkluderade ur arbetsgemenskapen.

FM Vind 2018 genomfördes för första gången med både kontinuerligt och tidvis tjänstgörande personal samt Hemvärnet.

För den kontinuerligt tjänstgörande personalen var de sammanvägda resultaten övervägande positiva. Främst inom de frågeområden som berör arbetet och gemenskapen i arbetslaget samt förtroendet för närmaste chefen. De positiva resultaten återfanns även inom de nya indexvärdena, där social arbetsmiljö utmärkte sig som starkt positivt. Resultatet från samtliga frågor ökade från 75 till 76⁷ från föregående år och uppgången skedde inom 99 av totalt 128 frågeställningar. Spridningen var jämnt fördelad mellan samtliga organisationsenheter.

För de tidvis tjänstgörande och aktiva inom Hemvärnet konstruerades en anpassad enkät, då dessa personalgrupper inte har Försvarsmakten som primär arbetsgivare men deras svar är betydelsefulla. GSS/T, officerare i reserven och aktiva inom Hemvärnet hade generellt en mycket positiv bild av den verksamhet de varit del av. Däremot finns utvecklingspotential i upplevelsen av kommunikation mellan tjänstgöringstillfällena. Viljan att rekommendera den egna tjänstgöringsformen till andra är dock högre hos tidvis tjänstgörande personal än hos kontinuerligt tjänstgörande.

För de kontinuerligt tjänstgörande var frågan om Försvarsmaktens IT-system det som utmärkte sig som mest negativt. Även det faktum att antalet medarbetare som upplevt sig varit utsatta för någon form av ovälkommet beteende de senaste tolv månaderna är något större än det antal som 2017 upplevde sig utsatta för kränkande särbehandling. Kvinnor var fortsatt överrepresenterade i jämförelse med män (15 respektive 5 andelsprocent). Totalt angav sju procent (2018) av de svarande att de varit utsatta för någon form av kränkande särbehandling, diskriminering eller sexuella trakasserier. Som en följd av att könsfördelningen inte är jämn i Försvarsmakten är det sammantaget fler män än kvinnor som upplevt sig utsatta för ovälkommet beteende. Ur ett jämställdhetsperspektiv är det dock allvarligt att kvinnor är så överrepresenterade. Frågeområdet utvecklades inför 2018 års undersökning i syfte att säkerställa att både arbetsmiljö- och diskrimineringslagstiftning omhändertogs i frågeställningarna, vilket innebär att jämförelser inte görs med tidigare års undersökningar. Försvarsmakten konstaterar dock att det finns behov av ett fortsatt arbete med dessa frågor.

⁷ På en skala upp till 100

Sammanfattning av verksamhetsåret 2018

Försvarsmaktens verksamhet har genomförts i enlighet med regeringens beslut, uppsatta mål och förordningen (2007:1266) med instruktion för Försvarsmakten.

Sammantaget har året inneburit ett fortsatt fokus på krigsförbanden och utvecklingen av operativ förmåga. Ett antal krigsförband har genomfört repetitionsutbildning i form av krigsförbandsövningar (KFÖ), krigsförbandskurser (KFK) och särskilda övningar för befäl (SÖB) under året. Detta dock i en något lägre omfattning jämfört med föregående år då försvarsmaktsövning 17, Aurora, genomfördes. Flera av krigsförbanden har genomfört repetitionsutbildning med pliktinkallad personal. Överlag har resultatet varit positivt och det påvisar att det går att höja utbildningsnivån under en relativt kort och intensiv utbildningsperiod för pliktinkallad personal som inte övat på länge.

Säkerhetsläget i Sveriges närområde har försämrats under de senaste åren vilket ställer krav på kontinuerlig analys och beredskap att vidta åtgärder. Grunden till förändringen utgörs alltjämt av ryskt agerande. Den rysk-amerikanska relationen har under de senaste åren fortsatt att försämrats på ett flertal områden. Detta har skett parallellt med en bestående, möjligen ökande polarisering mellan Ryssland och USA/Nato i närområdet. Utvecklingen i Sveriges närområde kommer under kommande år fortsatt att präglas av motsättningar mellan Ryssland och Nato. I Östersjöregionen konstateras fortsatt ett militärt uppträdande med mer kvalificerade resurser från flera länder och organisationer samt en ökad militär verksamhet med bland annat flera större övningar.

Trenden med ökande nationella insatser på grund av den förändrande hotbilden i närområdet har fortsatt samtidigt som beredskap säkerställts för hävdande av territoriell integritet, sjö- och luftterritoriet övervakats samt incident- och ledningsberedskap upprätthållits. Inom cyberrymden har Försvarsmakten kontinuerligt övervakat Försvarsmaktens ledningsstödssystem och avvisat försök till intrång ett antal gånger. Försvarsmakten har upprätthållit sin förmåga att leda operationer för att lösa Försvarsmaktens huvuduppgift. Inom informationsmiljön har Försvarsmakten följt olika aktörers agerande och fortsatt utveckla egen förmåga att detektera och motverka främmande påverkansoperationer. Utvecklingen av Gotlands regemente (P 18), som inrättades den första januari 2018, har fortsatt med fokus på rekrytering av nyckelbefattningar och utveckling av infrastrukturen för att gradvis kunna påbörja soldatutbildningen och krigsförbandsutvecklingen.

Sommarens omfattande bränder har inneburit att förmågan att ge stöd till samhället avseende brandbekämpning ökat såväl inom flyg- som markstridskrafterna. Antalet stödinsatser har ökat relativt föregående år (96 tillfällen) och har utförts vid totalt 186 tillfällen, varav ett 90-tal skedde i samband med brandbekämpningen. Hemvärnets del av stödet till samhället har omfattat ca 244 000 timmar. Vid totalt sju tillfällen har förfrågan om stöd nekats. En förfrågan avsåg tekniskt stöd i en materiel fråga som övertogs av FMV. Övriga tillfällen har nekats på grund av resursbrist eller att förfrågan inte fallit in under stödförordningen.

Förbandsproduktionen har präglats av intensiv övningsverksamhet med ett antal större övningar där flera förbandstyper övat tillsammans. Utbildningsverksamhet har även den varit framträdande och med ett stort fokus på den militära grundutbildningen med värnplikt. Inryckning med värnpliktiga har genomförts på flera förband. Hemvärdet genomförde under juni månad en beredskapsövning med samtliga 40 bataljoner, en övning som i denna omfattning inte genomförts sedan 1975.

En fortsatt utökad verksamhet och ambition avseende internationella samarbeten, särskilt inom multilaterala samarbeten, har präglat 2018. Ett antal initiativ från politisk nivå har formaliserats och fördjupats såsom EU:s permanenta strukturerade arbete (Pesco), den brittisk-ledda *Joint Expeditionary Force (JEF)*, det tysk-ledda *Framework Nation Concept (FNC)*, trilateralt samarbetsavtal mellan Sverige, Finland och USA samt bilateralt samförståndsavtal med Finland på försvarsområdet. Ambitionen i olika internationella samarbeten utvecklas i den takt ekonomiska och personella resurser medger och bedöms i huvudsak öka Försvarsmaktens operativa förmåga.

De internationella insatserna har i stort genomförts enligt plan med förbandsinsatser i FN-operationen *MINUSMA* i Mali, i den internationella koalitionen operation *OIR* i Irak och i *Nato-operationen RSM* i Afghanistan. Utbildningsinsatser har genomförts inom ramen för *European Union Training Mission (EUTM)* i Somalia, Mali och Centralafrikanska republiken. Säkerhetsläget i Försvarmaktens insatsområde har fortsatt präglats av instabilitet och under året har en gradvis försämring skett i både Mali och i Afghanistan. Säkerhetsläget i delar av Irak har däremot förbättrats under 2018, även om utvecklingen är förknippad med stora osäkerheter. Säkerhetsutvecklingen analyseras kontinuerligt och åtgärder har vidtagits och beredskap finns även för att vidta ytterligare åtgärder om så krävs.

Under 2017 fattade regeringen beslut om att återaktivera grundutbildning under plikt⁸ som ett led i att trygga en långsiktigt stabil personalförsörjning. Sammantaget påbörjade 3 750 värnpliktiga grundutbildning, vilket var något färre än målsättningen. I jämförelse med 2017 har dock ett lägre antal värnpliktiga skiljts från grundutbildningen vilket bottnar i ett aktivt arbete på förbandsnivå med bemötandet av den värnpliktiga personalen.

Läget avseende officersförsörjningen är bekymmersamt. Utlödet är större än inflödet vilket i huvudsak är beroende på nuvarande och kommande pensionsavgångar i kombination med färre antal antagna elever till såväl officersprogrammet som specialistofficersutbildningen. Nettoutflödet har dock kunnat kompenseras till del i och med att det under året dels anställts 34 officerare inom ramen för *Fler vägar in* och dels genom att officerare erbjudits en enskild överenskommelse, avseende extra pensionsavsättning, för de som väljer att arbeta efter tidpunkten för avtalspension.

Arbetet med likabehandling och icke-diskriminering har accentuerats med anledning av uppropet *#givaktochbitihop* vilket ytterligare förstärker den nolltolerans som myndigheten har mot diskriminering och trakasserier. Ett antal riktade åtgärder har vidtagits, bland annat stöd till chefer, tillsättande av utvecklingsgrupper för jämställdhetsarbete på förbandsnivå samt utbildningsinsatser för ledningsgrupp på förbandsnivå.

Försvarmakten har förberett verksamhetsövergång, avseende vissa uppgifter, från FMV till Försvarmakten på uppdrag av regeringen. Under året har arbetet fortsatt med att anpassa den finansiella styrmodellen så att den stödjer ny ansvarsfördelning och anslagsstruktur. Inom ramen för Försvarmaktens interna förändringsarbete har förberedelser genomförts parallellt med att decentralisera logistikverksamheten och omlokalisering av försvarsgrensstaber.

Försvarmakten och MSB har fortsatt arbetet med att främja och utveckla en sammanhängande planering för totalförsvaret till och med 2020. Därutöver ska Försvarmakten och MSB verka för att samtliga berörda aktörer krigsplacerar den personal som krävs vid höjd beredskap samt bidra till att höja kunskapen och förmågan inom totalförsvaret genom utbildning och övning.

Inom ramen för Wiendokumentet har en kroatisk förbandsutvärdering vid F 7 samt tre områdesinspektioner från Slovenien, Ryssland och USA under övning Värld tagits emot.

Inom materielområdet har systemet Archer slutleverats till Försvarmakten. Andra viktiga leveranser har omfattat fordon av olika slag, brobandvagn, granatgevärsammuniton, livstidsförlängningar av flera fartygs- och båtsystem, antiubåtsgranatsystem, och jaktrobot och diverse ledningssystemmateriel. Därutöver har omfattande utbildning och infrastrukturella åtgärder påbörjats för det nya luftvärnssystemet Patriot.

Försvarmaktens forskning och utveckling (FoU) har fortsatt prioriterats till för Försvarmakten strategiskt viktiga kompetenser inom integritetskritiska områden. Årets tilldelade medel för anslaget 1:4 *Forskning och teknikutveckling* har ökat jämfört 2017 och verksamheten har utvecklats. Dels har de områden som startades under 2017, autonomi och obemannade system samt operationer i cyberdomänen fördjupats, dels har forskning och teknikutveckling inom områdena telekrig, undervattensteknik, sensorer och signaturanpassning samt vapen- och skyddsteknik förstärkts.

⁸ Lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt vilken omfattar både kvinnor och män.

Verksamheten under året har genomförts med god kontroll på ekonomin. Det slutliga ekonomiska utfallet låg väl i nivå med tillgängliga medel för samtliga anslag, med undantag för anslaget 6.1:2 där ett underutnyttjande uppstod p.g.a. att avsatta medel för oförutsedda händelser inte behövde nyttjas.

Anslagsredovisning

Anslag/Anslagspost (Mnkr)		2018			2017	2016
		Disponibla anslag	Utfall	Anslags-sparande (+) kredit (-)	Utfall	
Utgiftsområde 6 (Försvarsdepartementet)						
1:1.1	Förbandsverksamhet och beredskap	27 243	27 191	52	26 058	25 419
1:1.2	Förbandsv. o beredsk -STÅP	42	42	0		
1:1.3	Vidmakthåll materiel & anläggningar	6 425	6 333	92	6 258	
1:1.4	MUST	887	893	-6	832	773
1:1	Förbandsverksamhet och beredskap	34 597	34 459	139	33 147	26 192
1:2.1	FM väpnade insatser internationellt samt Athena	1 106	981	125	980	942
1:2.2	FM övriga insatser internationellt	75	55	20	60	54
1:2	FM insatser internationellt	1 181	1 037	144	1 040	996
1:3	Anskaffning materiel & anläggningar	10 708	10 728	-20	10 062	9 298
1:4	Forskning och teknikutv.	642	635	7	580	600
1:4	Äldreanslaget				-185	6 900
Utgiftsområde 5 (Utrikesdepartementet)						
1:2.1	Freds- och säkerhetsfrämjande vht	58	55	4	56	48
Summa Försvarsmakten		47 187	46 913	274	44 700	44 033

Tabell 1 Anslagsförbrukning samtliga anslag 2016-2018

I samband med vårändringsbudgeten erhöll Försvarmakten ett tillskott om 103 miljoner kronor för 2018 i syfte att förstärka cyberförsvarsförmågan. Det samlade ekonomiska utfallet för året var enligt plan och i nivå med tilldelade medel förutom utfallet för den internationella insatsverksamheten som underskred tilldelningen p.g.a. att avsatta medel för oförutsedda händelser inte behövde nyttjas.

Anslag 1:1 Förbandsverksamhet och beredskap

Vid ingången av 2018 hade Försvarmakten en anslagskredit från 2017 om 289 miljoner kronor att reglera inom anslagspost 1:1.1 vilket reducerade de disponibla medlen med motsvarande belopp jämfört med regleringsbrevets tilldelade 27 532 miljoner kronor. 2018 har likt året innan präglats av en hög ambition i verksamheten, inte minst när det gäller övningar, i syfte att fortsatt utveckla den operativa förmågan. Utfallet uppgick till 27 191 miljoner kronor vilket innebär ett sparande om 52 miljoner kronor.

Inom anslagspost 1:1.2 tilldelades Försvarmakten 42 miljoner kronor. Anslagsposten är ny och avser statliga ålderspensionsavgifter för totalförsvarspliktiga som fullgör värnplikt. Utbetalning har skett till SPV enligt tilldelad ram.

I slutet av 2018 erhöll Försvarmakten ett avräkningsunderlag från FMV avseende deras pågående arbeten mot Försvarmakten. Detta resulterade i att Försvarmakten reducerade behovet av anslagskredit med totalt 143 miljoner kronor på anslagspost 1:1.3 *Vidmakthållande av materiel och anläggningar*. Underlaget omfattade det totala nettovärdet av tjänster som fakturerats 2018 eller tidigare men inte utförts samt tjänster som utförts 2018

men inte fakturerats. Försvarsmakten hade en anslagskredit vid årets början om 150 miljoner kronor att reglera vilket reducerade de disponibla medlen med motsvarande belopp jämfört med regleringsbrevets tilldelade 6 575 miljoner kronor. Utfallet uppgick 6 333 miljoner kronor vilket innebär ett sparande om 92 miljoner kronor.

För anslagspost 1:1.4 hade Försvarsmakten en anslagskredit vid årets början om 8 miljoner kronor vilket reducerade de disponibla medlen med motsvarande belopp jämfört med regleringsbrevets tilldelade 895 miljoner kronor. MUST verksamhet har varit omfattande under året vilket även kan ses i det ekonomiska resultatet. Utfallet uppgick till 893 miljoner kronor och därmed nyttjade myndigheten en anslagskredit om 6 miljoner kronor.

Anslag 1:2 FM insatser internationellt

Vid ingången av 2018 hade Försvarsmakten ett sparande om 32 miljoner kronor att överföra från 2017 till anslagspost 1:2.1 vilket ökade de disponibla medlen med motsvarande belopp jämfört med regleringsbrevets tilldelade 1 075 miljoner kronor. Utfallet för anslagsposten uppgick till 981 miljoner kronor vilket innebär ett underutnyttjande om 125 miljoner kronor. Underskridandet beror framför allt på lägre kostnader kopplat till av regeringen beslutad⁹ ominriktning för insatsen *MINUSMA* i Mali samt begränsningar att genomföra underhåll och omsättning av t.ex. elverk och fordon, vilket har ställts in eller skjutits fram till år 2019. Vidare har Försvarsmaktens behov av handlingsutrymme, för att hantera eventuella oförutsedda händelser, avseende insatsen *OIR* i Irak sänkts.

Vid ingången av 2018 hade Försvarsmakten ett sparande om 2 miljoner kronor att överföra från 2017 till anslagspost 1:2.2 vilket ökade de disponibla medlen med motsvarande belopp jämfört med regleringsbrevets tilldelade 73 miljoner kronor. Utfallet för anslagsposten uppgick till 55 miljoner kronor, vilket innebär ett underutnyttjande om 20 miljoner kronor. Underutnyttjandet beror framför allt på outnyttjade medel för oförutsedda händelser avseende *EUTM* insatserna i Mali, Centralafrikanska republiken samt för SSR-insatsen i Kosovo.

Anslag 1:3 Anskaffning av materiel och anläggningar

Vid ingången av 2018 hade Försvarsmakten en anslagskredit att reglera från 2017 om 108 miljoner kronor inom anslaget 1:3. De disponibla medlen reducerades därmed med motsvarande belopp jämfört med regleringsbrevets tilldelade 10 816 miljoner kronor. Utfallet uppgick till 10 728 miljoner vilket innebär ett nyttjande av anslagskredit om 20 miljoner kronor.

Anslag 1:4 Forskning och teknikutveckling

Inom anslag 1:4 tilldelades Försvarsmakten 642 miljoner kronor. Utfallet uppgick till 635 miljoner kronor vilket avrundat innebär ett underskridande om 7 miljoner kronor.

Utrikesdepartementets anslagspost 5.1:2.1 Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet

Vid ingången av 2018 hade Försvarsmakten ett sparande om 2 miljoner kronor att överföra från 2017 till anslagspost 1:2.1 vilket ökade de disponibla medlen med motsvarande belopp jämfört med regleringsbrevets tilldelade 56 miljoner kronor. Utfallet motsvarade i stort vad som budgeterats för verksamheten och uppgick till 55 miljoner kronor vilket resulterade i ett underskridande om 4 miljoner kronor.

⁹ Ändringstryck regleringsbrev - regeringsbeslut 5 (2018-06-28)

Resultatredovisning

Operativ förmåga vid utgången av 2018 (effekter)

Krigsduglighet

Försvarsmakten ska i årsredovisningen redovisa en samlad operativ värdering av sin förmåga att lösa uppgifter enligt instruktionen.

RB p 2
(del av)

Allmänt

Försvarsmakten ska enligt förordningen (SFS 2007:1266) med instruktion för Försvarsmakten upprätthålla och utveckla ett militärt försvar som ytterst kan möta ett väpnat angrepp. Grunden för Försvarsmaktens verksamhet ska vara förmågan till väpnad strid.

Försvarsmakten ska kunna försvara Sverige och främja svensk säkerhet. Försvarsmakten ska upptäcka och avvisa kränkningar, värna Sveriges suveräna rättigheter och svenska intressen samt kunna förebygga och hantera konflikter och krig såväl nationellt som internationellt. Försvarsmakten ska kunna utföra uppgifterna självständigt, men även i samverkan med andra myndigheter, länder och organisationer. Försvarsmakten ska kunna ge respektive ta emot militärt stöd.

Försvarsmakten ska bedriva omvärldsbevakning för att kunna upptäcka yttre hot mot Sverige och svenska intressen samt ta fram underlag för beslut om höjd beredskap. Vid höjd beredskap ska Försvarsmakten kunna mobilisera och använda alla krigsförband för att möta ett militärt hot. Försvarsmakten ska dessutom med befintlig förmåga och resurser kunna lämna stöd till civil verksamhet. Vidare ska Försvarsmakten kunna delta i såväl kortvariga som långvariga internationella militära insatser.

Värderingen av Försvarsmaktens förmåga har liksom tidigare omfattat krigsförbandsvärderingar, taktiska värderingar, operativ värdering och militärstrategisk värdering. Nedan redovisas Försvarsmaktens operativa förmåga 2018 i förhållande till de uppgifter som framgår ovan och i aktuellt regleringsbrev. En mer utförlig redovisning av Försvarsmaktens och dess krigsförbands förmåga framgår av kvalificerat hemliga bilagor till årsredovisningen¹⁰.

Försvarsmaktens samlade operativa förmåga

Försvarsmaktens förmåga har varit under fortsatt utveckling. Försvarsmakten har genomfört övningsverksamhet med hög frekvens och myndigheten har under året påbörjat grundutbildning av pliktpersonal parallellt med fortsatt genomförande av repetitionsutbildning.

Försvarsmakten har haft förmåga att möta de krav som ställts på myndigheten, men det har funnits begränsningar och då särskilt relativt händelseutvecklingar som kan uppstå vid ett försämrat omvärldsläge och vid högre konfliktnivåer.

Förmåga att genomföra nationella operationer

Försvarsmakten har haft förmåga att främja svensk säkerhet genom nationella operationer. Myndigheten har haft förmåga att bedriva omvärldsbevakning för att upptäcka och identifiera yttre hot mot Sverige och svenska intressen samt att ta fram underlag för beslut om höjd beredskap.

Försvarsmakten har vidare haft förmåga att upptäcka och avvisa kränkningar av det svenska territoriet respektive att värna Sveriges suveräna rättigheter och nationella intressen. Vissa begränsningar har funnits, bland annat avseende uthållighet vid långvariga påfrestningar. Vidare har Försvarsmakten haft begränsningar i förmågan att möta olika händelseutvecklingar och hot som kan uppstå vid ett snabbt och allvarligt försämrat omvärldsläge. Det föreligger dessutom vissa utmaningar inom ramen för uppgiften att ta emot militärt stöd.

10 Bilaga 4. Försvarsmaktens operativa förmåga 2018 respektive bilaga 5. Sammanställning krigsförbandsvärdering.

Förmåga att genomföra internationella operationer

Försvarsmakten har haft förmåga att främja svensk säkerhet genom deltagande i internationella operationer, bland annat i Mali. Vidare har Försvarsmakten haft förmåga att bedriva omvärldsbevakning för att upptäcka och identifiera hot mot de internationella operationer som Försvarsmakten deltagit i. Försvarsmakten har utöver genomförda internationella operationer haft förmåga att ge militärt stöd med delar av organisationen.

Förmåga att stödja civil verksamhet

Försvarsmakten har under året haft förmåga att lämna stöd till civil verksamhet med myndighetens befintliga förmåga och resurser. Försvarsmakten har, i likhet med tidigare år, lämnat stöd till civil verksamhet vid ett stort antal tillfällen.

Förmåga att utveckla det militära försvaret

Försvarsmaktens förmåga har upprätthållits och utvecklats genom övningar, operationer, kompetensutveckling, studier samt forskning och teknikutveckling.

Nettoredovisning av kostnader och intäkter per verksamhet/prestation

Utfall netto (Mnkr)	2018	2017	2016
1 Insatser			
07 Internationella insatser	1 296	1 298	1 472
09 Nationella insatser	41	55	33
<i>Totalt insatser</i>	<i>1 336</i>	<i>1 353</i>	<i>1 505</i>
2 Uppbyggn. av IO och beredskap			
08 För Insatsorg. Gemensamt	3 633	5 777	0
01 Arméförband	8 391	7 624	8 639
02 Marinförband	5 739	5 150	6 206
03 Flygvapenförband	11 774	11 073	13 502
04 Lednings- och undförband	9 426	8 151	8 129
05 Logistikförband	3 046	2 353	3 194
06 Nationella skyddstyrkorna	1 469	1 282	1 374
<i>Totalt IO/Beredskap</i>	<i>43 478</i>	<i>41 410</i>	<i>41 044</i>
3 Utveckling			
10 Forskning och utveckling	668	604	582
11 Materielutveckling	541	490	331
<i>Totalt utveckling</i>	<i>1 210</i>	<i>1 094</i>	<i>913</i>
4 Övriga verksamheter			
12 Övriga produkter	390	280	282
5 Int. Fredsfrämjande verksamhet			
13 Fredsfrämjande verksamhet	55	55	58
6 Stöd till samhället			
14 Lag Skydd Olyckor och stöd t civil vht	81	7	12
Summa Försvarsmakten	46 549	44 199	43 813

Tabell 2 Utfall netto - Verksamhetsindelad 2016-2018

Insatser - nationellt och internationellt

Verksamhetens måluppfyllelse och bidrag till förmågeutveckling samt operativ effekt

Internationella militära insatser

[...] Vidare ska redovisas hur dessa påverkat förbandsproduktionen och krigsförbandens utveckling.

RB p 5
(del av)

Försvarsmakten har upprätthållit anbefalld beredskap. Utöver beredskap har Försvarsmakten genomfört övervakning av närområdet samt en mängd nationella insatser.

Marinstridskrafterna har upprätthållit beordrad insatsberedskap, genomfört insatser och bedrivit sjöövervakning av svenskt territorium.

Flygstridskrafterna har upprätthållit incident- och spaningsberedskap med stridsflyg samt transportberedskap med helikopter och transportflyg. Förmågan att ge stöd till samhället avseende brandbekämpning har ökat.

Markstridskrafterna har upprätthållit beordrad beredskap samt genomfört skydd, bevakning samt transport och eskort. Förmågan att samverka med samhället kopplat till olyckor (brand) har ökat.

Förmågan att agera inom givna lagrum (IKFN) i fredstid har därmed vidmakthållits inom marin-, flyg- och markstridskrafterna.

Inom cyberrymden har Försvarsmakten kontinuerligt övervakat Försvarsmaktens ledningsstödssystem och avvisat försök till intrång ett antal gånger. Försvarsmakten har upprätthållit sin förmåga att leda operationer för att lösa Försvarsmaktens huvuduppgift.

Inom informationsmiljön har Försvarsmakten följt olika aktörers agerande och fortsatt utveckla egen förmåga att detektera och motverka främmande påverkansoperationer.

Beredskap och nationella insatser innebär att staber och förband vidmakthåller förmåga att planera och genomföra insatser. Det bidrar sammantaget till Försvarsmaktens förmågeutveckling.

Avseende internationella insatser har Försvarsmakten under året bidragit med förband, stabsofficerare, instruktörer och observatörer i flera internationella insatser. Syftet och målet med dessa bidrag är att främja svensk säkerhet genom att agera solidariskt med världssamfundet och att, i enlighet med den militärstrategiska doktrinen, bibehålla och utveckla Sveriges anseende som en trovärdig och pålitlig samarbetspartner.

Försvarsmaktens deltagande i insatser inom olika internationella organisationer såsom FN, EU, Nato och inom multinationella samarbeten har bidragit till att öka Försvarsmaktens förmåga att verka inom dessa. Hänsyn måste tas till de unika förutsättningarna inom respektive organisation och samarbeten avseende procedurer såväl som beslutsfattning. Dessutom utvecklas förbanden genom att officerare och soldater fått erfarenhet av skarp verksamhet i en operativ kontext, något som inte fullt ut går att återskapa under övningsverksamhet. Förband som genomfört internationella insatser har också ökat förmågan till samverkan. Sammantaget har detta bidragit till Försvarsmaktens förmågeutveckling.

Därutöver har de internationella insatserna påverkat förbandsproduktionen och krigsförbandens utveckling på olika sätt. Erfarenheten som kommer av att delta i operativ verksamhet i en internationell kontext är förmåga som inte kan byggas med nationell övningsverksamhet. Inom vissa delområden har det medfört en förmågehöjning för de förband som deltagit. Genomförda insatser har bidragit till att Försvarmaktens interoperabilitet vidmakthållits, främst vid lägre förband och funktioner. Samtidigt konstateras att nuvarande omfattning av de internationella insatserna inneburit en negativ påverkan avseende utvecklingen av förbandens förmåga att lösa huvuduppgifter inom ramen för det nationella försvaret. Det föreligger därför en resurskonflikt mellan å ena sidan militära insatser internationellt och å andra sidan det nationella försvaret vilken kan sägas bestå av tre huvudsakliga delar:

- allokering av officerskompetens (främst taktisk)
- allokering av specialistkompetenser
- allokering av materiel (i viss mån)

Givet tillgängliga resurser behöver Försvarmaktens internationella operationer ytterligare koncentreras med syfte att varje deltagande bättre ska bidra till utvecklingen av krigsförbandens förmåga i den nationella kontexten. Detta sker företrädesvis genom att:

- reducera det antal operationer som Försvarmakten deltar i, samt
- minska antalet insatser som kräver stort uttag av officerare och personal med specialistkompetens, till förmån för deltagande i operationer där Försvarmakten kan delta med förband som är så lika krigsförbanden som möjligt.

Med en inriktning enligt dessa två parametrar blir det samlade bidraget till krigsförbandens förmågeutveckling större genom ett mer effektivt resursanvändande i form av såväl kompetens som materiel. Detta förbättrar även Försvarmaktens långsiktiga försörjning av styrkebidragen.

Nationella insatser

Genomförd verksamhet och dess resultat

[*Nationella operationer och incidenter*](#)

[*\[...\] samt övriga nationella operationer och incidenter ska redovisas.*](#)

RB p 4
(del av)

Beredskap för nationella insatser har upprätthållits i enlighet med Grundoperationsplanen GROPP. Som en konsekvens av den periodvis höga militära aktiviteten i närområdet har beredskapsanpassningar genomförts.

Sveriges luft- och sjöterritorium har kontinuerligt övervakats med såväl fasta som rörliga sensorer. Fartyg och flygplan har funnits tillgängliga för identifiering och ingripande mot överträdelser mot tillträdesförordningen (1992:118). Frivilliga flygkåren (FFK) har utnyttjats som stöd för identifiering.

Förmågan att möta kränkningar i luften och till sjöss har bibehållits genom de insatser som genomförts.

På marken har beredskapsstyrkor och bevakningsresurser ständigt funnits avdelade och Försvarmakten har genomfört insatser som omfattat bevakningsuppgifter avseende skyddsvärd verksamhet, främst vid transportverksamhet men även vid stationära objekt.

Under året har 13 överträdelser konstaterats, vilket är något färre än föregående år (16 st). Överträdelser har skett såväl i luften (7 st) som till sjöss (3 st) och på land (3 st).

Sverige har brutit mot andra nationers tillträdesbestämmelser vid tre (3) tillfällen (1 st 2017).

Under året har Försvarmakten bedrivit nationella säkerhetsoperationer.

Utfall netto (kostnader och intäkter)

Nationella insatser (Mnkr)	2018	2017	2016	Not
Materiel	0	0	0	
Personal	6	5	3	1
Infra	0	0	0	
Verksamhet	35	46	23	2
Lokala omkostnader	0	1	0	
Centrala omkostnader	0	2	7	3
Totalt utfall, inkl. fördelade omkostnader	41	55	33	

Tabell 3 Utfall netto - Nationella insatser 2016-2018

1. Personalkostnaderna är i paritet med föregående års utfall då de fasta lönekostnaderna främst belastar de ordinarie förbanden.
2. Förändringen i utfallet på verksamhetskostnader är främst relaterad till rörliga personalkostnadstyper såsom övertid, jourtillägg och övningsdygn/Försvarmaktsdygn.
3. Försvarmakten har under årens lopp utvecklat redovisningsprinciperna för centrala omkostnader genom att bl.a. inte fördela ut kostnaderna för central ledning samt redovisa kostnader för skolor och centrum inom ramen för gemensamma kostnader avseende insatsorganisationen (som redovisas i tabell 24). Under 2018 har koncerngemensamma funktioner belastat stridskrafternas centrala omkostnader och minskat gemensamma kostnader avseende insatsorganisationen i motsvarande omfattning.

Internationella insatser

Internationella militära insatser

Försvarmakten ska redovisa verksamhet och erfarenheter från genomförda internationella militära insatser.

RB p 5
(del av)

Genomförd verksamhet och dess resultat

Finansieringen avseende internationella insatser (utgiftsområde 6, anslag 1:2) sker i form av att varje insats tilldelas en ram, antingen i regleringsbrevet eller i särskilda regeringsbeslut. Därför skiljer sig resultatredovisningen för internationella insatser jämfört med övrig resultatredovisning i form av kommentarer kopplat till eventuella avvikelser gentemot ekonomiska ramar.

Väpnade insatser internationellt

MINUSMA

Under 2018 har säkerhetsutvecklingen varit fortsatt negativ. Framför allt har antalet IED-attacker ökat markant men även antalet komplexa attacker. Fredsprocessen har gjort få bestående framsteg under året. I Mali och inom ramen för MINUSMA och i enlighet med FN:s säkerhetsresolution 2364, utgjordes det svenska styrkebidraget av ett underrättelseförband, SWE ISR TF samt stabspersonal till FN:s ledningsstruktur. Vid årsskiftet uppgick det svenska styrkebidraget till cirka 270 befattningar. Förbandet har bidragit med operativa underrättelser till MINUSMA:s Force Commander och verkat i en komplex miljö med många aktörer, ett extremt klimat och i ett område med bristfällig infrastruktur. Förbandet har varit väl rustat att möta dessa utmaningar. Fr.o.m. november 2017 t.o.m. maj 2018 ingick en av Flygvapnets C-130 samt ca 60 befattningar i Sveriges truppbidrag med den svenska benämningen FM 02. Truppbidraget genomförde transport av personal samt materiel och förnödenheter samt MEDEVAC (transport av skadade) i hela Mali. Insatsen har utvecklat Försvarmaktens förmåga att verka i multinationella förbandsinsatser.

Sverige har under året bemannat befattningen chef för Sektor Väst i MINUSMA, med basering i Timbuktu, där även tre stabsofficerare tjänstgjort. Utöver detta har tre stabsofficerare varit placerade i MINUSMA HQ i Bamako. Det svenska styrkebidraget har utökats med anledning av att Sverige sedan oktober 2018 bemannat befattningen Force Commander för insatsen, som har en svensk stödorganisation om tolv personer knuten till sig. Deltagande i insatsen har utvecklat Försvarmaktens förmåga att verka i multinationella staber.

Det ekonomiska utfallet underskred tilldelad ram vilket främst är kopplat till beslutad¹¹ ominriktning för insatsen samt begränsningar att genomföra underhåll och omsättning av t.ex. elverk och fordon, vilket har ställts in eller skjutits fram till år 2019.

OIR

Under senare delen av 2017 övergav Daesh sin öppna krigföring i Irak och påbörjade en övergång till mer renodlad gerillakrigföring och terrorism. Detta har resulterat i ett förbättrat säkerhetsläge i delar av landet under 2018, även om utvecklingen är förknippad med stora osäkerheter. I Irak har det svenska bidraget som uppgått till 70 befattningar bistått *IRAQI Security Forces (ISF)* med utbildning och rådgivning inom ramen för en koalition av ett 65-tal länder. Förbandet har bestått av en stabs- och underhållsfunktion samt instruktörer som varit baserade på en camp i Erbil i norra Irak, samt tio polisinstruktörer som tjänstgjort i omedelbar anslutning till Bagdad. Under hösten genomfördes omgruppering från Erbil till basen Taji, grupperad norr om Bagdad. Uppgifterna som förbandet löser i Taji är av samma art som förbandet löst i Erbil. Vid årets slut avslutades insatsen med tio polisinstruktörer i Bagdad. Sverige har även under året tillsatt två stabsofficerare i koalitionen stab i Bagdad, en bildtolk i Qatar samt en stabsofficer som tjänstgjort i koalitionen stab i Kuwait. Deltagandet i insatsen har utvecklat Försvarmaktens förmåga att verka i multinationella staber samt utbildningsinsatser.

Försvarmaktens avsatta medel för att hantera oförutsedda händelser under insatsen behövde inte nyttjas vilket återspeglas i det ekonomiska utfallet som inte uppnådde tilldelad ram.

RSM

I Afghanistan har antalet attacker mot befolkningscentra eskalerat och talibanerna har erövrat flera distriktshuvudstäder, varvid det är tydligt att man besitter förmåga att genomföra större operationer. Det väpnade motståndet kommer framledes sannolikt att erövra ytterligare terräng och också förstärka den sociala kontrollen över vissa områden. I landet har det svenska styrkebidraget till den Nato-ledda insatsen *Resolute Support Mission (RSM)* fortsatt. Bidraget uppgick vid årets slut till 27 befattningar och har bestått av rådgivare till de afghanska säkerhetsstyrkorna, stabspersonal samt personal för att stödja styrkan på plats. Personalen har i huvudsak varit baserad på Camp Marmal i Mazar-e-Sharif. Utöver detta har Sverige tillsatt en samverkansofficer vid basen i Bagram, en helikopterinstruktör vid basen i Kandahar samt två rådgivare som tjänstgjort vid *Training, Assist and Advice Command–Air (TAAC-AIR)* samt en logistiksoldat, de sistnämnda i Kabul. Deltagande i insatsen har utvecklat Försvarmaktens förmåga att verka i multinationella staber samt att mentorera koalitionspartners.

Det ekonomiska utfallet låg i linje med tilldelad och utökad ram enligt ändringsbeslut utfärdat 19 januari 2019, vilket föranletts av högre personalkostnader, bränsletillägg i flygavtal och oplanerade flygningar med Tp 84.

Övriga insatser internationellt

EUTM Somalia

Sverige har under året deltagit i insatsen med fem stabsofficerare varav tre har varit placerade i Mogadishu och två i Nairobi. Från oktober har det svenska bidraget justerats och utökats med en stabsofficer, som är placerad i Mogadishu. I insatsen har även fyra instruktörer deltagit under perioden oktober – mars med placering i Mogadishu. Styrkan har ingått i en större organisation som gett utbildning och stöd till somaliska armén. Deltagande i insatsen har utvecklat Försvarmaktens förmåga att verka i multinationella utbildningsinsatser. Redan i samband med prognosen som rapporterades i maj bedömdes utfallet, utifrån vunna erfarenheter från 2017 som indikerade lägre personalkostnader, understiga den tilldelade ekonomiska ramen. I anslutning till årets sista prognos i slutet av november hemställde Försvarmakten¹² om sänkt ram med tre miljoner kronor, vilket är

¹¹ Ändringstryck regleringsbrev - regeringsbeslut 5 (2018-06-28)

¹² FM2018-20576:2 (2018-11-23)

i linje med helårsutfallet¹³ som visade ett underutnyttjande om knappt motsvarande belopp. Något nytt beslut för insatsen fattades aldrig av regeringen.

EUTM Mali

Sverige har deltagit med en stabsofficer baserad i Bamako samt sex instruktörer i ett träningsteam som varit baserade vid utbildningsplatsen i Koulikoro. Styrkan har ingått i en större organisation som gett utbildning och stöd till maliska armén. Verksamheten har implementerats där man verkat i så kallade *Combined Mobile Action Training Team (CMATT)* på ett antal utbildningsplatser i Mali. Basen för all träning avseende CMATT har varit Koulikoro, med sex utsedda utbildningsplatser i Mali. Deltagande i insatsen har utvecklat Försvarmaktens förmåga att verka i multinationella utbildningsinsatser. Redan i samband med prognosen som rapporterades i maj bedömdes utfallet, utifrån vunna erfarenheter från 2017 som indikerade lägre personalkostnader, understiga den tilldelade ekonomiska ramen. I anslutning till årets sista prognos i slutet av november hemställde Försvarmakten om sänkt ram med fyra miljoner kronor, vilket är i linje med helårsutfallet som visade ett underutnyttjande om motsvarande belopp. Något nytt beslut för insatsen fattades aldrig av regeringen.

EUTM Centralafrikanska republiken (RCA)

Sverige har deltagit med en stabsofficer, sex instruktörer samt två tolkar i ett träningsteam vid utbildningsplatsen i Camp Kassai. Styrkan har ingått i en större organisation som gett utbildning och stöd till Centralafrikanska republikens armé. Deltagande i insatsen har utvecklat Försvarmaktens förmåga att verka i multinationella utbildningsinsatser. Insatsen inleddes år 2017 och då erfarenhetsvärden saknades antogs högre kostnadsutfall (vilket återspeglades i den tilldelade ramen) än vad som blev det slutliga utfallet. Tilldelad ram för 2018 utgick från föregående års tilldelning. Redan i samband med prognosen som rapporterades i maj bedömdes utfallet, utifrån vunna erfarenheter från 2017 som indikerade lägre personalkostnader, understiga ramen. I anslutning till årets sista prognos i slutet av november hemställde Försvarmakten om sänkt ram med knappt nio miljoner kronor, vilket är i linje med helårsutfallet som visade ett underutnyttjande om motsvarande belopp. Något nytt beslut för insatsen fattades aldrig av regeringen.

EUNAVFOR MED Operation Sophia

Försvarmakten har under året bemannat *Operational Headquarters (OHQ) i Rom* med tre stabsofficerare. Operationens mål är att förstöra människosmugglarnas, i centrala Medelhavets, affärsmodell innebärande ”to search seize and disrupt the assets of smugglers, based on international law and partnership with Libyan authorities”. På begäran av OpCdr EUNAVFOR Med/ Op SOPHIA har försök med en *Crime Information Management Cell (CIC)* genomförts under året. Syftet har varit att sammanföra operationens verksamhet med delar av EU:s juridiska organisationer såsom EUROPOL. Erfarenheterna från 2017 som indikerade lägre personalkostnader har inte infriats. Kostnaden har istället ökat på grund av ett ökat antal medföljande familjemedlemmar och därmed tillkommande skolavgifter och resekostnader. Detta föranledde att Försvarmakten i anslutning till årets sista prognos i slutet av november hemställde om utökad ram med trehundratusen kronor med anledning av ovan. Helårsutfallet överskred tilldelad ram med tvåhundratusen kronor. Något nytt beslut för insatsen om utökad ram fattades aldrig av regeringen.

EUNAVFOR Somalia Operation Atalanta

Försvarmakten har under året reducerat bemanningen vid *Operational Headquarters (OHQ)* från tre stabsofficerare till två. Beslut om omlokalisering av OHQ ifrån Northwood (England) till Rota (Spanien) fattades i somras med anledning av Storbritanniens utträde ur EU. Vid den senaste styrkegenereringskonferensen säkrades styrkebidraget fram till mitten av 2020. På grund av omlokaliseringen så har en revision av den gällande operationsplanen genomförts, något som inneburit en anpassning till en minskad tillgänglighet avseende fartygsresurser samt en reduktion av antalet befattningar på operationshögkvarteret. Detta återspeglades i det ekonomiska utfallet som underskred tilldelad ram med tre miljoner kronor.

¹³ Uppgick till 13,4 miljoner kronor vilket medfört ett underskridande om 2,6 miljoner kronor

Nato Mission Irak (NMI)

Deltagande i insatsen, som tilldelades en ekonomisk ram enligt särskilt regeringsbeslut från september, påbörjades aldrig utan sköts fram till 2019.

Insatser för säkerhetssektorreform, SSR

[Internationella militära insatser](#)

[...] Verksamhet och ekonomiskt utfall av genomförda insatser för säkerhetssektorreform ska redovisas den 31 augusti 2018, samt samlat i årsredovisningen.

RB p 5
(del av)

Inledning

Försvarmaktens stöd till SSR inriktas av regeringskansliet genom särskilda regeringsbeslut avseende reformarbete i berörda länder och regioner. Implementeringen av SSR-verksamheten fortskrider i enlighet med gällande regeringsbeslut. Målsättningen med stödet är att via SSR-projekten bidra till ökad effektivitet och transparens, att stärka demokratisk och politisk styrning av ländernas försvarsmakter samt att främja förståelsen för mänskliga rättigheter. Aktiviteterna tas fram i samförstånd med respektive land och godkänns därefter av regeringskansliet.

Arbetet med att uppnå bättre måluppfyllnad genom att tidigarelägga planering, reducera antalet aktiviteter samt ge tydligare målbeskrivningar har fortgått. Arbeta har också inriktats med specifika fokusområden för varje land. Nedan följer en lägesredovisning av genomförd verksamhet under 2018 i förhållande till uppgifter och mål i de särskilda regeringsbesluten.

Sammanställning regeringsbeslut

Region	Regeringsbeslut	(Tkr)		
		Bemyndigande	Utfall	Över-, (-) under- (+) skridande
Kosovo	Regeringsbeslut 14, 2017-12-18, Fö2017/01731/MFI, Uppdrag till Försvarmakten om fortsatt stöd till Kosovos säkerhetsstruktur	5 500	1 985	3 515
EASF Kenya	Regeringsbeslut 13, 2017-12-18, Fö2017/01730/MFI, Uppdrag till Försvarmakten att stödja den östafrikanska fredsstyrkan 2018	4 500	3 585	915
Georgien	Regeringsbeslut 6, 2018-02-08, Fö2017/01337/SI, Framställan från Försvarmakten om bemyndigande att förhandla och ingå överenskommelse om årsplan för bilateralt samarbete med Georgien samt uppdrag att lämna stöd till säkerhetssektorreformprojekt 2018	2 050	1 180	870
Ukraina	Regeringsbeslut 5, 2018-02-08, Fö2017/01336/SI, Framställan från Försvarmakten om bemyndigande att förhandla och ingå överenskommelse om årsplan för bilateralt samarbete med Ukraina samt uppdrag att lämna stöd till säkerhetssektorreformprojekt under 2018	1 800	1 200	600
Moldavien	Regeringsbeslut 5, 2018-09-06, Fö2018/00855/SI, Uppdrag till Försvarmakten att lämna stöd till säkerhetssektorreformprojekt i Moldavien 2018	500	434	66
Bosnien – Hercegovina	Regeringsbeslut 7, 2018-06-28, Fö2018/00550/MFI, Framställning från Försvarmakten om att få lämna stöd till säkerhetssektorreformprojekt i Bosnien och Hercegovina under 2018	300	90	210
Summa		14 650	8 474	6 176

Tabell 4 Regeringsbeslut avseende SSR verksamhet, ram samt utfall

KFOR, Kosovo

Försvarmakten har fortsatt lämnat stöd till Kosovos säkerhetsstruktur genom placering av personal i högkvarteret för *Kosovo Force (KFOR)*. Försvarmakten har även tagit över den roterande bemanningen av rådgivarbefattning vid *NATO Advisory and Liaison Team* i Kosovo under andra halvåret 2018. Utfallet underskred tilldelad ram på grund av för högt beräknad budget.

EASF, Kenya

Försvarmakten stödjer den östafrikanska fredsstyrkan *Eastern African Standby Force (EASF)* med en officer till *Nordic Advisory and Coordination Staff (NACS)* vid EASF:s sekretariat i Nairobi. Placeringen avslutades efter 2018, men planering och genomförande av fortsatt stöd till EASF fortgår. Kostnader relaterade till avslut av placeringen estimerades att uppgå till ett högre belopp än vad det faktiska utfallet kom att uppgå till vid årets slut, vilket medförde ett lägre utfall än tilldelad ram.

Georgien

Försvarmakten stödjer den georgiska säkerhetssektorreformen med en rådgivare vid *NATO-Georgia Joint Training and Evaluation Centre (JTEC)* i Tbilisi. Under året har deltagande svensk personal roterat. Under andra halvåret har Försvarmakten deltagit i planering av *NATO-Georgia Exercise 2019*. Lägre personalkostnader i samband med rotation av personal än estimerat samt försening av uppstart totalförsvarsamarbete medförde lägre utfall än tilldelad ram.

Planering för ett möjligt myndighetsövergripande stöd till det georgiska totalförsvarskonceptet har initierats. Försvarmakten har även bidragit med finansiellt stöd till Natos fonder för professionell utveckling och kapacitetsutvecklingsstöd i landet.

Ukraina

Försvarmakten stödjer säkerhetssektorreformen i Ukraina genom kunskapsöverföring och erfarenhetsutbyte tillsammans med försvarsministeriet, försvarsmakt och försvarshögskola (utbildningscentret *Education and Research Center for International Peacekeeping (ERCIP)* samt *National Guards*. Osäkerhet i estimering av kostnadsutfall kopplade till nyetablering av utbildningsstöd inom operationen *UNIFIER* medförde lägre utfall än tilldelad ram

Försvarmakten har sedan april 2018 bidragit med personal inom den kanadensisk ledda operationen *UNIFIER* och är sedan maj medlem i den ukrainsk/amerikansk ledda multinationella kommission, *Multinational Joint Commission on Defense Reform and Security Cooperation with Ukraine (MJC)*. Vidare har planering för stöd till språkutbildning vid *National Guard Academy* initierats.

Moldavien

Den bilaterala dialogen och stabssamtal med Moldavien som var planerad att genomföras under 2017 genomfördes i mars 2018. Försvarmakten erhöll regeringsbeslut med uppdrag att lämna stöd till säkerhetssektorreformprojekt till Moldavien under september månad. Försvarmakten har initierat stöd till Moldaviens implementering av sin nationella implementeringsplan av FN säkerhetsrådsresolution 1325. Vidare har Försvarmakten bidragit med finansiellt stöd till Natos fonder för kapacitetsutvecklingsstöd i landet.

Fortsatt stöd till Moldaviens nationella implementeringsplan för FN resolution 1325 har genomförts under året och statssekreteraren i det moldaviska försvarsministeriet deltog i *Gender Key Leader Seminar*.

Bosnien - Hercegovina

Försvarmakten har omarbetat planen för stödet till säkerhetssektorreformen i Bosnien och Hercegovina och erhöll regeringsbeslut den 28 juni 2018 för att avsluta nuvarande verksamhet inom ammunitions- och vapenförrådshållning i landet. Utfall underskred till tilldelad ram på grund av för högt beräknad budget.

Serbien

Försvarmakten har avslutat stödet till säkerhetssektorutvecklingen i Serbien i enlighet med erhållen anvisning.

Övrig insatsrelaterad stödverksamhet

NATO ANA Trust Fund

Försvarsmakten ska i årsredovisningen för 2018, utifrån Natos sedvanliga kvartalsredovisning för ANA Trust Fund, redovisa vilken verksamhet som genomförts för det svenska bidraget.¹⁴

Försvarsmaktens finansiella stöd till *NATO ANA (Afghan National Army) Trust Fund* uppgick till fem miljoner kronor under 2018, i enlighet med erhållet regeringsbeslut¹⁵. Stödet är avsett för kapacitetsuppbyggnad av den afghanska armén i norra Afghanistan under 2019. Försvarsmaktens finansiella stöd under 2017 har således nyttjats i fondens projekt under 2018. Försvarsmakten bidrar med finansiellt stöd till fonden utan förbehåll om allokeringen till specifika projekt.

Fonden publicerar kvartalsvis genomförd verksamhet och redovisningen för sista kvartalet publiceras i slutet av mars 2019. Försvarsmakten kan således redogöra för genomförd verksamhet under första, andra och tredje kvartalet av 2018. Under 2018 har två projekt som Försvarsmakten bidragit med finansiellt stöd sedan 2015 respektive 2017 avslutats. Projektet från 2015 avsåg underhåll av medicinsk utrustning och projektet från 2017 avsåg individuell utrustning och uniformer. Vidare har det finansiella stödet använts till ett projekt från 2017 avseende utbildning i spektrumshantering. Under året har det initierats ett nytt projekt som finansieras med stöd av Försvarsmakten avseende planering och genomförande av stöd till kvinnliga poliser.

¹⁴ Regeringsbeslut 2 Fö2017/00109/MFI (delvis) utfärdat 2017-12-13

¹⁵ Regeringsbeslut 5, 2018-12-12, Fö2018/01316/MFI, Uppdrag till Försvarsmakten att bidra till Natos fond för kapacitetsuppbyggnad av den afghanska armén

Ekonomiskt utfall per insats under utgiftsområde 6, anslag 1:2

Internationella militära insatser

[...] Utfall respektive budget ska redovisas i enlighet med särkostnadsmodellen.

RB p 5
(del av)

Insats (Mnkr)	2018			2017		2016		Not
	Ram	Utfall	Utfall/ Ram	Utfall	Utfall/ Ram	Utfall	Utfall/ Ram	
Anslagspost 1:2.1 Försvarsmaktens väpnade insatser internationellt samt Athena								
MINUSMA Mali	849	764	90%	758	91%	681	97%	
OIR Irak	152	117	77%	99	71%	101	88%	
RSM Afghanistan	59	57	97%	53	96%	55	100%	
ISAF Afghanistan (återställning)				12	100%	66	100%	
Atalanta				24	67%			
Uppföljning personal i internationella insatser	20	19	95%	13	65%	19	94%	1
Athena	25	24	96%	21	82%	20	49%	2
Summa Försvarsmaktsram	1 105	981		980		942		
Totalt tilldelat anslagspost 1:2.1	1 075	981	91%	980	93%	942	98%	
Överföringar från 2017	32							
Totalt disponibelt anslagspost 1:2.1	1 106							
Anslagspost 1:2.2 Försvarsmaktens övriga insatser internationellt								
EUTM Somalia	16	13	84%	14	64%	15	62%	
EUTM Mali	11	7	59%	12	98%	14	89%	
EUTM RCA (Centralafrikanska republiken)	20	11	56%	9	36%			
Stab - OHQ EUNAVFOR op Atalanta	5	2	42%	3	58%	4	59%	
Stab - OHQ EUNAVFOR MED op Sophia	4	4	106%	4	96%	3	79%	
NATO Mission Irak (NMI)	2	0	0%					
SSR, verksamhet	15	8	58%	8	0%	12	64%	3
Ekonomiskt stöd till FN	3	3	100%					4
Insatsnära stab	4	3	83%	2		1	33%	5
NATO ANA Trust Fund	5	5	100%	7	100%	5	100%	
Summa Försvarsmaktsram	83	55		60		54		
Totalt tilldelat anslagspost 1:2.2	73	55	76%	60	76%	54	79%	

Tabell 5 Ekonomiskt utfall per insats under utgiftsområde 6, anslagspost 1:2.1 och 1:2.2

- Den tilldelade ramen har belastats med kostnader kopplade till tidigare avslutade insatser. T.ex. uppföljning av personal eller eftersläpande kostnader, främst från andra nationer samt gemensamma kostnader som kan nyttjas enligt avtal kopplat till sjukvård eller transport i samband med personskada. Vidare ingår kostnader som inte kan planeras mot en viss insats samt utfall kopplade till utbildning av personal som genomgår tester eller genomför insatsspecifik generell utbildning för att snabbt kunna sättas in något insatsområde.
- Athena är en mekanism som hanterar finansieringen av gemensamma kostnader för de militära operationer som genomförs inom ramen för EU:s gemensamma säkerhets- och försvarspolitik där Sverige ingår tillsammans med andra nationer. Inom ramen för Athena ingår Sveriges nationella kostnader samt Sveriges del av gemensamma kostnader
- Specifikation per region/land framgår av tabell 4
- Vad avser ekonomiskt stöd till FN har Försvarmakten bidragit med 2,5 miljoner kronor till den tillfälliga budget som upprättats till stöd för Förenta Nationerna och implementeringsgruppen för fredsbevarande underrättelsekoordinering
- Verksamheten som avser Insatsnära stab redovisas i underbilaga 4.1

Ram avser den del av anslaget som Försvarmakten disponerar, d.v.s. de delar som regeringen särskilt beslutar om per insats eller uppgift. Utfallet i tabell 5 avser endast så kallade särutgifter enligt den tillämpning som beslutats av regeringen. I nästföljande tabell, Utfall netto (kostnader och intäkter), redovisas det totala resultatet för samtliga anslag som belastar verksamheten.

Utfall netto (kostnader och intäkter)

Internationella insatser (Mnkr)	2018	2017	2016	Not
Materiel	0	0	0	
Personal	645	583	474	1
Infra	5	4	5	2
Verksamhet	646	701	712	3
Lokala omkostnader	0	0	0	
Centrala omkostnader	0	10	282	4
Totalt utfall, inkl. fördelade omkostnader	1 296	1 298	1 472	

Tabell 6 Utfall netto – Internationella insatser 2016-2018

1. Det högre utfallet 2018 för personalkostnader jämfört med 2017 är främst hänförligt till ett högre löneutfall under januari till april inom flyginsatsen FM02, en del inom ramen för MINUSMA.
2. Försvarmaktens hyreskostnader är fördelade i enlighet med respektive organisations hyresobjekt. Variationer mellan åren är beroende av flertalet interna och externa faktorer såsom förändringar i lokalbeståndet, hyreskostnader och övriga lokalkostnader.
3. Verksamhetskostnaderna för de internationella insatserna har sjunkit under innevarande år då utveckling och underhåll varit på en lägre nivå med anledning av den planerade ominriktningen av MINUSMA under 2019.
4. Försvarmakten har under årens lopp utvecklat redovisningsprinciperna för centrala omkostnader genom att bl.a. inte fördela ut kostnaderna för central ledning samt redovisa kostnader för skolor och centrum inom ramen för gemensamma kostnader avseende insatsorganisationen (som redovisas i tabell 24). Under 2018 har koncerngemensamma funktioner kostnadsbelastat stridskrafternas centrala omkostnader och minskat gemensamma kostnader avseende insatsorganisationen i motsvarande omfattning.

Fredsfrämjande insatser

Försvarsmakten ska redovisa samarbetet kring bidragen med andra svenska myndigheter till freds-, säkerhetsfrämjande och konfliktförebyggande verksamhet samt hur erfarenheterna tas om hand i organisationen

RB p 6

Försvarsmakten har bidragit med enskilda officerare i fredsfrämjande insatser ledda av FN, EU och NNSC. Två kvinnliga officerare har deltagit i insatserna. Detta har medfört att Sverige fortsatt att erhålla internationellt inflytande. Efter hemkomst analyseras erfarenheter från verksamheten för att komma till nytta i Försvarsmakten. En avdelning i Högkvarterets insatsledning sammanhåller erfarenhetshanteringen och håller erfarenhetsseminarier, workshops och erfarenhetsdagar flera gånger årligen. Syftet med erfarenhetshanteringen är att baserat på erfarenheter, identifiera framgångar, utmaningar, problem och behov av förändring samt att formulera rekommendationer för utveckling av verksamheten för att slutligen implementera åtgärderna i exempelvis nya arbetssätt, rutiner, utbildning och reglementen.

Försvarsmakten deltar tillsammans med andra myndigheter i Fredsfrämjande Rådet samt deras undergrupper som syftar till att samverka kring gemensamma utbildnings- och övningsfrågor, samordningsvinster, erfarenhetshandling och samverkan med internationella motparter. Samarbete resulterar i bättre koordinering kring internationell fredsfrämjande verksamhet samt erfarenhetsutbyte mellan myndigheterna.

EU-delegationen i Ukraina

Sverige har bidragit med en säkerhetsrådgivare till EU:s delegation i Kiev under året.

EU-delegationen i Kenya/Somalia

Sverige har bidragit med en säkerhetsrådgivare till EU:s delegation till Kenya/Somalia i Nairobi.

UNTSO, Mellanöstern

Under året har två observatörer varit placerade i Tiberias i norra Israel, tre observatörer i södra Libanon, samt en observatör vid det nyetablerade observatörsteamet i Syrien. En stabsofficer har varit baserad i Jerusalem som chef samverkanskontor Amman – Tel Aviv. Högkvarter (HQ) har upprättats i Damaskus och fortsatt återtagande av verksamheten i Syrien och *Area of Separation (AOS)* har påbörjats, dock i begränsad utsträckning.

MONUSCO, Kongo

Sverige har deltagit med två militärobservatörer i insatsen.

UNMOGIP, Indien/Pakistan

Sverige har deltagit med fem militärobservatörer i övervakning av Eldupphör-avtalet mellan Indien och Pakistan. Sverige har även första halvåret bemannat *Chief Military Observer-befattningen (CMO)* samt befattningen *Military assistant (MA)* till CMO.

NNSC, Sydkorea

Sverige har deltagit med fem officerare i övervakningskommissionen av vapenstilleståndsavtalet mellan Nord- och Sydkorea.

UNMISS, Sydsudan

Sverige har deltagit med två samverkansofficerare, *Military Liaison Officer (MLO)* i insatsen. Den tidigare befattningen som *Senior Military Liaison Officer (SMLO)* med placering i Juba HQ, har blivit förflyttad till Wau i norra Sydsudan.

MINURSO, Västsahara

Sverige har deltagit med två militärobservatörer i insatsen. Sverige har även fram till mitten av juni bemannat befattningen *Deputy Force Commander* samt *Military assistant (MA)*.

Ekonomiskt utfall per insats under utgiftsområde 5, anslag 1:2

Insats (Mnkr)	2018			2017		2016		Not
	Ram	Utfall	Utfall/ Ram	Utfall	Utfall/ Ram	Utfall	Utfall/ Ram	
EU del. Ukraina		1,4		1,7		0,6		
EU del. Kenya/Somalia		1,4		2,1		0,4		
UNTSO		10,9		12,7		11,4		
MONUSCO		3,5		4,0		4,0		
UNMOGIP		10,5		10,9		8,6		
NNSC		15,5		12,5		12,4		
UNMISS		4,0		4,1		3,9		
MINURSO		4,9		5,2				
ALTHEA						2,5		
EUMAM RCA						1,9		
Summa Fredsfrämjande insatser	53,2	52,1	98%	53,2	86%	45,8	75%	1
Insatsnära vht (främst utbildning)	2,5	2,5		2,3		2,5		
Språksatsning franska	0,7	0,0		0,1				
Summa insatsnära verksamhet	3,2	2,5	78%	2,3	72%	2,5	78%	
Summa Försvarsmaktsram	56,4	54,6		55,5		48,3		
Totalt anslagspost 1:2.1	56,4	54,6	97%	55,5	85%	48,3	85%	
Överföringar från 2017	2,0							
Totalt disponibelt anslagspost 1:2.1	58,4							

Tabell 7 Ekonomiskt utfall per insats utgiftsområde 5 anslag 1:2

1. I regleringsbrevet för 2018 anges att 53,2 miljoner kronor får användas för personalbidrag inom ramen för EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik respektive FN:s fredsbevarande insatser med fler utan att specificera delramar per insats. Vidare regleras delramar inom insatsnära verksamhet. Utfallen för insatserna har förändrats något jämfört med 2017 vilket är i linje med respektive insats budget.
2. Likt tidigare år har Försvarsmakten inte genomfört någon utbildning i franska språket.

Ram avser den del av anslaget som Försvarsmakten disponerar, d.v.s. de delar som regeringen särskilt beslutar om per insats eller uppgift.

För utgiftsområde 5 anslag 1:2 tillämpas inte särutgiftsmodellen. Samtliga kostnader inklusive grundlönkostnader ingår i utfallet i ovan tabell. I nästföljande tabell Utfall netto (kostnader och intäkter) redovisas det totala resultatet för samtliga anslag som belastar verksamheten.

Utfall netto (kostnader och intäkter)

Fredsfrämjande verksamhet (Mnkr)	2018	2017	2016	Not
Materiel	0	0	0	
Personal	44	45	39	1
Infra	1	0	0	
Verksamhet	10	10	8	2
Lokala omkostnader	0	0	0	
Centrala omkostnader	0	0	11	3
Totalt utfall, inkl. fördelade omkostnader	55	55	58	

Tabell 8 Utfall netto – Fredsfrämjande verksamhet 2016-2018

1. Personalkostnader är i paritet med utfallet från föregående år vilket avspeglar att de personella resurserna är på samma nivå som 2017.
2. Utfallet för verksamhetskostnader är främst avpersonalrelaterad karaktär och korrelerar med nivån på utfallet på personalkostnader vilket är en spegling av Försvarsmaktens nivå på närvaro på de internationella insatserna.
3. Försvarsmakten har under årens lopp utvecklat redovisningsprinciperna för centrala omkostnader genom att bl.a. inte fördela ut kostnaderna för central ledning samt redovisa kostnader för skolor och centrum inom ramen för gemensamma kostnader avseende insatsorganisationen (som redovisas i tabell 24). Under 2018 har koncerngemensamma funktioner kostnadsbelastat stridskrafternas centrala omkostnader och minskat gemensamma kostnader avseende insatsorganisationen i motsvarande omfattning.

Genomförandet av den nationella handlingsplanen för FN:s säkerhetsråds resolution 1325

Internationella militära insatser

[...] Försvarsmakten ska bidra till genomförandet av den nationella handlingsplanen för genomförande av FN:s säkerhetsrådsresolutioner om kvinnor, fred och säkerhet 2016-2020 (UD2016/ 07898/ KH). Återredovisning ska ske i enlighet med handlingsplanen.

RB p 5
(del av)

Försvarsmakten integrerar jämställdhet i den militära operationsplaneringen i syfte att implementera den Nationella handlingsplanen för kvinnor, fred och säkerhet. En fördjupad rapportering avseende området framgår av särskild skrivelse (matris). Utifrån lagstiftning, rekryteringsbehov och insatsbehov har tre vägledande perspektiv identifierats: rättighets-, personalförsörjnings- och det operativa förmågeperspektivet.

Förnyad politisk styrning och nedbrytning till strategisk nivå

Förordningen (2007:1266) med instruktion för Försvarsmakten har 2018 förtydligat att jämställdhetsperspektiv ska integreras i verksamheten (5 g §). Detta har lett till förtydliganden i myndighetens strategiska inriktning. Försvarsmakten ska använda samma begrepp som politiska styrningar, övriga myndigheter och samhället i stort för att skapa förbättrad spårbarhet och nedbrytning från politisk nivå till strategisk och operativ nivå. Försvarsmakten ersätter därför det tidigare begreppet "gender" med jämställdhet i sina styrningar.

Ledarskap

Överbefälhavaren har fortsatt högt engagemang i jämställdhetsarbetet och stod i oktober värd för en högnivå-konferens om kvinnor, fred och säkerhet. Konferensen samlade 17 nationers försvarsmakter och multilaterala organisationer (bland annat OSCEs generalsekreterare och Natos särskilda representant för kvinnor, fred och säkerhet), försvarsministern, utrikesministern samt ledamöter ur försvarsmaktsledningen. Syftet var att ge respektive försvarsmakt och organisation ett konkret mervärde och ökad operationell förmåga genom medvetandehöjning inom forskning avseende arbete för kvinnor, fred och säkerhet. Konferensen gav delegationsrepresentanterna mer kunskap inom områden som rör mänsklig säkerhet, riskutsatthet och skyddsbehov inom civilbefolkningen. Därutöver identifierades åtgärder avseende implementering av resolution 1325 på operativ nivå. Försvarsmakten deltog även vid UD:s jämställdhetskonferens i april 2018.

Utbildning

Nordic Center for Gender in Military Operations (NCGM) vid SWEDINT utgör Försvarmaktens huvudsakliga kompetenscenter avseende införande av jämställdhetsperspektiv i internationella militära operationer. *NCGM* har förutom Försvarmakten även Nato och Nordefco som uppdragsgivare och ansvarar bl.a. för *Gender advisor*-utbildning. Inför internationella förbandsinsatser utbildas Sveriges truppbidrag inom resolution 1325. Kunskap och medvetenhet om kvinnor, freds- och säkerhetsagendan har vidmakthållits främst på strategisk och operativ nivå inom Försvarmakten. Förbättrad planering av *Gender Coach* Programmet har skett, genom att utbildningen överförts till linjeorganisationen och en kurschef tillsatts. En utveckling av utbildningar riktad till chefer och medarbetare pågår och arbete för att ta fram en ADL-utbildning har påbörjats 2018.

Försvarsplanering, övning och insats

Genom jämställdhetsintegrering av svensk planerings- och ledningsmetod (SPL) skapas förutsättningar för att jämställdhetsperspektiv tas i beaktande i försvarsplaneringen där det är relevant. För att bidra till att uppnå målen i den nationella handlingsplanen har bland annat försvarsplanering samt övningen Viking inkluderat ett jämställdhetsperspektiv. En FOI-studie avseende nationell implementering av resolution 1325 i förra årets försvarsmaktsövning 17, Aurora, har sammanställts och redovisats. Behov finns att vidareutveckla jämställdhetsperspektiv inom ramen för totalförsvaret i enlighet med styrning i Grundsyn Totalförsvaret samt den Nationella handlingsplanen för kvinnor, fred och säkerhet. Detta perspektiv har därför börjat integreras i planeringsfasen inom ramen för TFÖ.

Internationella samarbeten avseende resolution 1325

Samarbete inom området har vidmakthållits gentemot Kanadas försvarsmakt. Kanadas försvarsmakt tog initiativ till och genomförde under 2017 en konferens avseende kvinnor, fred och säkerhet. Ansvar för genomförandet av konferensen övertogs av Försvarmakten och genomfördes under 2018 i Stockholm med överbefälhavaren som värd. Vid *CHOD*-möte mellan Försvarmakten och Kanadas försvarsmakt i oktober 2018 lyftes resolution 1325 som en av agendapunkterna. Kanadas försvarsmakt deltog som mötesordförande på amiralsnivå vid *NCGM*-utbildning i området under *Key Leader Seminar 2018*. Kanada och även Nederländerna bidrar, förutom representanter från nordiska länder, till *NCGM* med personella resurser. *NCGM* är fortsatt en mycket viktig del i samarbete med Nordefco, Nato, FN och EU.

Stöd till samhället

Nationella operationer och incidenter

Försvarmakten ska redovisa genomförda stödinsatser till samhället vad avser uppgift, avdelade resurser samt relaterade kostnader uppdelat mellan relevanta lagar och förordningar. Deltagande i övningar och i samverkansområdena enligt krisberedskapsförordningen ska redovisas. Erfarenheter från samverkan och inträffade händelser där de regionala staberna varit involverade [...] ska redovisas.

RB p 4
(del av)

Försvarmakten har lämnat stöd efter inkomna begäran enligt förordningen (2002:375) om Försvarmaktens stöd till civil verksamhet. Försvarmakten har vidare lämnat stöd till samhället inom ramen för lagen (2003:778) om skydd mot olyckor samt upprätthållit beredskap och lämnat stöd till polismyndigheten enligt förordningen (2017:113) om Försvarmaktens stöd till polisen med helikoptertransporter. Inom ramen för Lagen (2006:343) och förordningen (2006:344) om Försvarmaktens stöd till polisen vid terrorismbekämpning har Försvarmakten deltagit i den årliga samverkansövningen med polisen (Övning Svea).

Vid totalt sju tillfällen har förfrågan om stöd nekats. En förfrågan avsåg tekniskt stöd i en materiellfråga övertogs av FMV. Övriga tillfällen har nekats på grunda av resursbrist eller att förfrågan inte fallit in under denna stödförordning.

Samverkan mellan insatsstaben och regionala staber (MR) sker regelbundet och har under året, inom redovisade områden, fungerat på ett bra sätt. Övriga erfarenheter framgår av redovisningen i avsnittet Arbetet med att främja en sammanhängande totalförsvarsplanering (på sidan 82).

Kostnader uppdelat mellan relevanta lagar och förordningar:

- Lag om skydd mot olyckor: 81 miljoner kronor (varav ca 70 miljoner kronor avser bränderna)
- Förordning om FM stöd till civil verksamhet: 1,9 miljoner kronor

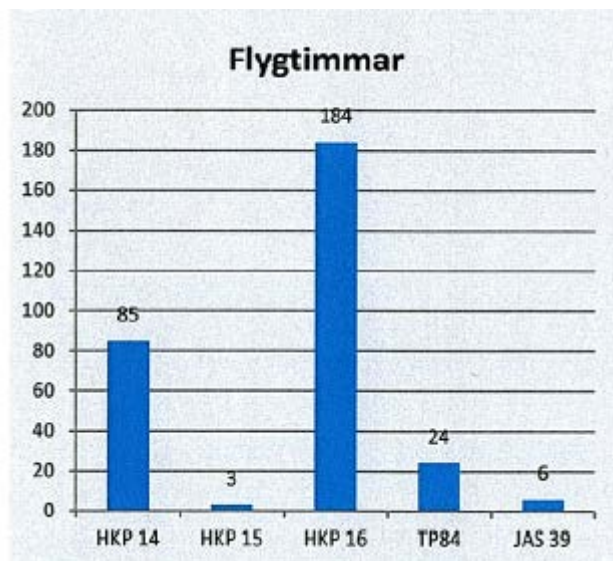
Förordningen (2002:375) om Försvarmaktens stöd till civil verksamhet

Försvarmakten har lämnat stöd vid 48 tillfällen i jämförelse med 36 tillfällen föregående år, varav huvuddelen har varit stöd till polismyndigheten. Stödet har bland annat bestått av ammunitionsröjningsinsatser, delgivning av luft- och sjölägesbild samt övervakning, hundekipage, transporter och utlåning av materiel. Hemvärnets del av stödet till samhället har omfattat ca 244 000 timmar.

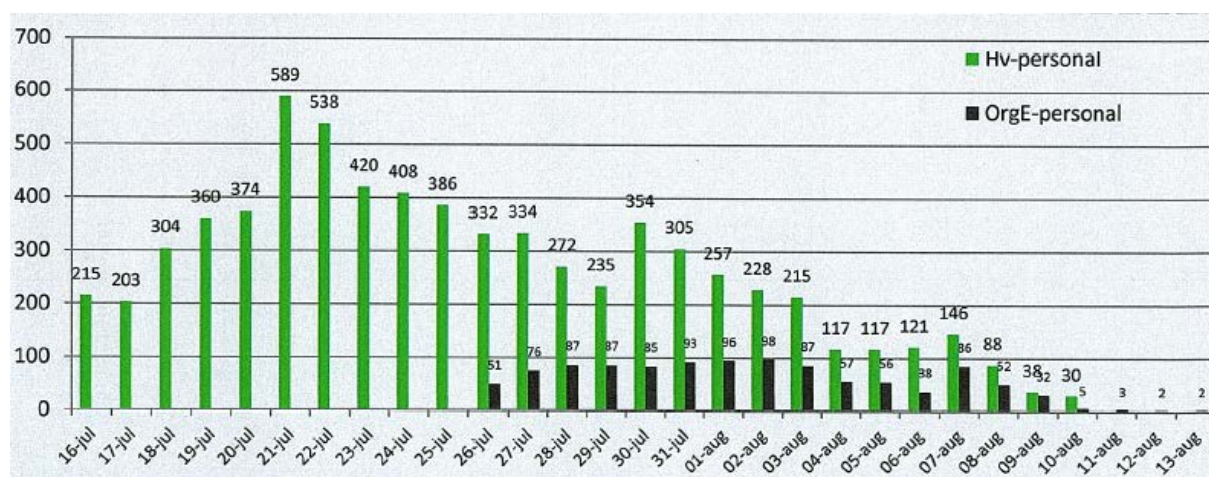
Lagen (2003:778) om skydd mot olyckor

Försvarmakten har lämnat stöd vid 138 tillfällen i jämförelse med 60 föregående år. 38 av dessa tillfällen var eftersök av försvunna personer. Ett 90-tal stödinsatser skedde i samband med brandbekämpning bland annat med helikoptrar, drivmedel, personal, utrustning, lufrumsamordnare, mobilt kök och transporter med flygplanstyp Tp 84. Totalt flögs över 270 timmar med Försvarmaktens helikoptrar, 24 timmar med Tp 84 och 6 timmar med JAS 39, inom ramen för brandbekämpning. I jämförelse med branden år 2014 var branden 2018 av större omfattning och på fler platser. Merkostnader¹⁶ relaterade till bränderna i somras har uppskattats uppgå till ca 70 miljoner kronor, vilket kan jämföras med bränderna under 2014 vars merkostnader uppgick till ca 30 miljoner kronor. Omfattning antal flygtimmar och insatt personal framgår av nästföljande två grafer.

¹⁶ Inkluderar inte kostnader för flygtimmar samt grundlön utan avser merkostnader i form av ex. övertid, jour, beredskap, mat, transporter samt boende.

Figur 3 Antal flygtimmar kopplat till bränderna sommaren 2018

Figur 4 Antal insatt personal (hemvärn och ordinarie personal) under perioden 16 juli t.o.m. 13 augusti 2018

Förordning (2017:113) om Försvarmaktens stöd till polisen med helikoptertransporter

Stöd har lämnats vid fem övningar med Nationella insatsstyrkan, Nationella bombskyddet, Insatsstyrkan och Polisflyget. Därtill har en skarp insats genomförts samt tre beredskapshöjningar. Utöver den stående beredskapen har den totala flygtiden för stöd till polisen uppgått till 42 flygtimmar i jämförelse med 60 föregående år.

Samarbetet har fungerat väl men stödet till polisen, inklusive beredskap, har varit omfattande och har därigenom delvis begränsat både förbands- och förmågeutvecklingen.

Utfall netto (kostnader och intäkter)

Stöd till samhället (Mnkr)	2018	2017	2016	Not
Materiel	0	0	0	
Personal	52	4	6	1
Infra	0	0	0	
Verksamhet	29	2	3	2
Lokala omkostnader	0	0	0	
Centrala omkostnader	0	0	2	3
Totalt utfall, inkl. fördelade omkostnader	81	7	12	

Tabell 9 Utfall netto - Stöd till samhället 2016-2018

1. Personalkostnaderna (omfattar inte grundlön) ökade signifikant under 2018 för Försvarmaktens stöd till samhället. Den enskilt viktigaste orsaken till det är de ersättningar som utgått vid brandbekämpningen, främst hemvärnsersättning till de nationella skyddsstyrkorna.
2. Inom verksamhet är sommarens bränder orsaken till ett väsentligt högre utfall under 2018. Det utgörs främst av rörliga personaltillägg t.ex. övertidsersättning och jourtillägg.
3. Försvarmakten har under årens lopp utvecklat redovisningsprinciperna för centrala omkostnader genom att bl.a. inte fördela ut kostnaderna för central ledning samt redovisa kostnader för skolor och centrum inom ramen för gemensamma kostnader avseende insatsorganisationen (som redovisas i tabell 24). Under 2018 har koncerngemensamma funktioner kostnadsbelastat stridskrafternas centrala omkostnader och minskat gemensamma kostnader avseende insatsorganisationen i motsvarande.

Uppbyggnad av insatsorganisationen och beredskap

Verksamhetens bidrag till den operativa förmågan/effekter

Beredskapen har upprätthållits och genomförts enligt plan.

Flera av krigsförbanden har genomfört repetitionsutbildningar med inkallad värnpliktig personal. Överlag har resultatet varit mycket positivt och det påvisar att det går att höja den individuella utbildningsnivån under en relativt kort och intensiv utbildningsperiod för pliktinkallad personal som inte övat på länge.

Sammantaget har året inneburit fortsatt fokus på krigsförbanden och ökad förbandsförmåga. Flera krigsförband har genomfört krigsförbandsövningar (KFÖ), krigsförbandskurser (KFK) och särskilda övningar för befäl (SÖB) under året.

Stridskraftsvis resultatredovisning följer nedan medan utvecklingen av den operativa förmågan och krigsförbandens krigsduglighet framgår av bilaga 4 och 5.

Genomförd verksamhet och dess resultat

Arméstridskrafterna

Arméstridskrafterna har fokuserat på förberedelser för och genomförande av insatser och övningar, grundutbildning av soldater samt förmågeuppbyggnad av krigsförbanden mot två brigader. Vidare har uppgifter relaterade till beredskap och utvecklingen av Gotlands regemente (P 18) givits hög prioritet. Utvecklingen av P 18 har fortsatt med fokus på rekrytering av nyckelbefattningar och utveckling av infrastrukturen för att gradvis kunna påbörja soldatutbildningen och krigsförbandsutvecklingen.

Övningsverksamheten har varit intensiv med deltagande i flertalet såväl nationella som internationella övningar. Under första halvåret bidrog övningarna Vintersol och Våreld till att bygga upp krigsförbandens förmåga avseende såväl manöverstrid som funktioner.

Under andra halvåret genomfördes arméns stabs- och sambandsövning (ASSÖ) med tillfredsställande resultat. ASSÖ har framför allt bidragit till utvecklingen av ledningsförmågan inom den högre taktiska nivån (brigad- och armétaktisk stab). Den internationella övningen *Trident Juncture* som genomfördes i Norge samt i norra Sverige bidrog till såväl fortsatt krigsförbandsutveckling som ökad förmåga till interoperabilitet med andra nationer. Övningen bidrog även till positiv utveckling avseende gemensamma insatser med de övriga stridskrafterna samt utvecklade förmågan att genomföra operativa transporter.

Repetitionsutbildningar i form av krigsförbandsövningar (KFÖ) med hela och delar av förband, krigsförbandskurs (KFK) och särskild övning befäl (SÖB) har genomförts enligt plan. I syfte att vidmakthålla krigsplacerad värnpliktig personals duglighet har utbildningarna genomförts på grundläggande nivå. Främst mot slutet av året har dock brister i resurser avseende personal och materiel tvingat arméstridskrafterna till prioritering mellan grundutbildning och repetitionsutbildning, varvid grundutbildning prioriterats.

Materieltillförseln har fortsatt under året och bland annat har hjulfordon och broläggare levererats. Vidare har Archer-systemet slutlevererats. Försvarsmakten har vidtagit förberedelser innefattande bland annat utbildning och infrastrukturella åtgärder inför införandet av luftvärnsrobotsystem 103 (Patriot). Förseningar har konstaterats avseende anskaffning av nytt luftvärnssystem (IfLv), men detta bedöms inte försena ombeväpningen av luftvärnsbataljoner. Sammantaget konstateras dock att kvantitet och leveranstakt avseende materieltillförsel inte motsvarar uppsatta krav på arméstridskrafternas utveckling med målet om att öka förmågan att kunna agera samtidigt med två brigader fram till 2020. Begränsningar avseende medel och reservdelar för materielunderhåll har inneburit att reparationskön och reparationsskulden ökat, vilket i sin tur påverkat krigsförbandens tillgänglighet negativt.

Under året har de internationella samarbeten som stridskraften medverkat i utvecklats. Främst avses här samarbetena med Finland och USA. Inom det bilaterala *Statement of Intent (SOI)* med USA och det påföljande trilaterala avtalet mellan USA, Finland och Sverige har det genomförts gemensamma möten, övningsutbyte och materielsamarbeten. Patriot-avtalet har bidragit till positiva effekter avseende samarbetet med USA.

Sammanfattningsvis har arméstridskrafternas operativa förmåga och krigsförbandens krigsduglighet vidmakthållits och i vissa fall utvecklats, främst avseende förmågan till strid i brigads ram samt gemensam strid. Utmaningar finns dock avseende såväl ekonomi och personal som materiel och infrastruktur, vilket försvårar och riskerar att försena stridskraftens tillväxt.

Utfall netto (kostnader och intäkter)

Arméförband (Mnkr)	2018	2017	2016	Not
Materiel	2 480	2 493	2 918	1
Personal	1 503	1 334	1 247	2
Infra	549	528	535	3
Verksamhet	2 113	1 899	1 202	4
Lokala omkostnader	1 111	1 195	1 332	5
Centrala omkostnader	633	175	1 405	6
Totalt utfall, inkl. fördelade omkostnader	8 391	7 624	8 639	

Tabell 10 Utfall netto - Arméförband 2016-2018

1. Trots att kostnader för vidmakthåll av armémateriel har ökat något jämfört med föregående år innebär såväl begränsningar av materiel och en ökande reparatioskuld att behovet överstiger tillgängliga resurser. Större vidmakthållande har genomförts under innevarande år på stridsfordonssystem, återanskaffning av ammunition, systemstöd för UAV samt indirekt eldsystem. Avskrivningar är dock något lägre än föregående år.
2. Arméstridskrafternas personalkostnader har ökat jämfört med föregående år, vilket avspeglar ett intensivt verksamhetsår med bl.a. genomförd värnpliktsutbildning och etablering av P 18 på Gotland.
3. Försvarsmaktens hyreskostnader är fördelade i enlighet med respektive organisations hyresobjekt. Variationer mellan åren är beroende av flertalet interna och externa faktorer såsom förändringar i lokalbeståndet, hyreskostnader och övriga lokalkostnader.
4. Året har omfattat övningsverksamhet både nationellt och tillsammans med internationella samarbetspartner, bl.a. ASSÖ och *Trident Juncture*. Arméstridskrafterna har också genomfört utbildning inom ramen för repetitionsutbildning och grundutbildning varvid grundutbildningen har prioriterats vilket påverkat utfallet. Det har också medfört ökade kostnader för materielanskaffning bl.a. inom robotsystem och granatgevär men även avseende fordon av olika typer.
5. Lokala omkostnader för arméstridskrafterna är i stort sett i nivå med tidigare år.
6. Försvarsmakten har under årens lopp utvecklat redovisningsprinciperna för centrala omkostnader genom att bl.a. inte fördela ut kostnaderna för central ledning samt redovisa kostnader för skolor och centrum inom ramen för gemensamma kostnader avseende insatsorganisationen (som redovisas i tabell 24). Under 2018 har koncerngemensamma funktioner kostnadsbelastat stridskrafternas centrala omkostnader och minskat gemensamma kostnader avseende insatsorganisationen i motsvarande omfattning.

Marinstridskrafterna

Under året har marina stridskrafter upprätthållit beredskap, samt genomfört insatser i enlighet med plan och kompletterande order. Detta trots en fortsatt minskad materiell tillgänglighet. Utvecklade metoder för att flexibelt genomföra förbandsproduktion under pågående nationell sjöövervakningsoperation har bidragit till att sjöövervakningsverksamheten kunnat genomföras parallellt, och ibland integrerat med planerad övningsverksamhet.

Övningsserien har haft ett nationellt fokus, främst genom funktionsövningsveckor och bataljonsövningar. Utländska enheter från bl.a. USA, Finland och Tyskland har deltagit i ett antal av dessa övningar, vilket ses som positivt, då det resulterat i goda effekter avseende grundläggande moment inom till exempel ubåtsjakt, minröjning och markstrid. Marinstridskrafterna har verkat i Västerhavet och i Östersjön varvid övningsområdena i Hanöbukten och området kring Gotland har använts för luftvärns-, ubåtsjaks- och ytstridsövningar vilket utvecklat förmågan inom dessa funktioner.

Samverkan med sjöoperativ helikopter har utvecklats inom ramen för sjöövervakning, men också i övningsverksamheten där bland annat förmågan till ubåtsjakt har stärkts. Vid ett antal tillfällen har marinens förband och enheter lämnat stöd till samhället genom deltagande vid sjöräddningsuppdrag, stöd till Polisen samt vid ett flertal miljöoperationer.

Den nationella övningen *SWENEX* genomfördes under andra kvartalet och utvecklade den samlade marina operativa förmågan. Som ett led i att stärka förmågan övades sjöminering. Detta genomfördes i syfte att bidra till genomförandet av en kustförsvarsoperation där momenten omfattade hela kedjan från planering till transporter och utläggning av minorna.

Under hösten deltog svenska enheter i den danska övningen *Squadex 33*. Syftet med deltagandet var träning och förberedelser inför Natoövningen *Trident Juncture (TRJE)*. Deltagandet gav förutsättningar att kontrollera sambandslösningar samt utveckla relationer till det danska förbandet som under *TRJE* ledde Natos stående sjöstyrka (*SNMG1*). Två svenska korvetter ingick vid samövning inför beredskap inom *NATO Response Force 19 (NRF 19)*. Marinstridskrafterna har även deltagit i större internationella övningar såsom *Baltic Operations (BALTOPS)*, *Northern Coasts (NOCO)*, *Joint Warrior* samt *Northern Sun*.

Samarbetet med Finland har utvecklats inom ramen för *FISE Naval* och den svensk-finska marina stridsgruppen (*SFNTG*), där samövning genomförts i samband med *Northern Coasts (NOCO)*.

Övningsåret har likt föregående år inneburit en bra balans mellan de nationella krigsduglighetsskapande funktionsövningarna och de internationella övningarna där företrädesvis interoperabiliten övats inom ramen för större förband.

Sammanfattningsvis har marinstridskrafternas operativa förmåga och krigsförbandens krigsduglighet vidmakthållits och i enstaka fall utvecklats, bland annat avseende förmågan till gemensam strid och förmågan till ubåtsjakt och minering. Med få undantag har marinens krigsförband nått upp till målsättningen.

Gångtimmar per fartygstyp

Fartygstyp	2018	2017	2016	Not
Korvett (Vby)	5 395	6 001	6 855	1
Korvett (Gbg)	547	1 360	1 360	2
Patrullfartyg (Sto)	2 724	2 563	1 494	3
Ubåt	2 698	3 816	4 820	4
Minröjningsfartyg(Ksr)	6 563	4 570	6 113	
Röjdykarfartyg (Spå)	2 559	2 650	2 167	
Stödfartyg (Ckr, Trö och Bel)	3 561	2 475	1 960	5
Signalspaningsfartyg	3 994	4 212	4 197	
Summa	28 041	27 647	28 966	

Tabell 11 Gångtimmar per fartygstyp 2016-2018

1. Förlängda översynsperioder 2017-18 ledde till lägre gångtid dessa år.
2. Systemet genomgår modifiering påbörjad under 2018.
3. Ombyggnad till patrullfartyg under 2016-17 ledde till lägre gångtid dessa år.
4. Några ubåtar genomgick modifiering under 2018 vilket ledde till lägre gångtid 2018.
5. Större översyner (Ckr, Trö) under 2016 och 2017 ledde till lägre gångtid dessa år.

Utfall netto (kostnader och intäkter)

Marinförband (Mnkr)	2018	2017	2016	Not
Materiel	2 152	2 124	2 297	1
Personal	1 101	1 065	868	2
Infra	149	145	163	3
Verksamhet	1 339	1 168	1 394	4
Lokala omkostnader	507	545	514	5
Centrala omkostnader	491	103	970	6
Totalt utfall, inkl. fördelade omkostnader	5 739	5 150	6 206	

Tabell 12 Utfall netto - Marinförband 2016-2018

1. Materielkostnader för de marina stridskrafterna är i paritet med föregående år. Större vidmakthållande för de marina materielsystemen är främst kopplade till ubåt och ubåtsräddningssystem, men även för sjömin- och dyksystem. Avskrivningarna är i nivå med föregående år.
2. Personalkostnaderna är i stort sett på samma nivå som 2017. Rekrytersättningar har dock ökat något jämfört med föregående år.
3. Försvarmaktens hyreskostnader är fördelade i enlighet med respektive organisations hyresobjekt. Variationer mellan åren är beroende av flertalet interna och externa faktorer såsom förändringar i lokalbeståndet, hyreskostnader och övriga lokalkostnader.
4. Marina stridskrafterna har genomfört övningar under 2018 framförallt med nationellt fokus, exempelvis SWENEX men även samarbetat med internationella samarbetspartner till sjöss. Marinen har också deltagit i den stridskraftsgemensamma Nato-övningen *Trident Juncture*. Materielkostnader som har belastat verksamheten har bl.a. omfattat livstidsförlängning av stridsbåt 90 samt investeringar kopplade till ubåtsjaktförmåga.
5. Lokala omkostnader för marinstridskrafterna är i stort sett i nivå med föregående år.
6. Försvarmakten har under årens lopp utvecklat redovisningsprinciperna för centrala omkostnader genom att bl.a. inte fördela ut kostnaderna för central ledning samt redovisa kostnader för skolor och centrum inom ramen för gemensamma kostnader avseende insatsorganisationen (som redovisas i tabell 24). Under 2018 har koncerngemensamma funktioner kostnadsbelastat stridskrafternas centrala omkostnader och minskat gemensamma kostnader avseende insatsorganisationen i motsvarande omfattning.

Flygstridskrafterna

Förbandsproduktionen har genomförts enligt plan med en periodvis intensiv verksamhet och ett stort antal övningar. Flygstridskrafterna har prioriterat insats och utbildning före förmågeutveckling, främst på grund av begränsade personella resurser. Krigsförbanden har dock med enstaka undantag uppnått ställda krav avseende operativ förmåga.

Produktionen har i stort gått enligt plan för samtliga flygsystem, dock har JAS 39 haft en lägre flygtidsproduktion än planerat under året. Den lägre produktionen beror till största delen på att start och landningsbanan på F 7 Såtenäs var stängd för ombyggnation under tio veckor. Andra faktorer som påverkat flygstridskrafternas förmåga att nå önskade produktionsmål för JAS 39 är andra prioriterade uppgifter, som bemanningsuppdrag och beredskapsuppgifter. Flygstridskrafterna har under året haft ett haveri med flygplan JAS 39, dock utan att flygtidsproduktionen påverkats i någon nämnvärd omfattning. Statens haverikommission utreder fortfarande haveriet varför orsaken ännu inte är helt fastställd.

Under året har flygförbanden deltagit i flera övningar bland annat flygvapenövningen (FVÖ), Gripen TTP (taktikövning för JAS 39), *Green Flag*, *Lion effort* samt *Trident Juncture*. Dessa övningar har bidragit till ökad interoperabilitet och utvecklad förmåga i nationellt försvar samt vidmakthållande av krigsförbandens duglighet.

Flygstridskrafterna har löpande under året, tillsammans med marinstridskrafterna, både genom daglig träningsverksamhet samt gemensamma övningar, fortsatt utveckla den sjöoperativa förmågan. Detta främst inom området sjöövervakning, men även avseende förmågan till ubåtsjakt.

Under sommaren deltog stridskrafterna med helikopter, Tp 84, JAS 39 samt med personal, vid bekämpning av skogsbränderna. Deltagande kunde ske då bränderna inträffade under semesterperioden när produktionen normalt sett är låg. Underhållsåtgärder och tillsyner, på framför allt Hkp 16, kunde omplaneras av industrin och

Försvarsmakten vilket innebar att planerad flygtidsproduktion under resten av året genomförts. Personalens möjlighet att ta ut intjänad ledighet innan årets slut påverkades däremot vilket inneburit att ledighetsskulden ökat inom flygstridskrafterna.

Vidare har insatser med taktiskt transportflyg genomförts i Mali. Därutöver har stöd med taktiskt transportflyg till pågående internationella insatser lämnats vid ett flertal tillfällen. Dessa insatser har på ett positivt sätt påverkat deltagande förband och personal avseende förmågan att verka i skarpa konfliktmiljöer.

Sammanfattningsvis har förbandsproduktionen genomförts enligt plan med ett flertal genomförda övningar. Detta innebär att operativ förmåga och krigsförbandens krigsduglighet inom flygstridskrafterna vidmakthållits och i enstaka fall utvecklats.

Flygtimmar per flygplans- och helikoptertyp

Flygplanstyp	2018	2017	2016	Not
JAS 39	10 233	10 622	10 974	1
Sk 60	4 526	4 699	5 118	
Tp 84	2 196	2 099	2 242	
Fpl 100	1 602	1 647	1 570	
Fpl 102	1 607	1 795	1 809	
Hkp 14	1 454	1 473	1 523	
Hkp 15	3 637	4 057	3 701	2
Hkp 16	2 815	2 716	2 531	
Summa	28 070	29 108	29 468	

Tabell 13 Flygtimmar per flygplans- och helikoptertyp 2016-2018

1. Tio veckors produktionsbortfall på F 7 Såtenäs i och med stängning av banan på Såtenäs
2. Begränsningar i försörjning av viss UE (exempelvis huvudrotorblad) samt Operationell order har påverkat produktionen negativt 2018

Utfall netto (kostnader och intäkter)

Flygvapenförband (Mnkr)	2018	2017	2016	Not
Materiel	4 822	5 155	6 542	1
Personal	1 604	1 541	1 431	2
Infra	539	461	410	3
Verksamhet	3 309	3 084	2 575	4
Lokala omkostnader	561	638	1 073	5
Centrala omkostnader	940	193	1 471	6
Totalt utfall, inkl. fördelade omkostnader	11 774	11 074	13 502	

Tabell 14 Utfall netto – Flygvapenförband 2016-2018

- Under året har flygstridskrafternas materielkostnader sjunkit jämfört med föregående år, främst beroende på lägre kostnader inom vidmakthållande. Större vidmakthållande under året har främst avsett HKP 14 och 16 samt flygbas- och transportflygssystem.
- Personalkostnader är i paritet med föregående år. Försvarmakten arbetar aktivt med att se över hur brister inom vissa specialistkompetenser som på sikt påverka flygstridskrafternas möjlighet att bedriva utbildning.
- Försvarmaktens hyreskostnader är fördelade i enlighet med respektive organisations hyresobjekt. Variationer mellan åren är beroende av flertalet interna och externa faktorer såsom förändringar i lokalbeståndet, hyreskostnader och övriga lokalkostnader.
- Under året har flygstridskrafterna genomfört övningar enligt plan, bl.a. Nato-övningen Flygvapenövningen, men även samövat med såväl marinstridskrafterna inom ramen för SWENEX som arméstridskrafterna inom ramen för Våreld. Materielkostnader kopplat till genomförd verksamhet har gett ett högre utfall 2018 jämfört med föregående år.
- Lokala omkostnader för flygstridskrafterna har sjunkit något jämfört med föregående år vilket främst beror på en omfördelning av kostnader inom stridskraften.
- Försvarmakten har under årens lopp utvecklat redovisningsprinciperna för centrala omkostnader genom att bl.a. inte fördela ut kostnaderna för central ledning samt redovisa kostnader för skolor och centrum inom ramen för gemensamma kostnader avseende insatsorganisationen (som redovisas i tabell 24). Under 2018 har koncerngemensamma funktioner kostnadsbelastat stridskrafternas centrala omkostnader och minskat gemensamma kostnader avseende insatsorganisationen i motsvarande omfattning.

Lednings- och underrättelseförband

Förbandsproduktionen har i huvudsak genomförts enligt plan och de nationella beredskapsuppgifterna har utförts enligt Grundoperationsplanen. Analys och utveckling av Försvarmaktens förmåga att genomföra aktiva operationer i cybermiljön har gått enligt plan vilket bidragit till Försvarmaktens förmåga att genomföra operationer och incidenthantering. Beredskapen har anpassats över året. Ett mindre antal kurser har ställts in på grund av personalbrist samt att det lägre antalet inryckande värnpliktiga relativt planen har påverkat förbandstillväxten.

Utvecklingen av Försvarmaktens Telekommunikations- och Informationssystemförband (FMTIS) fortsätter i den takt personella och materiella resurser medger mot delmål 2020. Utvecklingstakten påverkas av att förbandet till stora delar genomför insatsverksamhet dygnet runt.

Den operativa förmågan vid lednings- och underrättelseförbanden har utvecklats under året främst avseende personell kompetens genom samövning.

Förbanden har deltagit i arméns stabs- och sambandsövning (ASSÖ) samt i Brigstri och Våreld. Det har dessutom genomförts tre systemövningar med Försvarmaktens Lednings- och Sambandssystem Insatsorganisation Mark (FMLS IO Mark) främst som stöd till armén. Därutöver har stöd lämnats inför och under genomförandet av hemvärnsförbandens övning *Geltic Bear*.

Inom ramen för utveckling av *Federated Mission Networking (FMN)* har såväl lednings- som underrättelseförband deltagit i utvecklings- och förbandsövningar *Steadfast Cobalt*, *Unified vision*, *Cwix*, *Bold Quest* samt *Trident Juncture*.

Utbildningsstöd har lämnats till förband inför internationell militär insats. Deltagandet i övningarna *Särinner* och *Silverlood* har fortsatt bidragit till att utveckla metoder och förmågor inom underrättelsefunktionen.

Ledningsförbandens ledningssystemmateriel har uppgraderats och införts när de uppfyllt fastställda kvalitets- och säkerhetskrav. Tillgången på materiel understeg de faktiska behoven för att genomföra värnpliktsutbildning parallellt som de stående förbanden genomför egen utbildning och övning.

Etablering av en militär *cyber range* har påbörjats för att förstärka Försvarmaktens möjlighet att bedriva utbildning, träning och övningar i cyberförsvar.

Året och fortsatt under 2019 har, utöver ovan nämnda uppdrag och verksamheter, präglats av planering och påbörjad utgruppering av idag tillhörande delar av Högkvarteret och delar av FMTIS till Enköpings och Uppsala garnison samt omgruppering av Försvarmaktens Underrättelse- och Säkerhetscentrum (FM UndSäkC) inom Uppsala garnison.

Sammanfattningsvis har ledningsförbanden fokuserat på genomförande av övningar, vilket bidragit till en ökad operativ förmåga. Förbanden har verkat kontinuerligt med en hög tillgänglighet parallellt med övriga tilldelade uppgifter vilket påverkat möjligheterna att utveckla krigsförbanden negativt.

Utfall netto (kostnader och intäkter)

Lednings- och underrättelseförband (Mnkr)	2018	2017	2016	Not
Materiel	1 917	1 846	993	1
Personal	1 426	1 816	1 779	2
Infra	532	486	505	3
Verksamhet	3 879	3 420	3 315	4
Lokala omkostnader	759	437	362	5
Centrala omkostnader	914	147	1 176	6
Totalt utfall, inkl. fördelade omkostnader	9 426	8 151	8 129	

Tabell 15 Utfall netto - Lednings- och underrättelseförband 2016-2018

1. Lednings- och underrättelseförband har haft ett högre utfall på materielkostnader främst beroende på högre avskrivningskostnader. Avskrivningar varierar naturligt mellan åren då dessa är ett resultat av Försvarmaktens genomförda investeringar.
2. Personalkostnader har sjunkit under året som ett resultat av en omfördelning mellan personalkostnader och lokala omkostnader. Motsvarande förändring av kostnader återfinns rapporterad i not 5.
3. Försvarmaktens hyreskostnader är fördelade i enlighet med respektive organisations hyresobjekt. Variationer mellan åren är beroende av flertalet interna och externa faktorer såsom förändringar i lokalbeståndet, hyreskostnader och övriga lokalkostnader.
4. Verksamhetskostnaderna har ökat för lednings- och underrättelseförbanden. Dels har förbanden haft ett intensivt övningsprogram under året där de stödjer övriga stridskrafter inom stort sett samtliga övningar, dels har de genomfört utbildning med bl.a. värnpliktiga. Den främsta orsaken till kostnadsökningen är hänförlig till materielkostnader för sambandssystem.
5. Lokala omkostnader har under året ökat jämfört med föregående år vilket grundar sig i en omfördelning mellan personalkostnader och lokala omkostnader, se not 2.
6. Försvarmakten har under årens lopp utvecklat redovisningsprinciperna för centrala omkostnader genom att bl.a. inte fördela ut kostnaderna för central ledning samt redovisa kostnader för skolor och centrum inom ramen för gemensamma kostnader avseende insatsorganisationen (som redovisas i tabell 24). Under 2018 har koncerngemensamma funktioner kostnadsbelastat stridskrafternas centrala omkostnader och minskat gemensamma kostnader avseende insatsorganisationen i motsvarande omfattning.

Logistikförband

Förbandsproduktionen har genomförts mot måluppfyllnad och enligt plan.

Vissa förband har verkat kontinuerligt och med hög tillgänglighet, vilket påverkat möjligheter till återkommande övning mot högre krigsduglighet.

Pågående arbete med omstrukturering har fortsatt haft stor påverkan på huvuddelen av logistikförbanden. Beslutade förändringar omfattar både verksamhet och förband som från och med 2019 överförs från försvarslogistiken till andra försvarsgrenar samt verksamhet som tillförs logistiken från FMV/FSV.

Som ett led i utvecklingen av försvarslogistiken har Logistikstridsdagarna genomförts vid Göteborgs garnison, vilket skett med gott resultat. Dagarna omfattade föredrag, förevisningar, försvarsindustriutställningar och seminarier. Förutom Försvarmakten deltog även representanter från FMV och försvarsindustrin.

Inom funktionsansvaret för logistik har Försvarmaktsstudien Operativ prövning och analys av logistik (OPAL) samordnats under året. Vidare har arbetet med Försvarmaktslogistik 2025 och utveckling av operativ logistikbataljon genomförts och pågår fortsatt.

Repetitionsutbildningar har genomförts med pliktpersonal och tidvis tjänstgörande gruppbefäl, soldater och sjömän (GSS/T) med tillfredsställande resultat. Förbandens förmåga har utvecklats genom förbands- och ledningsträningsövningar samt övriga nationella övningar. Vidare har deltagande skett i ASSÖ, Brigstri, Våreld och *Trident Juncture*, samt vid Marinens övningar, såsom *SWENEX*, men även vid Flygvapenövning.

Den begränsade tillgången på materiel, främst fordon för logistikförbanden, har påverkat möjligheterna för tillväxt och försvårar möjligheten att både genomföra värnpliktsutbildning och samtidigt vidmakthålla förmåga genom övning för de stående förbanden med GSS/K.

Tekniskt underhåll av materiel i bruk har genomförts kontinuerligt med tillgängliga resurser, dock är den ökande bristen på reservdelar i kombination med ekonomiska besparingar en utmaning som påverkar tillgängligheten både på kort och på lång sikt.

I samarbete med *US Army Europe (USAREUR)* har det inom funktionsansvaret för logistik genomförts ett seminarium avseende värdlandsstöd med deltagare från Försvarmakten, civila myndigheter och *USAREUR*. Seminariet har bidragit till en djupare förståelse för värdlandsstöd med tyngdpunkt mot *Reception, Staging and Onward Movement (RSOM)*.

Sammanfattningsvis har den operativa förmågan vid logistikförbanden utvecklats under året, främst för de förbanden som givits förutsättningar till ökad utbildning, träning samt deltagande i övningar. Övning- och träningsmål hos dessa förband har uppnåtts vilket bidragit positivt till Försvarmaktens operativa förmåga.

Utfall netto (kostnader och intäkter).

Logistikförband (Mnkr)	2018	2017	2016	Not
Materiel	842	679	944	1
Personal	772	744	747	2
Infra	341	329	358	3
Verksamhet	482	230	-72	4
Lokala omkostnader	329	281	560	5
Centrala omkostnader	281	91	658	6
Totalt utfall, inkl. fördelade omkostnader	3 046	2 353	3 194	

Tabell 16 Utfall netto - Logistikförband 2016-2018

1. Under 2018 har materielkostnaderna ökat inom logistikförbanden. Den främsta orsaken är en ökning av kostnader för avskrivningar. De är ett resultat av Försvarmaktens genomförda investeringar under flera år och därför är det naturligt med variationer mellan enskilda år.
2. Personalkostnaderna är i stort sett i nivå med föregående år. Logistikförbanden har haft något högre kostnader kopplat till rekryter.
3. Försvarmaktens hyreskostnader är fördelade i enlighet med respektive organisations hyresobjekt. Variationer mellan åren är beroende av flertalet interna och externa faktorer såsom förändringar i lokalbeståndet, hyreskostnader och övriga lokalkostnader.
4. Verksamhetskostnaderna för logistikförbanden har ökat netto 2018 relativt 2017 vilket i första hand beror på intäkter från FMV kopplat till royalties och viten bokförda föregående år. Därtill har materielkostnader ökat jämfört med föregående år. Några viktiga leveranser till logistikförbanden från 2018 omfattar bl.a. personlig utrustning för enskild soldat och traumatroppar.
5. Lokala omkostnader är i stort sett i nivå med föregående år och har ökat i paritet med personalkostnaderna.
6. Försvarmakten har under årens lopp utvecklat redovisningsprinciperna för centrala omkostnader genom att bl.a. inte fördela ut kostnaderna för central ledning samt redovisa kostnader för skolor och centrum inom ramen för gemensamma kostnader avseende insatsorganisationen (som redovisas i tabell 24). Under 2018 har koncerngemensamma funktioner kostnadsbelastat stridskrafternas centrala omkostnader och minskat gemensamma kostnader avseende insatsorganisationen i motsvarande omfattning.

Hemvärn med nationella skyddsstyrkor

Förbandsproduktionen har genomförts enligt plan trots de betydande insatserna med stöd till samhället enligt lagen om skydd vid olyckor, främst med anledning av sommarens bränder.

Hemvärnsbataljonerna har under året genomfört totalt 40 krigsförbandsövningar (KFÖ), 86 särskild övning förband (SÖF) samt Rikshemvärnschefens insatsövning. Hemvärnets musikkårer har genomfört 17 vaktparader på slottet.

Med stöd av Ledningsregementet har *Geltic Bear*, 1 och 2, genomförts med 21 hemvärnsbataljonsstaber om sammanlagt 700 deltagare. I övningsledningen ingick två regionala staber (Väst och Mitt), mindre delar ur länsstyrelser, kommuner och myndigheter. Måluppfyllnaden är god och förmågan till ledning och samverkan har utvecklats. Inom ramen för det försvarspolitiska inriktningsbeslutet 2016-2020 har den nya ledningsövningen (LÖ), ledd av Regional stab för hemvärnets bataljonsledningar, genomförts av samtliga militärregioner. Övningen har tillsammans med utökad avtalstid ökat bataljonsledningsförmågan. Samtliga hemvärnsgranatkastarplutoner har under året uppnått sin måluppfyllnad enligt plan. Rekrytering och utbildning fortgår mot att de ska vara fullt operativa 2020.

Hemvärnets beredskap har kontrollerats genom beredskapskontroll beordrad av överbefälhavaren. Inledningsvis beordrades hemvärnsberedskap enligt FFS 2010:2, 19 § då främst chefer och nyckelpersonal i bataljonsledningar kallades in helgen den 2-3 juni. Därefter beordrades hemvärnslarm enligt FFS 2010:2, 20 § den 5 juni då samtlig personal i hemvärnet kallades in. Samtliga hemvärnsbataljoner larmades och personalen deltog på frivillig basis. En övning i denna omfattning har inte genomförts sedan 1975.

Vidare har Rikshemvärnschefens fältövning genomförts med tema skydd av flygbasområde. Samtliga utbildningsgrupper och regionala staber deltog tillsammans med personal ur flygvapenförband och Hemvärnets stridsskola, vilket utvecklade hemvärnets förmåga avseende skydd av basområde.

En hemvärnspluton har under ledning av det norska Hemvärnet deltagit i övningen *Trident Juncture*.

Kompanichefsseminarium genomfördes under november månad där sex viktiga sakfrågor, bland annat rekrytering och #metoo för Hemvärnet diskuterades.

Under ledning av rikshemvärnschefen genomfördes samverkansmöte med Norge och Danmark och deras motsvarighet till rikshemvärnschef. Vidare har möten inom ramen för utbytet mellan Norge, Danmark, Finland, Estland, Lettland, och Litauen (*Scanbal*) genomförts och därmed formaliserades samarbetet med Estland.

Under året har även central chefsutbildning genomförts på Hemvärnets stridsskola med ca 600 elever från hemvärnsförbanden.

Sammanfattningsvis har hemvärnsförbandens förmåga i huvudsak vidmakthållits under året. Ett fåtal av hemvärnsförbanden har ökat sin operativa förmåga medan ett antal hemvärnsbataljoner fortsatt påverkats negativt av infrastrukturella behov, materielbrister, samt av vakanser bland personal med hemvärnsavtal och frivilligavtal.

Frivillig försvarsverksamhet

Försvarmakten har under 2018 gett uppdrag till 13 av de totalt 18 frivilliga försvarsorganisationer (FFO). Riksförbundet Sveriges lottakårer (SLK), Flygvapenfrivilligas riksförbund (FVRF) och Sveriges bilkårens riksförbund (Bilkåren) har fått projektuppdrag som gäller till och med 2019 i syfte att öka rekryteringen och identifiera samt åtgärda problemområden inom kock-, instruktörs- och fordonsutbildningar.

Svenska försvarsutbildningsförbundet (Försvarsutbildarna) hade projektuppdraget att genomföra ett gemensamt ungdomsuppdrag bestående av flera FFO under året. Försvarmakten har bidragit med stöd till verksamheten med exempelvis utlåning av materiel, lokaler och övningsområden. Hur FFO verksamhet har bidragit till utvecklingen av den operativa förmågan och i vilken omfattning man når målen för beställningarna från Försvarmakten redovisas i Personalberättelsen (bilaga 1).

Utfall netto (kostnader och intäkter)

Hemvärnet och de nationella skyddsstyrkorna (Mnkr)	2018	2017	2016	Not
Materiel	0	0	7	
Personal	487	440	417	1
Infra	101	96	105	2
Verksamhet	479	478	439	3
Lokala omkostnader	236	221	64	4
Centrala omkostnader	167	48	341	5
Totalt utfall, inkl. fördelade omkostnader	1 469	1 282	1 374	

Tabell 17 Utfall netto - Hemvärnet och de nationella skyddsstyrkorna 2016-2018

1. Ökningen av personalkostnader för de nationella skyddsstyrkorna är främst hänförliga till insatserna vid sommarens bränder men även vid Rikshemvärnschefens insatsövning under våren.
2. Försvarmaktens hyreskostnader är fördelade i enlighet med respektive organisations hyresobjekt. Variationer mellan åren är beroende av flertalet interna och externa faktorer såsom förändringar i lokalbeståndet, hyreskostnader och övriga lokalkostnader.
3. De nationella skyddsstyrkorna har under året genomfört övningar såsom *Geltic Bear*, KFÖ och SÖF. Utfallet för verksamhetsrelaterade kostnader är i nivå med föregående år.
4. Lokala omkostnader för de nationella skyddsstyrkorna har ökat något jämfört med föregående år och i paritet med personalkostnaderna.
5. Försvarmakten har under årens lopp utvecklat redovisningsprinciperna för centrala omkostnader genom att bl.a. inte fördela ut kostnaderna för central ledning, redovisa kostnader för skolor och centrum inom ramen för gemensamma kostnader avseende insatsorganisationen (som redovisas i tabell 24). Under 2018 har koncerngemensamma funktioner kostnadsbelastat stridskrafternas centrala omkostnader och minskat gemensamma kostnader avseende insatsorganisationen i motsvarande omfattning.

Övningsverksamhet

Krigsduglighet

[...] Genomförda respektive planerade försvarmaktsövningar och krigsförbandsövningar ska redovisas för inriktningsperioden 2016-2020, i årsredovisningen respektive budgetunderlaget.

RB p 2
(del av)

Stridskrafternas utveckling

[...] Kostnaderna för större övningar ska redovisas. De avgränsningar som ligger till grund för redovisningen ska motiveras.

RB p 3,
(del av)

Övningsverksamheten har under året varit omfattande med bland annat genomförande av övningarna *SWENEX 18*, *FVÖ 18*, *ASSÖ 18* och *Trident Juncture 18* samt beredskapsövningar. Övningarna har genom sin intensitet och mångfasetterade utformning bidragit till en tydlig utveckling av Försvarmaktens operativa förmåga, bl.a. avseende brigadledning, strid i brigads ram, *Counter IED*, interoperabilitet, logistikförsörjning och samverkan. Övningarnas tidsomfång och komplexitet både vad avser nationella och internationella övningar har ökat, vilket långsiktigt bidrar till Försvarmaktens totala förmågeutveckling inom den nationella ramen.

Nedan redovisas kostnader för de övningar som definieras som större övningar. Definitionen större övning bedöms utifrån något eller några av följande kriterier; kostnader och förhyrningar, antal deltagare, vilka samövande och samverkandefunktioner som genomfördes samt betydelsen och viktigheten för förbandens utveckling.

Övning (Mnkr)	Utfall
VINTERSOL 18	22
VIKING 18	44
VÅRELD 18	50
SWENEX 18 (Swedish Naval Exercise)	77
BRIGSTRI 18	13
FVÖ 18 (Flygvapenövning)	81
ASSÖ 18 (Arméns stabs- och sambandsövning)	15
<i>Trident Juncture 18</i>	179
Summa	479

Tabell 18 Kostnader för större övningar 2018

På nästföljande sidor redovisas beskrivning och målpuppfyllelse för ett urval av genomförda övningar. Genomförd repetitionsutbildning med värnpliktig personal framgår av bilaga 6.

Övningsverksamhet i urval

Övning Syfte och övergripande beskrivning	Måluppfyllelse (ja, delvis, över)	Involverade stridskrafter
APROC 18 <i>Air-Centric Personnel Recovery Operatives Course (APROC)</i> , tidigare <i>Combined Joint Personnel Recovery Standardisation Course (CJPRSC)</i> , har som mål att bl.a. lära ut gemensamma procedurer och förfaringssätt till besättningar och undsättningstrupp med liten eller ingen erfarenhet av att planera och genomföra PR-uppdrag tillsammans med andra. Genomförs i Europa. Förmågemål: Utveckling av förmågemål enligt krigsförbandsspecifikation (KFS) med fokus på PR.	Ja	Flygstridskrafter och arméstridskrafter
ARCHIPELAGO ENDEAVOUR 18 Samövning <i>USMC (United States Marine Corps)</i> och 2. amfbat skytteplutoner. Förmågemål: Utökat kunskaps- och erfarenhetsutbyte på soldat och specialistofficersnivå mellan Amf 1 och det amerikanska marinkårsförbandet. Utveckla interoperabilitet på lägre nivå med fokus på grupp/plutons strid som med ett fortsatt samarbete kan utvecklas mot en ökad förmåga att verka tillsammans i sammansatta förband (bataljonsnivå).	Ja	Marinstridskrafter
ARCTIC SHIELD 18 Sverige deltog i Finland som en del i det finsk-svenska samarbetet (FISE). Fokus för de svenska förbanden var understöd av militärregionens avvärjningsstrid och samövning med ingående förband. Inom ramen för FISE MD/BDE <i>Framework</i> sker fortsatt utveckling av förmågor inom ledningsområdet, koncept avseende samverkansofficer, olika funktioner, understöd med flygförband och vårdlandsstöd. Förmågemål: För de svenska förbanden var målet, inom ramen för ett nationellt högkonfliktscenario i norra Finland, att: • Vidmakthålla och utveckla förmågor inom huvudtjänsten • Öka förmågan till samverkan mellan svenska och finska förband, fortsatt utveckla metoder för samordning, interoperabilitet och vårdlandsstöd • Samöva plutoner och kompanier/skvadron med understödande förband, öva bataljonstab, öva funktionskedjor mot högre chef samt att öva uppgifter enligt respektive bataljons KFS (krigsförbandsspecifikation).	Ja	Arméstridskrafter
ARMÉNS FÅLSTÖVNING 18 ATCH del i fältövningsserien. Förmågemål: Målet var att: • Belysa och diskutera aktuella och/eller centrala frågeställningar inom armén, t.ex. operativa transporter, fältarbeten för rörlighet och förmågan att leda armén i fält • Öka kunskap inom armétaktik genom spel och diskussioner • Förstå arméns uppdrag avseende pågående försvarsplanering genom förankring och delaktighet inom och mellan ledningsnivåer • Beskriva vilka förutsättningar som ska råda i området (MR) där armén löser uppdraget • Genomföra försvarsplanering och rekognosering; • Genomföra besök inom ramen för Totalförsvaret.	Ja	Arméstridskrafter, logistikförband, lednings- och underrättelseförband

Övning Syfte och övergripande beskrivning	Måloppfyllelse (ja, delvis, över)	Involverade stridskrafter
ASSÖ 18 Arméns stabs- och sambandsövning var en ledningsträningsövning (LTÖ) med det övergripande målet att befästa rutiner i ledning och stabstjänst i brigadstab, att tillämpa dessa mot slutmålsättningen i träningstrappa för brigad och utveckla marktaktisk förmåga inför eventuella kommande insatser under ledning av insatsstaben. Syftet var att samordnat med arméövning 19 (AÖ 19) öka brigadstabens förmåga att leda förband i brigads ram utgående från arméns målbild. Scenario enligt AÖ 19 med fokusering på övning av brigadstaber och ordinarie direktunderställd chef i respektive brigad. Armétaktisk chef agerade högre chef med armétaktisk stab, 3. Brigadens förband utgör fokus för övningen. 2. Brigadstaben deltar som spelgrupp och ett mindre antal direktunderställda chefer från Brigaden. Flygtaktisk stab stödjer bl.a. med lufttrumssamordning. Förmågemål: 3. brigadstaben övades i att leda brigaden inom ramen för en operation och därvid öka förmågan att leda brigad under kommande övningar, t.ex. AÖ 19. Brigadstaben ska leda brigaden inom ramen för avväjningsstrid mot en på marken framryckande motståndare. Delmålen är att alla funktioner inom brigaden ska ha beretts möjlighet att verka inom planering och genomförande. De taktiska uppgifterna skall ge möjlighet för brigadchefen att agera och tvingas ta konsekvenser för fattade beslut (dynamiskt motståndarspel). Lufttrumssamordning och understöd av helikopter ska vara en del i brigadstabens övning. Befintliga stående order för såväl brigadledning som Armétaktiska staben tillämpas. Ledningsstödssystem (SWECCIS) med tillhörande order- och kartapplikationer ska användas av de förband och staber som organisatoriskt är utrustade med detta.	Ja	Arméstridskrafter, logistikförband, lednings- och underrättelseförband, marinstridskrafter, flygstridskrafter
BALEX DELTA 18 Miljöskyddsövning inom HELCOM-samarbetet (Helsingforskommissionen). Under 2018 är Kustbevakningen i Sverige värdnation för övningen. Övningen ska stärka den gemensamma förmågan att hantera större oljespill i den maritima miljön. Förmågemål: Vidmakthålla och utveckla samarbetsformer med Östersjöländernas kustbevakningsorganisationer.	Ja	Marinstridskrafter och civila myndigheter
BALTOPS 18 Amerikansk övning med <i>Peace Support Operation (PSO)</i> - scenario. Planeras av <i>Strike Force NATO (SFN)</i> i samverkan med <i>USEUCOM, 6th fleet</i>. Stor möjlighet för alla deltagande nationer att påverka <i>Schedule of events (SOE)</i> och övergripande övningsupplägg. Huvudsyftet med övningen är att träna enheters uppträdande i större multinationella styrkesammansättningar som tillsammans kan skapa stabilitet och säkerheten i området kring Östersjön. Förmågemål: Ökad förmåga inom områden såsom internationell samverkan, interoperabilitet, ytstrid, luftförsvar, ubåtsjakt, minröjning, ubåtsoperationer och hantering av asymmetriska hot.	Ja	Marinstridskrafter och logistikförband

Övning Syfte och övergripande beskrivning	Måluppfyllelse (ja, delvis, över)	Involverade stridskrafter
BEK LTÖ 18 Artilleriregementet genomförde bekämpnings-ledningsträningsövning (Bek LTÖ) i samverkan med de två brigadstaberna. Syftet var ökad operativ effekt med understöd av indirekt bekämpning. Bek LTÖ utgjorde även introduktion av de nyligen fastställda publikationerna inom funktionen (Handbok ledning av indirekt bekämpning, Reglemente skjutning artilleri och granatkastare och Handbok eldledning). Förmågemål: Målsättningen var primärt att öva ledning av indirekt bekämpning inom brigadens anfallsstrid. Taktik och metoder för understöd av brigadens manöverstrid samt bekämpning av mål på djupet (inom och utanför brigadens område).	Ja	Arméstridskrafter och hemvärnsförband
BLUE FLAG 18 Ledningsträningsövning (<i>Command Post Exercise, CPX</i>) som USA planerar och genomför på Ramstein. Planering och ledning av luftstridskrafter. Förmågemål: Deltog med en observatör i två dagar	Ja	Flygstridskrafter
BOLD QUEST 18 Återkommande utvecklingsövning inom ramen för: <i>Integrated Air & Missile Defence (IAMD)</i>, <i>Joint Fire Support (JFS)</i>, <i>Friendly Force Tracking (FFT)</i>, <i>Digitally Aided Close Air Support (DACAS)</i>, <i>Joint Intelligence, Surveillance and reconnaissance (JISR)</i> och <i>Cyber Federated Mission Networking (CYBER FMN)</i>. Förmågemål: Pröva och dra slutsaser inom utvecklingsverksamhet FMN och J-ISR.	Ja	Arméstridskrafter, marinstridskrafter, flygstridskrafter, logistikförband, lednings- och underrättelseförband
BRIGSTRI 18 Brigstr 18i är en nationell ledningsträningsövning (LTÖ) för bataljonsstaber och genomfördes i Skövde. Övningens huvudsyfte var att öka förmågan att lösa stridsuppgifter inom brigads ram. Övningen var därmed ett viktigt steg mot en ökad brigadförmåga. Under Brigstri 18 deltog även elever ur Taktisk kurs armén (TakA) vid Markstridsskolan (MSS), en utbildning som är inriktad både mot kompanichefsrollen och mot befattning i bataljonsstab. Förmågemål: Det övergripande målet var att träna rutiner i ledning, stabstjänst, stridsteknik och taktik inför årets stora Natoövning <i>Trident Juncture</i> i Norge.	Ja	Arméstridskrafter, flygstridskrafter, logistikförband, lednings- och underrättelseförband
C INSATS OPERATIVA FÄLTÖVNING 18 Årlig återkommande fältövning. Förmågemål: Förståelse för, och kunskap om säkerhetspolitisk utveckling i närområdet och dess påverkan på Försvarmakten • Motståndarens organisation och metoder • Nato • Innebörden av begreppet "<i>anti-access area denial</i>" (A2AD) • Det operativa planeringsarbetet avseende aktuell försvarsplanering • Civildförsvarsförmåga • Svensk militärgeografi.	Ja	Chefer från respektive organisationsenhet och krigsförbandschefer
C SWEDEC AMMUNITIONS- OCH MINRÖJNINGSÖVNING 18 Årlig EOD-övning för totalförsvaret i C SWEDEC (<i>Swedish EOD and Demining Centre</i>) regi. Övningen genomförs med <i>Improvised Explosive Device Disposal (IEDD)</i>, <i>Explosive Ordnance Disposal (EOD)</i> och <i>Conventional Munitions Disposal (CMD)</i> –personal. Ställer övad personal i ett antal realistiska situationer i både låg och hög hotmiljö. Övningen ger även möjlighet till erfarenhetsutbyte. Förmågemål: Övningen var till för att i första hand ge CMD- och IEDD-grupper möjlighet att delta och pröva sina kunskaper och färdigheter samt skapa förutsättning för ett forum där deltagare kan utbyta erfarenheter och lärdomar med varandra.	Ja	Arméstridskrafter och marinstridskrafter

Övning Syfte och övergripande beskrivning	Måluppfyllelse (ja, delvis, över)	Involverade stridskrafter
CHEFSFÄLTÖVNING 18 (CFÖ 18) Chefsfältövningen (CFÖ) är överbefälhavarens fältövning och samlar Försvarmaktens högsta chefer samt generaldirektörer och representanter från ett antal myndigheter och departement. Syftet är att utifrån försvarsplaneringen diskutera viktiga frågor. CFÖ 18 behandlade bl.a. utvecklingen i närområdet, rikets försörjning, ge och ta emot stöd, vårdlandsstöd och tredje part. Förmågemål: Kunskap och förståelse för de strategiska sammanhangen vilka berör samarbetet med tredje part.	Ja	HKV och civila myndigheter
CWIX 18 Informationssystemövning för interoperabilitetstester under <i>NATO Allied Command Transformation (NATO ACT)</i> ledning. Verksamheten följer <i>Federated Mission Networking (FMN)</i> insatsnära utvecklingslogik (<i>Spiral 1-5</i>). Preliminär målsättning: Begränsade prov och försök Spiral 2, Utforska Spiral 3-4 med särskilt fokus på Försvarmaktens verkansprocess. Förmågemål: Utveckla Försvarmaktens interoperabilitetsförmåga att verka i nationella och multinationella operationer.	Ja	Lednings- och underrättelseförband
DYNAMIC FRONT 18 Övningen omfattade cirka 3 700 deltagare från 26 nationer vid <i>US Army's Grafenwoehr Training Area</i>, Tyskland. <i>Dynamic Front</i> är en årlig <i>US Army Europe</i>-övning som fokuserar på interoperabilitet inom <i>joint service</i>, artilleri och <i>fire support</i> i en multinationell miljö. Övningen genomfördes som en del av <i>NATO NRF</i>-serie och är kopplad mot <i>Allied Spirit</i> som funktionsövning bekämpning. Sverige deltog med personal från ArtSS och HKV. Förmågemål: Målsättningen var kunskapsinhämtning "<i>fact finding</i>" för att kunna delta med en E-grupp (eventuellt med nytt elledningssystem, <i>FCS</i>) under <i>Dynamic Front 2019</i> och för fortsatt deltagande i <i>JFIRE</i>-processen.	Ja	Arméstridskrafter
DYNAMIC MOVE 181 <i>Dynamic Move</i> är en Nato-övning (<i>Computer Assisted Exercise – CAX, Command Post Exercise – CPX</i>) där stabspersonal övas i ledning av minröjningsoperationer i marin miljö. Övningen genomfördes vid Belgiens minröjningscentrum i Eguermin, (<i>Mine Counter Measure Command Post Exercise, MCM CPX</i>). Sjöstridflottiljerna deltog med stabsofficerare i en internationell stab och i en nordisk stab. Förmågemål: Målsättningen vara att öva svensk stabspersonals förmåga på stridsteknisk- och taktisk nivå i en internationell kontext. En stridsgruppstab (<i>Commander Task Unit, CTU</i>) bestod av svenska, norska och finska stabsofficerare i syfte att stödja uppbyggandet av <i>Swedish Finish Naval Task Group (SFNTG)</i> samt att vidareutveckla samarbetet inom Nordefco.	Ja	Marinstridskrafter
F7 FLOTTILJÖVNING "VINTERSTORM" Övning för 7.flygflottiljen och inbjudna enheter. Förmågemål: F7 genomförde flottiljövning i mindre format där FMTS också deltog, med utvecklingsmål enligt krigsförbandsspecifikation.	Ja	Flygstridskrafter, arméstridskrafter och logistikförband
FINAL 18 Finsk flygövning som avslutar taktisk flygutbildning. I övningen deltog svenska flygelever. Förmågemål: Målet var att öva vunna erfarenheter inom ramen för fredstida förhållanden och undantagsförhållanden.	Ja	Flygstridskrafter
FLOGC FÄLTÖVNING 18 Årligen återkommande fältövning. Förmågemål: FLOGC inriktning var med anledning av de strukturella förändringarna inom försvarslogistiken att omhänderta ansvar och mandat inom försvarslogistiken i den nya organisation som presenteras i LU/MLU samt att tjänstegrensvis omhänderta försvarslogistiken i den nya organisation som presenteras i MLU.	Ja	Logistikförband, arméstridskrafter, marinstridskrafter, flygstridskrafter, lednings- och underrättelseförband

Övning Syfte och övergripande beskrivning	Måuppfyllelse (ja, delvis, över)	Involverade stridskrafter
FLYGVAPENÖVNING 18 (FVÖ 18) Luftstridskrafterna övade taktisk ledning och den luftoperativa förmågan med basering på flottilljer och baser i ett nationellt högkonfliktscenario mot en högteknologisk motståndare verksam dygnet runt under flera dygn. I detta ingick även helikopterunderstöd till marintaktisk chef under övning <i>SWENEX</i> samt samverkan med luftvärn och marina förband. Finska flygplan och helikoptrar ingick i det svenska försvaret, men agerade även kvalificerad motståndare. Svensk stridsflyg baserade även i Estland. Förmågemål: Huvudmålet var att utveckla luftstridskrafternas ledningsförmåga från taktisk till förbandsnivå inom ramen för ny försvarmaktsorganisation. Därutöver förmågeutveckling enligt respektive KFS.	Ja	Flygstridskrafter, arméstridskrafter, logistikförband, lednings- och underrättelseförband
FMLS IO 14 SYSTEM-ÖVNING 18:1 Systemövningen säkerställer ledningsförbandens förmåga att upprätta och drifthålla ledningsstödssystem ingående i insatsorganisation 14 (IO 14). Övningen har ett tekniskt fokus och syftar till att säkerställa funktionalitet mot innevarande års slutövning. Övningen genomförs distribuerat. Förmågemål: Målsättningen var att validera Försvarmaktens Ledningssystemens tekniska system (TS) och samtidigt förbereda sambandslösningen inför större övningar, exempelvis <i>Trident Juncture 18 (TRJE 18)</i>. Systemövningarna ska tillsammans säkerställa adekvat ledningsförmåga (teknik, processer och metoder). Systemet ska uppnå en sådan funktionalitet att radionät, telefoni och PC-dart genom mobilt kärnnät (MKN) är funktionstestade samt att betjäningförband och staber har höjt sin förmåga att hantera dessa tjänster. Det mest prioriterade målet med övningen var att höja deltagarnas färdighet i FMLS TS tekniska system.	Ja	Lednings- och underrättelseförband, logistikförband
FMLS IO 14 SYSTEM-ÖVNING 18:2 Ledningssystemövningen har ett tekniskt fokus och syftar till att säkerställa funktionalitet i tilldelad materiel. Övningen genomfördes som en distribuerad övning med huvudsäte i Skövde. Förmågemål: Målet var att säkerställa ledningsförbandens förmåga att upprätta och drifthålla ledningsstödssystem ingående i IO 14.	Ja	Arméstridskrafter, marinstridskrafter, flygstridskrafter, logistikförband, lednings- och underrättelseförband
FMTIS FÄLTÖVNING 18 Ledning med ledningssystem inom Försvarmaktens insatsorganisation. Genomfördes som SÖB. Förmågemål: Omfallsplanering.	Ja	Arméstridskrafter, marinstridskrafter, flygstridskrafter, logistikförband, lednings- och underrättelseförband
FTCH FÄLTÖVNING 18 FTCH del i fältövningsserien. Förmågemål: Uppföljning av FV-delen i fältövningsserien.	Ja	Flygstridskrafter, lednings- och underrättelseförband
FTS LEDNINGSTRÄNINGÖVNING 18 (LTÖ 18) FTS ledningsträningsoövning 2018. Förmågemål: Målet var att förmedla flygtaktisk chefs syn på luftoperativ ledning och förbandsledning.	Ja	Flygstridskrafter, lednings- och underrättelseförband
GELTIC BEAR 18:1 och 18:2 Utvecklar stabstjänsten inom hemvärnsbataljonsstaber (Hv-bataljonsstaber) för att kunna innehålla kravställd ledningsförmåga. <i>Geltic Bear 18:1</i> och <i>18:2</i> genomförde stabstjänst med 21 Hv-bataljonsstaber. Förmågemål: Träningsmålen var i huvudsak att utveckla planering, ledning och användning med stöd av IS HV (informationssystem). Färdighet att rapportera till överordnade och orientera sidosordnade enheter enligt fastställd mall. Skapa ett gemensamt informationsläge inom bataljonsstaben. Samordna verksamhet genom befäl och samverkan med militära och civila enheter. Motta eller avlämna understödande eller underställda förband. Hantera media. Skapa beslutsunderlag för bataljonchef samt att utarbeta order till direkt underhållna chefer (DUC) enligt fastställd 5-punkts format.	Ja	Hv-batstaber, MR staber, lednings- och underrättelseförband och logistikförband

Övning Syfte och övergripande beskrivning	Måluppfyllelse (ja, delvis, över)	Involverade stridskrafter
GREEN FLAG 18 Multinationell flygövning i USA. Svenskt deltagande med TP-84. Förmågemål: Taktikutveckling enligt krigsförbandsspecifikation (KFS).	Ja	Flygstridskrafter
HEDGEHOG 18 Nato-gemensam sjukvårdsövning i Estland. Förmågemål: Samverkan och samträning i internationell miljö.	Delvis	Logistikförband
JOINT WARRIOR 181 Brittisk <i>Live exercise (LIVEX)</i> . Kvalificerad övning med fokus på taktiskt uppträdande och stridsteknik. Förmågemål: Förstärka förbandets förmåga och validera förmåga till <i>Joint Fires</i> i en internationell kontext.	Ja	Marinstridskrafter (Amf 1)
LEDNINGSÖVNING 18 Övar HKV militärstrategisk ledning och i det sammanhanget interoperabilitet med Nato genom samordning ingående i Nato-övningen <i>Trident Juncture 18 (CPX)</i> . Förmågemål: Ledningsövningen (LÖ 18) syftade till militärstrategisk ledning av nationell operation samtidigt som Nato genomförde operation i vårt närområde. Försvarmaktens övergripande målsättningar med LÖ 18 var att: • Befästa militärstrategisk beslutsprocess med tillhörande organisation och rutiner; • Träna militärstrategisk operationsledning; • Träna militärstrategisk samordning med direkt underställda chefer (DUC); • Träna samverkan med politisk nivå, totalförsvaret och internationella aktörer; • Träna underrättelse- och säkerhetstjänst på strategisk och militärstrategisk nivå; • Öka kunskaperna om Natos metoder och agerande i vårt närområde.	Ja	HKV, ordinarie samt inkallad personal
LION EFFORT 18 Multinationell flyg-övning inom <i>Gripen User Group (GUG)</i> . Förmågemål: Förmågeutveckling enligt krigsförbandsspecifikation (KFS) samt del av grundutbildning (<i>Combat Readiness Training, CRT</i>).	Ja	Flygstridskrafter, lednings- och underrättelseförband
LIV 18 Göteborgs garnison tillsammans med Sahlgrenska universitetssjukhuset genomförde övning LIV med övningsscenariot hundratals skadade efter en terrorattack vid Göteborgs garnison. Detta gjorde övningen till den största hittills mellan Sahlgrenska universitetssjukhuset och FömedC. Förmågemål: Målsättningen var att stärka samhällets motståndskraft vid allvarliga händelser, kriser, terrordåd och krig. Att kunna ta emot ett stort antal svårt skadade patienter (masskadefall) inom sjukvården.	Ja	Logistikförband, flygstridskrafter och hemvärnsförband
LOCKED SHIELDS 18 Övningen är världens största övning i cyberförsvaret med 20 deltagande nationer. Försvarmakten (HKV och FMTIS) och Finlands försvarsmakt deltog med ett gemensamt team som en del i det fördjupade försvarssamarbetet mellan länderna. Försvarmakten var även del av övningsledningen inför och under övningen. Förmågemål: Vidareutveckla metod och process för informationsdelning inom FISE (samarbetet mellan Finlands försvarsmakt och Försvarmakten).	Ja	HKV, lednings- och underrättelseförband
LSC FÄLTÖVNING 18 Fokus ledningssystem inom ramen för Försvarmaktens insatsorganisation. Förmågemål: Målet var att redovisa arbetsläget avseende erfarenheter från LSC erfarenhetsfältövning 2017, analysera tänkbara uppgifter inför FMÖ 20 och TFÖ 2020 ur ett totalförsvarsperspektiv, förtydliga materiel- och teknikprocesserna avseende kommande Organisation 19, resonera kring och identifiera framgångsfaktorer inom personalförsörjningsområdet samt skapa samsyn och delaktighet inom och mellan ledningsnivåer, stridskrafter och myndigheter.	Ja	Lednings- och underrättelseförband, arméstridskrafter, marinstridskrafter, flygstridskrafter och logistikförband

Övning Syfte och övergripande beskrivning	Måluppfyllelse (ja, delvis, över)	Involverade stridskrafter
MILEX 18 Omfattade <i>Common Security and Defence Policy (CSDP)</i> med fokus på de militära aspekterna av krishantering på militär och operativ nivå för planerad EU-ledd krishanteringsinsats utan tillgång till Natos gemensamma resurser och förmågor. Övningen fokuserar på samspelet mellan det spanska <i>EU Operation Headquarters (ES EU OHQ)</i>, det spanska <i>EU Force Headquarters (ES EU FHQ)</i>, <i>EU Military Staff (EUMS)</i>, och på tillämpligt sätt <i>European External Action Service (EEAS)</i> och <i>EU Commission (CION)</i>. Förmågemål: Öva aktivering och stabstjänst samt bibehålla och utveckla kunskap. Testa kommunikations och informationssystem (CIS). Vid behov överarbeta riktlinjer, begrepp och förfaranden. Erbjuder EU:s politisk-strategiska aktörer en möjlighet att förbättra kunskaperna avseende de militära aspekterna vid krishantering.	Ja	HKV (<i>Primary Augmenties</i>)
MLT 18 Nationell ledningsträning med samtliga marina freds- och krigsförbandschefer, marintaktisk stab och helikopterflottillen för informationsöverspridning och dialog. Syftet var att ge direktiv och inriktning för funktioner och att utveckla planeringsprocessen avseende omfallsplanering. Förmågemål: Målsättningen var att marintaktisk chef (MTCH) tillsammans med freds- och krigsförbandschefer, förbättra och utveckla förmågan att använda gemensamma styrdokument och stärka ledningsförmågan av de marina förbanden.	Ja	Marinstridskrafter, flygstridskrafter, lednings- och logistikförband
MTC FÄLTÖVNING 18 MTCH del i fält-övningsserien. Förmågemål: Målsättningen var att MTS tillsammans med förbands- och krigsförbandschefer skulle nå en allt bättre samsyn kring såväl våra gemensamma styrdokument som ledning av våra marina förband. Därtill var målsättningen att inom ramen för MTCH försvarsplanering praktiskt realiserbarhetspröva operationsplan och stridsplaner inom föreliggande omfallsplanering.	Ja	Marinstridskrafter
MULTI LAYER 18 (ML 18) Multi Layer är en EU-ledd krishanteringsövning (<i>Crisis Management Exercise, CME</i>) som utgår från hur EU hanterar kriser med hjälp av civila och militära instrument i syfte att utöva den övergripande strategin (<i>comprehensive approach</i>), däribland samordning inom EU och mellan EU och NATO. Förmågemål: Övningen omfattade EU:s krishantering och ledning inklusive operativ planering avseende <i>Common Security and Defence Policy (CSDP)</i> - civila missioner och militära operationer. FM bidrog med två stabsofficerare till EU FHQ förmåga att leda operationer.	Ja	HKV
NISÖ 18 Nationell Informationssäkerhetsövning under ledning av MSB med deltagare från regeringskansliet, myndigheter, kommuner, landsting samt företag. Försvarmakten medverkade med HKV och FMTIS. Förmågemål: Försvarmaktens mål var att visa myndighetens roll mot övriga parter, inhämta information om hur lägesbild etableras, inhämta erfarenheter i syfte att utveckla hur samverkan på området fungerar samt inhämta information om hur MSB avser kommunicera med allmänheten, hur man visualiserar samt hur informationsdelningen mellan myndigheter genomförs för att säkerställa kommunikation med allmänheten.	Ja	HKV, lednings- och underrättelseförband
NORDIC HELMET 18 Årligt möte inom Nordefco-samarbetet, syftande till en gemensam luftvärnsövning 2021. Årets möte genomfördes i Norge och syftade till att fortsätta arbetet med en gemensam <i>Standard Operational Procedure (SOP)</i> och samtidigt justera tidsplanen och vägen fram mot en luftvärnsövning med deltagare från Sverige, Finland och Norge. Förmågemål: Gemensam SOP och justera tidsplan. Ökad interoperabilitet avseende metoder och teknik inom luftvärnsfunktionen mellan de nordiska länderna.	Ja	Arméstridskrafter

Övning Syfte och övergripande beskrivning	Måluppfyllelse (ja, delvis, över)	Involverade stridskrafter
NORTHERN COASTS 18 PSO-övning med länk till TRJE 18. Förmågemål: Det övergripande målet var att öva genomförandet av en marin <i>Crises Response Operation (CRO)</i>, i en "joint" multinationell ram, i syfte att bibehålla samt öka deltagande länders interoperabilitet. Övningen skulle bl.a. ge förutsättningar att öva ledning på <i>Commander Task Group (CTG)</i>- och <i>Commander Task Unit (CTU)</i>-nivå. Vidare skall övningen öka vår interoperabla förmåga vad avser stridsteknik inom en "combined" styrka.	Ja	Marinstridskrafter, flygstridskrafter och HKV
NORTHERN SUN 18 Ubåtsräddningsövning enligt avtal med Nato (<i>NATO Submarine Rescue System, NSRS</i>) och Polen. Förmågemål: C 1.ubfij planerade och ledde tillämpad övning i räddning av ubåtspersonal från havererad ubåt. Såväl räddning direkt från haveristen med kollektivt omhändertagande samt omhändertagande av fritt utstigen personal övas i en internationell kontext.	Ja	Marinstridskrafter
OPEN SPIRIT 18 Inom ramen för <i>Baltic Ordnance Safety Board (BOSP)</i> -samarbetet deltar Försvarsmakten i övningen <i>Open Spirit</i> 2018 i Estland. Förmågemål: I en internationell kontext övades metoder för minsökning och skarp röjning av oexploderad ammunition från första och andra världskriget. <i>Historical Ordnance Disposal Operations (HOD OPS)</i>.	Över	Marinstridskrafter (4.sjöstriflj)
PALNATOKE 18 Multinationell övning för flygbasjägare i Danmark. Förmågemål: Vidmakthållande av krav enligt KFS för flygbasjägarna.	Ja	Flygstridskrafter
RAMSTEIN ALLOY 18 Samövning med NATO BAP QRA i april, juni och september. Förmågemål: Utveckling enligt KFS. Utbildning samt vidmakthållande av operativ förmåga. Internationellt samarbete.	Ja	Flygstridskrafter
RIKSHVC FÄLTÖVNING 18 Utbildningsfältövning med fokus skydda flygbas. Genomförs av hemvärnets stridsskola (HvSS). Övningsdeltagare är utbildningsgrupper, Regionala staber samt flygvapenpersonal. Förmågemål: • Bygga laget; • Ensa uppfattningen avseende Hv-förbandens lösande av H-uppgift; • Ökad motståndarkundskap, IED-hot; • Sprida kundskap om nya reglementen; • Ökad kundskap IKFN; • Ökad kundskap Hv-funktionsförband; • Inrikta mot FMÖ 20; • Erfarenheter från inspektioner..	Ja	Arméstridskrafter, marinstridskrafter, flygstridskrafter, lednings- och underrättelseförband och logistikförband
RIKSHVC INSATS-ÖVNING 18 Rikshemvärnschefens insatsövning genomfördes av P4 inom ramen för eget hemvärnsförbands KFÖ med deltagande av insatskompani från LedR. Hemvärnets granatkastarpluton från FömedC deltog. Observatörer från HV01 i Norge deltog del av tiden. Förmågemål: Målet var att: • Pröva bataljon i förmåga att utgångsgruppera för att skydda samhällsviktig infrastruktur, vilket inbegriper fler objekt än vad bataljonen är dimensionerad för; • Öva bataljonen i att underställas förband och genomföra samverkan med såväl civila aktörer som sidoförband	Ja	Hemvärnsförband, logistikförband, lednings- och underrättelseförband
SAFE CYPER 18 Ledningsstabens CIO-avdelning (LEDS CIO) som handlägger strategiska beslut inom ramen för informationsteknologi bjöd in 17 myndigheter och företag till <i>Swedish Armed Forces Exercise (SAFE) Cyber</i>. Förmågemål: Syftet var att sprida kunskap och skapa förståelse för Försvarsmaktens behov av att snabbt få information och fatta beslut om skyddsåtgärder inklusive övergång till alternativa metoder för att upprätthålla funktionalitet och skydda informationstillgångar.	Ja	HKV

Övning Syfte och övergripande beskrivning	Måluppfyllelse (ja, delvis, över)	Involverade stridskrafter
SAMVERKANS-FÄLTÖVNING 18 Samverkansfältövning med civilt deltagande. Genomförs i MR V. Förmågemål: Operativ samverkansfältövning i syfte att säkerställa grunden för utveckling av operativ planering. Genomförande med följande övningsmål: tillämpa erfarenheter vid utveckling av planering; förståelse för operativ avvägning med stöd av regional samverkan; utveckling av Försvarmaktens samverkansmatris.	Ja	HKV, MR-staber (N, M, V, S) och FMLOG stab, civila myndigheter
SAMVERKANSÖVNING 18 (SAMÖ 18) Seminarie/ledningsövning inom civila försvaret. Övningen syftar till att bidra till utvecklingen av det civila försvaret. Detta uppnås genom en samverkansövning på nationell och regional nivå, där kunskapshöjning inom civilt försvar står i fokus under planering och genomförande, såväl som under utvärdering och erfarenhetshantering. Exempelvis genom att utveckla sammanhängande planering för totalförsvaret. SAMÖ 18 är en del i arbetet med att uppnå den övergripande målbilden för 2020, med särskilt fokus på samverkan och ledning under störda förhållanden. Förmågemål: Målet var att: • Aktörerna har kunskap om regelverket vad gäller samverkan och ledning under höjd beredskap. • Aktörerna har förståelse för förhållningssätt och arbetssätt vid informationsdelning, med höga krav på robusthet och sekretess. • Aktörerna har förståelse för hur de bidrar till, skapar och använder samlade lägesbilder och lägesanalyser. • Aktörerna har förståelse för larmning och uppstart av krisorganisationer i ett nationellt perspektiv.	Ja	HKV, MR-staber (N, M, V, S)
SHARK 18 Finsk helikopterövning inom SAR. Förmågemål: Förmågeutveckling enligt KFS (krigsförbandsspecifikation) inom undsättning. Samarbete med finska helikopterförband i Finland.	Ja	Flygstridskrafter
SQUADEX 33 Dansk nationell marin övning som bytte namn från <i>Danex 18</i> till <i>Squadex 33</i>. Taktisk momentövning i LIVEX. Förberedelser inför <i>Trident Juncture18</i>. Sverige deltog under två dygn med marinens bidrag till <i>NATO Response Force (NRF 19)</i>. Förmågemål: Säkerställa och utveckla interoperabilitet med Natos stående förband <i>Standing NATO Maritime Group One (SNMG1)</i> genom samövning.	Ja	Marinstridskrafter och logistikförband
STEADFAST COBALT 18 Genomförs som en del av NATO NRF-serie och är kopplad mot Allied Spirit som funktionsövning Ledning-samband. Syftet med genomförandet 2018 var att systempröva Federated Mission Networking, (FMN lösning inför Trident Juncture , Bold Quest 17-19) samt inriktning för tillämpning av FMN. Förmågemål: Vidmakthålla Försvarmaktens internationella samarbete och erfarenhetsutbyte samt undersöka möjligheter avseende teknik och metoder inom området interoperabilitet.	Ja	Arméstridskrafter, flygstridskrafter, logistikförband, lednings- och underrättelseförband

Övning Syfte och övergripande beskrivning	Måluppfyllelse (ja, delvis, över)	Involverade stridskrafter
STRONG EUROPE TANK CHALLENGE 18 Stridsvagnstävling inom Nato-samarbetet som genomfördes i Tyskland. Från Sverige deltog en pluton med fyra vagnar och understödspersonal från P4. Plutonen tävlade i anfallsstrid, försvarsstrid, pistolskytte, stridsbogsring i CBRN-miljö, omhändertagande skadad vagn/ personal, fordonsigenkänning, rapportering, indirekt eld, avståndsbedömning, precisionskörning, stafett med bandmateriel och hinderbana. Med liten marginal förlorade Sverige mot Tyskland i kampen om förstaplatsen, men vann anfallsmomentet med stor marginal. Sverige kom på andra plats bland åtta nationer. Förmågemål: Målet med det svenska deltagande var att stärka övriga världens förtroende för svenska Arméns förmåga generellt och för våra stridsvagnsförband i synnerhet.	Ja	Arméstridskrafter
SWENEX 18 Marin nationell övning i samverkan med Flygvapenövning 18 (FVÖ 18). Förmågemål: Fortsatt utveckling av den samlade nationella maritima operationsförmågan koordinerat mellan maritima aktörer i syfte att pröva och utveckla koncept enligt Marintaktisk Chefs Grundoperationsplan (MTCH GROU). Ledningsnivå från <i>Commander Task Force (CTF)</i> (MTCH) och nedåt ska aktiveras och övas enligt fastställda koncept. Övningen innehöll gemensamma operationer mellan marin- och flygstridskrafter.	Över	Marinstridskrafter och flygstridskrafter
SÄRIMNER 18 Syftet med övningen är att öva ledning och genomförande av FokUS (ISR), d.v.s. ledning av planering, inhämtning, bearbetning och delgivning med utgångspunkt i ett tematiskt och temporalt begränsat underrättelsebehov. Ambitionsökning fr.o.m. år 18. Förmågemål: Införa och befästa metoder inom underrättelse- och säkerhetsfunktionen.	Ja	Arméstridskrafter, marinstridskrafter, lednings- och underrättelseförband
TEX 18 Taktisk transportövning TP-84. Förmågemål: Taktikutveckling enligt KFS (krigsförbandsspecifikation).	Ja	Flygstridskrafter, arméstridskrafter och logistikförband
TOXIC TRIP 18 Övning inom CBRN-skydd för flygande personal. Förmågemål: Del av utbildning för specialistofficersutbildningen (SOU) samt förmågeutveckling inom CBRN	Ja	Flygstridskrafter
TRIDENT JUNCTURE 18 (TRJE 18) LIVEX <i>Artikel 5 High Visible Exercise</i> ledd av NATO/ACT. LIVEX genomfördes i Norge och följdes av en CPX. Deltagande svenska förband var huvudsakligen ur 2.Brigadens förband (OPFOR) samt svenska bidrag till NRF (korvettenhet och stridsflygenhet). Förmågemål: Den övergripande målsättningen med det svenska deltagandet i TRJE 18 LIVEX var att träna de svenska NRF 19-bidragen till att vara interoperabla med Nato. Därutöver skulle brigadförmågan utvecklas, samarbetet med Finland och USA stärkas, värdlandsstöd (VLS) baserat på <i>Host Nation Support</i> MOU med Nato övas med stöd till övningens genomförande och ges i den utsträckning som var möjlig.	Ja	Arméstridskrafter, marinstridskrafter, flygstridskrafter, logistikförband, lednings- och underrättelseförband
TRIDENT JUNCTURE 18 (TRJE 18) CPX <i>Artikel 5 High Visible Exercise</i> ledd av NATO/ACT. Sverige deltog som Response Cell vid JWC (<i>Joint Warfare Center</i>, Stavanger), Samverkansofficerare vid SHAPE och JFC Neapel samt med enskilda stabsofficerare integrerade i Natostrukturen. Förmågemål: Den övergripande målsättningen med det svenska deltagandet i TRJE 18 CPX var att på egen hand och tillsammans med andra, uppvisa en trovärdig och tillgänglig militär förmåga i vårt närområde.	Ja	HKV, stabsofficerare och inkallad personal

Övning Syfte och övergripande beskrivning	Måluppfyllelse (ja, delvis, över)	Involverade stridskrafter
UNIFIED VISION 18 Omfattar huvudsakligen interoperabilitet inom ramen för <i>Joint Intelligence, Surveillance and Reconnaissance (JISR)</i> . Övningen drivs av Nato och har en tydlig koppling mot Funktionsövning Und & Säk, <i>CWIX</i> , <i>Dynamic Front</i> samt <i>Bold Quest</i> . Målsättningen var att skapa underlag för beslut avseende fortsatt utveckling inom ramen för <i>JISR</i> (teknik och metod). Förmågemål: Den övergripande målsättningen med Försvarsmaktens deltagande var att skapa underlag för beslut avseende fortsatt utveckling inom ramen för <i>JISR</i> . Inom ramen för detta föreligger följande delmoment: • Etablera och utveckla internationella samarbeten, exempelvis genom besök vid EUCOM <i>Partnership Integration Enterprise (EPIE)</i> ; • Upprätta & driftsätta FED PED cell IMINT i Enköping; •Delta i ledningsprocess i Polen/Tyskland; •Ta emot och tolka IMINT produkter inom ramen för UV 18; •Dela övningsinformation och underrättelser för att Stödja högre chefs beslutfattande inom ramen för UV18.	Ja	Arméstridskrafter, flygstridskrafter, lednings- och underrättelseförband
VIKING 18 Viking är en multinationell distribuerad ledningsträningsövning (<i>Command Post Exercise, CPX</i>) med simuleringsstöd (<i>Computer Assisted Exercise, CAX</i>). Övningen är världens största i sitt slag och genomförs "in the spirit of NATO's Partnership for Peace (PfP)". Bland deltagarna finner man Nato, PfP, FN, EU och en rad icke-statliga organisationer. Mer än 60 länder och ca 90 olika organisationer och myndigheter deltog med mer än 2 000 personer i både planering och genomförande. Syftet var att utbilda och öva deltagarna - militära, civila och poliser - inför framtida utmaningar avseende planering och genomförande av internationella freds- och krishanteringsinsatser under ett FN-mandat enligt kapitel VII i en instabil miljö, vilket fokuserar på samordning mellan deltagande aktörer. Övningen leds av Försvarsmakten och Folke Bernadotteakademien (FBA). Strategisk partner är USA. Förutom i Sverige genomförs övningen samtidigt i Brasilien, Bulgarien, Finland, Irland och Serbien. Förmågemål: •Förstå och tillämpa ett omfattande tillvägagångssätt för internationella fredsoperationer, inklusive värdnationens roll. •Främja ömsesidig förståelse, förtroende, samarbete och driftskompatibilitet bland alla bidragande och drabbade styrkor, organisationer, kontor och personal. •Förstå och tillämpa kommando/ledning, uppdrag och funktioner, rutiner och strukturer samt samordnade planeringsprocesser. •Förstå och tillämpa nuvarande operativa begrepp som speglar nuvarande och framtida utmaningar i internationella fredsoperationer.	Ja	Arméstridskrafter, marinstridskrafter, flygstridskrafter, logistikförband, lednings- och underrättelseförband
VINTERSOL 18 Vintersol genomfördes i Kirunafjällen samt i Boden med omnejd. I övningen ingick ca 1 200 deltagare från sju förband. Utöver dessa deltog en mindre enhet ur den amerikanska marinkåren. Övningen genomfördes inom brigads ram med 3. brigadstaben som högre chef och syftet var att öka brigad- och brigadledningsförmåga, vinterförmåga och samverkan mellan förband. Under Vintersol genomfördes krigsförbandsövning med 91. artilleribataljonen samt grundläggande krigsförbandsövningar (GKÖ) vid 193. jägarbataljonen och 192. mekaniserade bataljonen. Förmågemål: Målet var att, inom ramen för ett nationellt högkonfliktscenario, utveckla brigadens och jägarbataljonens förmåga i en högintensiv och internationellt samordnad operation som genomförs i en utmanande miljö (strid i vintermiljö). Utöver det att utveckla interoperabilitet, bekämpningsförmåga, logistik samt understöd av helikopter.	Ja	Arméstridskrafter, flygstridskrafter, logistikförband, lednings- och underrättelseförband
VÅRELD 18 Regional övning, HC C ur 2. brigadstaben d.v.s. brigads ram men fokus på stridsteknik. (Övningen inleds med 3-4 dygn "kaderövning" (STÖ) i syfte att möjliggöra TF för MSS elever. Förmågemål: Slutträningsskede för inläggande grund-utbildningsomgång tillsammans med krigsförband. Skulle öva bataljonssystem med ingående och tillförda funktioner. Brigadledning deltog som högre chef/övningsledning. Funktionsförband deltog/OrgE skulle delta med understödande delar ingående i brigadsystemet. Målgruppen var bataljoner med understödande förband och funktioner. Brigadstab deltog med minst ledningslag och med betjäningförband ur LedR. Förbandsträning genomfördes under ledning av OrgE med orderväg genom brigadledning. Dubbelsidig strid och typfall (stridssituationer) med stöd av simulatorer .	Ja	Arméstridskrafter, flygstridskrafter, logistikförband, lednings- och underrättelseförband

Tabell 19 Betydande övningsverksamhet

Personalförsörjning

Den viktigaste förändringen som påverkat Försvarmaktens personalförsörjning under 2018 är en följd av regeringens beslut 2017 om att återaktivera lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt varvid grundutbildning med värnpliktig personal har kunnat påbörjas. Grundutbildning med värnpliktiga är en grundläggande förutsättning för att tillgodose Försvarmaktens behov av militär personal över tid. Utöver återinförandet av grundutbildning med plikt har arbetet med personalförsörjningen fortsatt med aktiva åtgärder för att i första hand säkerställa utbildning och bemanning av krigsorganisationen.

Personalförsörjningen är beroende av att grundutbildningen genomförs av såväl totalförsvarspliktiga som frivilligt sökande varför den enskildes intresse, vilja och motivation ska tillvaratas så långt det är möjligt. Till den påbörjade grundutbildningen prövades cirka 8 000 individer av Totalförsvarets rekryteringsmyndighet (TRM) för inskrivning till värnpliktsjämsgöring. Av dessa utgjorde drygt 6 000 totalförsvarspliktiga och knappt 2 000 frivilligt sökande. Totalt har cirka 3 700 värnpliktiga ryckt in till grundutbildning varav 2 500 mönstringspliktiga och 1 200 frivilligt sökande. Försvarmaktens målsättning för antal inryckande uppgick till 4 000.

En inledande analys av erfarenheter i och med återinförandet av grundutbildning med plikt har påbörjats. Även om det initiala resultatet är av mer generell karaktär framgår att flera positiva tendenser kunnat identifieras relativt föregående år, bland annat att andelen kvinnor har ökat, att antalet individer som inte inställt sig för tjänstgöring har minskat samt att ett lägre antal värnpliktiga skiljts från utbildningen. Vidare visar analysen att en ökad prövningskapacitet vid TRM är nödvändig för att nå upp till Försvarmaktens volymmål.

Antalet yrkesofficerare har minskat under året till följd av en kombination av ökande pensionsavgångar och färre antagna elever till Försvarmaktens interna Specialistofficersutbildning (SOU) respektive Försvarshögskolans Officersprogram (OP). Detta har till del kunnat kompenseras genom att anställa personer som redan har en akademisk examen som officer enligt 20§ officersförordningen. Antalet reservofficerare har ökat främst beroende på att yrkesofficerare som avgått med avtalspension (55/61 år) tagit anställning som reservofficer. I ökande utsträckning har bland annat pensionsavgångna yrkesofficerare ersatts av civila arbetstagare varför denna personalkategori totalt sett ökat något i antal och som en följd av detta ligger myndigheten något över måltalen för denna personalkategori.

Den ökande volymen pensionsavgångar avseende yrkesofficerare utgör en påtaglig ansträngning för personalförsörjningen som helhet. I syfte att få yrkesofficerare att arbeta längre har bland annat individuella överenskommelser om extra pensionsavsättningar träffats med yrkesofficerare som väljer att fortsätta arbeta efter ordinarie pensionsålder.

De rekryter som påbörjade den militära grundutbildningen (MGU) under 2017 avslutade utbildningen vårterminen 2018. Detta var den sista grundutbildningsomgången som genomfördes utan stöd av den nu aktiverade plikt lagen. Huvuddelen av dessa har anställts som kontinuerligt tjänstgörande gruppbefäl, soldater och sjömän (GSS/K) och till del även som tidvis tjänstgörande gruppbefäl, soldater och sjömän (GSS/T). Totalt sett har tillgången på såväl GSS/K som GSS/T ökat under året. Den senare i huvudsak beroende på att GSS/K som avslutar sin anställning fortsätter sitt engagemang i Försvarmakten som GSS/T. Den sammantaget ökade tillgången på GSS beror även på att färre har valt att avsluta sin anställning.

Vidare har det under året skett ett fortsatt arbete med att inom ramen för den årliga lönerevisionen höja lägstalönerna för officerare.

Antalet hemvärnsoldater och frivillig personal har totalt sett minskat. För de individer som varit intresserade att frivilligt söka till grundutbildning för Hemväret har antalet tillgängliga prövningsplatser varit en begränsande faktor. Vid rekrytering till hemvärnsförbanden är den lokala anknytningen av särskild betydelse främst av beredskapsskäl. Fokus kommer fortsatt vara att uppnå tillräcklig volym av värnpliktiga via grundutbildning inklusive direktsökande från landets glesbygdsområden.

Uppropet *#givaktochbitihop* togs på stort allvar och Försvarmakten har under året vidtagit både direkta och indirekta åtgärder kopplade till jämställdhet och likabehandling för organisationen som helhet. Ett exempel på en direkt åtgärd är upprättandet av den telefonlinje som möjliggör anmälningar utanför ordinarie rapporteringsvägar. Under året tog myndigheten emot 22 anmälningar.

Ökningstakten för andelen kvinnor som är officerare når inte upp till Försvarmaktens uttalade målsättningar. Andelen kvinnor som påbörjade SOU och OP är alltså lägre än den önskvärda fördelningen och kommer att bestå under åldersklassens livscykel. Att öka andelen kvinnor som är officerare är ett särskilt fokusområde med tydliga kvantitativa mål vilka kommer bli utmanande att uppnå. Försvarmakten långsiktiga personalförsörjning är beroende av att fortsatt öka ansträngningarna för att bättre kunna tillvarata både kvinnors och mäns kompetens som bidrag till den militära förmågan.

Sammantaget är det totala personalläget på kort sikt i huvudsak i linje med uppsatta mål. På längre sikt bedöms dock läget som utmanande utgående från att inflödet inte är i balans med utflödet avseende antalet officerare som kommer att gå i ålderspension under de kommande åren. Försvarmakten arbetar med att omhänderta detta, bland annat genom att uppmuntra officerare att kvarstanna efter uppnådd ålder för pension och anställningar med stöd av 20§ officersförordningen.

Samverkan med arbetstagarorganisationerna

Samverkan mellan arbetsgivaren och arbetstagarorganisationerna (ATO) har under året präglats av en ömsesidig respekt för det partsgemensamma arbetet. Konstruktiv samverkan har genomförts i ett antal för Försvarmakten strategiska arbetsgivarfrågor i syfte att förbättra förutsättningarna för en effektiv och ändamålsenlig verksamhet. Nämnas kan arbetet med Ledning för ett starkare försvar och verksamhetsövergången från FMV till Försvarmakten. Därutöver kan även nämnas det inledda arbetet med ett vidareutvecklat samverkansavtal, arbetsmiljöfrågor och inrättandet av ett verksamhetsstöd till chefer och anställda avseende kränkande särbehandling och diskriminering.

Materielförsörjning

Försvarmaktens materielförsörjning har genomförts med gott resultat. Ett antal viktiga materielsystem har levererats samtidigt som vissa viktigare leveranser har förskjutits med anledning av uppkomna leverantörsförseningar. Årets leveranser har bl.a. inneburit att tillgången på olika fordonstyper har förbättrats vilket varit ett långvarigt bristområde.

Under året har en förmågemässigt och ekonomiskt betydande beställning lagts på nytt medelräckviddigt luftvärn (Patriot). Fortsatta ansträngningar för att säkerställa att den personliga utrustningen är funktionell för all personal har genomförts i nära samverkan med FMV.

Vidare har ett större arbete genomförts tillsammans med FMV för att säkerställa de mest prioriterade leveranserna och genomföra förändringar av materiel- och logistikförsörjningen (se vidare under avsnittet Arbetet med ledning för ett starkare försvar).

Viktigare materielleveranser 2018

Stridskraft	Materielobjekt
Arméstridskrafterna	Anskaffning ammunition till granatgevär REMO 77B anskaffning Archer Dragbil
Marinstridskrafterna	Livstidsförlängning Bevakningsbåt Åtgärder HMS Pelikan Livstidsförlängning RBS 15
Flygstridskrafterna	Radarjaktrobot Meteor Modifierad Helikopter 14E
Lednings- och underrättelseförbanden	Anskaffning KomNod Ledningshytt splitterskyddad Sensoranpassning utbyggnad IFF
Logistikförbanden	Drivmedelsekipage
Hemvärnsförbanden	Hemvärnsfordon Anskaffa ledningsstödsystem Hemvärn (IS HV bataljon)
Stridskrafterna gemensamt	Rullflaksterrängbilar Skyddsglasögon Flerfunktionscontainer Reservmaterielscontainer

Utveckling

Verksamhetens bidrag till förmågeutveckling

Den forskning och utveckling som bedrivs med medel ur anslag 1:4 *Forskning och teknikutveckling* syftar främst till att stödja utveckling av Försvarsmaktens operativa förmåga och att stärka Försvarsmaktens förmåga att möta framtida hot. Det sker i huvudsak genom kunskapsuppbyggnad och icke objektsbunden teknikutveckling.

Ledtiden mellan forskning och teknikutveckling (FoT), samt leverans och implementering av materielsystem, är i normalfallet lång. Samtidigt kan rön vunna genom FoT och studier ofta ligga till grund för en snabb taktisk anpassning eller förändrad utbildning. Sammantaget innebär detta att områdets bidrag till den operativa förmågan vanligtvis realiserar längre fram i tiden.

Parallellt med detta kan resultat ur FoT och studier omhändertas genom ”löpande” förmågeutveckling av redan operativt tillgängliga förband med befintliga materielsystem. Det kan då handla om hotbaserad förändring av tekniska systemförmågor, taktisk anpassning av uppträdande och förändrad utbildning.

Under tidigare år uppbyggd forsknings- och utvecklingskompetens har under 2018 bidragit till ett antal olika verksamheter. Några exempel är:

- Fördjupade studier som avseende omsättning av markbunden sensorkedja för luft- och sjöövervakning.
- Införande av nya tekniska förmågor på befintliga och kommande ubåtar, pågående sensoranskaffning för undervattensförmåga i övrigt samt kvalificerad utbildning inom undervattensområdet för sjögående förband.
- Framtagande av militärstrategiska analyser och operationsanalytiska simuleringsmodeller för möjlig omsättning av marinens fartygsbestånd.
- Arbete med hotsystemanalyser, duellvärderingar och prestandavärderingar kopplade mot omsättning av stridsfordonssystem.
- Löpande för inriktning och kravställning för framtida stridsflygplan.

Genomförd verksamhet och dess resultat

Forskning och utveckling

Försvarmakten ska utveckla redovisningen av forskning och utveckling. Av redovisningen ska bl.a. framgå vilka utgångspunkter och underlag som legat till grund för den forskning och utveckling som har beställts och hur resultaten används i verksamheten samt hur forskningsresurser nyttjas i övrigt.

RB p 12

Vidare ska redovisas hur medlen för försvarsunderrättelseforskning har använts.

Försvarmakten har uppgiften att redovisa utgångspunkter för den forskning och utveckling som beställs samt hur resultat och resurser utnyttjas i verksamheten. Nedan redovisas en kort bakgrund hur verksamheten utvecklats under 2000-talet samt sammanfattning av de perspektiv som ligger till grund för de områden inom vilka forskning och utveckling genomförs.

Verksamheten är främst förutsättningsskapande och nyttiggörande sker i huvudsak i andra verksamhetsgrenar. Inom denna ram genomförs forskning och utveckling i ett flöde av tre perspektiv:

1. FoU avseende *syfte och målsättningar*. Detta perspektiv innehåller funktionsaspekter som underrättelse- och säkerhetstjänst, logistik, ledning, verkan, skydd, transport samt uppgifts- och syftesorienterade aspekter som krigsvetenskap, säkerhetspolitik, etik och filosofi, doktrin och juridik.
2. FoU avseende *metod och tillämpning*. Detta perspektiv innehåller mänskliga aspekter som människa systeminteraktion, militär profession, organisation, ledning, utbildning, övning, färdighetsträning, samt operationsmiljöaspekter som mark, sjö, luft, rymden och cyber.
3. *Grundläggande kategorier av förmågeskapande medel* med komponenter som sensorer, materiel, verkansformer, delsystem som radar, telekrig, vapen, framdrivning, integrerade system: plattformar, fordon, automation/AI/autonomi, tekniska ledningssystem och områden som telekrig, CBRN, mark, sjö, luft, rymden, cyber. Här kan också människan som medel inklusive fysiologi och psykologi ingå.

Huvuddelen av verksamheten har genomförts och genomförs inom de tekniska delarna i det tredje perspektivet.

Försvarmaktens beställningar avseende forskning och teknikutveckling var omfattande under 2000-talets inledning och flertalet av perspektiven ovan kunde tackas. Genom besluten att reducera egen utveckling och inrikta Försvarmakten mot internationella insatser, genomfördes under åren 2007–2013 en serie omfattande reduktioner av den verksamhet som finansierades via anslaget för forskning och teknikutveckling. Samtidigt möttes behovet av större kunskap avseende bl.a. doktrinutveckling, expeditionära insatser och den militära professionen genom etablerande av nya forskningsområden.

En viktig del i förnyelsen var att från och med 2007, trots anslagsminskningen, satsa mera på ledarskap, kunskap om officersprofessionen och om faktorer som påverkar förutsättningarna för en expeditionär förmåga, som ju då var styrande för de nya uppdragen till Försvarmakten. Detta innebar att FoT-programmet utökades med områden som krigsvetenskap och försvarslogistik, samtidigt som andra områden avvecklades helt. Bland annat upphörde fordons- och fartygs-FoT och flyg-FoT reducerades kraftigt.

Ett särskilt Transferprogram infördes 2010, där för insatsorganisationen särskilt intressanta projekt gavs ett till två års riktade medel för att påvisa användbarheten och överföra kunskapen in i förbandssatt förmåga. På detta sätt infördes en tydligare koppling mellan långsiktig kunskapsuppbyggnad och insatsförmåga i närtid.

Konsekvenserna av en successiv reduktion under perioden 2007–2013 blev bland annat att:

- Ett stort antal kompetensområden hos FOI avvecklades.
- Teknikutvecklingsbeställningarna via FMV till industrin mer än halverades.
- Teknikdemonstratorprogrammet avvecklades, innebärande att incitamenten till egensatsningar inom såväl små som stora industriföretag begränsades och innovationskraften nedgick.
- FOI kvalificerade studier av nya teknologier tappade merparten av sin omfattning
- En tydlig prioritering gjordes mot utvalda områden där spetskompetens kunde bibehållas, men attraktionskraften som internationell samarbetspartner begränsades inom flera andra områden.

- Möjligheten att bygga kunskap inför förväntade nya teknologisprång för försvarsmateriel nedgick väsentligt.

Inom ramen för den politiska styrningen inriktar Försvarsmakten forskning och utveckling dels från de långsiktiga studier om framtida hot, operationsmiljö och behov av operativa förmågor som genomförs exempelvis i perspektivstudien och dels utifrån forskningens egna resultat avseende framtida möjligheter att skapa operativa förmågor och möta nya hot. Inom ramen för nuvarande försvarspolitiska inriktning har Försvarsmakten behov att kunna möta ett väpnat angrepp från en kvalificerad motståndare. Försvarsmakten har gjort bedömningen att den framtida operationsmiljön i ökande grad kommer att påverkas av teknikutvecklingen och att den tekniska utvecklingen också behöver omhändertas inom stridsteknik, taktik och doktrin. Detta innebär att, de delar som nu saknas efter reduceringarna samt ett antal nya forskningsområden och metoder, behöver utvecklas. Jämfört med 2017 har tilldelad ram för anslag 6:1.4 *Forskning och teknikutveckling* utökats med 55 miljoner kronor vilket innebär att det nu finns möjligheter att förstärka kunskapsuppbyggnaden inom de områden som har brister. Försvarsmaktens inriktning har varit att fördela tillförda medel till dels de nya områden som startades under 2017, autonomi och obemannade system samt operationer i cyberdomänen och dels till förstärkning av forskning och teknikutveckling inom områdena telekrig, undervattensteknik, sensorer och signaturanpassning samt vapen- och skyddsteknik. Utöver detta har åtgärder för ökat nyttiggörande av utvecklad kompetens i förmågeutvecklingen vidtagits.

Forskning och Teknikutveckling (FoT)

Försvarsmakten bedriver forskning och teknikutveckling inom ett tiotal områden inklusive ett samverkansprogram och två temaområden. FoT-verksamheten sker i samverkan med utvalda institut och lärosäten som levererar forskningsresultat. De integritetskritiska områdena är högst prioriterade. Dessa områden är: Sensorer och signaturanpassning, Undervattensteknik, Vapen och skydd, Telekrig, Operationer i cyberdomän samt delar av Ledning och MSI (Människa-System-Interaktion). Därefter kommer området Flygsystem som syftar till att bibehålla och vidareutveckla nationell kompetens med målet att långsiktigt bidra till förutsättningar för nationell handlingsfrihet för framtida materielförsörjning och förmågeutveckling inom flygområdet. Förutom dessa områden samverkar Försvarsmakten med FOI avseende föreslagen inriktning av CBRN-forskning, denna forskning finansieras inte av Försvarsmakten men resultatet bidrar till Försvarsmaktens CBRN-förmåga.

I den försvarspolitiska inriktningen anges att forskning och utveckling ska bidra till den långsiktiga förmågeutvecklingen. I Försvarsmaktens strategiska inriktning har detta brutits ner i följande målsättningar:

- Forskning- och utvecklingsverksamheten ska i högre grad ges ett långsiktigt perspektiv.
- Ökad fokusering ska ske mot integritetskritiska och försvarsmaktsspecifika områden där andra alternativ är otillräckliga eller saknas.
- Behov av kompetens inom nya områden ska kontinuerligt identifieras, värderas och balanseras mot befintliga områden och succesivt ges plats i Försvarsmaktens forsknings- och utvecklingsportfölj. Här ska cyberförsvar, långgräckviddig bekämpningsförmåga och totalförsvar särskilt prioriteras.

Forskning

Genomförd forskning skapar förutsättningar för att bibehålla och vidareutveckla den nationella kunskapsbank som byggts upp under lång tid. Denna kunskapsbank används kontinuerligt som grund för långsiktiga beslut avseende Försvarsmaktens förmågeutveckling och kravställning. I ett kortare perspektiv stödjer forskningen utvecklingen av befintliga förmågor. Leveranser sker såväl i form av metod- och kunskapsstöd till Försvarsmaktens studier och konceptutveckling, som genom tillförsel av viktig kunskap för teknikutveckling och materielanskaffning.

Inom området Militära professionen har inom delområdet Kompetens och prestation bland annat rekrytering, urval och förmåga att behålla personal studerats samt olika aspekter inom veteranforskning. Inom delområdet Krigsvetenskap har bland annat militär maktutövning och skapandet av militära förmågor studerats.

Inom Försvarsrelaterad medicin har forskning genomförts inom militär traumatologi, flygmedicin, marinmedicin, arbets- och termofysiologi samt inom fysiskt stridsvärde. Inom militär traumatologi har

verksamhet bedrivits med målet är att identifiera nya terapeutiska mål för akut behandling av blödningar efter trauma samt nya mekaniska metoder för att stoppa svåra blödningar i en prehospital miljö. Inom arbets- och termofysiologi har studier visat att gångekonomin är betydligt sämre i mörker än i dagsljus, vilket innebär att syreupptagningsförmågan är sämre i mörker.

Från och med 2016 fokuseras Försvarmaktens forskning inom IT-säkerhet och informationssäkerhet till operationer i cyberdomänen. Förutsättningarna för fortsatt militär forskning har förbättrats under året genom att en forskningsinriktning för området har formulerats. Parallellt med detta har bland annat en nationell respektive en internationell forskningsöversikt tagits fram som grund för den fortsatta verksamheten. Det sammantagna resultatet inom området hittills och de fortsatta ansträngningarna, exempelvis genom återbruk av kunskap för etableringen av en militär *cyber range*, sörjer för Försvarmaktens förmåga att kunna skydda och försvara sina ledningsstödsystem.

Inom området Ledning och MSI har forskningen förstärkts inom beslutstöd och kognitiva system, med fokus på att öka kunskapen inom artificiell intelligens (AI) som stöd för försvarsspecifika tillämpningar. Ytterligare exempel på forskning inom området är robusta integrerade positioneringstekniker samt olika aspekter på MSI.

Inom Sensorer och signaturanpassning har kompetensutvecklingen fortsatt för att förbereda anskaffning av nya, både aktiva och passiva, sensorer till den nya sensorkedjan. Vidare har kompetensutvecklingen fortgått inom tekniker för att skydda förband mot improviserade sprängmedel vid utlandsoperationer samt bättre kunna verka i urban miljö och tidigare upptäcka och identifiera hot. Kompetens har vidareutvecklats inom sensorfusion med syfte att möjliggöra användning av flera olika typer av sensorer för att bättre kunna bevaka obemannade försvarsanläggningar. Inom Rymdområdet har bred omvärldsbevakning bedrivits med målet att följa aktuella trender och teknisk utveckling inom området. Särskilt fokus har varit att skapa förmåga till rymdlägesbild.

Inom Undervattensteknik har forskningen kring utläggbara undervattenssystem bedrivits längs två huvudspår, avancerade hydrofonantenner respektive sensornätverk med samverkande noder. Viktiga framsteg har skett för skillnadsdetektion i sonarbilder för ökad effektivitet vid återavsökning efter minor i ett tidigare minfritt område.

Inom Vapen och skydd har förmåga att värdera vapen- och skyddssystem på såväl övergripande operativ som taktisk och teknisk nivå utvecklats. Inom området har också forskning kring verkan och skydd mot långgräckviddiga vapen genomförts.

Inom Telekrig har forskning och teknikutveckling bedrivits inom områdena varnar- och motmedelssystem, telekrig mot radarsystem, telekrig mot kommunikationssystem, telekrig mot navigationssystem samt lasersystem och mikrovågsvapen. Inom området utvecklas kompetens för telekrig mot obemannade flygande farkoster.

Inom Flygsystem har forskning bedrivits inom området luftoperativ värdering och utveckling med målet att utgående från olika tekniska och taktiska hotbilder och scenarier utveckla modeller och metoder för taktisk och operativ värdering och utveckling av flygstridskrafter. Vidare har forskning bedrivits inom värdering och utveckling av systemförmåga, plattformsanalys och modelleringsteknik samt prestandaanalys.

Inom CBRN har forskningen bidragit till utveckling av skyddsfunktionen bland annat i de transferprojekt som beskrivs nedan.

Särskilt om försvarsunderrättelseforskning

Forskningen inom underrättelse- och säkerhetstjänstområdet har bidragit till att utveckla Försvarmaktens förmåga inom området.

Forskningen har under året fortsatt inom delområdena: bearbetning och analys, ledning av underrättelse- och säkerhetstjänstfunktionen samt konceptutveckling.

Resultaten från forskningen har bl.a. använts till arbetet med perspektivstudien samt försvarsberedningsarbetet.

Under sista kvartalet har viss verksamhet överlämnats till annan ledning i Högkvarteret. Detta kommer att fortsätta under 2019. Samordningen med övriga delar av Högkvarteret i olika forskningsfrågor har under året utvecklats. Arbetet med att leda forsknings- och studieverksamheten inom funktionen fortsätter.

Teknikutveckling

Resultat från genomförd teknikutveckling har kommit till nytta vid anskaffning, modifiering och anpassning av materielsystem. Resultaten omsätts även i direktstöd åt förband, stridsskolor, studieverksamhet och andra myndigheter. Exempel på områden där teknikutvecklingsverksamhet genomförts under året är:

- Ledning och MSI - teknikutveckling har bedrivits inom områdena beslutsstöd och informationssystem, kommunikation för det framtida försvaret samt inom MSI. Inom Ledningsområdet har också verksamheten stärkts med inriktning på artificiell intelligens (AI).
- Sensorer och signaturanpassning - teknikutveckling har bedrivits med fokus att utveckla kompetens för kravställning och värdering inför kommande anskaffningar samt pröva realiserbarhet av framtida teknik. Uppbyggd kunskap avtappas löpande till arbetet att omsätta sensorkedjan.
- Undervattens teknik - teknikutvecklingen har syftat till att utveckla och utvärdera realiserbarheten av rent optiska metoder för mätning av hydroakustiska signaler.
- Vapen och skydd - teknikutvecklingen har fokuserat på att stödja anskaffning och omsättning av vapen och skydd genom bland annat kompetensutveckling inom värdering av verkans- och skyddssystem.
- Telekrig - teknikutveckling har bedrivits inom områdena telekrig mot radarsystem, telekrig mot kommunikation samt lasersystem och laserverkan.
- Flygsystem - ett nationellt konceptprogram har startats syftande till att definiera framtida flygkoncept och ta fram krav på framtida teknologier. Inom flygteknikutvecklingen har också flera internationella projekt inom framdrivning, batteriteknik och signaturer genomförts.

Transferprogram

Verksamhet inom transferprogrammet har återupptagits under 2018. Verksamheten har i huvudsak bedrivits inom rymd och CBRN-områden. Inom rymdområdet har kunskap uppbyggd inom rymdforskningen omsatts i en demonstrator för rymdövervakning (*Space Situational Awareness*) med syftet att bidra till en ökad medvetenhet av rymddomänen. Inom CBRN-området har utvecklad forskningskompetens omsatts i såväl scenario inom kärnvapen området som förbättrade valideringsmöjligheter av Försvarsmaktens skyddsmasker.

Studier och konceptutveckling

Studier och konceptutveckling syftar till kunskapsuppbyggnad och för att ta fram beslutsunderlag avseende Försvarsmaktens utveckling på både kort och lång sikt. Underlag från studier och konceptutveckling har använts i förmågeutvecklingen och planering i övrigt samt som underlag till försvarsberedning. Studieverktyget är extra värdefullt för att utveckla nya koncept och ny förmåga och studiernas omfattning har ökat under året. Förutom löpande studier för de olika arenorna har studier genomförts inom bland annat Ledning av cyberförsvar och Framtida bekämpningskoncept. En särskild studie är perspektivstudien som under året startats om mot kommande inriktningsbeslut efter 2020 och då med måltidpunkt efter 2040.

Övrig och koncernövergripande forskning och utveckling (FoU)

Övrig och koncernövergripande FoU är en verksamhet av övergripande karaktär inom vars ram även stöd till ledning av forskning och utveckling beställs. Verksamheten har omfattat: vidareutveckling av Flygvapnets luftstridssimuleringscentrum, Nationella Flygtekniska Forskningsprogrammet, Teknisk prognos och avskanning av forskningsfronten samt operationsanalytiskt stöd (OA-verksamheten) till Högkvarteret. Utöver ovanstående uppdrag ingår i koncernövergripande FoU även vissa särskilda forskningsprojekt, utredningar och externt stöd inom ramen för FoU. Under året har verksamheten inom tekniskt prognos och avskanning ökat i syfte att bättre kunna upptäcka och möta nya hot. Verksamheten kommer från 2019 att bedrivas i ett eget FoT-område.

En del i det koncernövergripande programmet är Försvarsmakten deltagande i det Nationella Flygtekniska Forskningsprogrammet (NFFP). Under året har verksamheten inom den sjunde etappen av programmet startats

och tidigare etapper har utvärderats. Utvärderingen har visat på positiva resultat för såväl deltagande företag som för samhället. Exempelvis har det i de sex första etapperna utexaminerats minst 136 doktorer. För Försvarsmakten är NFFP en viktig länk till industri och akademi inom flygområdet och också en viktig länk till det nationella innovationssystemet.

Verksamhetsutfall anslag 1:4 per FoT-områden och andra FoU-områden

Område (Mnkr)	Forskning 2018	Teknikutv. 2018	Totalt 2018	Totalt 2017	Totalt 2016	Totalt 2015	Not
Modellering och simulering	4,7	0,0	4,7	5,2	-3,3	15,0	1
Ledning och MSI (människa och systeminteraktion)	26,9	7,4	34,3	40,0	44,5	44,1	
Militära professionen	28,5	0,0	28,5	27,2	27,4	29,3	
Sensorer och signaturanpassning	64,5	23,8	88,3	83,0	80,9	78,5	
Undervattensteknik	43,3	1,5	44,8	50,4	52,8	49,1	
Vapen och skydd	60,6	13,3	73,8	77,2	76,0	77,8	
Operationer i Cyberdomänen	11,6	0,0	11,6	1,5			2
Telekrig	67,9	16,2	84,1	77,6	72,4	72,8	
Försvarsrelaterad medicin	23,5	0,0	23,5	22,7	22,2	25,2	
Flygteknik med elektronik och byggsätt	21,5	24,5	45,9	29,1	55,5	64,5	
CBRN och miljö						1,0	3
Logistik					1,5	3,1	4
Temaområden (FOI)	8,0	0,0	8,0	6,5	1,0	0,0	
Scanning av forskningsfronten (FOI)	3,6	0,0	3,6	2,4	0,0	2,4	5
Samverkansprogrammet	4,2	6,6	10,7	16,2	13,4	8,5	6
Underrättelse och säkerhet	14,7	0,0	14,7	13,4	14,6	0,0	7
Delsumma FoT	383,3	93,3	476,6	452,4	458,9	471,3	
Forskning- och teknologitransfer			14,2	8,4	28,6	13,6	
Forsknings- och utvecklingssamarbete inom den Europeiska försvarsbyrån, EDA			5,6	6,5	7,7	4,7	
Nationella flygtekniska forskningsprogrammet, NFFP			15,0	15,0	15,0	15,0	8
Koncernstödsuppdrag, inkl. FLSC och OA-stöd			77,6	70,0	70,3	61,9	
Studier och konceptutveckling			45,5	28,1	19,3	17,2	
Totalt	383,3	93,3	634,5	580,4	599,8	583,7	

Tabell 20 Verksamhetsutfall anslag 1:4 fördelat på FoT-områden, koncernstödsuppdrag samt studier m.m.

1. Modellering och simulering utgör inte längre ett eget FoT-område utan beställs som koncernstödsuppdrag.
2. Nytt FoT-område fr.o.m. 2017.
3. Begreppet CBRN omfattar skydd mot kemiska, biologiska, radiologiska och nukleära stridsmedel. Detta forskningsområde finansieras med anslag direkt till FOI och utgör inte ett eget FoT-område.
4. Logistik utgör inte längre ett eget FoT-område.
5. Inkluderar uppdragen Omvärldsbevakning avskanning och Vision 2050.
6. Uppdraget Marinteknisk kompetens KTH beställs inom koncernstödsuppdrag.
7. Nytt FoT-område fr.o.m. 2016
8. Högsta finansiella villkor enligt Regleringsbrev

Utfall netto (kostnader och intäkter)

Forskning och utveckling (Mnkr)	2018	2017	2016	Not
Materiel	0	0	0	
Personal	22	13	8	1
Infra	0	0	0	
Verksamhet	640	585	567	2
Lokala omkostnader	6	5	3	
Centrala omkostnader	0	1	4	
Totalt utfall, inkl. fördelade omkostnader	668	604	582	

Tabell 21 Utfall netto - Forskning och utveckling 2016-2018

1. Personalkostnaderna inom forskning och teknikutveckling har ökat under 2018 som ett resultat av det planerade expansiva skede som Försvarmakten befinner sig i.
2. Verksamhetskostnaderna har ökat under året med fokus både på befintliga områden inom bl.a. vapen och skydd, sensorer, telekrig och undervattensförmåga men även inom nya områden som omfattar bl.a. cyber, AI och autonomi.

Materielutveckling

Materielutveckling syftar till att stödja krigsförbandens långsiktiga utveckling mot operativa krav och realiseringen av planerad insatsorganisation för 2018. Här utgör samordningen av utvecklingsplaner för olika operationsmiljöer en viktig del.

Omfattningen av ekonomin för materielutvecklingen inom anslagsposten 1:1.1 *Förbandsverksamhet och beredskap* och anslaget 1:3 *Anskaffning av materiel och anläggningar* har ökat något jämfört med 2017. Exempel på materielutveckling återfinns inom delförmågorna indirekt eld, IT-säkerhet samt inom geografisk informationsförsörjning.

Organisations- och metodutveckling

För att skapa underlag till målsättningsarbetet har spelverksamhet genomförts och ett simuleringsbaserat stöd till spelverksamhet och värdering utvecklats.

Utfall netto (kostnader och intäkter)

Materielutveckling (Mnkr)	2018	2017	2016	Not
Materiel	0	0	-13	
Personal	148	140	141	1
Infra	6	6	3	2
Verksamhet	293	264	84	3
Lokala omkostnader	95	71	70	4
Centrala omkostnader	0	8	46	5
Totalt utfall, inkl. fördelade omkostnader	541	490	331	

Tabell 22 Utfall netto - Materielutveckling 2016-2018

1. Personalkostnaderna inom materielutveckling har ökat något jämfört med föregående år som en konsekvens av den planerade ökade verksamheten inom området.
2. Försvarsmaktens hyreskostnader är fördelade i enlighet med respektive organisations hyresobjekt. Variationer mellan åren är beroende av flertalet interna och externa faktorer såsom förändringar i lokalbeståndet, hyreskostnader och övriga lokalkostnader.
3. Verksamhetskostnader har ökat under innevarande år för Försvarsmaktens materielutveckling. Viktiga satsningar återfinns inom IT-säkerhet, delförmågan indirekt eld och geografisk informationsförsörjning. Under året har även spelverksamhet genomförts.
4. Lokala omkostnader följer kostnadsutvecklingen för personalkostnader och har således ökat i paritet med dessa under 2018.
5. Försvarsmakten har under årens lopp utvecklat redovisningsprinciperna för centrala omkostnader genom att bl.a. inte fördela ut kostnaderna för central ledning samt redovisa kostnader för skolor och centrum inom ramen för för gemensamma kostnader avseende insatsorganisationen (som redovisas i tabell 24). Under 2018 har koncerngemensamma funktioner kostnadsbelastat stridskrafternas centrala omkostnader och minskat gemensamma kostnader avseende insatsorganisationen motsvarande omfattning

Övrig verksamhet

Rustningskontroll

Inom ramen för Wiendokumentet har det tagits emot en kroatisk förbandsutvärdering vid F 7 samt tre områdesinspektioner från Slovenien, Ryssland och USA under övning Våreld. Försvarsmakten har deltagit med en gästinspektör i en ungersk områdesinspektion i Österrike och en schweizisk områdesinspektion i Nederländerna. Vidare har deltagande skett med två representanter vid följande tillfällen:

- flygbas- och förbandsbesök inkl. materieldemonstration i Italien,
- observation av övning i Estland,
- observation av övning i Litauen,
- materieldemonstration i Vitryssland,
- amerikanskt förbandsbesök inklusive materieldemonstration i Tyskland,
- observation av övning i Norge
- observation av övning i Polen.

Funktionen har lämnat stöd rörande militärt förtroende- och säkerhetsskapande samt rustningskontroll till regeringskansliet.

Inom fördraget om observationsflygningar *Open Skies Consultative Commission (OSCC)* har beslut om att genomföra föreslagna kvotflygningar inte fattats vilket innebär att inga kvotobservationsflygningar har genomförts.

I syfte att vidmakthålla färdigheter har Sverige genomfört sex övningsflygningar med flygplan OS-100 enligt följande;

- Sverige, Tyskland och Storbritannien över Storbritannien
- Sverige och Finland över Finland
- Sverige och Tjeckien över Tjeckien
- Sverige och Tyskland över Sverige
- Sverige och Tjeckien över Spanien
- Sverige och Estland över Estland

Deltagande har skett i Ryssland vid den ryska pre-certifieringen och den ryska certifieringen av nytt ryskt observationsflygplan TU-214. Vidare har OS-100 hyrts ut vid åtta tillfällen i syfte att genomföra övningsflygningar. Därutöver har stöd lämnats till den svenska delegationen i Wien under Sveriges ordförandeskap i OSCC.

Inom förhandlingsstöd har det genomförts sex möten i Geneve, arbete med handbok protokollföring samt genomförts metodförsök avseende protokollföring av explosiv ammunition.

Inom *Small Arms and Light Weapons (SALW)* har deltagande i *Multinational Small Arms and Ammunition Group (MSAG)*-möte i Storbritannien och Spanien genomförts. Vidare har deltagande vid två tillfällen genomförts, med anledning av den tredje översynskonferensen (RevCon3) av FN:s handlingsprogram om små och lätta vapen (*UNPoA*), i New York. Tre elever har skickats till Wien för evaluering i enlighet med *United Nations Office for Disarmament Affairs (UNODA) International Ammunition Technical Guidelines (IATG)*. Avslutningsvis har deltagande skett vid den mötesserie som genomförs i Geneve syftandes till att arbeta fram ett inledande materiel till *IATG*-processen.

Exportstöd

Försvarmakten ska samlat redovisa effekterna av den exportfrämjande verksamheten.

RB p 8

Exportstöd har genomförts på uppdrag av Försvarets materielverk (FMV) med full kostnadstäckning. Under året har Försvarmakten fastställt en utvecklad tillämpning av modellen för beräkning av full kostnadstäckning.

I det fall Försvarmakten bedömer att exportstöd kan genomföras utan större negativa konsekvenser för egen produktion och operativ förmåga bejakas uppdragen. Under 2018 har inga avvikelser noterats utifrån initial bedömning. Försvarmakten värderar därutöver risker i samband med exportstöd. Det bör särskilt noteras att exportstöd i sig inte innebär någon möjlighet till kostnadsdelning och därmed positiv försvarsnytta utifrån ett ekonomiskt perspektiv. De indirekta effekterna, av ökad försäljningsvolym, på industrins prissättning är svårbedömda. Däremot kan fler exportkunder innebära framtida möjligheter till kostnadsdelning vid en uppgradering och utveckling av materielsystem.

Stöd har lämnats till FMV vid Gripenkampanjer i bl.a. Finland, Thailand, Bulgarien, Filippinerna, Brasilien, Kanada, Indien, Schweiz, Slovakien och Tjeckien. Förevisningsstöd har även lämnats i Colombia och Chile samt vid verksamhet i Storbritannien och USA (Aggressor).

Inom den marina domänen har exportstöd avseende ubåtar genomförts i Polen, Nederländerna, Australien och Singapore. Övriga delar av exportstöd inom domänen omfattar minjakt, ytstrid samt undervattenvapen i Brasilien, Singapore och Finland.

Övrigt

Internationell test- och övningsverksamhet (ITÖ) har genomförts vid 20 tillfällen med deltagare från Nato, Danmark, Nederländerna, Schweiz, Singapore, Storbritannien, Tyskland och Ungern.

Statsceremoniell verksamhet med traditionsvård har genomförts i form av bl.a. högvakt och salutskjutningar. Därutöver har statsceremoniell verksamhet bedrivits vid följande tillfällen:

- Paradering vid:
 - Högtidligheter inom kungahuset
 - Veterandagen och nationaldagen
- Tio örlogsbesök
- Riksmötets öppnande
- Statsbesök från Island och Italien
- Åtta högtidliga audienser.

Vidare har Försvarmakten engagerats för ceremoniell verksamhet vid:

- Krigsvetenskapsakademiens och Svenska Akademiens högtidsdag samt Nationalmuseums återinvigning.
- Ett flertal utländska högnivå- och försvarsattachébesök.

Utfall netto (kostnader och intäkter)

Övrig verksamhet (Mnkr)	2018	2017	2016	Not
Materiel	0	0	0	
Personal	180	116	107	1
Infra	33	20	21	2
Verksamhet	9	38	48	3
Lokala omkostnader	168	97	44	4
Centrala omkostnader	0	9	62	5
Totalt utfall, inkl. fördelade omkostnader	390	280	282	

Tabell 23 Utfall netto - Övrig verksamhet 2016-2018

1. Personalkostnaderna för övrig verksamhet har ökat med anledning av Försvarmakten omallokering av kostnader för bl.a. inspektionsverksamheten från lednings- och underrättelseförbanden.
2. Försvarmaktens hyreskostnader är fördelade i enlighet med respektive organisations hyresobjekt. Variationer mellan åren är beroende av flertalet interna och externa faktorer såsom förändringar i lokalbeståndet, hyreskostnader och övriga lokalkostnader.
3. Verksamhetskostnader har sjunkit väsentligt under året som ett resultat av intäkter från uthyrning av materiel kopplat till exportstödsverksamheten. Statsceremoniell verksamhet har genomförts enligt plan och är utfallsmässigt i nivå med föregående år.
4. Lokala omkostnader har ökat under 2018 med anledning av omallokeringen av personalkostnader inom bl.a. inspektionsverksamheten.
5. Försvarmakten har under årens lopp utvecklat redovisningsprinciperna för centrala omkostnader genom att bl.a. inte fördela ut kostnaderna för central ledning, redovisa kostnader för skolor och centrum inom ramen för gemensamma kostnader avseende insatsorganisationen (som redovisas i tabell 24). Under 2018 har koncerngemensamma funktioner kostnadsbelastat stridskrafternas centrala omkostnader och minskat gemensamma kostnader avseende insatsorganisationen i motsvarande omfattning.

För Insatsorg. gemensamt (Mnkr)	2018	2017	2016
Materiel	111	139	0
Personal	1 279	1 071	0
Infra	220	201	0
Verksamhet	1 021	543	0
Lokala omkostnader	673	571	0
Centrala omkostnader	330	3 252	0
Totalt utfall, inkl. fördelade omkostnader	3 633	5 777	0

Tabell 24 Utfall netto – För insatsorganisation gemensamt 2016-2018

Verksamheten som bedrivs inom ramen för insatsorganisationen gemensamt utgör en fundamental förutsättning för att Försvarmakten ska kunna producera krigsförbanden, t.ex. genom utbildning av officerare etc.

Försvarmakten har från 2017 valt att redovisa Försvarmaktsgemensamma skolor och centrum, vilket motsvarar knappt 3 miljarder kronor.

För år 2018 har Försvarmakten valt att fördela ut koncerngemensamma kostnader till stridskrafterna och den direkta förbandsverksamheten inom centrala omkostnader.

Övrig resultatredovisning

Miljö- och hållbarhetsredovisning

Varje myndighet ska i sin årsredovisning 2016-2019 redovisa hur planen genomförs (plan med åtgärder för genomförande av det instruktionsenliga uppdraget att verka för att relevanta delar av generationsmålet och miljö kvalitetsmålen nås).

M nr 1:26

FN:s globala hållbarhetsmål

Arbetet med de globala målen för hållbar utveckling inom Agenda 2030

Försvarmakten ska i enlighet med Sveriges åtaganden och med hög ambition bidra till att FN:s globala mål för hållbar utveckling uppnås. Försvarmakten har identifierat vilka mål som är mest relevanta utifrån den verksamhet som Försvarmakten bedriver. Redogörelse för arbete med hållbarhetsmålen integreras i denna redovisning inom respektive mål och aktiviteter under rubrikerna nedan.

Uppföljning av Försvarmaktens interna miljösmål

Försvarmakten har fem interna mål inom miljöområdet, där två av dessa fastställdes under 2018. De nya målen gäller hållbar konsumtion och förorening av mark, där det första målet syftar till att miljöanpassa inköpsprocessen så att Försvarmakten ställer relevanta miljökrav på de varor och tjänster som köps in samt följer upp att de krav som ställts verkligen efterlevts och gett önskat resultat. Det andra målet syftar till att minimera nuvarande och framtida föroreningar av mark genom att begränsa användandet av miljöfarliga ämnen. De två nya målen är i nuläget formulerade på ett övergripande och inriktande sätt.

Nedan presenteras Försvarmaktens miljösmål samt de aktiviteter eller åtgärder som genomförts under 2018.

Miljömål 1: Minska den nationella verksamhetens el- och värmeanvändning

Detta mål har koppling mot FN:s globala hållbarhetsmål 7. Säkerställa tillgång till ekonomiskt överkomlig, tillförlitlig, hållbar och modern energi för alla.

Enligt energimålet ska Försvarmakten bland annat genomföra energikartläggningar och samverka med hyresvärd. Energimålet fokuserar främst på energianvändning inom infrastruktur. Den fastighetsrelaterade andelen är ungefär en tredjedel av Försvarmaktens totala energianvändning. Den största energianvändningen finns i det fastighetsbestånd som hyrs av Fortifikationsverket, antingen via det egna förvaltningsbeståndet eller

genom införhyrningar. Styrningar inom energiområdet sker mellan myndigheterna via hyresmodell och delöverenskommelser.

Under 2017-2018 har Försvarmakten deltagit i ett av Europeiska försvarsbyråns (EDA) projekt som syftade till att pröva ISO 50001 som arbetsmetod för energibesparingar. I projektet ingick även Fortifikationsverket och FMV. Ett pilotprojekt avseende metodik genomfördes under 2017-2018 på MHS Karlberg. Arbetet ledde bland annat fram till att Försvarmakten med stöd av Fortifikationsverket och *European Defense Agency (EDA)* tog fram ett för Försvarmakten anpassat verktyg avseende energibesparing och effektivisering. Detta verktyg ska, enligt interna styrningar, användas av verksamheten från och med 2018 vilket skett hos vissa förband.

Under året har Fortifikationsverket och Försvarmakten bedrivit ett arbete för att ta fram en uppdaterad version av Delöverenskommelse Energi. I denna har gemensamma styrningar för samverkan och stöd inom energiområdet preciserats och konsekvent kopplats till den modell för energieffektivisering som Försvarmakten anvisat för den egna organisationen. När delöverenskommelsen slutligen fastställts kommer de båda myndigheterna att ha lagt grunden för ett gemensamt och välgrundat energieffektiviseringsarbete.

Miljömål 2: Öka andelen avfall som går till materialåtervinning

Enligt avfallsmålet ska Försvarmakten utbilda personal och förbättra styrande dokument för att öka materialåtervinningen och minska uppkomsten av avfall inom myndigheten.

Under 2018 har Försvarmakten fastställt en handlingsplan som syftar till att tydliggöra vilka åtgärder och aktiviteter som behöver genomföras för att nå Försvarmaktens avfallsmål till 2020. I handlingsplanen finns bl.a. aktiviteter som att förbättra avfallsstyrningen vid övningar, genomföra avfallskartläggning på vissa utvalda orter och öka kompetensen inom avfallsområdet. Detta sker bl.a. genom framtagande av utbildningspaket men även genom lokala åtgärder som gör det enklare att sortera avfallet rätt. Utöver dessa aktiviteter finns även åtgärder av mer strategisk karaktär som innebär att förebygga uppkomsten av avfall.

Miljömål 3: Miljöhänsyn vid övningar och insatser

Enligt målet ska Försvarmakten utveckla arbetet med miljöhänsyn vid övningar och insatser, bland annat genom att utgå från erfarenhetsanalyser från genomförda övningar.

Myndigheten har en process för att ta miljöhänsyn vid övningar och insatser. Vid övningar sker utbildning i mark- och miljöhänsyn, framtagande av avfallsplaner och informationsunderlag. Vidare arrangeras informationsmöten för allmänheten. Riktlinjer för miljöarbetet sammanställs i en särskild bilaga i övningsordern inför planeringen.

Trilateralt samarbete mellan Finland, USA och Sverige pågår med syfte att utarbeta ett gemensamt informations/utbildningshäfte (så kallat soldatkort, på engelska *Fieldcard*). Dessa innehåller den viktigaste informationen avseende miljörelaterade frågor som har direkt koppling till övningen. Soldatkortet ska kunna användas av deltagarna samt miljöansvariga vid gemensamma övningar i våra länder. Arbetsgruppen utarbetar också en checklista för den personal som planerar övningar. Den syftar till att behandla samtliga miljöaspekter som behöver hanteras vid planering av en större gemensam övning.

Miljömål 4: Hållbar konsumtion

Detta mål har koppling mot FN:s globala hållbarhetsmål 12. Säkerställa hållbara konsumtions- och produktionsmönster.

Försvarmakten utvecklar i samverkan med FMV de miljö- och hållbarhetskrav som ställs vid upphandlingar. Dessutom utvecklas metodik för att följa upp ställda krav. Genom detta bidrar Försvarmakten till Sveriges arbete med FN:s globala hållbarhetsmål gällande hållbara konsumtions- och produktionsmönster.

Försvarmakten beställer årligen miljökompetens och projekt av FMV då all upphandling och inköp sköts av FMV i dagsläget.

Miljömål 5: Minskad förorening till mark

Detta mål har koppling mot FN:s globala hållbarhetsmål 15. Skydda, återställa och främja ett hållbart nyttjande av landbaserade ekosystem, hållbart bruka skogar, bekämpa ökenspridning, hejda och vrida tillbaka markförstöringen samt hejda förlusten av biologisk mångfald.

Försvarsmakten ska bevaka befintliga markföroreningar samt utbilda och utveckla arbetssätt för att förebygga framtida föroreningar.

Försvarsmakten har i syfte att nå dessa målsättningar påbörjat ett arbete med framtagande av kompletterande utbildningar för att bl.a. stärka riskanalysarbetet inom miljöområdet på den taktiska ledningsnivån.

Försvarsmakten har fortsatt arbetet med att inventera och dokumentera förekomster av PFAS och PFOS på gamla samt befintliga övningsplatser för främst flygvapnet. Under 2018 inleddes även ett arbete med att kartlägga arméns eventuella efterlämningar från räddningstjänstövningar. Även om Försvarsmakten har kommit långt i sitt inventeringsarbete så befinner sig myndigheten endast i början av detta viktiga arbete. Än så länge har främst akuta skyddsåtgärder vidtagits där det har varit nödvändigt i samband med upptäckter vid inventeringarna.

Rening och sanering av PFAS och PFOS utgör en komplex utmaning. I syfte att bidra till samhällets framtida åtgärdsverktyg inom kvarhållning, rening och sanering så har ett unikt samarbete inletts mellan myndigheterna inom försvarssektorn och *Research Institutes of Sweden (RISE)*. Förhoppningen är att i samverkan med universitetet och högskolor samt industri och näringsliv kunna erbjuda testbäddar för forskning, försök, test och validering av metoder för kvarhållning i mark, rening och sanering av PFAS.

Tillståndsprövningar för övnings- och skjutfält enligt miljöbalken

Under året har ett antal miljöprövningsärenden hanterats. Ett flertal tillståndsärenden så som Göteborgs skärgårdsskjutfält, Bodens Södra övnings- och skjutfält samt Kusträsk och Veckholms skjutfält ligger hos regeringen för beslut.

Under året har det skett arbete med tillståndsansökan för Arvidsjaur skjutfält samt korrespondens i ärendena rörande LSS, Tofta skjutfält, Karlsborgs flygplats och Flygskjutmålet Hammaren.

Miljötillstånd för Karlsborgs flygplats bereds åter av Miljöprövningsdelegationen (MPD) efter beslut av regeringen. Flygskjutmålet Hammaren är kompletterad med limnologisk utredning (utredning nr 2) till Mark- och miljödomstolen. Miljöprövningsenheten har även bemött yttranden inkomna för tillståndsprövningen av Karlsborgs flygplats och för Göteborgs skärgårdsskjutfält m.m.

I prövningen av Tofta övnings- och skjutfält har ett flertal kompletteringar begärts och överlämnats under året. Tillståndsbeslutet från första instans, MPD inom länsstyrelsen, kom den 20 december 2018.

Efter villkorsändringar fattade MPD beslut den 14 maj 2018 med slutliga villkor för Kosta skjutfält. Vidare har beslut har kommit från MPD den 20 september 2018 rörande Kabusa skjutfält. Beslutet vann laga kraft den 26 oktober.

Övrigt Miljöarbete

Regeringsuppdrag: Ett förändrat klimat

Detta har koppling mot FN:s globala hållbarhetsmål 13. Vidta omedelbara åtgärder för att bekämpa klimatförändringarna och dess konsekvenser.

En handlingsplan för klimatanpassning av Försvarsmaktens verksamhet har redovisats till regeringskansliet under oktober månad. Försvarsmakten har även tagit initiativ till samarbete kring klimatanpassningsfrågor med FMV, Fortifikationsverket och FOI. Försvarsmakten ska fortsätta arbetet med dessa frågor och ge dem nödvändigt utrymme i strategiska styrande dokument och processer.

Miljösamarbete inom försvarssektorn

Försvarmakten samverkar med Förvarets materielverk, Fortifikationsverket, Totalförsvarets forskningsinstitut, Förvarets radioanstalt samt Försvarshögskolan och har tillsammans antagit ett inriktningsdokument. Försvarmakten har under året fortsatt arbetet i enlighet med "Försvarssektorns inriktningsdokument inom miljöområdet" med samarbete inom energi- och klimatområdet samt kemiområdet. Arbetet inom energiområdet har utöver deltagande i pilotprojekt för energieffektivisering (se Miljömål 1) undersökt Försvarssektorns möjligheter att avropa elhybridbilar på det statliga avropsavtalet samt startat ett projekt i två faser (kunskapsbyggande samt pilotprojekt) för att hitta former för införande av ladd-infrastruktur för anställd personal. Kunskaperna från detta projekt kommer att överföras som ingångsvärde för den eventuella verksamhetsrelaterade omställning som kan krävas med hänsyn till myndigheternas ökade användning av standardfordon i elhybridutförande. Arbetet inom Försvarssektorns kemigrupp har fortlöpt under året och bland annat har försvarssektorns kriteriedokument, som ligger till grund för en hållbar hantering av kemikalier samt substitutionsarbetet, uppdaterats och fastställts.

Biologisk mångfald

Detta har koppling mot FN:s globala hållbarhetsmål 14. Bevara och nyttja haven och de marina resurserna på ett hållbart sätt för en hållbar utveckling.

För att förbättra underlag till övningsplanering har Försvarmaktens arbete med att sammanställa och dokumentera identifierade naturvärden vid övnings-, flottilj- och skjutfält fortsatt. God kunskap kring naturvärden är en förutsättning för ett långsiktigt hållbart nyttjande av de områden som Försvarmakten behöver för att öva i realistiska och varierade miljöer.

Försvarmakten arbetar även systematiskt med sanering av marina områden. Exempel på åtgärder för sanering av förorenade områden under 2018:

- Undersökning av gammal ammunitionsdumpningsplats i Pengasjön utanför Umeå.
- Kartläggning av dumpad ammunition i sjön Viskan.
- Lokalisering och oskadliggörande av minor vid Tjärven, Ålands Hav.

Utbildning

Under året har en rad olika miljörelaterade utbildningar genomförts för att stärka myndighetens miljökompetens. Exempel på genomförda utbildningar är grundläggande miljöutbildning för anställda med miljöfunktion, revisionsutbildning för myndighetens egna miljörevisor, deltagande vid utbildning av energimanager i Bryssel genom EDA samt flertalet miljöutbildningar i samband med övningar och insatser. Därutöver genomför förbanden egna miljöutbildningar samt kemikalieutbildningar.

Internationellt försvarsmiljösamarbete

Försvarmakten ska medverka i internationella försvarsmiljösamarbeten och samverka med andra berörda nationers myndigheter enligt regeringens beslut och inriktning. Försvarmakten har stött och deltagit i arbetsgrupper inom EU, Nato och med Ukraina samt bedrivit ett trilateralt samarbete med USA och Finland. Under 2019 är Sverige dessutom värd för den internationella försvarsmiljökonferensen *European Conference of Defence and the Environment (ECDE)*.

Övrig hållbar utveckling

Jämlikhet

Detta har koppling mot FN:s globala hållbarhetsmål 4. Säkerställa en inkluderande och likvärdig utbildning av god kvalitet och främja livslångt lärande för alla och mål 5. Uppnå jämställdhet och alla kvinnors och flickors egenmakt.

Försvarmakten har bidragit till målet genom ett brett och långsiktigt utvecklingsarbete avseende åtgärder som påverkar inkluderande, jämlikhet och jämställdhet.

De åtgärder som under året präglat Försvarmaktens jämställdhets- och jämlikhetsarbete har syftat till att stödja ledning, chefer och medarbetare i att genomföra ställda uppdrag från regeringen samt bidra till regeringens jämställdhetspolitiska mål. Det jämställdhetsarbete som berör personalförsörjningsprocesser bidrar i första hand till regeringens mål om jämn fördelning av makt och inflytande samt jämställd utbildning. Försvarmaktens åtgärder inom jämställdhetsområdet har också till uppgift att stödja övriga strategiska inriktningar inom personalförsörjningen som bidrar till att Försvarmakten kan lösa sin uppgift att försvara Sverige och därmed uppnå hög operativ förmåga. En mer detaljerad redovisning med genomförda åtgärder inom jämställdhetsarbetet framgår av Personalberättelsen, bilaga 1.

Hållbar vattenanvändning

Detta har koppling mot FN:s globala hållbarhetsmål 6. Säkerställa tillgången till och en hållbar förvaltning av vatten och sanitet för alla.

Försvarmakten har bidragit till målet inom ramen för de internationella insatser som genomförts under året, främst i Mali, Afghanistan och Irak, genom följande åtgärder och aktiviteter:

- Kontinuerlig provtagning, miljöbevakning och sanering av förorenade områden.
- Deltagande i nationella samverkansgrupper för gemensamma lösningar på utmaningar.
- Finansiering av forskning och utveckling.
- Utbildning i vattenhantering för insatspersonal.

Försvarmakten har arbetat med att vidta åtgärder för att minska vattenförbrukning och vattenhantering vid internationella insatser bl.a. via tekniska åtgärder och riktade utbildningsinsatser i Mali. Vidare har kompensationsåtgärder vidtagits för att tillgodose lokalbefolkningens behov av vattenförsörjning.

Försvarmakten har vattenreningscontainrar som möjliggör att vatten kan renas till olika kvaliteter för myndighetens olika användningsområden. För att förhindra att föroreningar sprids till mark och vatten har Försvarmakten specialframtaga miljöcontainrar för farligt avfall och kemikalier vid insatser.

Vidare har Försvarmakten specialutformade vattensnåla spolhallar för fordon i insatsområden samt energi- och vattensnål vattenreningsteknik för användning vid internationella insatser.

Hållbar arbetsmiljö

Detta har koppling mot FN:s globala hållbarhetsmål 8. Verka för varaktig, inkluderande och hållbar ekonomisk tillväxt, full och produktiv sysselsättning med anständiga arbetsvillkor för alla.

Försvarmakten har nationell och internationell inverkan på delmål 8.6, Till 2020 väsentligen minska andelen ungdomar som varken arbetar eller studerar samt delmål 8.8, Skydda arbetstagarnas rättigheter och främja en trygg och säker arbetsmiljö för alla arbetstagare, inklusive arbetskraftsinvandrare, i synnerhet migranter och människor i otrygga anställningar.

Myndigheten arbetar kontinuerligt mot att uppnå målet bland annat genom att bedriva arbetsmiljöarbete i enlighet med gällande författningar, av överbefälhavaren fastställda arbetsmiljömål och Försvarmaktens arbetsmiljöpolicy.

Hållbara insatser

Detta har koppling mot FN:s globala hållbarhetsmål 16. Främja fredliga och inkluderande samhällen för en hållbar utveckling, tillhandahålla tillgång till rättvisa för alla samt bygga upp effektiva, och inkluderande institutioner med ansvarsutkrävande på alla nivåer.

Försvarsmakten har under året bidragit till Agenda 2030. Förutom det kontinuerliga arbete som bedrivits nationellt inom ramen för myndighetens uppgifter har Försvarsmakten en inverkan på målen genom deltagande i de internationella insatser som genomförts under året. Detta har främst omfattat insatserna i Mali, Afghanistan och Irak.

Utöver detta har en mer indirekt påverkan uppnåtts genom EU utbildningssatser i Mali, Centralafrikanska Republiken och Somalia.

Försvarsmaktens säkerhetstjänst

Den militära säkerhetstjänstens främsta uppgift är att förebygga, upptäcka och motverka säkerhetshot som riktas mot Försvarsmakten och dess intressen i Sverige och utomlands. Säkerhetstjänsten genomför även tillsyn av säkerhetsskyddet inom försvarssektorn samt leder och samordnar signalskyddet i totalförsvaret.

2018 var ytterligare ett år där säkerhetstjänsten stod i fokus. IT-attacker, brott mot tillträdesförordningen och andra säkerhetsrelaterade händelser fick stor uppmärksamhet. Utländska underrättelsetjänsters aktiviteter har ökat och snarare än enstaka händelser är det en flerårig trend som fortsätter.

Ny säkerhetsskyddslag

Innan sommaren fattade riksdagen beslut om en ny säkerhetsskyddslag som gäller från 1 april 2019. Detta skapar förutsättningar för ett modernare säkerhetsskydd anpassat till dagens samhälle och hotbild. En uppgift som kommer att beröra många är det säkerhetsskyddsanalysarbete som lagen föreskriver. De som redan har en bra säkerhetsanalys har en bra grund för ett sådant arbete, men lagstiftningens nya omfattning, till exempel riktighets- och tillgänglighetsaspekter på informationssäkerhetsområdet gör att analysarbetet i vissa fall kommer att behöva bli mer omfattande.

Utkontrakteringar

Redan 2018 infördes förändringar i säkerhetsskyddsförordningen, vilket innebär att Försvarsmakten och Säkerhetspolisen inom respektive tillsynsområde ska granska alla utkontrakteringar (outsourcing) där hemliga uppgifter ska förvaras hos leverantören. Detta ger större möjligheter att förebygga att skyddsvärden med betydelse för rikets säkerhet exponeras. Skärpningen i lagstiftningen innebär högre krav på säkerhetsskyddet och kommer att beröra stora delar av samhället och Försvarsmakten.

Det finns flera fördelar med denna granskning, inte minst att den bidrar till att höja säkerhetsskyddet kring myndigheternas skyddsvärden. En annan fördel är att myndigheterna genom kravet på samråd får en naturlig hållpunkt för att analysera och värdera utformningen av projekt i förhållande till sitt eget säkerhetsskydd. Här konstaterar Försvarsmakten att myndigheternas styrning av säkerhetsskydd vid utkontraktering behöver bli bättre och tydligare.

Tillsynsverksamhet

Försvarsinspektören för hälsa och miljö (FIHM)

Försvarsinspektören för hälsa och miljö har under året utövat tillsyn och kontroll i enlighet med uppdraget i 21 § förordningen (2007:1266) med instruktion för Försvarsmakten.

Försvarsinspektören har genomfört inspektioner och tillsyn i huvudsak enligt fastställd plan. Fokus har bland annat lagts vid tillsyn av insatsen i Mali och övning SWENEX, där både planeringen inför, orderverk och genomförande granskades i samband med tillsynen. Vidare har tillsyn och kontroll inriktats på Hemvärnets krigsförbandsövningar.

Miljöbalkstillsynen har, likt föregående år, haft fokus på egenkontroll, sprängningar i vatten och förorenad mark och omfattande arbete har ägnats åt samverkan kring och tillsyn av PFAS-föroreningar. Därtill har en betydande inventering av tillsynsobjekt påbörjats.

Livsmedelskontroller har genomförts enligt plan utifrån verksamheternas riskklass. Kontroller har skett på en rad olika verksamheter såsom militärrestauranger, mässar, vattenverk, dricksvattenledningsnät, och fartyg. Hemvärnets livsmedelshantering och hundtjänst har kontrollerats i samband med övningar. Planlagda djurskyddskontroller har utförts samt vid behov efter inkomna djurskyddsanmälningar.

Tillsynen av hälso- och sjukvård har i likhet med tidigare år inriktats mot central ledning och vårdgivarens egenkontroll samt övningar. Resultaten av tillsyn och kontroll redovisas i Försvarsinspektörens verksamhetsberättelse.

Flygsäkerhetsinspektören (FSI)

Enligt luftfartsförordningen (2010:700) bemyndigas flygsäkerhetsinspektören (FSI) vid Försvarmakten att utöva tillsyn över att bestämmelserna i luftfartslagen och föreskrifter som meddelats med stöd av att lagen följs i fråga om militär luftfart. Vid utövandet av tillsyn är FSI inte underställd överbefälhavaren.

Den generella bedömningen av flygsäkerhetsläget är att detta är godtagbart. Verksamheten har likt föregående år fortsatt präglats av en hög ambitionsnivå och påtaglig vilja att lösa uppgifterna även om resurserna är knappa. Detta gäller i stort alla verksamhetsutövare. Pressade tidskrav och fortsatt utveckling av nya förmågor i organisationer som normalt har ont om resurser ställer stora krav på att verksamheten är i balans.

Under året har verksamheten prioriterat tillsyner i samband med övningsverksamhet.

Genomförda tillsynsaktiviteter har skett enligt plan, vilket har varit cirka 60 stycken. Ytterligare tillsyner har genomförts efter uppkomna behov. Tillsynen omfattar såväl nationella som internationella aktörer. Som exempel kan nämnas Försvarmaktens flygverksamhet, FMV, Saab och internationella organisationer som *Turbomeca*, *Marshall*, *NHI* och *AgustaWestland*.

Arbetet med certifiering av JAS 39 Gripen E fortsätter med hög prioritet. Vidare pågår kontinuerlig verksamhet med vidmakthållande av militära typcertifikat; Hkp 14, 15, Tp 84, Fpl 100 och JAS 39 C/D.

Utvecklingen av Regler för militär luftfart (RML) har fortsatt under året samt stöd gällande implementeringen av nyutgivna RML delar. Fortsatt regelutveckling har prioriterats under 2018.

Flygsäkerhetsinspektionen har vidare fortsatt att medverka vid utvecklandet av ett gemensamt europeiskt regelverk för militär luftfart. Det gäller främst gemensamma kravdokument för design och produktion av luftfartyg, underhåll och fortsatt luftvärdighet.

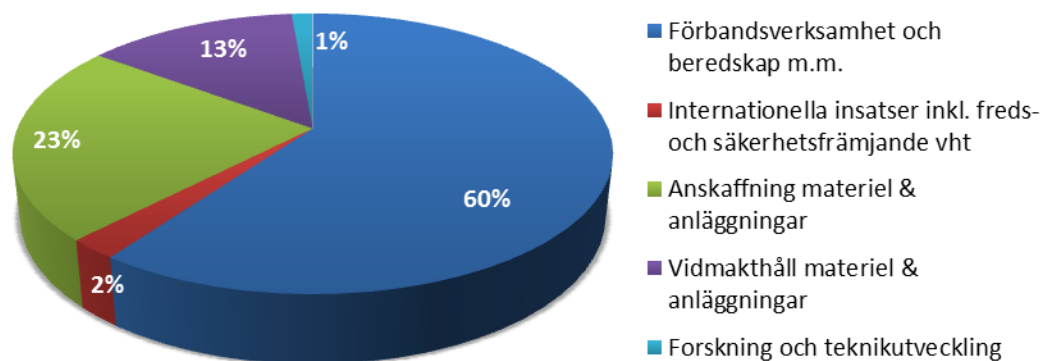
Chefen för säkerhetsinspektionen (C SÄKINSP)

Säkerhetsinspektionen har genomfört inspektioner, tillsyner och revisioner i Försvarmakten, FMV och Fortifikationsverket. I stort har verksamhetssäkerheten i Försvarmakten hanterats på ett godtagbart sätt. Vapen- och ammunitionsantering har fungerat väl. Brister kvarstår inom vissa områden, men efter vidtagna åtgärder på central nivå är förutsättningarna goda att åtgärda även dessa.

Sjösäkerheten är tillfredställande men tidigare noterade kvalitetsbrister i upphandlat underhåll kvarstår fortsatt. Tillgången på liv- och sjösäkerhetsberoende materiel underskrider efterfrågad nivå, vilket kan påverka den operativa förmågan negativt.

Regelomläggningsarbetet fortgår och ett antal bestämmelser har omarbetats till föreskrifter (FFS/ FIB), dock med förseningar jämfört med planeringen. Reglementariska bestämmelser och handböcker har i allt väsentligt överförts till verksamheten.

Fördelning anslagsförbrukning per anslag och per verksamhet

Figur 5 Anslagsförbrukning/Andel 2018

Av ovanstående figur framgår respektive anslags andel av den totala förbrukningen under året.

Genomförandet av internationella insatser, i enlighet med regeringens beslutade ambition, har under året uppgått till drygt två procent av det totala anslaget, vilket är något lägre än föregående år (tre procent).

Förbandsverksamhetens andel uppgår till 60 procent (likt 2017) i form av utbildning, övning, rekrytering och förrådshållning etc. Andelen för materielanskaffning har under året ökat något (2017: 22 procent) och andelen för vidmakthållande av materiel har nedgått till 13 procent (2017: 14 procent).

Anslagsförbrukning per verksamhet

Avräkning anslag 2017 (Mnkr)	1:1	1:2	1:3	1:4	UD 1:2.1	Summa
1 Insatser						
07 Internationella insatser	263	1 036	0	0	0	1 299
09 Nationella insatser	41	0	0	0	0	41
Totalt insatser	304	1 036	0	0	0	1 339
2 Uppbyggn. av IO och beredskap						
08 För Insatsorg. Gemensamt	3 389	0	91	0	0	3 481
01 Arméförband	5 992	0	2 216	0	0	8 208
02 Marinförband	4 248	1	1 825	0	0	6 074
03 Flygvapenförband	8 159	0	4 180	0	0	12 339
04 Lednings- och undförband	7 488	0	1 688	0	0	9 176
05 Logistikförband	2 633	0	436	0	0	3 069
06 Nationella skyddstyrkorna	1 490	0	0	0	0	1 490
Totalt IO/Beredskap	33 399	1	10 437	0	0	43 837
3 Utveckling						
Utveckling gemensamt						668
10 Forskning och utveckling	34	0	0	635	0	668
11 Materielutveckling	250	0	291	0	0	542
Totalt utveckling	284	0	291	635	0	1 210
4 Övriga verksamheter						
12 Övriga produkter	391	0	0	0	0	391
5 Int. Fredsfrämjande verksamhet						
13 Fredsfrämjande verksamhet	0	0	0	0	55	55
6 Stöd till samhället						
14 Lag Skydd Olyckor och stöd t civil vht	81	0	0	0	0	81
Summa Försvarsmakten	34 459	1 037	10 728	635	55	46 913

Tabell 25 Anslagsförbrukning per verksamhet 2018

Internationellt samarbete

Försvarmakten ska samlat redovisa sitt samarbete med Nato, EU, FN, Nordefco, länder i närområdet, Storbritannien och USA. Av redovisningen ska framgå aktiviteter och hur dessa har påverkat Försvarmaktens verksamhet och operativa förmåga. Vidare ska det framgå vilket samarbete som genomförts med andra svenska myndigheter.

RB p 7

Försvarmakten ska särskilt redovisa sina vidtagna åtgärder med anledning av det permanenta strukturerade samarbetet (Pesco) inom EU.

Försvarmakten ska redovisa hur det svensk-finska samarbetet har utvecklats. Utvecklingen av den gemensamma svensk-finska marina stridsgruppen ska belysas liksom övningar som genomförts med övriga svenska och finska förband.

Utveckling av det internationella samarbetet

Försvarmakten konstaterar en fortsatt utökad ambition och verksamhet avseende internationella samarbeten, särskilt inom multilaterala samarbeten. Under 2018 har ett antal initiativ från politisk nivå formaliserats och fördjupats såsom EU:s permanenta strukturerade arbete (*Permanent Structured Cooperation, Pesco*), den brittisk-ledda *Joint Expeditionary Force (JEF)*, det tysk-ledda *Framework Nation Concept (FNC)*, trilateralt samarbetsavtal mellan Sverige, Finland och USA samt bilateralt samförståndsavtal med Finland på försvarsområdet. Utökningen av internationella samarbeten får personella och ekonomiska konsekvenser för Försvarmaktens verksamhet men bedöms i huvudsak öka Försvarmaktens operativa förmåga. Ambitionen i olika internationella samarbeten utvecklas i den takt ekonomiska och personella resurser medger.

Nordiskt försvarssamarbete – Nordefco

2018 tog Norge över ordförandeskapet i Nordefco från Danmark och under andra halvåret påbörjade Försvarmakten planering för Sveriges ordförandeskap 2019 i nära samverkan med regeringskansliet (Förvarsdepartementet). Norges ordförandeskap har fokuserat på att revidera Nordefcos vision i syfte att hantera den förändrade säkerhetspolitiska situationen, vilket innebär att den nya visionen även innefattar ett ökat fokus på nationellt försvar. Därutöver har arbetet med befintliga projekt fortsatt, bland annat: *Nordic Cooperation on Air Surveillance (NORECAAS)* som syftar till att möjliggöra utbyte av radardata mellan de nordiska länderna; *Alternate Landing Base Concept II (ALB II)* som ska möjliggöra användandet av alternativa landningsplatser i något av de andra nordiska länderna p.g.a. väderförhållanden eller av taktiska skäl med beväpnande statsluftfartyg; *Easy Access* som syftar till förenklat tillträde mellan de nordiska länderna för alla typer av verksamhet, inklusive genomfart och vid operativ verksamhet i fredstid. Dessa Nordefco-projekt har på olika sätt bidragit till att öka Försvarmaktens operativa förmåga och utveckla interoperabiliteten. Norge har även introducerat ett antal nya projektområden, till exempel *Autonomous and Unmanned Systems (AUS)* och *Space*. Dessa projekt har varit i uppstartsfasen och kommer att övertas av Sverige under 2019. Sverige har fortsatt varit drivande i Nordefco handlingsplan *Northern Flag*, som syftar till att utveckla den nuvarande flygövningen *Arctic Challenge Exercise (ACE)* till en högintensiv flygövning på så kallad flagg-nivå. Inom cyberområdet har Sverige varit ordförande. Arbetet har främst rört utveckling av standardiserade rutiner för nationell tillämpning avseende informationsdelning för att uppnå ökad situationsmedvetenhet.

Finland

Försvarmaktens samarbete med Finland har fortsatt utvecklats. Ett omfattande utbyte på olika nivåer, gemensam övnings- och utbildningsverksamhet samt stabssamtal har genomförts i syfte att uppnå överenskomna målsättningar med samarbetet. Samarbetet med Finland syftar ytterst till att skapa förutsättningar och förmåga att genomföra gemensamma militära operationer i fred, kris och krig i enlighet med det samförståndsavtal som ingicks i juli 2018. Det gemensamma nyttjandet av militära resurser möjliggör att öka Försvarmaktens operativa förmåga och utvecklar interoperabiliteten med finska försvarmakten.

En betydande övningsverksamhet mellan svenska och finska förband har genomförts och samarbetet syftar huvudsakligen till att skapa förmåga och interoperabilitet att kunna genomföra gemensamma militära operationer. Under året har en gemensam långsiktig övningsplan utarbetats för att stödja förmågeutvecklingen. Svenska och finska arméförband har genomfört gemensam övningsverksamhet¹⁷ samt ett antal mindre funktionsövningar. Under *Trident Juncture* samövade svenska och finska arméförband. Vidare genomfördes

¹⁷ Bland annat Vintersol, Pohjoinen, Värld och övning för strid i bebyggelse vid markstridsskolan i Kvarn.

arméövningen *Arctic Shield* i Finland i december med deltagande från 3:e brigaden och jägarbataljonen. Svenska och finska flygstridskrafter har genomfört ett flertal gemensamma övningar¹⁸. Under Flygvapenövningen (FVÖ) agerade finska flygstridskrafter integrerat i det svenska luftförsvaret och övade nationellt försvar. Det svensk-finska marina samarbetet (*FISE Naval*) har fortsatt haft ett nära utbyte och deltagit i respektive lands nationella funktionsövningar. Under den marina övningen *Northern Coast* deltog den gemensamma svensk-finska marina stridsgruppen (*SFNTG*). Vidare har *SFNTG* stab genomfört utbildning.

Inom ramen för finsk-svenska samarbetet har den nationella utvecklingen inom cyberområdet påverkats positivt exempelvis genom utveckling av militär *cyber range* och informationsutbyte. För att genomföra informationsutbyte har det utvecklats standardiserade rutiner för nationell tillämpning.

Genomförda aktiviteter och verksamhet inom ramen för det svensk-finska samarbetet påverkar Försvarsmaktens operativa förmåga positivt. Samtidigt finns det utmaningar och begränsningar avseende personella och ekonomiska resurser med hänsyn till omfattningen av samarbetet.

USA

Försvarsmaktens primära syfte i samarbete med USA är förmågeutveckling. Denna utveckling kopplas till områdena interoperabilitet, övningar och utbildning, materielsamarbete, forskning och utveckling samt internationella operationer.

Försvarsmakten har fortsatt arbetet inom samtliga ovan angivna områden för att fördjupa samarbetet. På strategisk nivå har stabssamtal genomförts med såväl *US Joint Staff* som med *US EUCOM* där delar av samtalen även förts i en trilateral kontext mellan Sverige, Finland och USA. Vidare har Försvarsmakten stått värd för ett antal högnivåmöten för representanter ur den amerikanska försvarsmakten samt *Department of Defence*. Försvarsmakten har deltagit i seminarier och utbildning som organiserats av *US Joint Staff* och *US EUCOM* däribland; *Northern Europe Chiefs of Defence Conference* och *Counter Violent and Extremist Organisations Conference*. Utbildningsverksamheten rörande luftvärnssystemet Patriot har påbörjats i USA. Slutligen har övningsamarbete fortsatt däribland med övningen *Archipelago Endeavour*. Inom cyberområdet har samarbetet fortsatt enligt plan.

Danmark

I maj ingick Försvarsmakten, efter bemyndigande från regeringen, ett avtal med Danmark som möjliggör en förenklad och snabb tillträdesprocess för genomflygningar av danskt och svenskt territorium, inklusive genomflygningar med incidentjaktberedskap. Genomflygningar i svenskt luftrum genomförs i specifika och förbestämda flygrutter och samarbetet ökar i huvudsak Försvarsmaktens handlingsfrihet. Vidare har procedurer för regelbunden samverkan mellan försvarsmakternas marina operationscentraler upprättats. Försvarsmakten deltog med två Visby-korvetter i den danska nationella övningen *Squadex 33* samt deltog med stabsofficerare i den dansk-ledda *Standing NATO Maritime Group 1 (SNMG1)* under övningen *Joint Warrior*. Övningsutbytet med Danmark har bidragit till Försvarsmaktens operativa förmåga. Försvarsmakten har också genomfört tre högnivåmöten med danska företrädare under året.

Polen

Försvarsmakten arbetar kontinuerligt för att stärka det bilaterala försvarssamarbetet med Polen. Av särskilt intresse är samarbete avseende materielanskaffning inom den marina domänen och undervattensområdet, det senare bedöms kunna bidra till den operativa förmågan genom kostnadseffektivisering, förmåge-, erfarenhets-, och övningsutbyte. Även utbyte inför och under större övningar har varit i fokus. Försvarsmakten har deltagit i ett antal aktiviteter och möten för att stärka det bilaterala samarbetet och ett antal högnivåmöten har genomförts, såväl som resor och besök på lägre nivåer, samt stabssamtal mellan ländernas högkvarter.

¹⁸ Flygvapenövning BAANA, FINAL

Estland, Lettland och Litauen

Samarbetet med Estland, Lettland och Litauen har fokus på utbildnings- och övnings-samarbete. Försvarmakten har genomfört stabssamtal med Estland och Litauen samt genomfört en högnivåresa till Lettland. Under året har Försvarmakten deltagit i 100-års firande av respektives länders självständighet. Vidare har marinen genomfört örlogsbesök och bilateralt utbyte med Estland under november. Försvarmakten har hemställt om bemyndigande att förhandla och ingå avtal gällande hemvärnets samarbete med länderna. Representanter från Estland, Lettland och Litauen har vidare deltagit i olika mötesforum inom Nordefco.

Norge

Försvarmakten har fortsatt det nära utbildnings- och övningsutbytet med Norge på förbandsnivå. Vidare har samverkan skett med norska försvarmakten inför och under Nato-övning *Trident Juncture*. Svenska, norska och finska flygstridskrafter har regelbundet, inom ramen för *Cross Border Training* (CBT), genomfört gemensam övningsverksamhet vilket bidragit till flygstridskrafternas operativa förmåga.

Storbritannien

Försvarmakten och Storbritannien har ett nära och långsiktigt samarbete, främst genom deltagandet i det brittiska doktrincentret *Development, Concepts and Doctrine Center* (DCDC). Samarbetet med Storbritannien genom DCDC bidrar bland annat till Försvarmaktens Perspektivstudie (PERP). Försvarmakten har ökat sitt deltagande i *Joint Expeditionary Force* (JEF), samt via Förvarsdepartementet undertecknat ett fördjupat samförståndsavtal inom JEF. Vidare har stabssamtal genomförts på militärstrategisk nivå. Det finns sedan lång tid tillbaka ett ömsesidigt kontaktutbyte mellan olika delar inom Försvarmakten och dess motsvarigheter i Storbritannien vilket har upprätthållits.

Tyskland

Som en konsekvens av flera samverkande faktorer ökar Tysklands betydelse som samarbetspartner. Stabsamtal på militärstrategisk nivå har genomförts för att utveckla och fördjupa samarbetet inom ramen för det tyskledda Nato-initiativet *Framework Nation Concept* (FNC) och högre militär utbildning. Samarbetet inom ramen för FNC bedöms bidra till Försvarmaktens förmågeutveckling.

EU

Det permanenta strukturerade samarbetet *Pesco* samt arbetet relaterat till EU:s Försvarsfond (forskning och försvarsindustriutveckling) har under 2018 inlett något som motsvarar en konsolideringsfas. Samarbetet syftar till ökad kostnadseffektivitet och förmågeutveckling samt att skapa förutsättningar för gemensamma insatser ur både ett kvalitativt och kvantitativt perspektiv på unionsnivå. Processer och procedurer har överarbetats i syfte att ensa den gemensamma förståelsen av processer och begrepp, inför ett fortsatt fördjupat samarbete.

Inom *Pesco* har Försvarmakten anmält deltagande till tre projekt i omgång 1: *Military Mobility*, *EU Medical Command* samt *EUTM Competence Centre*. Det sistnämnda projektet genomförde sitt uppstartsmöte i oktober och *EU Medical Command* hade uppstart i september. Projektet *Military Mobility*, vilket även är en av förpliktelserna i *Pesco*, har genomfört ett stort antal möten. Inom den vidare ramen för *Military Mobility* är även EU kommissionen i högsta grad delaktig genom en färdplan som de har lagt fram. Särskilt utmärkande är tulltjänst (vilken kommissionen har fullt mandat över) samt infrastruktur för civilt och militärt nyttjande (vägar, järnvägar, flygplatser, hamnar och inre vattenvägar). Förvarsdepartementet har samordningsansvaret för *Military Mobility*, medan ansvaret för övriga två projekt har överlämnats till Försvarmakten.

Vidare har Försvarmakten även fortsatt sitt deltagande i ett större antal projekt, program och arbetsgrupper inom Europeiska Försvarsbyrån (EDA). De olika samarbetena sträcker sig från exempelvis projekt av konkret operativ karaktär till gemensam utbildnings-, tränings- och övningsverksamhet inom områden så som cyberförsvar, C-IED, militär rörlighet, helikopterutbildning med mera.

Försvarsmakten har fortsatt sitt deltagande med stabsofficerare i operationerna *Atalanta* och *Sophia* samt med stabsofficerare och utbildningspersonal till *EU Training Missions (EUTM)* Somalia, *EUTM* Centralafrikanska republiken och *EUTM* Mali.

Nato

Sveriges samarbete med Nato är centralt för förmågeutvecklingen, både för den nationella försvarsförmågan och för förmågan att genomföra operationer tillsammans med andra i eller utanför närområdet. Partnerskapet med Nato ger Försvarsmakten tillgång till kvalificerad utbildnings- och övningsverksamhet, samt standardiserings-, evaluerings-, och certifieringsverksamhet. Dessa delar bidrar alla till förmågeutvecklingen. Samarbetet med *NATO Cooperative Cyber Defence Centre of Excellence (CCD COE)* och deltagande i utbildning och övningar utvecklar Försvarsmaktens förmåga inom cyberområdet.

Enhanced Opportunities Programme (EOP) är en status som erbjuds vissa partnerländer på treårsbasis. Sveriges *EOP* status förnyades under 2018. Denna status ger Försvarsmakten förbättrade möjligheter att ytterligare fördjupa samarbetet med Nato inom ovan nämnda områden. Inom ramen för *EOP* har Försvarsmakten under 2018 bland annat utvecklat former för informationsutbyte med Nato genom processen inför och genomförandet av *Trident Juncture*, *Command Post Exercise (CPX)*/Högkvarterets Ledningsövning.

Partnership for Peace Planning and Review Process (PARP) och partnerskapsmålen är fortsatt en viktig mekanism för hur Sverige utvecklar sin förmåga och interoperabilitet för militära krishanteringsoperationer inom ramen för såväl Nato som EU, FN och OSSE. Målsättningarna har bl.a. som utgångspunkt att tydliggöra och stödja den ambition och de möjligheter som öppnats genom *EOP*-statusen. Under året har Försvarsmakten levererat underlag till Försvarsdepartementet rörande partnerskapsmål inom ramen för *PARP* processen. Försvarsmaktens deltagande i Natos standardiserings- och interoperabilitetsarbete sker genom deltagande i övnings-, kurs-, seminarie- och workshoputbyte som erbjuds inom ramen för bland annat *Partnership Cooperation Menu (PCM)*.

Förenta Nationerna (FN)

Med anledning av Sveriges icke-permanenta plats i FN:s säkerhetsråd 2017-2018 har Försvarsmakten lämnat stöd avseende personalförstärkning av Sveriges FN-representation i New York. Därutöver har Försvarsmakten lämnat stöd i form av expertutlåtanden till FN-representationen. Sverige stödjer likaså FN genom experter till arbetet med *FN Handbok Underrättelsetjänst*. Sverige har även nominerat personal till arbetsgrupp för uppdatering av *UN Peacekeeping Missions Military Aviation Unit Manual*.

Sveriges samlade och långsiktiga engagemang i FN för fred, internationell säkerhet och utveckling manifesteras dels genom bidrag till *MINUSMA*, *UNMOGIP*, *UNTSO*, *MINURSO*, *UNMISS* och *MONUSCO*, dels genom utbildning av officerare och civila via *SWEDINT* och *NCGM*. *SWEDINT* genomför kurser i FN:s stabsmetodik för internationella deltagare och står värd för FN-kurser och aktiviteter. *NCGM* har vikt kursplatser på sin *Gender Advisor (GENAD)*-kurs till FN. Försvarsmakten har fortsatt haft ett stort engagemang avseende jämställdhetsfrågor.

Sverige har haft fyra flaggofficerare i FN:s insatser *MINUSMA*, *MINURSO* och *UNMOGIP*. En officer ur Försvarsmakten utnämndes till *Force Commander MINUSMA* och tillträdde denna befattning i oktober.

Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE)

Försvarsmakten stödjer Sveriges engagemang i OSSE genom att avdela en militär rådgivare till Sveriges permanenta delegation vid OSSE samt bidra med högnivårepresentant vid OSSE:s möten, sakkunskap och förhandlingsstöd. Under 2018 har Sverige varit ordförande i det ena av OSSE:s två beslutsfattande organ; Forum för säkerhetssamarbete (*OSCE Forum for Security Cooperation – FSC*) vilket bidragit till att Sverige kunnat sätta dagordningen och drivit svenska frågor. Inom OSSE har frågor om konventionell rustningskontroll samt förtroende- och säkerhetsskapande åtgärder fått en renässans i och med Rysslands aggression mot Georgien och mot Ukraina. Sverige engagerar sig i den så kallade ”Strukturerade dialogen” som syftar till att etablera en ny konventionell rustningskontrollregim för Europa, som ersättare för *Treaty on Conventional Forces Europe*

(CFE-avtalet) och Wiendokumentet. Sverige har också varit ordförande i *Open Skies Consultative Commission*, som är det beslutande organet inom Fördraget om observationsflygningar (*Open Skies Treaty*).

Samarbete med andra svenska myndigheter

Inom cyberförsvaret har samarbetet med Säkerhetspolisen och Försvarets Radioanstalt varit mycket positivt. Samarbete sker inom ramen för Nationell samverkan till skydd mot allvarliga IT-hot (NSIT) och utvecklades i positiv riktning under övningen *SAFE Cyber*. Övrig redovisning vad avser genomfört samarbete, kopplat till återrapporteringskravet med rubriken Internationellt samarbete, framgår av avsnittet "Arbetet med totalförsvaret".

Reformer och verksamhetsförändringar i Försvarmakten

Drivkraften för pågående reformer och verksamhetsförändringar i Försvarmakten har sin utgångspunkt i den förändrade inriktningen av Försvarmakten 2016-2020¹⁹ med fokus på det nationella försvaret jämfört med tidigare inriktning för Försvarmakten där fokus främst låg på internationella insatser. Det enskilt viktigaste under perioden är att öka den operativa förmågan i krigsförbanden och att säkerställa den samlade förmågan i totalförsvaret. Försvarmaktens grundläggande ansvar är att upprätthålla och utveckla ett militärt försvar som ytterst kan möta ett väpnat angrepp. Detta har föranlett behov av att genomföra verksamhetsförändringar vilka redovisas nedan.

Arbetet med ledning för ett starkare försvar

Det rådande omvärldsläget i kombination med den försvarspolitiska inriktningen ställer krav på ökad robusthet och redundans. Försvarmaktens ledning ska vara utformad så att operationer kan ledas på ett ändamålsenligt sätt, även under svåra förhållanden. Regeringens förändrade inriktning av Försvarmakten har medfört att myndigheten även omhändertar ett antal utredningar²⁰.

Försvarmakten stärker därför sin ledningsstruktur genom både geografisk spridning och tydliga lednings- och lydnadsförhållanden ("en" chef, ur förbandsperspektivet). Vidare ska ledningsstrukturen stärkas genom enkelhet, med decentraliserat ansvar för genomförandet av produktion och insatser, ökad målstyrning och uppdragstaktik. Ansvarsfördelningen i den befintliga ledningsstrukturen kommer därmed förändras när vissa uppgifter och befogenheter delegeras från operativ nivå i Högkvarteret (HKV) till högre taktisk nivå i form av tre försvarsgrenar, Armén, Marinen och Flygvapnet. Grunden för dessa staber utgörs av nuvarande insatsledning och produktionsledning på taktisk nivå samt vissa resurser från övriga Försvarmakten och FMV (se nedan).

Försvarmakten genomför förändringen under samlingsnamnet "Ledning för ett starkare försvar" (LFSF). Försvarmaktens nuvarande samlokalisering av militärstrategisk, operativ och högre taktisk nivå i Stockholm innerstad är sårbar. För att öka robustheten ska försvarsgrensstaberna inrättas på nya verksamhetsorter. Arméstaben grupperas i Enköping, Marinstaben i Haninge/Muskö och Flygstaben i Uppsala. Den geografiska spridningen i kombination med stärkt ledningsstruktur minskar sårbarheten och ökar den operativa förmågan. De nya lokaliseringarna kommer dessutom till del att ge ökat fortifikatoriskt skydd.

Materiel- och logistikförsörjning har omformats och integrerats i förändringen för att anpassas till Försvarmaktens operativa behov i fred såväl som vid höjd beredskap, mobilisering och krig. Försvarmakten fick vid två tillfällen under 2018 i uppdrag av regeringen (Försvarsdepartementet) att genomföra överföringen av vissa uppgifter från FMV²¹. Uppdraget omfattar förråd, service, verkstäder och vidmakthållande av den materiel som används av Försvarmakten. I uppdraget ingår även uppgiften att upphandla varor och tjänster avseende

¹⁹ Inriktning för Försvarmaktens verksamhet för åren 2016 till och med 2020, F62015/00953/MFI

²⁰ Investeringsplanering för försvarsmateriel, SOU 2014:15, Logistik för högre försvarsberedskap, SOU 2016:88 och Försvarmaktens interna Ledningsutredning

²¹ Uppdrag till Försvarmakten att genomföra inordnandet av vissa uppgifter från Försvarets materielverk F62018/00185/MFU och F62018/00745/MFU

Försvarmaktens förbandsverksamhet och beredskap. Förändringen innebär att flera av Försvarmaktens organisationsenheter får både förändrade uppgifter och utökat ansvar med anledning av omorganiseringen och övertagandet av uppgifter från FMV. Överförda ansvar och uppgifter från FMV inordnas till sin huvuddel vid HKV och försvarsgrensstaberna samt vid Försvarmaktens Logistik (FMLOG), Försvarmaktens Tekniska Skola (FMTS) och HR-Centrum (HRC). Uppgifter för strategisk materielstyrning och ledning för upphandling av varor och tjänster placeras vid HKV och de uppgifter som omfattar högre taktisk styrning placeras vid försvarsgrensstaberna. Garnisonscheferna får utökat ansvar avseende den förbandsnära logistiken gällande materiel och förrådstjänst för de krigsförband som finns inom garnisonen. Central förrådshållning, återanskaffning av reservdelar och centrala förråd inordnas inom FMLOG. Markverkstäderna placeras vid FMTS, marinverkstaden vid Marinbasen (MarinB) och flygverkstäderna vid Skaraborgs flygflottilj (F 7) och Norrlands flygflottilj (F 21). Vid HRC placeras expedition och arkivtjänst, ekonomiredovisning, upphandling och inköp samt resebyrå. Därutöver finns det ytterligare mindre anpassningar av organisationen.

Utgångspunkten för verksamhetsövergången från FMV till Försvarmakten har varit att förändringarna ska vara kostnadsneutrala. De ekonomiska avstämningar som genomförts pekar mot att ett antal osäkerheter kvarstår och Försvarmaktens bedömning är att anslagsfördelningen mellan myndigheterna samt inom Försvarmakten kan komma att behöva justeras. Myndigheten avser återkomma i det fall behov föreligger.

Under året har förberedelser inför implementering av ny ledningsstruktur vid årsskiftet genomförts. Vidare har förberedelser inför inordnandet av ansvar och uppgifter från FMV skett i enlighet med regeringens beslut. Myndigheten har även arbetat med att förbereda ovan nämnda omlokalisering av försvarsgrensstaberna.

Under året har Försvarmakten tillsammans med FMV arbetat med att anpassa den finansiella styrmodellen så att den stödjer ny ansvarsfördelning och anslagsstruktur. Arbetssättet²² ska följa den nya modellen och processer för investeringar i försvarsmateriel, utgående från beskrivningen i betänkandet Logistik för högre försvarsberedskap²³.

Försvarmakten kommer att fortsätta implementeringen av LFSF under 2019.

Arbetet med totalförsvaret

Försvarmakten och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) fick under 2017 i uppdrag av regeringen att främja en sammanhängande totalförvarsplanering²⁴. Försvarmakten och MSB ska verka för att bevakningsansvariga myndigheter samt prioriterade landsting och kommuner har stärkt sin förmåga inom tre prioriterade områden; planering för stöd till Försvarmakten under höjd beredskap, aktörsgemensam samverkan med höga krav på sekretess och robusthet samt planering för att verka från alternativ och/eller skyddad ledningsplats. Därutöver ska Försvarmakten och MSB verka för att samtliga berörda aktörer krigsplacerar den personal som krävs vid höjd beredskap samt bidra till att höja kunskapen och förmågan inom totalförsvaret genom aktiviteter såsom utbildning och övning. Att öka den samlade förmågan i totalförsvaret innebär ett omfattande arbete men viktiga framsteg tas och arbetet pågår oavbrutet.

Arbetet med att främja en sammanhängande totalförvarsplanering

Strategisk planeringsmodell för civilt försvar

Försvarmakten stödjer MSB i utvecklingen av ett koncept för en sammanhängande och kontinuerlig planering av det civila försvaret. Försvarmakten och MSB med stöd från Försvarshögskolan (FHS) genomförde under sommaren en planeringskonferens tillsammans med ett stort antal deltagare från bevakningsansvariga myndigheter och länsstyrelser. Målet för denna första konferens var att pröva en process för en sammanhängande totalförvarsplanering. Erfarenheterna från konferensen utgör viktiga underlag för den fortsatta utvecklingen av planeringskonceptet, samt för att öka förmågan i totalförsvaret.

²² FM2018-17261 Arbetssätt och samverkan mellan Försvarmakten och Försvarets materielverk avseende materielförsörjning (2018-10-01)

²³ Logistik för högre försvarsberedskap (SOU 2016:66)

²⁴ Regeringsbeslut 2017-05-11 Fö2017/00688MFI Uppdrag till Försvarmakten och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap att främja och utveckla en sammanhängande planering för totalförsvaret

Planeringsstöd för civilt försvar

Försvarmakten och MSB har gemensamt under året arbetat med att precisera dimensionerande utgångspunkter²⁵ till stöd för bevakningsansvariga myndigheters planering för det civila försvaret. Arbetet redovisas i februari 2019.

Frivilliga försvarsorganisationers delaktighet i totalförsvarsplaneringen

Försvarmakten har tillsammans med MSB och Frivilliga försvarsorganisationers samarbetskommitté (FOS) under året tagit fram fokusområden för det fortsatta arbetet med att utveckla och stärka frivilligorganisationernas roll i totalförsvaret.

Militärregionala staber och länsstyrelser

I samtliga regioner bedrivs ett intensivt totalförsvarsarbete där samverkan med länsstyrelserna sker på stor bredd. Samtliga regioner har tillsammans med berörda länsstyrelser tagit fram regionala grundsyrer inom respektive geografiskt ansvarsområde²⁶. En regional samordning av för totalförsvaret prioriterade myndigheter, enligt Indelningskommitténs förslag, kommer att underlätta och utveckla Försvarmakens regionala samverkan samt koordineringen av försvarsplaneringens behov. Även om arbetet har kommit olika långt i regionerna så bedöms utvecklingstakten som hög och att utvecklingen sker i en positiv riktning.

Juridiska frågor

Försvarmakten har, i syfte att skapa bättre skydd för totalförsvarets infrastruktur, fortsatt sitt deltagande i kommittén för förbättrat skydd för totalförsvarsverksamhet²⁷, där bland annat en översyn sker av lagar och förordningar som berörs av detta.

Merutnyttjande av maritima resurser inom totalförsvarsplanering

Under året har Försvarmakten genomfört samverkan med Kustbevakningen avseende deras roll enligt förordningen (1982:314) om utnyttjande av Kustbevakningen inom Försvarmakten. Detta har även omfattat arbetet med att ta fram nya verkställighetsföreskrifter (FFS) till förordningen²⁸.

Hälso- och sjukvård

Inom ramen för totalförsvarets sjukvårdssystem har Försvarmakten påbörjat arbetet med att konceptuellt bygga en struktur för Totalförsvarets sjukvårdscentrum samt, som en del av Försvarmaktens förmågeutveckling, fortsatt arbetet med att driva totalförsvarets sjukvårdssystem. Under året har Försvarmakten och Socialstyrelsen genomfört ett antal samordningsmöten, samt tagit fram gemensamma grunder för sjukvårdsledning. Konceptet omfattar civil militära kontaktytor på alla nivåer och över hela konfliktskalan, vilket kommer att prövas under FMÖ 2020.

Planering för stöd till Försvarmakten under höjd beredskap

Försvarmaktens behov av stöd

Inom ramen för regeringsuppdraget upprättat den 11 maj 2017 har underlag samlats in från bevakningsansvariga myndigheter, samt ett urval av centrala myndigheter, kommuner och landsting. Dessa innehöll svar på frågor om hur långt de kommit i planeringen för höjd beredskap, bedömning av i vilken utsträckning de kan upprätthålla samhällsviktig verksamhet och skydda civilbefolkningen, samt vilket stöd som kan ges Försvarmakten. Svaren har analyserats och sammanställts i en rapport tillsammans med MSB. Resultatet av detta arbete ingick i en särskild redovisning (av hela regeringsuppdraget) till regeringen i februari 2019.

Försvarsförsörjning inom totalförsvarsplanering

Försvarmakten har med stöd av FMV under året fortsatt arbetet med att vidareutveckla och implementera ett försvarsförsörjningskoncept²⁹ för att säkerställa Försvarets försörjningstrygghet och tillgång på förnödenheter

²⁵ Uppgift 27, Regleringsbrev för budgetåret 2018 Fö2016/00902/SUND, m.fl.

²⁶ Uppgift 28, Regleringsbrev för budgetåret 2018 Fö2016/00902/SUND, m.fl.

²⁷ Kommittén för förbättrat skydd för totalförsvarsverksamhet (Fö 2017:02)

²⁸ Uppgift 29, Regleringsbrev för budgetåret 2018 Fö2016/00902/SUND, m.fl.

från marknaden och det civila samhället. Detta är ett pågående arbete och en lägesredovisning skedde i oktober 2018.

Avtalsfrågor

Försvarmakten har inom ramen för ett flertal arbeten identifierat att behovstäckning saknas avseende förnödenheter och tjänster från andra aktörer inom totalförsvaret i alla beredskapsnivåer. Där det finns behov och så bedöms lämpligt, ska planering med privata företag genomföras i första hand av bevakningsansvariga myndigheter och FMV med stöd av Försvarmakten.

Uttagning av egendom

Överbefälhavaren har tidigare beslutat att återta förmåga, och utveckla metoder för, att täcka utrustningsbehov i krigsorganisationen genom uttagning av egendom i händelse av höjd beredskap och mobilisering. Försvarmakten är uttagningsmyndighet avseende fordon, fartyg och hundar. Arbetet har fortsatt fokuserat på uttagning av fordon i samverkan med Transportstyrelsen. Vidare har Försvarmakten och Trafikverket påbörjat samverkan kring hur andra myndigheters behov av fordon ska beredas. För att fortsätta utvecklingen finns behov av att besiktnings- och värderingsprocesser klarläggs, inte minst relationen till riksvärderingsnämnden och de lokala värderingsnämnderna.

Aktörsgemensam samverkan – sekretess, robusthet

Arbetet med metod- och teknikutveckling som möter höga krav på sekretess och robusthet för aktörsgemensam samverkan under höjd beredskap har fortsatt. Det pågår ett arbete med att ta fram metod för delgivning av sekretessbelagd information inom totalförsvaret. Försvarmakten har genomfört rådgivning avseende säkerhetstjänst inom ramen för totalförsvaret.

Planering för att verka från alternativ och/eller skyddad ledningsplats

Planeringen för att verka från alternativ och/eller skyddad ledningsplats gäller främst civila aktörer då denna förmåga främst behöver utvecklas på den civila sidan. Detta hanteras därför primärt av MSB, med stöd av Försvarmakten.

Krigsplacering personal

Försvarmakten och MSB ska verka för att samtliga aktörer krigsplacerar den personal som behövs vid höjd beredskap inom militärt och civilt försvar. Under 2017 tog MSB med stöd av Försvarmakten fram en vägledning för krigsplacering till stöd för myndigheter och i samband med utgivningen under mars 2018 hölls workshops med berörda aktörer. Vidare har Försvarmakten tagit fram och givit ut riktlinjer för hantering av samråd med andra myndigheter om konkurrerande krigsplaceringar.

Höja kunskapen och förmågan inom totalförsvaret

Totalförsvarets chefsmöte arrangeras gemensamt av Försvarmakten och MSB och genomförs två gånger per år. Inbjudna är generaldirektörer på bevakningsansvariga och centrala myndigheter, samt deltagare från militärregionerna. Deltagarna informeras om pågående regeringsuppdrag samt diskuterar formerna för en sammanhängande och kontinuerlig planering för totalförsvaret.

Inom ramen för totalförsvaret har Försvarmakten bidragit till kvalitetssäkrandet av ett antal olika utbildningar såsom en regional utbildning i totalförsvaret och en säkerhetsskyddsutbildning som riktar sig till ledningsgrupper och beslutsfattare på regional och kommunal nivå. Tillsammans med FHS har det genomförts utbildningar för säkerhetsskyddschefer, och signalskyddschefer inom totalförsvaret, samt genomförts totalförsvartsutbildning vid två logistikkurser.

Försvarmakten har tillsammans med MSB verkat för förmågehöjande insatser i samhället genom information och kunskapsspridning. Under året har MSB tagit fram broschyren "Om krisen eller kriget kommer" och Försvarmakten har gett stöd i de delar som rör höjd beredskap.

²⁹ Uppgift 26, Regleringsbrev för budgetåret 2018 Fö2016/00902/SUND, m.fl.

Ett antal övningar med bäring på utvecklingen av totalförsvaret har genomförts under 2018, bland annat Samverkansövning (SAMÖ), Överbefälhavarens chefsfältövning och Insatschefens fältövningsserier. Försvarsmakten har genom *SAFE Cyber* upprättat kontakt med samhällsviktiga myndigheter, företag och bolag för att främja samverkan inom cyberområdet.

Totalförvarsövning 2020 (TFÖ) kommer att pröva, utveckla och stärka Sveriges totalförsvarsförmåga samt ge underlag för den fortsatta utvecklingen av totalförsvarsförmågan efter 2020. Övningen ska även bidra till att stärka allmänhetens kunskap om och förtroendet för totalförsvaret. TFÖ kommer att genomföras under 2020, förslagsvis uppdelat på fyra aktiviteter, två seminarieövningar, en tillämpad övning samt en kombinerad simulerings- och seminarieövning. Aktörer från hela samhället kommer att delta i olika omfattning; centrala myndigheter, organisationer på regional och lokal nivå samt företrädare från den privata sektorn. Övningen planeras och genomförs gemensamt av Försvarsmakten och MSB. I maj genomfördes ett informationsmöte där 72 myndigheter och organisationer deltog. Under hösten (i oktober) genomfördes ett startmöte där 63 myndigheter och organisationer deltog.

Ökat fokus på mobilisering

Under 2018 har reglemente mobilisering 2018 (MobR 2018) fastställts. Det senaste reglementet fastställdes 1993. Reglementet är anpassat utifrån den ledningsstruktur som följer av åtgärder enligt "Ledning för ett starkare försvar".

Vidare har grundplan aktivering och mobilisering 2018 (GAM 2018) fastställts. GAM 2018 är på motsvarande sätt som reglementet utformad utifrån den ledningsstruktur som intas den 1 januari 2019. Arbetet för att återta förmågan till uttagning av egendom för totalförsvarets behov har fortsatt, med fokus i första hand till uttagning av fordon (se vidare redovisning under avsnittet Arbetet med totalförsvaret).

Chefer för militärregioner har fått i uppgift att inom egen region leda de territoriella mobiliseringsförberedelserna. För att möjliggöra den uppgiften har personalramarna för de regionala staberna utökats med befattningar för mobiliseringsplanläggning.

Utbildningen i mobilisering har under året utvecklats och en teoretisk fortsättningskurs genomfördes under våren. Denna utbildning kommer sedan att ingå i försvarsintendentutbildningen.

Fortsatt arbetet kommer bland annat omfatta utarbetande av en handbok mobilisering och utveckling av en nätbaserad utbildning i tillämpningen av förfogandelagstiftningen.

Övrig redovisning med återrapporteringskrav

Vind- och vågkraft

Försvarmakten ska till Regeringskansliet (Förvarsdepartementet) årligen redovisa myndighetens medverkan i beredningen av ärenden rörande vind- och vågkraft samt de åtgärder myndigheten har vidtagit för att bidra till att nå den nationella planeringsramen för vindkraft. Förordning (2010:650).

SFS
2007:1266
21 §

Försvarmakten ansvarar för redovisning och bevakning av riksintressen för totalförsvarets militära del, 3 kap 9§ miljöbalken. Flertalet riksintressen kan redovisas öppet med kartmaterial och värdebeskrivningar för varje enskilt riksintresse. Vissa riksintressen kan dock inte redovisas öppet, då de omfattas av försvarssekretess. De riksintressen som omfattas av sekretess påverkas i de flesta fallen negativt av höga objekt, så som byggnader, vindkraftverk och telemaster, samt av anläggningar i mark och vatten. Därför har Försvarmakten informerat om att samråd ska ske med myndigheten för alla objekt som överstiger 20 meter utanför tätort, respektive 45 meter inom tätort. Samråd ska även ske med Försvarmakten för ärenden som gäller sjökablar m.m. Riksintresseanspråken samt vilka myndighetsärenden som myndigheten önskar på remiss redovisas på Försvarmaktens hemsida. Informationen sänds även direkt till kommuner, länsstyrelser och andra berörda myndigheter. Det senaste beslutet om riksintresseanspråk och områden av betydelse fattades av Försvarmakten den 17 december 2018.

Remissvar för projekt

Försvarmakten deltar i den nationella samhällsplaneringen och bevakar riksintressen för samtliga myndigheter inom totalförsvarets militära del (Försvarmakten, FOI, FRA och FMV). Myndighetens remissvar gällande vind- och vågkraft omfattar således samtliga dessa myndigheter. I en dominerande del av de inkomna remisserna har Försvarmakten inget att erinra. I över 60 procent av de individuella positioner som Försvarmakten analyserat, har myndigheten inte haft något att erinra. Under året har det inkommit 150 remisser gällande vindkraft vilket är i nivå med de två senaste åren (2017: 148, 2016:150). I dessa ärenden inkluderas såväl remisser om bygglov och miljöprövningar för vindkraftverk, så som vindbruksplaner och remisser i tidiga skeden. Remisser i tidiga skeden är en service som Försvarmakten bistår vindkraftsintressenter med och innebär en bedömning av föreslagna vindkraftsetableringar innan de officiella prövningsförfarandena hos myndigheter (t.ex. kommun eller länsstyrelse) inleds. Många ärenden kommer flera gånger till Försvarmakten, varför det kan vara samma positioner som föranlett synpunkter flera gånger som syns i statistiken.

Försvarmakten bedömer att möjligheten till vindkraftsutbyggnad endast i begränsad omfattning påverkas av Försvarmaktens verksamhet, då myndigheten inte har framfört några synpunkter i majoritet av fallen. Den statistik som redovisas ovan rör de individuella positioner för vindkraftverk som inkommit för analys hos Försvarmakten. För de ansökningar som inkommit till myndigheten, där individuella positioner inte preciserats (så kallad boxmodell), lämnar Försvarmakten synpunkter i något fler fall. Detta främst med anledning av att ett mer precist underlag behövs för att på detaljnivå avgöra om konflikt föreligger. Försvarmaktens synpunkter bidrar till att sökande kan hitta konfliktfria positioner för vindkraftverk som på sikt har högre sannolikhet att klara följande prövningar.

Vad avser vågkraft har Försvarmakten endast deltagit i tidiga dialoger för sådana projekt under året. I dessa projekt framför Försvarmakten främst synpunkter med inriktningen att inga sådana anläggningar kan etableras inom Försvarmaktens sjöövningsområden. Detta med hänsyn till att fasta anläggningar begränsar övnings- och utbildningsmöjligheterna inom områdena och att sprängningar m.m. kan medföra skada på vågkraftsanläggningarna.

Ärendetyp	Antal ärenden	Totalt antal positioner	Positioner FM inte haft synpunkter	Synpunkter	Synpunkter
Vindkraftsremisser	150	2 029	1 247	782	38,5%
Ärenden, enskilda positioner	110	1 816	1 136	680	37,4%
Ärenden, områden	40	213	111	102	47,9%

Tabell 26 Utfall remissvar 2018 på vindkraftsremisser och positioner

Myndighetssamverkan avseende vind- och vågkraft

Under 2018 har Försvarmakten fortsatt deltagit i Havs- och vattenmyndighetens arbete med den statliga havsplaneringen. Försvarmakten har deltagit vid ett flertal träffar med länsstyrelserna och där informerat om riksintressen för totalförsvarets militära del samt dess påverkan på vindkraftsutbyggnaden i stort. Försvarmakten har varit representerade och genomfört föredrag vid möten med vindkraftsintressenter, dels för Dalarna och Värmland men även på nationell nivå i den så kallade tillståndsdialogen (VIND 2018) och vid Energivärlden – tema vind. Vidare har Försvarmakten svarat på flera förfrågningar relaterade till vindkraft och de lågflygningsområden som utgör områden av betydelse för totalförsvaret, från såväl nationell och internationell media. Försvarmakten har också varit representerat i ett forskningsprojekt som genomförs vid Uppsala Universitet relaterat till vågkraft.

Rapportering från och deltagande i internationella möten

Försvarmakten ska redovisa hur myndigheten samverkat med övriga försvarsmyndigheter inför internationell mäss- och konferensverksamhet i syfte att uppnå ett väl avvägt svenskt deltagande.

RB p 37

Aktuell stridskraftsavdelning (armé, marin, flyg) och utbildningsavdelningen vid produktionsledningen har, för de mässor Försvarmakten beslutat att delta i, ansvarat för planering och samordning av deltagandet från Försvarmakten. Vidare har samordning med andra myndigheter, fördelning av uppgifter, utfärdande av instruktioner till deltagare samt uppföljning och rapportering genomförts. Sammantaget har detta skett i syfte att uppnå ett väl avvägt svenskt deltagande. Deltagande i mässor inom ramen för exportstödsuppdrag har samordnats av FMV.

Avgiftsfinansierad verksamhet

Avgiftsintäkter utöver 4 § avgiftsförordningen som redovisas mot anslag

Enligt regleringsbrevet för år 2018 får Försvarmakten, utöver vad som anges i 4 § avgiftsförordningen, även disponera inkomster från ett antal uppdragsverksamheter. Jämfört med föregående år redovisas kostnadsutfallet för 2018. De kostnader som redovisas är de kostnader som blivit märkta med avgiftskod i systemet.

Uppdragsverksamheter (Tkr)	2018		2017	2016	Not
	Intäkter	Kostnader	Intäkter	Intäkter	
Verkstadsverksamhet	136 951	54 217	120 469	170 383	
Reservmateriel	163 011	163 825	53 081	42 035	1
Utb och övningsintäkt	499 339	377 943	457 171	388 465	
ITÖ – verksamhet	12 843	4 463	13 252	2 757	
Flygtransporter	6 052	9 777	8 264	6 865	
Statsflyget	5 202	31 969	7 728	9 067	
Övr. transportverksamhet	15 452	1 821	13 831	7 394	
Stödtjänster FMV	0	0	190 325	191 448	
Elev- och befälshotell	1 235	1 474	1 105	1 475	
Drivmedel	33 118	32 152	37 633	32 211	
Internationella insatser drift i campvht.	0	0	0	43	2
Stöd till civil verksamhet	834	610	3 084	3 248	
Övriga avgiftsintäkter	14 887	12 584	8 236	7 669	3
Summa	888 924	690 835	914 179	863 060	

Tabell 27 Avgiftsintäkter utöver 4 § avgiftsförordningen som redovisas mot anslag 2016-2018

1. I utfallet för 2018 ingår FSV som tidigare redovisats på egen avgiftskod.
2. Kodad som Utlandsstyrkan
3. I utfallet för 2018 redovisas verksamhet som tidigare redovisats i den avgiftsbelagda verksamheten enligt avgiftsförordningen.

Finansiell redovisning

Sammanställning över väsentliga uppgifter (tkr)

Belopp (tkr)	2018	2017	2016	2015	2014	Not
Beviljad låneram	2 500 000	2 975 000	3 000 000	3 500 000	3 690 000	
Utnyttjad låneram vid årets slut	1 997 844	2 045 265	2 326 506	2 906 084	3 191 813	
Beviljade kontokrediter hos Riksgäldskontoret	1 200 000	1 200 000	1 500 000	1 410 000	2 500 000	
Maximalt utnyttjade kontokrediter	0	0	0	0	1 148 901	
Räntekostnader på räntekonto	23 445	22 699	32 817	12 242	467	1
Ränteintäkter på räntekonto	190	9	0	0	5 879	
Avgiftsintäkter, beräknat belopp i regleringsbrev	736 000	-	-	-	-	2
Avgiftsintäkter som myndigheten disponerar	888 925	914 179	863 060	994 961	1 095 951	2
Övriga avgiftsintäkter	488 299	473 501	1 061 018	307 012	292 709	2
Anslagsavräkning anslagen	46 858 237	44 829 948	43 985 076	42 982 498	42 510 397	3
Beviljad anslagskredit	1 579 832	1 348 854	2 083 334	1 426 268	1 384 298	4
Utnyttjad anslagskredit	25 929	554 292	837 456	494 531	8 228	5
Summa utgående reservationer	0	0	0	0	0	
Summa utgående anslagssparande	300 122	140 873	100 671	956 080	550 506	6
Summa tilldelade bemyndiganden	95 100 000	93 000 000	93 900 000	85 500 000	91 500 000	7
Totalt gjorda åtaganden	85 988 389	85 988 389	83 690 788	80 603 834	78 133 097	8
Antalet årsarbetskrafter	18 821	18 828	18 935	18 105	18 678	
Medelantalet anställda	20 562	20 435	20 529	20 733	20 680	
Driftkostnad per årsarbetskraft	2 125	2 009	1 990	1 838	1 899	
Driftkostnad	39 990 550	37 826 624	37 686 667	33 268 873	35 465 032	
Årets kapitalförändring	-7 928 276	-7 570 185	-8 182 219	-6 548 782	-9 348 965	
Balanserad kapitalförändring	-1 051	0	0	224	361	9

1. Avser ränta på behållningen på räntekontot i Riksgäldskontoret med anledning av det rådande ränteläget med negativ räntesats.
2. I regleringsbrevet 2018 finns ett beräknat budgetbelopp angivet för uppdragsverksamheten. Avgifter som myndigheten disponerar avser årets intäkter i uppdragsverksamheten. Övriga intäkter avser avgifter som tagits ut med stöd av 4§ avgiftsförordningen (1992:191) 420 905 tkr samt övriga intäkter.
3. Anslagsavräkning avser anslagen 1:1, 1:2, 1:3 och 1:4. Fördelningen framgår av "Anslagsredovisning – Finansiella villkor".
4. Beviljad anslagskredit avser anslagen 1:1, 1:2, 1:3 och 1:4. Fördelningen framgår av "Anslagsredovisning – Finansiella villkor".
5. Utnyttjad anslagskredit avser anslagen 1:1 och 1:3. Fördelningen framgår av "Anslagsredovisning – Redovisning mot anslag" och "Anslagsredovisning – Finansiella villkor".
6. Utgående anslagssparande avser anslagen 1:1, 1:2, 1:4 och UD-anslag 1:2 ap. 1. Fördelningen framgår av "Anslagsredovisning - Redovisning mot anslag".
7. Summa tilldelade bemyndiganden avser beställningsbemyndiganden för anslagen 1:1 och 1:3. Fördelningen framgår av "Anslagsredovisning - Redovisning av beställningsbemyndigande".
8. Totalt gjorda åtaganden avser beställningsbemyndiganden för anslagen 1:1 och 1:3. Fördelningen framgår av "Anslagsredovisning - Redovisning av beställningsbemyndigande". Varav utomstatliga åtaganden uppgick till totalt ca 68 022 892 tkr (se även not 36 – Redovisning av beställningsbemyndigande).
9. 2018 består balanserad kapitalförändring av försäkringsteknisk omvärdering av pensionsavsättning som från och med 2018 redovisas mot kapital.

Resultaträkning

Belopp (tkr)	2018	2017	Not
Verksamhetens intäkter			
Intäkter av anslag	38 620 591	36 629 050	1
Intäkter av avgifter och andra ersättningar	1 377 225	1 387 680	2
Intäkter av bidrag	7 765	4 721	3
Finansiella intäkter	17 975	16 755	4
Summa Verksamhetens intäkter	40 023 556	38 038 206	
Verksamhetens kostnader			
Kostnader för personal	-14 310 670	-13 979 155	5
Kostnader för lokaler	-2 273 564	-2 166 684	6
Övriga driftkostnader	-23 406 316	-21 680 785	7
Finansiella kostnader	-34 854	-30 468	8
Avskrivningar och nedskrivningar	-7 926 429	-7 751 299	9
Summa Verksamhetens kostnader	-47 951 832	-45 608 391	
Verksamhetsutfall	-7 928 276	-7 570 185	
Uppbördsverksamhet			
Intäkter av avgifter m.m. som inte disponeras	62 946	71 347	10
Medel som tillförts statens budget från uppbördsverksamhet	-62 946	-71 347	
Saldo	0	0	
Transfereringar			
Medel som erhållits från statens budget för finansiering av bidrag	85 018	79 204	
Lämnade bidrag	-85 018	-79 204	11
Saldo	0	0	
Årets kapitalförändring	-7 928 276	-7 570 185	12

Balansräkning

Tillgångar (tkr)	Utgående balans 2018-12-31	Utgående balans 2017-12-31	Not
Immateriella anläggningstillgångar			
Balanserade utgifter för utveckling	345 308	592 751	13
Summa Immateriella anläggningstillgångar	345 308	592 751	
Materiella anläggningstillgångar			
Förbättringsutgifter på annans fastighet	352 318	250 567	14
Maskiner, inventarier, installationer m.m.	1 276 837	1 209 299	14
Pågående nyanläggningar	322 137	152 912	14
Beredskapstillgångar	98 560 282	97 808 047	15
Summa Materiella anläggningstillgångar	100 511 575	99 420 825	
Varulager m.m.			
Varulager och förråd	474 909	309 945	16
Summa Varulager m.m.	474 909	309 945	
Kortfristiga fordringar			
Kundfordringar	52 894	48 061	
Fordringar hos andra myndigheter	447 230	501 197	17
Övriga kortfristiga fordringar	11 495	12 492	18
Summa Kortfristiga fordringar	511 619	561 750	
Periodavgränsningsposter			
Förutbetalda kostnader	1 551 628	246 627	19
Upplupna bidragsintäkter	0	171	20
Övriga upplupna intäkter	95 948	55 568	21
Summa Periodavgränsningsposter	1 647 577	302 367	
Avräkning med statsverket			
Avräkning med statsverket	-158 934	592 226	22
Summa Avräkning med statsverket	-158 934	592 226	
Kassa och bank			
Behållning räntekonto i Riksgäldskontoret	7 712 567	6 042 707	23
Kassa och bank	24 062	19 280	
Summa Kassa och bank	7 736 629	6 061 988	
Summa Tillgångar	111 068 682	107 841 851	

Kapital och Skulder (tkr)	Utgående balans 2018-12-31	Utgående balans 2017-12-31	Not
Myndighetskapital			24
Statskapital	106 475 600	105 387 252	25
Balanserad kapitalförändring	-1 051	0	24
Kapitalförändring enligt resultaträkningen	-7 928 276	-7 570 185	
Summa Myndighetskapital	98 546 272	97 817 067	
Avsättningar			
Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser	215 389	222 429	26
Avsättningar för avhjälpande av miljöskador	185 224	0	27
Övriga avsättningar	165 782	392 565	28
Summa Avsättningar	566 395	614 993	
Skulder m.m.			
Lån i Riksgäldskontoret	1 997 844	2 045 265	29
Kortfristiga skulder till andra myndigheter	5 088 276	4 101 964	30
Leverantörsskulder	1 584 660	1 332 900	
Övriga kortfristiga skulder	249 123	210 623	31
Summa Skulder m.m.	8 919 903	7 690 751	
Periodavgränsningsposter			
Upplupna kostnader	3 034 312	1 718 332	32
Oförbrukade bidrag	1 800	706	33
Summa Periodavgränsningsposter	3 036 112	1 719 038	
Summa Kapital och Skulder	111 068 682	107 841 851	

Ansvarsförbindelser

Övriga ansvarsförbindelser

2 - 6 Mdr

34

Anslagsredovisning

Redovisning mot anslag (tkr)

Anslag	Not	Ingående överföringsbelopp	Årets tilldelning enligt regleringsbrev	Omdisponerade anslagsbelopp	Utnyttjad del av medgivet överskridande	Indragning	Totalt disponibelt belopp	Utgifter	Inkomster	Saldo
Anslag inom Försvarsdepartementets utgiftsområde nr 6										
1:1.1	Förbandsverksamhet och beredskap	35	-288 694	27 604 727	-73 000		27 243 033	-28 365 425	1 174 619	52 228
1:1.2	Förbandsverksamhet och beredskap - STÅP	35		42 018			42 018	-42 018		
1:1.3	Vidmakthållande av materiel och anläggningar	35	-149 785	6 501 820	73 000		6 425 035	-6 498 311	165 706	92 431
1:1.4	Militära underrättelse- och säkerhetstjänsten	35	-7 840	895 019			887 179	-893 179		-6 000
1:2.1	Försvarsmaktens väpnade insatser internationellt samt Athena	35	103 791	1 074 584		-72 201	1 106 174	-982 444	1 064	124 793
1:2.2	Försvarsmaktens övriga insatser internationellt	35	19 759	72 575		-17 363	74 971	-55 444	5	19 533
1:3.1	Anskaffning av materiel och anläggningar	35	-107 973	10 816 324			10 708 351	-10 789 510	61 230	-19 929
1:4.1	Forskning och teknikutveckling	35	6 141	641 905		-6 141	641 905	-634 532		7 373
1:4.1 (2016)	Vidmakthållande, avveckling m.m. av materiel och anläggningar	35								
Anslag inom Utrikesdepartementets utgiftsområde nr 5										
1:2.1	Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet (UD)	35	11 182	65 000	-8 600	-9 232	58 350	-54 957	371	3 764
S:a			-413 419	47 713 972	-8 600	-104 937	47 187 016	-48 315 819	1 402 996	274 193

Redovisning mot inkomsttitel (tkr)

Inkomsttitel	Beräknat belopp	Inkomster
4525	Återbetalning av lån för svenska FN-styrkor	62 946

Redovisning av beställningsbemyndigande (tkr)

Anslag		Not	Tilldelat bemyndigande	Ingående åtaganden	Utestående åtaganden	Utestående åtagandenas fördelning per år ¹⁾				
				2018	2018	2019	2020	2021	2022	Efter 2022
1:1.3	Vidmakthållande av materiel och anläggningar	36	17 100 000	15 735 799	13 897 743 ²⁾	5 606 946	4 905 545	2 741 472	637 024	6 756
1:3.1	Anskaffning av materiel och anläggningar	36	78 000 000	70 252 590	75 368 224 ³⁾	12 915 391	12 518 273	8 315 283	7 910 740	33 708 537

- Fördelningen avser utestående åtaganden uppdelade på de år när infrianden (redovisning mot anslag) beräknas ske. Beräkningen är gjord med hänsyn tagen till de prognoser för leveranser (infrianden) som respektive leverantör lämnar Försvarsmakten. I princip baseras beräkningen på historik/statistik avseende leveranssäkerhet med justering för av leverantören meddelade särskilda uppdragsvisa förseningar som inte omhändertagits genom ändring av avtal vid prognostillfället.
- Varav 6 628 415 tkr avser utomstatliga åtaganden (se även not 36 – Redovisning av beställningsbemyndiganden).
- Varav 61 394 476 tkr avser utomstatliga åtaganden (se även not 36 – Redovisning av beställningsbemyndiganden).

Finansiella villkor (tkr)

Anslag	Anslagskredit	Anslagsbehållning som disponeras 2018	Indrag av anslagsbelopp	Utnyttjat	Överdrag
Anslag inom Förvarsdepartementets utgiftsområde nr 6					
1:1.1	Förbandsverksamhet och beredskap	826 318	3%	0	0
1:1.2	Förbandsverksamhet och beredskap - STÅP	1 260	Inget	0	0
1:1.3	Vidmakthållande av materiel och anläggningar	197 244	3%	0	0
1:1.4	Militära underrättelse- och säkerhetstjänsten	26 850	3%	0	6 000
1:2.1	Försvarmaktens väpnade insatser internationellt samt Athena	32 237	3%	0	0
1:2.2	Försvarmaktens övriga insatser internationellt	2 177	3%	0	0
1:3.1	Anskaffning av materiel och anläggningar	474 489	3%	0	19 929
1:4.1	Forskning och teknik-utveckling	19 257	Inget	0	0
1:4.1 (2016)	Vidmakthållande, avveckling m.m. av materiel och anläggningar	0	Allt	0	0
Anslag inom Utrikesdepartementets utgiftsområde nr 5					
1:2.1	Freds- och säkerhets-främjande verksamhet (UD)	1 950	3%	0	0

Redovisning av utfall mot villkor i regleringsbrev och regeringsbeslut för 2018 (kr)

Nr	Villkor för anslag	Utfall
Anslag inom Förvarsdepartementets utgiftsområde nr 6		
	1:1 ap.1 Förbandsverksamhet och beredskap	
4	Högst 2 500 000 kronor får användas till stöd för utländskt deltagande vid PFF-aktiviteter samt aktiviteter i andan av PFF och motsvarande i Sverige och utlandet.	0
5	Högst 116 000 000 kronor får användas för uppdragsersättning till de frivilliga försvarsorganisationerna för deras utbildningsverksamhet, inklusive ungdomsverksamhet.	116 000 000
6	Högst 50 500 000 kronor får användas till organisationsstöd enligt 5§ förordning (1994:524) om frivillig försvarsverksamhet.	48 800 000
	Av dessa medel får högst 1 700 000 kronor användas för bidrag till Försvarets civila idrottsförbund och till vissa militära tidskrifter.	1 700 000
7	Högst 30 000 000 kronor får användas till statsbidrag till frivilliga veteransoldat- och anhängigorganisationer för verksamhet som stödjer Försvarmaktens personal före, under och efter tjänstgöring i internationella militära insatser samt anhängiga till sådan personal.	23 384 540
8	Förvarsinspektören för hälsa och miljö ska tilldelas högst 20 000 000 kronor.	15 278 600
	Av dessa medel får högst 2 000 000 kronor användas för generalläkarens tillsynsverksamhet exklusive lönekostnader. ¹⁾	1 193 500
9	Högst 500 000 kronor ska utbetalas till Geneva Center for Security Policy (GCSP).	500 000
10	Försvarmakten får använda högst 82 900 500 kronor som abonnemangsavgift för det gemensamma radiokommunikationssystemet Raket. Beloppet ska betalas efter fakturering från Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.	82 900 500
11	Högst 5 000 000 kronor får användas för förtroende- och säkerhetsskapande verksamhet i enlighet med bilaga 3.	4 971 821
14	Högst 2 000 000 kronor får användas till projekt om samverkan och organisation inom totalförsvaret i Gotlands län.	508 318
F62017/01336/SI	Regeringen bemyndigar Försvarmakten att med behörig myndighet i Ukraina förhandla och ingå överenskommelser om en årsplan (så kallad arrangemangsplan) för det försvarsrelaterade samarbetet 2018. Kostnaden för de i årsplanen upptagna bilaterala aktiviteterna får uppgå till högst 1 700 000 kronor.	1 496 712

Nr	Villkor för anslag	Utfall
Fö2017/01337/SI	Regeringen bemyndigar Försvarmakten att med behörig myndighet i Georgien förhandla och ingå överenskommelser om en årsplan (så kallad arrangemangsplan) för det försvarsrelaterade samarbetet 2018. Kostnaden för de i årsplanen upptagna bilaterala aktiviteterna får uppgå till högst 1 500 000 kronor.	437 863
	1:2 ap.1 Försvarmaktens väpnade insatser internationellt samt Athena	
1	För respektive insats får Försvarmakten använda högst följande belopp per insats (beloppen avser särutgifter):	
	MINUSMA	764 184 204
	Uppföljning personal i internationella insatser	19 070 712
	ATHENA (inkl. Sveriges nationella kostnader samt Sveriges del av gemensamma kostnader)	23 630 396
	OIR	117 230 315
	RSM	57 264 663
	1:2 ap.2 Försvarmaktens övriga insatser internationellt	
Fö2017/01727/MFI	Uppdrag till Försvarmakten att delta i EU:s utbildningsinsats i Centralafrikanska republiken till stöd för reformen av den nationella försvars- och säkerhetssektorn. Försvarmakten kostnader för placeringen får för 2018 uppgå till högst 20 000 000 kronor.	11 081 222
Fö2017/01728/MFI	Uppdrag till Försvarmakten om fortsatt deltagande i EU:s utbildningsinsats i Mali till stöd för Malis försvarmakt. Försvarmaktens kostnader för placeringen får för 2018 uppgå till högst 11 000 000 kronor.	6 515 622
Fö2017/01729/MFI	Uppdrag till Försvarmakten om fortsatt deltagande i EU:s utbildningsinsats i Somalia till stöd för den nationella somaliska armén. Försvarmaktens kostnader för placeringen får för 2018 uppgå till högst 16 000 000 kronor.	13 354 627
Fö2017/01756/MFI	Uppdrag till Försvarmakten om att fortsatt placera officerare vid högkvarteret för EU:s insats EUNAVFOR Somalia/Op. Atalanta. Försvarmaktens kostnader för placeringen får för 2018 uppgå till högst 4 500 000 kronor.	1 879 482
Fö2017/01757/MFI	Uppdrag till Försvarmakten om att fortsatt placera officerare vid EU:s operativa högkvarter i Rom, Italien. Försvarmaktens kostnader för placeringen får för 2018 uppgå till högst 3 500 000 kronor. ²⁾	3 718 442
Fö2017/01731/MFI	Uppdrag till Försvarmakten om fortsatt stöd till Kosovos säkerhetsstruktur. Den totala kostnaden får uppgå till högst 5 500 000 kronor under 2018.	2 021 546
Fö2018/00550/MFI	Uppdrag till Försvarmakten att lämna stöd till säkerhetssektorreformprojekt i Bosnien och Hercegovina under 2018. Kostnaderna får uppgå till högst 300 000 kronor.	89 806
Fö2017/01730/MFI	Uppdrag till Försvarmakten att stödja den östafrikanska fredsstyrkan 2018. Försvarmaktens kostnader för verksamheten ska rymmas inom en ekonomisk ram om 4 500 000 kronor.	3 584 709
Fö2017/01336/SI	Uppdrag till Försvarmakten att lämna stöd till säkerhetssektorreformprojekt i Ukraina. Högst 1 800 000 kronor får användas för uppdraget.	1 200 789
Fö2017/01337/SI	Uppdrag till Försvarmakten att lämna stöd till säkerhetssektorreformprojekt i Georgien 2018. Högst 2 050 000 kronor får användas för uppdraget.	1 180 151
Fö2018/00855/SI	Uppdrag till Försvarmakten att lämna stöd till säkerhetssektorreformprojekt i Moldavien 2018. Högst 500 000 kronor får användas för uppdraget.	434 341
Fö2018/01316/MFI	Uppdrag till Försvarmakten att bidra till NATOs fond för kapacitetssuppletering av den afghanska armén. Försvarmakten får använda högst 5 000 000 kronor för bidrag till den nämnda fonden.	5 000 000
Fö2018/00682/MFI	Uppdrag till Försvarmakten att delta i den NATO ledda kapacitetshöjande insatsen i Irak. Högst 2 000 000 kronor får användas för uppdraget.	940
Fö2018/00542/MFI	Försvarmakten ska under 2018 bidra med 2 500 000 kronor till den tillfälliga budgeten som upprättats till stöd för Förenta Nationerna och implementeringsgruppen för fredsbevarande underrättelsekoordinering.	2 500 000
	1:3 ap.1 Anskaffning av materiel och anläggningar	
4	Försvarmakten ska efter rekvisition betala högst 422 000 kronor till Försvarets Materielverk för tillsyn av efterlevnaden av förordningen (1993:1067) om elektromagnetisk kompatibilitet samt föreskrifter med stöd av förordningen.	422 000
Fö2016/00601/MFI	Framställning från Försvarmakten om bemyndigande att förhandla och ingå avtal om sjöövervakning inom ramen för Europeiska försvarsbyrån. Kostnaderna för Försvarmaktens åtagande får uppgå till högst 50 000 euro fördelat på 2017, 2018 och 2019.	154 485
	1:4 ap.1 Forskning och teknikutveckling	
2	Högst 15 000 000 kronor får användas för flygteknisk forskning inom NFFP i enlighet med de beslut som fattas inom programmet.	15 000 000
3	Högst 15 000 000 kronor får användas för försvarsunderrättelseforskningen.	14 700 000

Nr	Villkor för anslag	Utfall
Anslag inom Utrikesdepartementets utgiftsområde nr 5		
	1:2 ap.1 Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet	
	Personalbidrag	
	Av medlen får 53 200 000 kronor användas för personalbidrag inom ramen för EU-delegationer samt EU:s, FN:s och andra organisationers insatser enligt specifikation.	52 072 731
	Insatsnära verksamhet	
	Av medlen får högst 2 500 000 kronor användas för annan insatsnära verksamhet i form av t.ex. insatsförberedande utbildning.	2 492 898
	Försvarmakten ska bidra till att förstärka kunskaperna i franska språket hos sådan utvald personal som avses för tjänstgöring i internationella krishanteringsinsatser där sådana kunskaper är nödvändiga. Försvarmakten får avsätta högst 700 000 kronor för de merkostnader som denna utbildning skapar.	19 886

1. På grund av personalbrist under år 2018 har inte tillsyn genomförts i planerad omfattning.
2. Överskridandet beror på ökade kostnader som Försvarmakten redogjort för i hemställen 2018-11-23 FM2018-20576:2.

Finansieringsanalys

Belopp (tkr)	2018		2017		Not
Drift					
Kostnader		-40 045 060		-37 796 221	37
Finansiering av drift:					
Intäkter av anslag	38 620 591		36 629 050		
Intäkter av avgifter och andra ersättningar	1 377 225		1 387 680		38
Intäkter av bidrag	7 765		4 721		
Övriga intäkter	17 975		16 755		
Summa medel som tillförts för finansiering av drift		40 023 556		38 038 206	
Ökning (-) av lager		-164 965		-49 299	
Minskning (+) av beredskapsvaror i lager		535 742		431 215	
Ökning (-) av kortfristiga fordringar		-1 295 079		41 884	39
Ökning (+) av kortfristiga skulder		2 261 172		-135 646	40
Kassaflöde från/till drift		1 315 366		530 138	
Investeringar					
Investeringar i materiella tillgångar	-8 829 022		-8 416 773		
Investeringar i immateriella tillgångar	-7 476		-4 401		
Summa investeringsutgifter		-8 836 498		-8 421 174	
Finansiering av investeringar:					
Lån från Riksgäldskontoret	539 442		387 453		
- amorteringar	-586 863		-668 695		
Ökning/minskning av statskapital med medel som erhållits från/tillförts statens budget	8 159 560		7 939 015		
Överföring av anläggningstillgångar till annan myndighet	0		0		
Summa medel som tillförts för finansiering av investeringar		8 112 139		7 657 774	
Förändring av kortfristiga fordringar och skulder		332 474		524 416	
Kassaflöde från/till investeringar		-391 885		-238 984	
Uppbördsverksamhet					
Intäkter av avgifter m.m. som inte disponeras	62 946		71 347		
Förändring av kortfristiga fordringar och skulder	0		0		
Inbetalningar i uppbördsverksamhet		62 946		71 347	
Medel som tillförts statens budget från uppbördsverksamhet		-62 946		-71 347	
Kassaflöde från/till uppbördsverksamhet		0		0	
Transfereringsverksamhet					
Lämnade bidrag	-85 018		-79 204		
Utbetalningar i transfereringsverksamhet		-85 018		-79 204	
Finansiering av transfereringsverksamhet:					
Medel som erhållits från statens budget för finansiering av bidrag	85 018		79 204		
Summa medel som tillförts för finansiering av transfereringsverksamhet		85 018		79 204	
Kassaflöde från/till transfereringsverksamhet		0		0	
Förändring av likvida medel		923 481		291 154	
Specifikation av förändring av likvida medel					
Likvida medel vid årets början		6 654 214		6 363 060	
Ökning (+) av kassa och bank		4 781		5 930	
Ökning (+) av tillgodohavande RGK		1 669 860		993 418	
Minskning (-) av avräkning med statsverket		-751 161		-708 193	
Summa förändring av likvida medel		923 481		291 154	
Likvida medel vid årets slut		7 577 695		6 654 214	

Tilläggsupplysningar och noter

Alla belopp redovisas i tusentals kronor (tkr) om inget annat anges. Till följd av detta kan summeringsdifferenser förekomma.

Redovisningsprinciper

Tillämpade redovisningsprinciper

Myndighetens bokföring följer god redovisningssed och förordningen (2000:606) om myndigheters bokföring samt Ekonomistyrningsverket (ESV):s föreskrifter och allmänna råd till denna förordning. Årsredovisningen är upprättad i enlighet med förordningen (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag samt ESV:s föreskrifter och allmänna råd till denna förordning.

I enlighet med ESV:s föreskrifter till 10 § FBF (Förordning om myndigheters bokföring) tillämpar myndigheten brytdagen den 4 januari. Brytdagen föregående år var den 5 januari. Som periodavgränsningspost bokförs huvudsakligen belopp överstigande 100 tkr. Motsvarande beloppsgräns föregående år var 50 tkr.

Ändrade redovisningsprinciper

Från och med årsredovisningen 2018 ska (enligt ESV:s föreskrifter och allmänna råd till förordning (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag) effekten av försäkringstekniska omvärderingar av avsättningar för pensionsförpliktelser för egna anställda, som avser förmåner efter avslutad anställning, redovisas direkt mot Myndighetskaptal och inte i resultaträkningen. För 2018 uppgår beloppet till -1 051 tkr.

Från och med räkenskapsåret 2018 ska, enligt anslagsförordningen (2011:223), utgifter för sanering av föroreningskada på mark, vattenområde eller grundvatten redovisas utgiftsmässigt mot anslag. Det omfattar även skadeståndsärende som är hänförbar till avhjälpande av föroreningskada eller allvarlig miljöskada enligt miljöbalken. Värdeförändringar som avser avsättningar för framtida utgifter för avhjälpande av miljöskador ska inte redovisas mot anslag. Detta gäller även för de avsättningar som fram till och med år 2017 har redovisats mot anslag på kostnadsmässig grund. För 2018 uppgår beloppet till 21 979 tkr. Från och med årsredovisningen 2018 ska avsättningar för sanering av miljöskador redovisas på egen rad i balansräkningen. Jämförelsesiffrorna för 2017 är inte omräknade.

Upplysningar av väsentlig betydelse efter räkenskapsårets utgång

Första januari 2019 övergår verksamhetsområde Förråd, service och verkstäder från Försvarets Materielverk (FMV) till Försvarmakten. Det överskott som har uppstått i verksamheten hos FMV ska överföras till Försvarmakten. Överskottet uppgår till omkring 65 miljoner kronor och kommer att regleras under 2019.

Värderingsprinciper

Värdering av anläggningstillgångar

Försvarmakten tillämpar reglerna för komponentredovisning på de tillgångar som levereras fr.o.m. 2016 och där även den större delen av tillgången kommer att uppföras och färdigställas från 2016 och framåt.

Redovisningsprincipen kommer succesivt införas genom att den tillämpas vid utbyte av komponenter på befintliga tillgångar som fanns den 31 december 2015. Försvarmakten gör en bedömning i samband med anskaffningen om en anläggningstillgång behöver delas upp i komponenter dels beroende på komponenternas nyttjandeperioder, dels deras respektive anskaffningsvärde och andel av tillgångens totala anskaffningsvärde.

Under 2018 har Försvarmakten inte redovisat några objekt som komponenter till huvudanläggningar då bedömningen är att det inte funnits några objekt som har haft ingående komponenter med avvikande avskrivningstid eller varit av väsentligt värde, skilt från huvudanläggningen. En viss komponentredovisning sker genom att anskaffningar sker inom olika beställningar och av olika typer av materiel. Exempelvis anskaffas radiomateriel, med avskrivningstid 10 år, till fordon, med avskrivningstid på 15 år.

Immateriella anläggningstillgångar

Immateriella anläggningstillgångar består av programvaror, licenser och utveckling som är av väsentligt värde för verksamheten under kommande år. Programvaror och licenser aktiveras i de fall anskaffningsutgiften överstiger 25 tkr. Utveckling aktiveras om de sammanlagda utgifterna överstiger 1 000 tkr.

Avskrivningstider för immateriella anläggningstillgångar:

3 år	Licenser till dataprogram
3-5 år	Egenutvecklade IT-system

Avskrivningstiden kan i förekommande fall variera inom en anläggningsklass beroende på att individuella bedömningar gjorts i samråd med sakkunniga.

Materiella anläggningstillgångar

Alla anskaffningar (undantaget beredskapstillgångar) med en ekonomisk livslängd om minst tre år och ett anskaffningsvärde av minst 25 tkr redovisas som anläggningstillgång. På anskaffningsvärdet görs linjär avskrivning utifrån den bedömda ekonomiska livslängden.

Avskrivningstider för materiella anläggningstillgångar för verksamheten:

25 år	Fartyg och flygplan
15 år	Båtar
10 år	Verkstads- och tillverkningsutrustning, telefonväxlar, utbildningsanläggningar, simulatorer, tävlingsvapen, viss köksutrustning, tyngre transportmedel, förbättring på annans fastighet, datornät, stordatorer, möbler och inredning
5 år	Lätta transportmedel, kommunikationsmedel, minidator, kontorsapparater, djur och övrigt
3 år	Persondator med kringutrustning

Avskrivningstiden kan i förekommande fall variera inom en anläggningsklass beroende på att individuella bedömningar gjorts i samråd med sakkunniga.

Beredskapstillgångar

Förnödenheter för krigsändamål och beredskap, som har anskaffats för att klara landets behov vid kris och krig, definieras som beredskapstillgångar. Beredskapstillgångarna indelas i beredskapsinventarier och beredskapsvaror. Beredskapsinventarier skrivs av linjärt på anskaffningsvärdet i förhållande till den bedömda ekonomiska livslängden. För beredskapsinventarier är gränsen för aktivering 250 tkr.

Avskrivningstider för beredskapsinventarier

15 år/25 år	Stridsfordon, fartyg, flygplan och helikoptrar (individredovisade materielsystem)
10 år	Modifiering av materiel
3 år/5 år/10 år	Övriga beredskapsinventarier

Avskrivningstiden kan i förekommande fall variera inom en anläggningsklass beroende på att individuella bedömningar gjorts i samråd med sakkunniga.

Beredskapsvaror i lager värderas enligt principer för lagerredovisning, trots att dessa ingår under rubriken anläggningstillgångar. Försvarmakten tillämpar, för de lager som redovisas i system PRIO, först-in-först-ut-principen (FIFU). För de lager som ännu inte överförs till system PRIO beräknas anskaffningsvärdet enligt principen vägda genomsnittspriser.

Varulager

Varulager värderas huvudsakligen till anskaffningsvärde. För lager i PRIO samt drivmedel exkl. fartygsdiesel utgörs anskaffningsvärdet av genomsnittspriser.

Fordringar

Fordringar värderas till det belopp som bedöms komma att inflyta.

Tillgångar och skulder i utländsk valuta

Tillgångar och skulder i utländsk valuta redovisas i bokslutet omräknade till balansdagskurs. Valutakursdifferenser redovisas som finansiella intäkter respektive kostnader.

Avsättningar

Avsättning för pensionsförpliktelser redovisas till det försäkringstekniska värdet av pensionsåtaganden, beräknade med ledning av den beräkningsmodell SPV fastställt.

Avsättningar för sanering av förorenade områden har gjorts för utgifter för sanering under en sjuårsperiod, utifrån Försvarmaktens instruktion att myndigheten ska avhjälpa föroreningsskador i den utsträckning myndighetens resurser tillåter det. Försvarmakten kommer att övergå till att redovisa avsättningar för sanering av förorenade områden utifrån det register som finns över förorenade områden i den takt tillförlitliga kostnadsbedömningar görs för objekten. Vidare redovisar Försvarmakten avsättning för skadeståndskrav för PFAS-föroreningar.

Undantag från ekonomiadministrativa regelverket

Enligt regleringsbrevet för 2018 gäller följande undantag från ekonomiadministrativa regelverket:

1. Försvarmakten undantas från 12 § anslagsförordningen (2011:223) enligt nedan.

a) Försvarmakten får, vad avser förstagångsanskäffning (dvs. första lageruppbyggnad) för nya materielsystem, anskaffa ammunition, reservdelar m.m. under anslaget 1:3 *Anskaffning av materiel och anläggningar*. Försvarmakten får under anslaget 1:1 ap.3 *Vidmakthållande av materiel och anläggningar* återanskaffa ammunition och reservdelar m.m. Efter hand som förbrukning av förnödenheter sker i förbandsverksamheten ska kostnaden för detta föras mot anslaget 1:1 ap.1 *Förbandsverksamhet och beredskap* och motsvarande belopp föras som intäkt mot anslaget 1:3 *Anskaffning av materiel och anläggningar* eller anslaget 1:1 ap.3 *Vidmakthållande av materiel och anläggningar*. Denna princip får även tillämpas vad gäller förnödenheter, inklusive drivmedel, anskaffade före 1 januari 2008.

b) När Försvarmakten förbrukar ammunition m.m. vid insatser internationellt ska kostnaden för detta föras mot anslaget 1:2 *Försvarmaktens insatser internationellt* och motsvarande belopp föras som intäkt mot anslagen 1:1 ap.1 *Förbandsverksamhet och beredskap* eller 1:1 ap.3 *Vidmakthållande av materiel och anläggningar*.

2. Försvarmakten behöver inte finansiera investeringar i anläggningstillgångar som används eller kommer att användas i samband med fredsfrämjande förbandsinsatser med lån i Riksgäldskontoret enligt 2 kap. 1 § kapitalförsörjningsförordningen (2011:210).

Ledande befattningshavare i Försvarmakten

Lön och andra ersättningar har av Försvarmakten utbetalats till ledande befattningshavare under 2018 enligt nedanstående tabell. I tabellen redovisas även uppdrag som styrelse- eller rådsledamot i andra statliga myndigheter samt uppdrag som styrelseledamot i aktiebolag.

Titel	Namn	Lön och andra ersättningar (kr)	Förmåner (kr)	Uppdrag som styrelse- eller rådsledamot i andra statliga myndigheter samt uppdrag som styrelseledamot i aktiebolag
Överbefälhavare	Micael Bydén	1 948 208	1 598	Ledamot i styrelsen för Arbetsgivarverket
Generaldirektör	Peter Sandwall	1 330 032		Ledamot i insynsråden för Kustbevakningen, Ekonomistyrningsverket och Totalförsvarets rekryteringsmyndighet Ledamot i Statskontorets råd
Chef för ledningsstaben ¹⁾	Dennis Gyllensporre	992 330		Ledamot i insynsrådet för Myndigheten för samhällsskydd och beredskap Ledamot i styrelsen för Anna Lindh Academy
Chef för ledningsstaben ²⁾	Jonas Haggren	367 042		
Produktionschef	Johan Svensson	1 207 564		Suppleant i styrelsen för Gitarrzombien AB
Insatschef	Jan Thörnqvist	1 198 324	5 683	Ledamot i styrelsen för Försvarets Materielverk
Chef för enheten för underrättelse- och säkerhetstjänst	Gunnar Karlson	1 222 469	6 540	Ledamot i styrelsen för Statens Servicecenter
Chefsjurist	Carin Bratt	1 167 324	94	Ledamot i Totalförsvarets Folkkrättsråd Ledamot i Statens Överklagandenämnd
Ekonomidirektör	Helena Thunander Holmstedt	1 498 619		Ledamot i styrelserna för Södersjukhuset AB, Södertälje sjukhus AB, Danderyds sjukhus AB, Riksgälden och Totalförsvarets forskningsinstitut. Vice ordförande i Resolutionsdelegationen
Personaldirektör	Klas Eksell	1 125 607		Ledamot i styrelserna för Stiftelsen MHS-Bostäder och Försvarshögskolan
Chef för säkerhetsinspektionen	Christer Tistam	912 304		
Försvarsinspektör för Hälsa och Miljö ³⁾	Pierre Campenfeldt	1 218 080	476	Ledamot i styrelserna för Stockholms Ortopediska Intyg AB och Rättsintyg Stockholm AB
Flygsäkerhetsinspektör	Anders Janson	926 213		

1. Chef för Ledningsstaben till och med 19 september 2018.
2. Chef för Ledningsstaben från och med 20 september 2018.
3. Tidigare benämning på befattningen var Generalläkare.

Ledamöter i Insynsrådet vid Försvarmakten

Regeringen har utsett följande personer att vara ledamöter i insynsrådet vid Försvarmakten från och med den 1 juni 2016 till och med den 31 maj 2019.

Titel	Namn	Uppdrag som styrelse- eller rådsledamot i andra statliga myndigheter samt uppdrag som styrelseledamot i aktiebolag
Landshövding Västmanlands län	Minoo Akhtarzand	Ordförande i insynsrådet för Länsstyrelsen i Västmanlands län Ordförande i styrelsen för Södertörns Högskola
Riksdagsledamot ¹⁾	Jan R Andersson	
Riksdagsledamot ²⁾	Lotta Olsson	
Regiondirektör, Arbetsförmedlingen	Mattias Buvári	
Riksdagsledamot	Åsa Lindestam	Ledamot i insynsrådet för Myndigheten för samhällsskydd och beredskap
Kammarrättspresident	Thomas Rolén	Ordförande i Domarnämnden Ledamot i styrelserna för Pensionsmyndigheten och Lofsdalens Fjällanläggningar AB
Företagsledare	Åsa Söderström Jerring	Ordförande i styrelserna för Delete OY, Scanmast AB, Itain Holding AB, Infotain & Infobooks AB och Åsa Söderström AB. Ledamot i styrelserna för Vattenfall AB, Konsult AB, JM AB, OEM International AB, Nordic Home Improvement AB, Balco Group AB och FIBO AS

1. Uppdraget frånträdde 29 mars 2018.
2. Uppdraget tillträdde 29 mars 2018.

Inga ersättningar har utgått under 2018.

Noter till resultaträkningen

1. Intäkter av anslag

Posten består av nettot av de kostnader och intäkter som avräknats mot anslag i Försvarmaktens redovisning. Utgifter för anskaffning av beredskapstillgångar redovisas mot statskapital och utgifter för lämnade bidrag redovisas mot medel som erhållits från statens budget för finansiering av bidrag. Semesterdagar som intjänats före 2009 avräknas anslag vid uttag. Denna post 47 649 tkr (53 004 tkr) har belastats anslag men inte bokförts som kostnad i resultaträkningen.

2. Intäkter av avgifter och andra ersättningar

(tkr)	2018	2017
Intäkter av avgifter och andra ersättningar, varav:	1 377 225	1 387 680
avgiftsbelagd uppdragsverksamhet ¹⁾	888 925	914 179
avgifter som tagits ut med stöd av 4§ avgiftsförordningen (1992:191) ²⁾	420 905	422 702
offentligrättsliga avgifter	27	5
intäkter från försäljning av övertalig materiel	25 585	20 237
intäkter enligt 6 kap. 1§ kapitalförsörjningsförordningen (2011:210)	359	163
intäkter av övriga ersättningar	41 423	30 393

1. Den avgiftsbelagda uppdragsverksamheten redovisas i resultatredovisningen under avsnittet "Avgiftsfinansierad verksamhet".
2. Varav tjänsteexport 264 (2 985) tkr.

Av intäkterna avser 1 055 719 tkr (1 049 686 tkr) intäkter från Försvarets Materielverk. 132 214 tkr (149 931 tkr) av posten består av intäkter där Försvarmakten både varit beställare och underleverantör till Försvarets Materielverk.

3. Intäkter av bidrag

(tkr)	2018	2017
Arbetsförmedlingen	2 128	1 696
Försäkringskassan	764	175
Kammarkollegiet	1 500	1 804
Statens veterinärmedicinska anstalt	33	0
Totalförsvarets forskningsinstitut	1 442	344
Kustbevakningen	673	231
SMHI	775	0
Övriga bidrag	450	471
Summa	7 765	4 721

Bidragen avser till största del lönebidrag från Arbetsförmedlingen, samt bidrag från Kammarkollegiet och Totalförsvarets forskningsinstitut för utbildning.

4. Finansiella intäkter

(tkr)	2018	2017
Ränta på konto hos Riksgäldskontoret ¹⁾	10 433	11 114
Övriga finansiella intäkter	7 543	5 642
Summa	17 975	16 755

1. Avser ränteintäkter på lån i Riksgäldskontoret med anledning av det rådande ränteläget med negativ räntesats.

5. Kostnader för personal

(tkr)	2018	2017
Lönekostnader exkl. arbetsgivaravgifter, pensionspremier och andra avgifter enligt lag och avtal ¹⁾	-8 954 425	-8 733 586
Sociala avgifter enligt lag och avtal samt pensionskostnader	-4 737 895	-4 624 968
Övriga personalkostnader	-618 349	-620 601
Summa	-14 310 670	-13 979 155

1. Varav arvoden 33 439 tkr (29 696 tkr).

6. Kostnader för lokaler

(tkr)	2018	2017
Hyror	-2 093 435	-2 009 861
Övriga lokalkostnader	-180 129	-156 823
Summa	-2 273 564	-2 166 684

Etableringen av ett nytt förband på Gotland har medfört tilläggsupdrag på 23 000 tkr.

7. Övriga driftkostnader

(tkr)	2018	2017
Kostnader för rekryter, officersaspiranter och hemvärnet	-694 362	-522 590
Materiel- och varukostnader	-3 204 441	-2 708 482
Tjänster m.m.	-19 507 513	-18 449 712
Summa	-23 406 316	-21 680 785

Kostnaderna för värnpliktig personal har ökat jämfört med år 2017 på grund av ett större antal rekryter.

Materiel- och varukostnaderna har ökat med 909 875 tkr jämfört med 2017. Skillnaden mellan åren beror på ökade kostnader för ammunition och drivmedel. Anskaffning till lager, avseende de lager som redovisas i system PRIO, bokförs direkt mot balansräkningen (se även not 15 – Beredskapstillgångar).

Kostnader för tjänster m.m. har ökat med 1 234 134 tkr jämfört med 2017. Detta beror främst på ökade kostnader för köpta tjänster, samt ökade kostnader för avskrivning av beredskapsinventarier.

8. Finansiella kostnader

(tkr)	2018	2017
Ränta på lån och räntekonto hos Riksgäldskontoret ¹⁾	-23 445	-22 690
Övriga finansiella kostnader	-11 409	-7 778
Summa	-34 854	-30 468

1. Avser ränta på behållningen på räntekontot i Riksgäldskontoret med anledning av det rådande ränteläget med negativ räntesats.

9. Avskrivningar och nedskrivningar

(tkr)	2018	2017
Anläggningstillgångar för verksamheten		
Lånefinansierade immateriella anläggningstillgångar	-254 920	-325 143
Lånefinansierade materiella anläggningstillgångar	-330 793	-334 190
Summa Anläggningstillgångar för verksamheten	-585 713	-659 333
Beredskapsinventarier	-7 340 717	-7 091 966
Summa	-7 926 429	-7 751 299

10. Intäkter av avgifter m.m. som inte disponeras

(tkr)	2018	2017
Ersättning från Förenta Nationerna	62 946	71 347
Summa	62 946	71 347

11. Lämnade bidrag

(tkr)	2018		2017	
	Lämnat	Regleringsbrev/motsv.	Lämnat	Regleringsbrev/motsv.
Bidrag till frivilliga försvarsorganisationer	-48 800	-48 800	-44 800	-44 800
Bidrag till militära tidskrifter och idrottsförbund	-1 700	-1 700	-1 664	-1 700
NATO	-5 000	-5 000	-7 068	-7 068
EASF NACS Kenya	-2 286	-4 500	-2 434	-4 500
Geneva Center for Security Policy (GCSP)	-500	-500	-500	-500
Internal Security Sector Review (SSR)	-821	-2 550	-596	-5 575
Statsbidrag Veteranstöd	-23 385	-30 000	-22 110	-30 000
Övrigt	-27	0	-32	0
FN	-2 500	-2 500	0	0
Summa	-85 018	-95 550	-79 204	-94 143

12. Årets kapitalförändring

(tkr)	2018	2017
Förändring av beredskapsvaror i lager	-535 742	-431 215
Av- och nedskrivningar på beredskapsinventarier	-7 340 717	-7 091 966
Avyttring av beredskapsinventarier	-29 839	-47 004
Förändring av avsättning för avhjälpande av miljöskador	-21 979	0
Summa	-7 928 276	-7 570 185

Noter till balansräkningen

13. Immateriella anläggningstillgångar

(tkr)	Balanserade utgifter för utveckling ¹⁾	
	2018	2017
IB Anskaffningsvärde	3 640 154	3 635 692
Årets anskaffningar	7 476	4 401
Byte av anläggningssklass	0	62
Årets försäljningar/utrangeringar	0	0
UB Anskaffningsvärde	3 647 631	3 640 154
IB Ackumulerade avskrivningar	-3 047 404	-2 722 261
Årets avskrivningar	-254 920	-325 143
Byte av anläggningssklass	0	0
Årets försäljningar/utrangeringar	0	0
UB Ackumulerade avskrivningar	-3 302 323	-3 047 404
Summa	345 308	592 751

1. Huvuddelen av beloppet avser utveckling av system PRIO.

14. Materiella anläggningstillgångar för verksamheten

(tkr)	Förbättringsutgifter på annans fastighet		Maskiner, inventarier, installationer m.m.		Pågående nyanläggningar	
	2018	2017	2018	2017	2018	2017
IB Anskaffningsvärde	1 008 567	929 904	5 225 326	4 883 839	152 912	96 281
Årets anskaffning	154 869	132 310	228 250	229 615	286 342	115 833
Omföring från pågående nyanläggningar till färdigställda	-4 022	0	121 140	59 201	-117 118	-59 201
Byte av anläggningssklass	0	-53 191	0	53 129	0	0
Årets försäljningar/utrangeringar	-758	-455	-10 878	-458	0	0
UB Anskaffningsvärde	1 158 656	1 008 567	5 563 838	5 225 326	322 137	152 912
IB Ackumulerade avskrivningar	-758 001	-694 935	-4 016 028	-3 745 684	0	0
Årets avskrivningar	-49 095	-63 445	-281 698	-270 745	0	0
Byte av anläggningssklass	0	0	0	0	0	0
Årets försäljningar/utrangeringar	758	379	10 724	402	0	0
UB Ackumulerade avskrivningar	-806 338	-758 001	-4 287 001	-4 016 028	0	0
Summa	352 318	250 567	1 276 837	1 209 299	322 137	152 912

15. Beredskapstillgångar

Beredskapsvaror i lager till exempel ammunition, reservmateriel och beklädnadsmateriel redovisas i balansräkningen som beredskapstillgång. De omsätts i varierande grad i förbandsverksamheten och hanteras därför med nödvändighet som omsättningstillgång i den löpande redovisningen. Årets lagerförändring ingår i Årets kapitalförändring men omförs i början av nästa år till statskapital.

(tkr)	Beredskapsinventarier		Beredskapsvaror i lager	
	2018	2017	2018	2017
IB Anskaffningsvärde	172 523 553	165 831 065		
IB Bokfört värde lager			25 451 571	23 033 139
Årets anskaffning inventarier	7 273 858	6 940 207		
Årets invärdering inventarier ¹⁾	82 393			
Årets försäljningar/utrangeringar ²⁾	-546 112	-247 719		
Årets anskaffning lager ³⁾			885 707	998 808
Årets invärdering lager ⁴⁾			427 492	1 850 839
Årets lagerändring			-535 742	-431 215
Korrigerig av lagervärde	-5		5	
UB Anskaffningsvärde	179 333 688	172 523 553	26 229 032	25 451 571
IB Ackumulerade avskrivningar	-100 167 076	-93 275 826		
Årets avskrivningar/nedskrivningar	-7 340 717	-7 091 966		
Årets invärdering inventarier ¹⁾	-10 918			
Årets försäljningar/utrangeringar ²⁾	516 273	200 715		
UB Ackumulerade avskrivningar	-107 002 438	-100 167 076		
Summa	72 331 250	72 356 476	26 229 032	25 451 571

1. Under 2018 har en inventarie, som felaktigt utrangerades 2016, invärderats med ett bokfört nettovärde om 77 276 tkr. En anläggning har överförs till en annan myndighet med ett bokfört nettovärde om 5 800 tkr.
2. Under 2018 har beredskapsinventarier till ett bokfört värde om 29 839 tkr (47 004 tkr) utrangerats. Utrangeringen avser bl.a. JAS 39, elverk och fartyg.
3. Avser de lager som redovisas i system PRIO. För de lager som ännu inte överförs till system PRIO redovisas anskaffningen via resultaträkningen.
4. Årets invärdering av lager avser korrigerig av lagervärdet för under tidigare år anskaffade beredskapsvaror. Årets invärdering av lager har bokförts direkt mot balansposten statskapital (se även not 25 – Statskapital). Det finns ej prissatta lagervaror i beredskapslagret. Arbetet med att invärdera dessa fortgår under 2019. Värderingen av beredskapsvaror i lager är i detta avseende osäker. Beloppet av ovärderade lagervaror bedöms inte vara väsentligt för postens totala värde.

16. Varulager och förråd

(tkr)	2018	2017
Trycksaker	29 240	30 985
Drivmedel	409 502	246 059
Övrigt	36 167	32 901
Summa	474 909	309 945

17. Fordringar hos andra myndigheter

(tkr)	2018	2017
Kundfordringar	128 250	210 574
Skattefordringar ¹⁾	15 844	29 344
Ingående moms	303 136	261 279
Summa	447 230	501 197

1. Varav 310 (235) tkr avser skattekonto och 15 534 (29 109) tkr övrig skattefordran vilken avser återkrav för under tidigare år felaktigt inbetald punktskatt avseende drivmedel.

18. Övriga kortfristiga fordringar

(tkr)	2018	2017
Fordringar på personalen	8 643	9 656
Övriga fordringar	2 851	2 835
Summa	11 495	12 492

19. Förutbetalda kostnader

(tkr)	2018	2017
Förutbetalda hyror	974	6 292
Övriga förutbetalda kostnader ¹⁾	1 550 654	240 335
Summa	1 551 628	246 627

1. Av beloppet 2018 avser 1 313 800 tkr fordran avseende pågående arbeten hos Försvarets Materielverk.

20. Upplupna bidragsintäkter

(tkr)	2018	2017
Karlskrona kommun	0	171
Summa	0	171

21. Övriga upplupna intäkter

(tkr)	2018	2017
Exportåtagande	70 528	47 589
Kostnader som ska vidarefaktureras	17 441	0
Stödförordningen	0	2 361
Verksamhetsförlagd utbildning	3 131	0
Övriga upplupna intäkter	4 848	5 618
Summa	95 948	55 568

22. Avräkning med statsverket

(tkr)	2018	2017
Uppbörd		
Ingående balans	0	0
Redovisat mot inkomstitel	-62 946	-71 347
Uppbördsmedel som betalats till icke räntebärande flöde	62 946	71 347
Medel från räntekonto som tillförts inkomstitel	0	0
Skulder avseende uppbörd	0	0
Anslag i icke räntebärande flöde		
Ingående balans	10 105	257 980
Redovisat mot anslag	54 586	55 525
Medel hänförliga till transfereringar m.m. som betalats till icke räntebärande flöde	-63 078	-303 399
Fordringar avseende anslag i icke räntebärande flöde	1 613	10 105
Anslag i räntebärande flöde		
Ingående balans	424 601	832 762
Återbetalning av tidigare indragen likviditet	0	0
Redovisat mot anslag	46 858 237	44 644 748
Anslagsmedel som tillförts räntekonto	-47 648 972	-45 057 603
Återbetalning av anslagsmedel	95 705	4 694
Fordringar avseende anslag i räntebärande flöde	-270 428	424 601
Fordran avseende semesterlöneskuld som inte har redovisats mot anslag		
Ingående balans	157 530	210 534
Redovisat mot anslag under året enligt undantagsregeln	-47 649	-53 004
Fordran avseende semesterlöneskuld som inte har redovisats mot anslag	109 881	157 530
Övriga fordringar/skulder på statens centralkonto i Riksbanken		
Ingående balans	-10	-857
Inbetalningar i icke räntebärande flöde	66 780	74 598
Utbetalningar i icke räntebärande flöde	-66 902	-336 577
Betalningar hänförliga till anslag och inkomstitlar	131	262 825
Övriga fordringar/skulder på statens centralkonto i Riksbanken	0	-10
Summa	-158 934	592 226

23. Behållning räntekonto i Riksgäldskontoret

Beviljad räntekontokredit enligt regleringsbrev uppgår till 1 200 000 tkr.

24. Myndighetskaptal

Förändring av myndighetskaptal (tkr)	Statskaptal	Balanserad kaptalförändring avseende pensioner	Kaptalförändring enligt resultaträkningen	Summa
Utgående balans 2017	105 387 252	0	-7 570 185	97 817 067
A Ingående balans 2018	105 387 252	0	-7 570 185	97 817 067
Föregående års kaptalförändring	-7 570 185	0	7 570 185	0
Årets anskaffning beredskapsinventarier	7 273 858	0	0	7 273 858
Årets anskaffning beredskapsvaror i lager	885 707	0	0	885 707
Årets invärdering beredskapsinventarier ¹⁾	71 476	0	0	71 476
Årets invärdering beredskapsvaror i lager	427 492	0	0	427 492
Årets försäkringstekniska omvärdering ²⁾	0	-1 051	0	-1 051
Årets kaptalförändring	0	0	-7 928 276	-7 928 276
B Summa årets förändring	1 088 347	-1 051	-358 091	729 205
C Utgående balans 2018	106 475 600	-1 051	-7 928 276	98 546 272

1. Under 2018 har en inventarie som felaktigt utrangerades 2016 invärderats med ett bokfört nettovärde om 77 276 tkr. En anläggning har överförs till en annan myndighet med ett bokfört nettovärde om 5 800 tkr.
2. 2018 består balanserad kaptalförändring av försäkringsteknisk omvärdering av pensionsavsättning som från och med 2018 redovisas mot kaptal.

25. Statskapital

(tkr)	2018	2017
IB Statskapital		
Beredskapsinventarier	79 495 447	80 397 357
Beredskapsvaror i lager	25 882 785	23 373 239
Konst och andra ej avskrivningsbara inventarier	9 020	9 020
Summa IB Statskapital	105 387 252	103 779 617
Årets förändring		
Årets anskaffning beredskapsinventarier	7 273 858	6 940 207
Årets anskaffning beredskapsvaror i lager	885 707	998 808
Årets invärdering beredskapsinventarier ¹⁾	71 476	0
Årets invärdering beredskapsvaror i lager ²⁾	427 492	1 850 839
Korrigerig lagervärde beredskapsvaror i lager	0	0
Avskrivningar och avyttringar föregående år	-7 138 970	-7 842 118
Förändring beredskapsvaror i lager föregående år	-431 215	-340 100
Summa Årets förändring	1 088 347	1 607 635
UB		
Beredskapsinventarier ³⁾	79 701 811	79 495 447
Beredskapsvaror i lager ⁴⁾	26 764 769	25 882 785
Konst och andra ej avskrivningsbara inventarier ⁵⁾	9 020	9 020
Summa UB	106 475 600	105 387 252

1. Under 2018 har en inventarie som felaktigt utrangerades 2016, invärderats med ett bokfört nettovärde om 77 276 tkr. En anläggning har överförs till en annan myndighet med ett bokfört nettovärde om 5 800 tkr.
2. Året invärdering av lager avser korrigerig av lagervärdet för under tidigare år anskaffade beredskapsvaror (se även not 15 – Beredskapstillgångar).
3. Utgående balans motsvarar beredskapsinventariers bokförda värde i föregående årsbokslut med tillägg av årets anskaffning och årets invärdering och med avdrag för inventarier som under året, utan ersättning, överförs till annan myndighet. Avskrivningar och avyttringar bokförs mot statskapital först påföljande år.
4. Utgående balans motsvarar beredskapsvarors i lager bokförda värde i föregående årsbokslut med tillägg av årets anskaffning och årets invärdering. Förändring av lager bokförs mot statskapital först påföljande år.
5. Utgående balans motsvarar konst och andra ej avskrivningsbara inventariers bokförda värde i föregående årsbokslut med tillägg av årets anskaffning och årets invärdering.

26. Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser

(tkr)	2018	2017
IB Avsättningar för pensioner	222 429	221 557
Periodens pensionskostnad	62 673	70 494
Periodens pensionsutbetalningar	-69 713	-69 622
UB ^{1), 2)}	215 389	222 429

	2018	2017
1) Beräknat av Statens Pensionsverk för de personer där utbetalning har påbörjats	193 991	203 760
1) Beräknat av Försvarmakten för fattade beslut utan påbörjad utbetalning	21 398	18 669
2) Antal personer där utbetalning har påbörjats	114	115
2) Antal personer där utbetalning ännu ej har påbörjats	5	11
2) Summa antal personer	119	126

27. Avsättningar för avhjälpande av miljöskador

(tkr)	Beräknas regleras under 2019	Årets förändring	2018	2017
Ändamål:				
Sanering miljö	25 000	112 724	112 724	0
Pågående rättsliga tvister miljöärenden	0	72 500	72 500	0
Summa	25 000	185 224	185 224	0

Avsättningar för avhjälpande av miljöskador ingick tidigare som en del av not Övriga avsättningar. Av den utgående balansen 2017 om 232 100 tkr har under 2018, 68 855 tkr infriats enligt anslagsförordningens övergångsbestämmelse. Värdeförändringen av avsättningen för rättsliga tvister uppgår till 21 979 tkr och har redovisats utgiftsmässigt enligt de nya reglerna i anslagsförordningen.

28. Övriga avsättningar

(tkr)	Beräknas regleras under 2019	Årets förändring	2018	2017
Ändamål:				
Sanering miljö	0	-140 000	0	140 000
Engångspremier för uppsagd personal	100	-645	100	745
Kompetensväxlings- och kompetensutvecklingsåtgärder	25 000	6 993	165 588	158 595
Pågående rättsliga tvister	95	-1 030	95	1 125
-varav pågående rättsliga tvister miljöärenden	0	-92 100	0	92 100
Summa	25 195	-226 782	165 782	392 565

Beloppen relaterade till miljöskador är från 2018 specificerade i egen not.

29. Lån i Riksgäldskontoret

(tkr)	2018	2017
IB	2 045 265	2 326 506
Nya lån	539 442	387 453
Amorteringar	-586 863	-668 695
UB	1 997 844	2 045 265
Beviljad låneram	2 500 000	2 975 000

30. Kortfristiga skulder till andra myndigheter

(tkr)	2018	2017
Leverantörsskulder	4 788 628	3 832 541
Skatter och avgifter	280 556	245 420
Utgående moms	19 093	24 002
Summa	5 088 276	4 101 964

31. Övriga kortfristiga skulder

(tkr)	2018	2017
Personalens källskatt	247 896	208 298
Övriga skulder	1 227	2 325
Summa	249 123	210 623

32. Upplupna kostnader

(tkr)	2018	2017
Ledighetsskuld och övrig upplupen lön	1 135 428	1 115 909
Sociala avgifter på ledighetsskuld och övrig upplupen lön	555 833	539 114
Övriga upplupna kostnader ¹⁾	1 343 050	63 308
Summa	3 034 312	1 718 332

1. Av beloppet 2018 avser 1 171 113 tkr skuld avseende pågående arbeten mot Försvarets Materielverk.

33. Oförbrukade bidrag

(tkr)	2018	2017
Kammarkollegiet	0	706
Polismyndigheten ¹⁾	1 800	0
Summa	1 800	706

1. Oförbrukat bidrag förväntas förbrukas under fjärde kvartalet 2019.

34. Övriga ansvarsförbindelser

I avsättningar för sanering av miljöskador (se not 27) ingår avsättning om 112 724 tkr (140 000 tkr). 15 procent av de objekt i registret som Försvarmakten har över potentiellt förorenade områden beräknas till ett värde om 105 miljoner kr exklusive undersökningskostnader. Arbetet med att beräkna resterande objekt fortgår 2019 varefter avsättningen prövas. I de fall de kommande beräkningarna visar sig motsvara dessa värden skulle det totala åtagandet uppgå till 853 miljoner kr exklusive undersökningskostnader. Beräkningarna är osäkra. I beloppet ingår inte PFAS, målområden, oexploderad ammunition (OXA) och övriga områden.

Åtagandet för avhjälpande (sanering/efterbehandling) av de av PFAS förorenade områden som Försvarmaktens verksamhet givit upphov till är svårbedömt. Detta på grund av att en tillförlitlig uppskattning av kostnaden för att sanera dessa områden inte är möjlig, bland annat för att det i dagsläget inte finns några tillämpbara efterbehandlingsmetoder för PFAS. Till detta kommer även att föroreningarnas utbredning generellt är mycket osäkra. En uppskattning av de större kända PFAS-föroreningarna har dock gjorts och uppgår till mellan 2-6 miljarder kr.

Åtagandet för efterbehandling av Försvarmaktens målområden är mycket osäker och beloppet för dessa objekt går därför inte heller att tillförlitligt uppskatta. Detta då den geografiska utbredningen av dessa föroreningar är mycket osäker. Som ansvarsförbindelse hanteras av samma anledning OXA.

Det har inkommit ett skadeståndsanspråk avseende PFAS-förorening. Ärendet ska prövas. Det är i dagsläget för stor osäkerhet för att kunna uppskatta belopp och tidpunkt för infriande.

Noter till anslagsredovisningen

35. Redovisning mot anslag

Anslag		Beslut och kommentarer
Anslag inom Förvarsdepartementets utgiftsområde nr 6		
1:1.1	Förbandsverksamhet och beredskap	Regeringsbeslut 5 2018-06-28 Fö2017/01545/MFI Vid ingången av 2018 hade Försvarmakten en anslagskredit från 2017 om 289 miljoner kronor att reglera inom anslagspost 1:1.1 vilket reducerade de disponibla medlen med motsvarande belopp jämfört med regleringsbrevets tilldelade 27 532 miljoner kronor. 2018 har likt året innan präglats av en hög ambition i verksamheten, inte minst när det gäller övningar, i syfte att fortsatt utveckla den operativa förmågan. Utfallet uppgick till 27 191 miljoner kronor vilket innebär ett sparande om 52 miljoner kronor.
1:1.2	STÅP	Regeringsbeslut 3 2017-12-18 Fö2016/00902/SUND Fö2016/01087/MFI Fö2016/01646/MFU (delvis) m.fl. Inom anslagspost 1:1.2 tilldelades Försvarmakten 42 miljoner kronor. Anslagsposten är ny och avser statliga ålderspensionsavgifter för totalförsvarspliktiga som fullgör värnplikt. Utbetalning har skett till SPV enligt tilldelad ram.
1:1.3	Vidmakthållande av materiel och anläggningar	Regeringsbeslut 5 2018-06-28 Fö2017/01545/MFI I slutet av 2018 erhöll Försvarmakten ett avräkningsunderlag från FMV avseende deras pågående arbeten mot Försvarmakten. Detta resulterade i att Försvarmakten reducerade behovet av anslagskredit med totalt 143 miljoner kronor på anslagspost 1:1.3 Vidmakthållande av materiel och anläggningar. Underlaget omfattade det totala nettovärdet av tjänster som fakturerats 2018 eller tidigare men inte utförts samt tjänster som utförts 2018 men inte fakturerats. Försvarmakten hade en anslagskredit vid årets början om 150 miljoner kronor att reglera vilket reducerade de disponibla medlem med motsvarande belopp jämfört med regleringsbrevets tilldelade 6 575 miljoner kronor. Utfallet uppgick 6 333 miljoner kronor vilket innebär ett sparande om 92 miljoner kronor.
1:1.4	Militära underrättelse- och säkerhetstjänsten	Regeringsbeslut 3 2017-12-18 Fö2016/00902/SUND Fö2016/01087/MFI Fö2016/01646/MFU (delvis) m.fl. För anslagspost 1:1.4 hade Försvarmakten en anslagskredit vid årets början om 8 miljoner kronor vilket reducerade de disponibla medlen med motsvarande belopp jämfört med regleringsbrevets tilldelade 895 miljoner kronor. MUST verksamhet har varit omfattande under året vilket även kan ses i det ekonomiska resultatet. Utfallet uppgick till 893 miljoner kronor och därmed nyttjade myndigheten en anslagskredit om 6 miljoner kronor.
1:2.1	Försvarmaktens väpnade insatser internationellt samt Athena	Regeringsbeslut 2 2019-01-10 Fö2018/01360/MFI Vid ingången av 2018 hade Försvarmakten ett sparande om 32 miljoner kronor att överföra från 2017 till anslagspost 1:2.1 vilket ökade de disponibla medlen med motsvarande belopp jämfört med regleringsbrevets tilldelade 1 075 miljoner kronor. Utfallet för anslagsposten uppgick till 981 miljoner kronor vilket innebär ett underutnyttjande om 125 miljoner kronor. Underskridandet beror framför allt på lägre kostnader kopplat till av regeringen beslutad ominriktning för insatsen MINUSMA i Mali samt begränsningar att genomföra underhåll och omsättning av t.ex. elverk och fordon, vilket har ställts in eller skjutits fram till år 2019. Vidare har Försvarmaktens behov av handlingsutrymme, för att hantera eventuella oförutsedda händelser, avseende insatsen OIR i Irak sänkts.
1:2.2	Försvarmaktens övriga insatser internationellt	Regeringsbeslut 3 2017-12-18 Fö2016/00902/SUND Fö2016/01087/MFI Fö2016/01646/MFU (delvis) m.fl. Vid ingången av 2018 hade Försvarmakten ett sparande om 2 miljoner kronor att överföra från 2017 till anslagspost 1:2.2 vilket ökade de disponibla medlen med motsvarande belopp jämfört med regleringsbrevets tilldelade 73 miljoner kronor. Utfallet för anslagsposten uppgick till 55 miljoner kronor, vilket innebär ett underutnyttjande om 20 miljoner kronor. Underutnyttjandet beror framför allt på outnyttjade medel för oförutsedda händelser avseende EUTM insatserna i Mali, Centralafrikanska republiken samt för SSR-insatsen i Kosovo.
1:3.1	Anskaffning av materiel och anläggningar	Regeringsbeslut 3 2017-12-18 Fö2016/00902/SUND Fö2016/01087/MFI Fö2016/01646/MFU (delvis) m.fl. Vid ingången av 2018 hade Försvarmakten en anslagskredit om 108 miljoner kronor att överföra från 2017 till anslaget 1:3. De disponibla medlen reducerades därmed med motsvarande belopp jämfört med regleringsbrevets tilldelade 10 816 miljoner kronor. Utfallet uppgick till 10 728 miljoner vilket innebär ett nyttjande av anslagskredit om 20 miljoner kronor.
1:4.1	Forskning och teknik-utveckling	Regeringsbeslut 3 2017-12-18 Fö2016/00902/SUND Fö2016/01087/MFI Fö2016/01646/MFU (delvis) m.fl. Inom anslag 1:4 tilldelades Försvarmakten 642 miljoner kronor. Utfallet uppgick till 635 miljoner kronor vilket avrundat innebär ett underskridande om 7 miljoner kronor.
Anslag inom Utrikesdepartementets utgiftsområde nr 5		
1:2.1	Freds- och säkerhets-främjande verksamhet (UD)	Protokoll I:2 vid regeringssammanträde 2018-06-28 UD2018/10480/IU (delvis) UD2018/10774/KH Vid ingången av 2018 hade Försvarmakten ett sparande om 2 miljoner kronor att överföra från 2017 till anslagspost 1:2.1 vilket ökade de disponibla medlen med motsvarande belopp jämfört med regleringsbrevets tilldelade 56 miljoner kronor. Utfallet motsvarade i stort vad som budgeterats för verksamheten och uppgick till 55 miljoner kronor vilket resulterade i ett underskridande om 4 miljoner kronor.

36. Redovisning av beställningsbemyndigande

Anslag		Kommentarer
1:1.3	Vidmakthållande av materiel och anläggningar	Hela det redovisade beloppet har beställts från statliga leverantörer vilka i sin tur kontrakterar utomstatliga leverantörer. En delmängd av dessa belopp stannar inom staten i form av myndigheternas interna omkostnader, innevarande år samt under åtagandets livslängd. Försvarmaktens huvudleverantör FMV hade vid utgången av 2018 beställningar hos utomstatliga leverantörer på 6 628 415 tkr. Differensen mellan Försvarmaktens bemyndigande och FMV redovisade belopp beror till huvuddelen av att FMV enligt plan ännu inte gjort alla relevanta projektbeställningar mot utomstatliga leverantörer och till mindre del av FMV interna omkostnader på projekten.
1:3.1	Anskaffning av materiel och anläggningar	Hela det redovisade beloppet har beställts från statliga leverantörer vilka i sin tur kontrakterar utomstatliga leverantörer. En delmängd av dessa belopp stannar inom staten i form av myndigheternas interna omkostnader, innevarande år samt under åtagandets livslängd. Försvarmaktens huvudleverantör FMV hade vid utgången av 2018 beställningar hos utomstatliga leverantörer på 61 394 476 tkr. Differensen mellan Försvarmaktens bemyndigande och FMV redovisade belopp beror till huvuddelen av att FMV enligt plan ännu inte gjort alla relevanta projektbeställningar mot utomstatliga leverantörer och till mindre del av FMV interna omkostnader på projekten.

Noter till finansieringsanalysen

37. Kostnader

(tkr)	2018	2017
Kostnader enligt resultaträkning	-47 951 832	-45 608 391
Avskrivningar och nedskrivningar enligt resultaträkning	7 926 429	7 751 299
Realisationsförluster ¹⁾	29 993	47 137
Förändring avsättning för pensioner och liknande förpliktelser	-8 091	872
Förändring övriga avsättningar	-41 558	12 862
Summa	-40 045 060	-37 796 221

1. Se även not 15 Beredskapstillgångar

38. Intäkter av avgifter och andra ersättningar

(tkr)	2018	2017
Intäkter av avgifter och andra ersättningar enligt resultaträkning	1 377 225	1 387 680
Summa	1 377 225	1 387 680

39. Ökning/minskning kortfristiga fordringar

(tkr)	2018	2017
Förändring av fordringar	50 131	105 874
Förändring av periodavgränsningsposter	-1 345 210	-63 990
Summa	-1 295 079	41 884

40. Ökning/minskning av kortfristiga skulder

(tkr)	2018	2017
Förändring av skulder m.m.	1 229 151	174 275
Justering för investeringslån	47 421	281 241
Justering för leverantörsskulder avseende anläggningstillgångar	-332 474	-524 416
Summa förändring av skulder m.m.	944 099	-68 900
Förändring av periodavgränsningsposter	1 317 073	-66 746
Summa	2 261 172	-135 646

Försvarsmaktens interna styrning och kontroll

3 § i myndighetsförordningen (2007:515) och förordningen (2007:603) om intern styrning och kontroll

Försvarsmakten har vid sin uppföljning och bedömning av risker inte identifierat brister i den interna styrningen och kontrollen som är av sådan art att de bedöms utgöra väsentligt underlag för regeringens uppföljning, prövning och budgetering av verksamheten.

Försvarsmakten har systematiserat arbetet för intern styrning och kontroll med målsättningen att säkerställa att myndigheten med rimlig säkerhet fullgör sina uppgifter, uppnår verksamhetens mål och uppfyller kraven i 3 § myndighetsförordningen (2007:515). I den interna styrningen och kontrollen ingår att förebygga att verksamheten utsätts för korruption, otillbörlig påverkan, bedrägeri eller andra oegentligheter.

Försvarsmakten har ett system för ledning som består av att styra verksamheten med arbetsordningar, verksamhetsplaner, uppdrag och order samt att kontrollera genomförandet av verksamheten genom uppföljning. I ledningssystemet finns chefer med delegerad beslutanderätt för verksamheten. Ansvar att införa överbefälhavaren säkerställa en intern styrning och kontroll som fungerar betryggande följer delegationen av beslutanderätt från myndighetschefen till fyra direkt underställda chefer med uppdrag och uppgifter.

Riskhantering är ett resultat av de utvärderingar och bedömningar som sker på alla nivåer för att genomföra verksamhet. Inom Försvarsmakten används olika analysmetoder beroende på vilken typ av verksamhet som ska riskbedömas.

Direkt underställda chefer till överbefälhavaren, med uppdrag och uppgifter, redovisar att de planerar, leder och följer upp verksamheten och dess ekonomi på ett sådant sätt att verksamheten bedrivs i enlighet med lagar, förordningar, regler, bestämmelser och fastställda processer samt med iakttagande av god hushållning och hög säkerhet. Nödvändiga åtgärder vidtas för att myndigheten med rimlig säkerhet ska kunna fullgöra sina uppgifter, uppnå verksamhetens mål och uppfylla kraven i 3 § myndighetsförordningen (2007:515). Överbefälhavaren kan med detta som grund göra sin bedömning av den interna styrningen och kontrollen. Även avvikelser redovisas, som en del av den interna styrningen och kontrollen. Uppföljning syftar till att identifiera de mest väsentliga riskerna och om åtgärderna fungerar på avsett vis.

Försvarsmakten har lagt särskild vikt vid arbetet med att förebygga och upptäcka oegentligheter, vilket genomförts såväl internt som i samverkan med andra myndigheter. Exempel på extern samverkan är deltagande i Myndighetsnätverket mot korruption.

De mest väsentliga riskerna relativt Försvarsmaktens mål och uppgifter i instruktion, regleringsbrev och särskilda regeringsbeslut redovisas i den operativa värderingen och hanteras i den årliga avvägningen som beslutas av överbefälhavaren.

Under året har Försvarsmakten bl.a. arbetat med följande risker i verksamheten:

- *Risken för oegentligheter inom myndigheten har reducerats genom etablering av myndighetens metod för förebyggande och upptäckande åtgärder. För att säkerställa en enhetlig och effektiv riskhantering inom myndigheten har riskanalyser vidareutvecklats vad avser oegentligheter. Vidare sker kontinuerlig granskning och uppföljning av bl.a. inköp och representation, hantering av betalkort samt kontroll av underlag inför löneutbetalningar. Vad gäller exempelvis representation sker granskningen i flera steg. När möjliga avvikelser från bestämmelserna identifieras sker först en övergripande analys om fel har begåtts eller om avvikelserna kan betraktas som försumbar. Därefter sker en djupare granskning av återstående möjliga avvikelser. Dessa kommuniceras med organisationsenheterna och eventuella fel korrigeras. Efter fortsatt arbete i beredningsgruppen för regelförändring återkopplas de ärenden som då återstår till förbandschefen för eventuellt vidare åtgärder.*
- *Risker relaterade till ekonomi baserade exempelvis på antaganden om index för prisomräkningar och ränteutveckling samt antaganden om olika former av prisutveckling. Riskerna hanteras genom metodutveckling för anskaffningsplanering samt löpande arbete i form av analyser och justering av räntekostnader samt äskanden i BU 19 om anslagsförstärkning. Riskerna har delvis hanterats genom att*

materielprojektet medelräckviddigt luftvärn har valutasäkrats hos Riksgälden genom terminer kopplade till betalningslinjalen. En kontinuerlig översyn av antaganden pågår vilket kan leda till justerade planeringsantaganden.

- *Risker relaterade till personalområdet baserade på exempelvis utfall av rekrytering, nyttjande av utbildningsplatser och möjlighet att bemanna i antagen takt.* Risken har hanterats genom rekryteringsbefrämjande åtgärder och kompletteras med flera vägar in. Risken reduceras även genom återinförandet av värnpliktsutbildning. En kontinuerlig uppföljning av personalförsörjningsläget pågår inklusive analys av orsaker och verkan.
- *Risker relaterade till materielområdet baserade på exempelvis antaganden om materiels leveranstakt, eventuella framtida exportaffärer och framtida materielsystem.* Risken har hanterats i samråd med FMV genom förberedda alternativ för omerplanering vid materielbeställningar. Uppföljning sker kontinuerligt tillsammans med FMV av objekt med hög risk i planen. Myndigheterna ser över alternativ för såväl hantering av finansiella risker som avvikelser kopplade till prisomräkningar.

Försvarmaktens organisation

Myndighetsledningen utgörs av överbefälhavaren och generaldirektören.

Försvarmaktsledningen består av Försvarmaktens högsta chefer vilka har till uppgift att samordna Försvarmaktens verksamhet och ge överbefälhavaren beslutsunderlag. Vid myndigheten finns även ett insynsråd.

Försvarmaktens grundorganisation består av organisationsenheter. De delar av Försvarmaktens organisation som har uppgifter vid höjd beredskap organiseras som krigsförband. I Försvarmakten ingår även Hemvärnet.

Krigsförbanden, med undantag för hemvärnsförbanden, ska efter riksdagsbeslut vara beredda att delta i militära operationer utanför Sveriges gränser. Förband eller förbandsdelar ur samtliga stridskrafter är anmälda till det internationella styrkeregistret.

Arméförbanden övas och tränas i huvudsak för att kunna uppträda i brigad. Kärnan i brigadsystemet utgörs av brigadledning med mekaniserade och motoriserade bataljoner understödda av artilleribataljoner, ingenjörbataljoner och luftvärnsbataljoner.

Utanför brigadorganisationen finns bland annat jägarbataljonen, livbataljonen, lätta skyttebataljonen, underrättelsebataljonen, militärpolisbataljonen, säkerhetsbataljonen och CBRN-kompaniet.

De marina förbanden består av sjöstrids- och ubåtsflottiljer med stridsfartygsdivisioner, amfibiebataljon samt marinbas.

Flygvapenförbanden består av flygflottiljer, stridsflygdivisioner, helikopterflottiljen, transport- och specialflygdivision samt stridslednings- och luftbevakningsbataljonen.

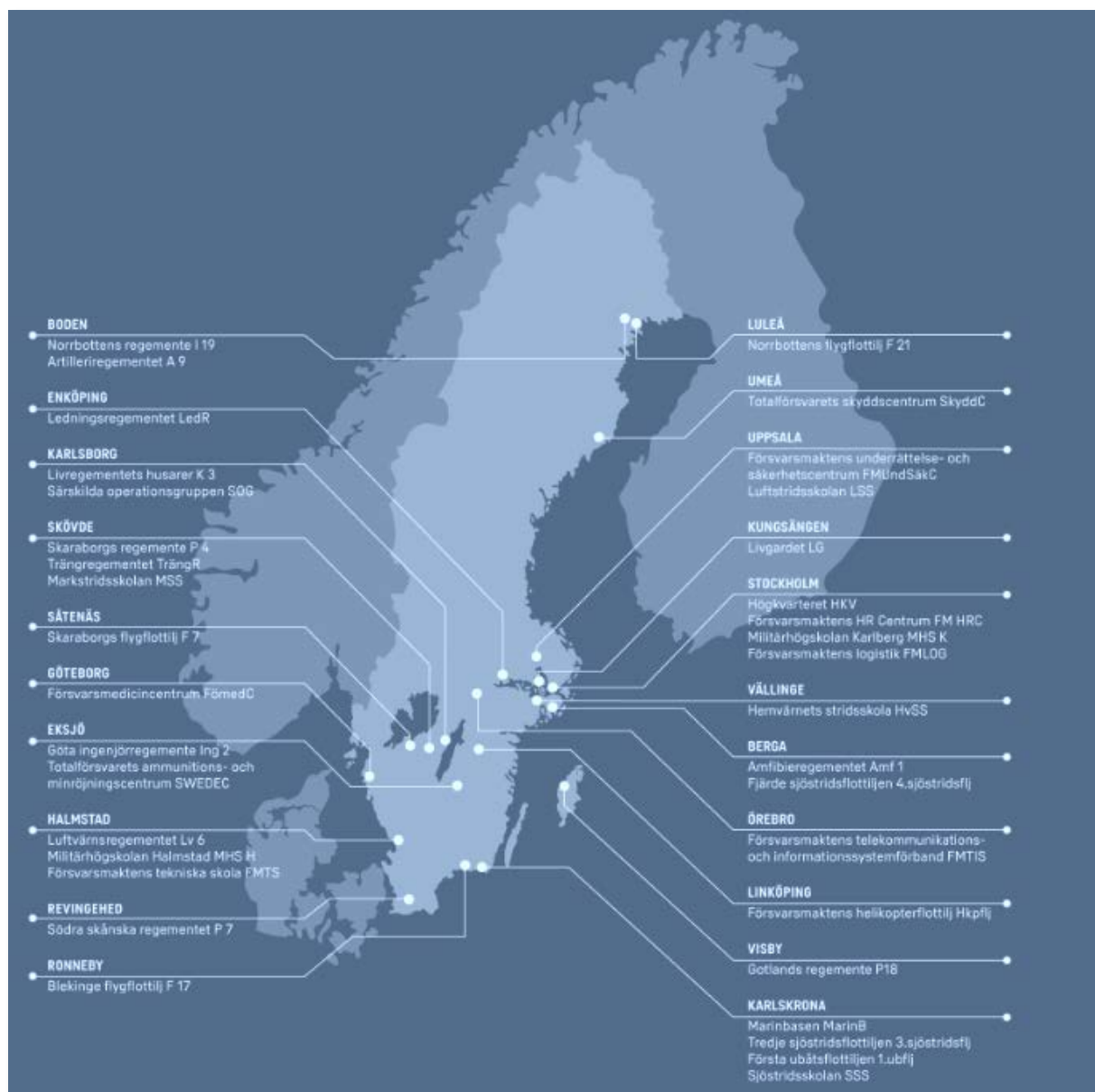
Lednings- och underrättelseförbanden består bland annat av ledningsförband, telekommunikation- och informationssystemförband, sambands-, meteorologi-, telekrigsförband och förband för psykologiska operationer.

Logistikförbanden består av fasta och rörliga logistikförband, sjukvårds- och transportledningsförband samt förband för teknisk tjänst.

Hemvärnets krigsförband är inriktade mot nationella uppgifter. Hemvärnsförbanden består av hemvärnsbataljoner, hemvärnsunderrättelsekompanier och funktionsförband av typen båt-, CBRN-, pionjär-, trafik-, lednings- och granatkastarplutoner.

Från och med Insatsorganisation 2018 (IO 18) finns förbandsreserver i organisationen. De är icke istandsatta krigsförband, vars organisation och materiel finns definierad. Förbandsreservförband ska kunna vara istandsatta senast tre år efter anvisning från regeringen, varför personal och materiel krigsplaceras i förbandsreserverna från IO 18.

Förbandsreservens förband är av plutons- och kompanistorlek och dess viktigare materiel är stridsfordon, granatkastare, luftvärnsrobotar, lätta kustrobotar, haubitsar och pansarvärnsrobotar. Materielen är förrådsställd och vidmakthålls i dess aktuella status.

Figur 6 Försvarmaktens lokalisering av förband, skolor och centrum

Organisationsenhet	Lokalisering	Enheter, Funktioner	Krigsförband
Högkvarteret (HKV)	Stockholm	Ledningsstaben Produktionsledningen Insatsledningen Militära underrättelse- och säkerhetstjänsten Högkvartersavdelningen Internrevisionen Säkerhetsinspektionen Försvarsinspektör för hälsa och miljö (FIHM) Militära flyginspektionen	HKV med stabsförband NUE
Livgardet (LG)	Upplands-Bro/ Kungsängen	SWEDINT Försvarmaktens hundtjänstenhet i Sigtuna och Sollefteå Försvarmusiken i Stockholm och Karlskrona Livgardesgruppen i Kungsängen Dalregementsgruppen i Falun Gävleborgsgruppen i Gävle Regional försvarshälsa på Berga, i Enköping, Kungsängen, Stockholm och Uppsala fram till 2018-06-30 Verksamhet även i Stockholm och Ekerö	Regional stab Mitt Livbataljonen 11. militärpolisbataljonen 12. motoriserade skyttebataljonen 13. säkerhetsbataljonen (-) 17. hemvärnsbataljonen 18. hemvärnsbataljonen 23. hemvärnsbataljonen 24. hemvärnsbataljonen 25. hemvärnsbataljonen 26. hemvärnsbataljonen Depå Kungsängen
Norrbottens regemente (I 19)	Boden	Försvarmaktens vinterenhet (FMVE) i Boden och Arvidsjaur Västernorrlandsgruppen i Härnösand Fältjägargruppen i Östersund Västerbottensgruppen i Umeå Norrbottensgruppen i Boden Lapplandsjägargruppen i Kiruna Lokalplaneringsenhet norr (LPLE N) Regional försvarshälsa i Boden, Luleå och Umeå fram till 2018-06-30 Verksamhet även i Arvidsjaur och Kalix	Regional stab Norr 3. brigadstaben 3. brigadspaningskompaniet 191. mekaniserade bataljonen 192. mekaniserade bataljonen 193. jägarbataljonen 1. tungtransportkompaniet (-) 10. hemvärnsbataljonen 11. hemvärnsbataljonen 12. hemvärnsbataljonen 13. hemvärnsbataljonen 14. hemvärnsbataljonen 15. hemvärnsbataljonen 16. hemvärnsbataljonen Depå Boden
Livregementets husarer (K 3)	Karlsborg	Försvarets överlevnadsskola (FÖS) Flygenhet Örebro- och Värmlandsgruppen i Örebro	31. lätta skyttebataljonen 32. underrättelsebataljonen 19. hemvärnsbataljonen 20. hemvärnsbataljonen Depå Karlsborg

Organisationsenhet	Lokalisering	Enheter, Funktioner	Krigsförband
Skaraborgs regemente (P 4)	Skövde	Skaraborgsgruppen i Skövde Bohus-Dalsgruppen i Uddevalla/Skredsvik Teknikkontor mark (Tek Mark) Regional försvarshälsa i Göteborg, Karlsborg, Lidköping, Linköping och Skövde fram till 2018-06-30 Verksamhet även i Borås, Enköping, Karlsborg, Motala/Kvarn, Villingsberg, och Älvdalen	Regional stab Väst 2. brigadstaben 2. brigadspaningskompaniet 41. mekaniserade bataljonen 42. mekaniserade bataljonen 18. mekaniserade stridsgruppen Gotland 1. tungtransportkompaniet (-) 38. hemvärnsbataljonen 39. hemvärnsbataljonen 40. hemvärnsbataljonen Depå Skövde (-)
Gotlands Regemente P 18	Visby	Gotlandsgruppen	32. hemvärnsbataljonen Depå Visby
Södra skånska regementet (P 7)	Lund/Revinge	Skånska gruppen i Lund/Revinge Verksamhet även i Helsingborg, Hässleholm, Kristianstad, Malmö, Simrishamn och Ystad	Regional stab Syd 71. motoriserade skyttebataljonen 72. mekaniserade bataljonen 46. hemvärnsbataljonen 47. hemvärnsbataljonen 48. hemvärnsbataljonen 49. hemvärnsbataljonen Depå Revinge
Artilleriregementet (A 9)	Boden	Artilleriets stridsskola (ArtSS)	91. artilleribataljonen 92. artilleribataljonen Depå Boden (-)
Luftvärnsregementet (Lv 6)	Halmstad	Luftvärnets stridsskola (LvSS) Hallandsgruppen i Halmstad	61. luftvärnsbataljonen 62. luftvärnsbataljonen 45. hemvärnsbataljonen Depå Halmstad (-)
Göta ingenjörregemente (Ing 2)	Eksjö	Fältarbetskolan (FarbS) Norra Smålandsgruppen i Eksjö Verksamhet även i Skillingaryd	21. ingenjörsbataljonen 22. ingenjörsbataljonen 33. hemvärnsbataljonen Depå Eksjö (-)

Organisationsenhet	Lokalisering	Enheter, Funktioner	Krigsförband
Ledningsregementet (LedR)	Enköping	Ledningsstridsskolan (LedSS) omfattande: Ledningsskolan (LedS), Totalförsvarets signalskyddsskola (TSS) och Försvarmaktens ledningsträningscentrum (LTC) Meteorologiskt och oceanografiskt centrum (METOC C) Södermanlandsgruppen i Strängnäs, Upplands- och Västmanlandsgruppen i Enköping Materielsystemkontor ledningssystem (MSK Ledsyst) Miljöprövningsenheten (MPE) Verksamhet även i Boden, Göteborg, Ronneby och Stockholm	11. ledningsplatsbataljonen 12. sambandsbataljonen 13. telekrigsbataljonen 10. PSYOPS-förbandet 21. hemvärnsbataljonen 22. hemvärnsbataljonen 27. hemvärnsbataljonen Telekrigsstödenhet (TKSE) Meteorologiskt och oceanografiskt centrum (METOC C) Depå Enköping
Trängregementet (TrängR)	Skövde	Försvarmaktens logistik- och motorskola (LogS)	1. logistikbataljonen 2. logistikbataljonen 1. trafik- och transportledningskompaniet 1. sjvförstärkningskompaniet 2. sjvförstärkningskompaniet Depå Skövde (-)
Första ubåtsflottiljen (1. ubflj)	Karlskrona	Verksamhet även i Haninge	1. ubåtsflottiljledningen 11. ubåtsdivisionen Signalspaningsfartyg Ubåtsräddningsfartyg
Tredje sjöstridsflottiljen (3. sjöstriflj)	Karlskrona		3. sjöstridsflottiljledningen 31. korvettdivisionen 33. minröjningsdivisionen 34. underhållsdivisionen
Fjärde sjöstridsflottiljen (4. sjöstriflj)	Haninge	Verksamhet även i Uddevalla och Munkedal	4. sjöstridsflottiljledningen 41. korvettdivisionen 42. minröjningsdivisionen 43. underhållsdivisionen 44. röjdykardivisionen
Amfibieregementet (Amf 1)	Haninge/ Berga	Södertörnsgruppen i Haninge Verksamhet även i Norrtälje, Vaxholm, Göteborg och på Utö	2. amfibiebataljonen 17. bevakningsbåtkompaniet (i Göteborg)13. säkerhetsbataljonen (-) 132.säkerhetskompani sjö i Göteborg28. hemvärnsbataljonen 29. hemvärnsbataljonen 32. hemvärnsbataljonen Depå Haninge (-)

Organisationsenhet	Lokalisering	Enheter, Funktioner	Krigsförband
Marinbasen (MarinB)	Karlskrona	Blekingegruppen i Karlskrona Kalmar- och Kronobergsgruppen i Växjö Teknikkontor fartyg (Tek Fartyg) Lokalplaneringsenhet syd (LpIE S) Regional försvarshälsa i Eksjö, Halmstad, Karlskrona, Lund och Ronneby fram till 2018-06-30 Verksamhet även i, Haninge, Kosta och Uddevalla	Marinbasen (i Göteborg, Visby och på Muskö) 34. hemvärnsbataljonen 35. hemvärnsbataljonen 36. hemvärnsbataljonen 37. hemvärnsbataljonen Depå Karlskrona (-)
Skaraborgs flygflottilj (F 7)	Lidköping/ Såtenäs	Teknikkontor flyg (Tek Flyg) Verksamhet även i Linköping, Karlsborg, Ronneby, Luleå, Stockholm/Arlanda samt Thailand och Ungern	7. flygflottiljen 71. stridsflygdivisionen 72. stridsflygdivisionen 73. transport och specialflygdivisionen Depå Lidköping
Blekinge flygflottilj (F 17)	Ronneby/ Kallinge	Verksamhet även i Hagshult, Linköping och Visby	17. flygflottiljen 171. stridsflygdivisionen 172. stridsflygdivisionen Depå Ronneby
Norrbottens flygflottilj (F 21)	Luleå	Verksamhet även i Jokkmokk, Vidsel	21. flygflottiljen 211. stridsflygdivisionen 212. stridsflygdivisionen Depå Luleå
Försvarmaktens helikopterflottilj (Hkpflj)	Linköping/ Malmen	Livgrenadjärgruppen i Linköping Verksamhet även i Luleå och Ronneby	Helikopterflottiljen 30. hemvärnsbataljonen 31. hemvärnsbataljonen Depå Linköping
Försvarmaktens logistik (FMLOG)	Stockholm	Dokumenthanteringsenheten (DokE) Verksamhet även i Arboga, Arvidsjaur, Boden, Borensberg, Berga, Bålsta, Eksjö, Enköping, Falun, Gotland, Gävle, Göteborg, Halmstad, Hårsfjärden, Härnösand, Karlsborg, Karlskoga, Karlskrona, Kiruna, Kungsängen, Lidköping, Linköping, Luleå, Ronneby, Skövde, Solna, Stockholm, Såtenäs, Södra Sandby, Uddevalla, Umeå Uppsala, Visby, Älvdalen, Örebro och Östersund	FMLOG (inkluderar FMLOG stab med NSE)

Organisationsenhet	Lokalisering	Enheter, Funktioner	Krigsförband
Försvarmaktens telekommunikations- och informationssystem förband (FMTIS)	Örebro	Anläggningsenheten (AnIE) Verksamhet även i Arboga, Arvidsjaur, Boden, Berga, Bålsta, Eksjö, Enköping, Göteborg, Halmstad, Hårsfjärden, Härnösand, Hässleholm, Karlsborg, Karlskrona Kungsängen, Lidköping, Linköping, Luleå, Ronneby, Skövde, Solna, Stockholm, Såtenäs, Södra Sandby, Umeå Uppsala, Uddevalla, Visby, Örebro och Östersund	Försvarmaktens telekommunikations- och informationssystemförband (FMTIS) IT-försvarsförbandet (med FM CERT) Depå Örebro
Militärhögskolan Karlberg (MHS K)	Solna	Försvarmaktens utbildningsenhet (FMUE) Försvarmaktens idrotts- och friskvårdsenhet (FMIF) Kadettbataljonen Managementenheten (ManE) Lokalplaneringsenhet mitt (LPLE M)	Depå Vällinge (-)
Militärhögskolan Halmstad (MHS H)	Halmstad	Försvarmaktens ledarskaps- och pedagogikenhet (FM LOPE), Utbildningsenhet och Other ranks- enheten (ORE)	Depå Halmstad (-)
Markstridsskolan (MSS)	Skövde	Verksamhet även i Motala/Kvarn	Depå Skövde (-)
Sjöstridsskolan (SSS)	Karlskrona	Försvarmaktens dykeri och navalmedicincentrum (FM DNC) Marinens utvecklingsenhet Verksamhet även i Haninge	Depå Haninge (-) Depå Karlskrona (-)
Luftstridsskolan (LSS)	Uppsala	Flygvapnets utvecklingsenhet Flygvapnets flygbefälsskola (FBS) Flygvapnets stridslednings- och luftbevakningsskola (StriLS) Basbefälsskolan (BBS) Flygskolan (FlygS) i Linköping/Malmen Verksamhet även i Bålsta, Hässleholm, Lidköping och Luleå	16. flygflottiljen 161. stridslednings- och luftbevakningsbataljonen Depå Uppsala (-) 13. säkerhetsbataljonen (-), 135.säkerhetsmarkplutonen i Uppsala
Hemvärnets stridsskola (HvSS)	Salem/ Vällinge	Hemvärnets utvecklingsavdelning	Depå Vällinge (-)
Försvarmaktens tekniska skola (FMTS)	Halmstad	Utbildningsenhet (UtBE), Funktionsutvecklingsenhet. Verksamhet även i Boden, Eksjö, Kungsängen, Lund och Skövde	1. tekniska bataljonen Depå Halmstad (-)

Organisationsenhet	Lokalisering	Enheter, Funktioner	Krigsförband
Totalförsvarets ammunitions- och minröjningscentrum (SWEDEC)	Eksjö		Depå Eksjö (-)
Totalförsvarets skyddscentrum (SkyddC)	Umeå	CBRN-skolan	1. CBRN-kompaniet (inkl. CBRN stab) Depå Umeå
Försvarmaktens underrättelse- och säkerhetscentrum (FM UndSäkC)	Uppsala	Försvarets tolkskola (TolkS) Verksamhet även i Halmstad	Depå Uppsala (-)
Försvarmaktens HR centrum (FM HRC)	Stockholm	Specialistenheten (SpecE) Uppföljningsenheten (UppfE) Administrativa enheten (AdmE) Försvarmaktens veterancentrum Verksamhet även i Boden	Depå Vällinge (-)
Försvarmsmedicin-centrum (FömedC)	Göteborg	Garnisonsenheten (GarnE) Elfsborgsgruppen Försvarmsmedicinska enheten (FömedE) i Göteborg och Linköping Lokalplaneringsenhet Väst (LplE V)	1. sjukhuskompaniet 2. sjukhuskompaniet 41. hemvärnsbataljonen 42. hemvärnsbataljonen 43. hemvärnsbataljonen 44. hemvärnsbataljonen Depå Göteborg

Tabell 28 Försvarmaktens organisation

Bilagor

Bilaga 1 (öppen) Personalberättelse

Bilagan är en detaljerad redovisning av personalområdet.

Bilaga 2 (öppen) Materielberättelse

Bilagan omfattar detaljerad redovisning av materieförsörjningsområdet

I underbilaga 2.1 (hemlig) redovisas i förekommande fall hemlig information avseende resultatet av planerade och beställda materielinvesteringar samt prognos för vissa materielinvesteringar.

I underbilaga 2.2 (sekretessklassificerad) redovisas ekonomiskt resultat av planerade och beställda materielinvesteringar.

I underbilaga 2.3 (öppen) redovisas effektivitet materieförsörjningen.

Bilaga 3 (öppen) Utfall per organisationsenhet

Bilagan omfattar organisationsenheters ekonomiska utfall per anslag och kostnadsslagsgrupp för budgetåret samt för de två föregående åren. I redovisningen ingår även tjänstgöringsdagar per organisationsenhet.

I underbilaga 3.1 (hemlig) redovisas antalet årsarbetskrafter per organisationsenhet.

Nedan bilagor (samt hemlig underbilaga 2.1 ovan) redovisas och insänds till regeringen i särskild ordning:

Bilaga 4 (kvalificerat hemlig) Försvarmaktens operativa förmåga 2018

Bilagan redovisar Försvarmaktens operativa förmåga och hur denna har värderats.

I underbilaga 4.1 redovisas nationell och internationell beredskap samt nationella operationer 2018.

Bilaga 5 (kvalificerat hemlig) Sammanställning krigsförbandsvärdering

Bilagan redovisar en sammanfattning av respektive krigsförbands krigsduglighet.

Bilaga 6 (hemlig) Övrig redovisning

Bilagan redovisar stridskrafternas utveckling (del av).

Sökregister återrapporteringskrav

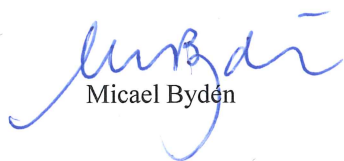
Återrapporteringen följer numrering i regleringsbrev 2018 och särskilda regeringsbeslut är angivna som SRB. Längts ner i tabell återfinns hänvisning till avsnitt som är reglerat i förordningen (2007:1266) med instruktion för Försvarmakten etc.

RB p/ SRB	Avser	Redovisas i dokument	Avsnitt i huvuddokument
1	Säkerhets- och försvarspolitisk utveckling	Bilaga 4	
2	Krigsduglighet	Bilaga 5	
3	Stridskrafternas utveckling	Huvuddokument Bilaga 6	Resultatredovisning: Uppbyggnad av insatsorg. och beredskap/ Övningsverksamhet
4	Nationella operationer och incidenter	Huvuddokument	Resultatredovisning: Stöd till samhället samt Nationella insatser
5	Internationella militära insatser	Huvuddokument	Resultatredovisning: Internationella insatser
6	Försvarmaktens övriga internationella engagemang	Huvuddokument	Resultatredovisning: Internationella insatser/ Fredsfrämjande insatser
7	Internationellt samarbete	Huvuddokument	Internationellt samarbete
8	Exportfrämjande verksamhet	Huvuddokument	Resultatredovisning: Övrig verksamhet
9	Personalförsörjning	Bilaga 1	
10	Materielförsörjning och investeringsplaner	Bilaga 2, Underbilaga 2.1 - 2.2	
11	Effektivitet i materielförsörjningen	Underbilaga 2.3	
12	Forskning och utveckling	Huvuddokument	Resultatredovisning: Utveckling
13	Frivilliga försvarsorganisationer	Bilaga 1	
14	Utfall per organisationsenheter	Bilaga 3, Underbilaga 3.1	
18	Jämställdhetsintegrering	Bilaga 1	
37	Rapportering från deltagande i internationella möten	Huvuddokument	Övrig redovisning med återrapporteringskrav
SRB Olika beslut	SSR-verksamhet	Huvuddokument	Resultatredovisning: Insatser
Mnr I:26	Uppdrag från Miljö- och energidepartementet avseende generationsmålet och miljö kvalitetsmålen	Huvuddokument	Resultatredovisning: Övrig resultatredovisning
SFS (2007:1266)	Vind- och vågkraft	Huvuddokument	Övrig redovisning med återrapporteringskrav

Överbefälhavarens intygande av myndighetens årsredovisning

Jag intygar att årsredovisningen ger en rättvisande bild av verksamhetens resultat samt av kostnader, intäkter och myndighetens ekonomiska ställning.

Jag bedömer att den interna styrningen och kontrollen vid myndigheten har varit betryggande under den period som årsredovisningen avser³⁰.

Micael Bydén

30 Grundar sig på redovisningen i avsnittet Intern styrning och kontroll.

FÖRSVARSMAKTEN